

Vergaderjaar 1999–2000

26 804

Milieuprogramma 2000–2003

Nr. 2

PROGRAMMA

Leeswijzer Milieuprogramma 2000–2003		5	5	Doelgroep Industrie	52
			5.1	Inleiding	52
DEEL I	KERNPUNTEN VAN DE UITVOERING	7	5.2	Convenanten en wetgeving	52
			5.3	Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie	54
1	Inleiding	9	5.4	Productenbeleid	55
2	Milieuafspraken in het regeerakkoord	10			
3	De Nota Milieu en Economie	14	6	Doelgroep Raffinaderijen	58
4	Programma 2000–2003	16	6.1	Inleiding	58
5	Externe integratie van het milieubeleid	22	6.2	Verslaglegging raffinaderijen	58
6	Financiële aspecten van het milieubeleid	25	6.3	Internationale richtlijnen en afspraken	59
7	Op weg naar het NMP4	30			
			7	Doelgroep Energiebedrijven	61
DEEL II	ACTOREN VAN HET MILIEUBELEID	31	7.1	Inleiding	61
			7.2	Milieu Actie Plan distributiebedrijven	61
1	Inleiding	33			
			8	Doelgroep Detailhandel	62
2	Overheden	34	8.1	Inleiding	62
2.1	Inleiding	34	8.2	Detailhandel als schakel in de keten	62
2.2	De Wet milieubeheer	34			
2.3	Gemeentelijk milieubeleid	36	9	Doelgroep Verkeer en vervoer	63
2.4	Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie	36	9.1	Inleiding	63
2.5	Monitoring van overheidsprestaties	37	9.2	Brongericht beleid	64
			9.3	Beïnvloeding consumenten- en rijgedrag	66
3	Burgers	38	9.4	Prijsbeleid	68
3.1	Inleiding	38	9.5	Luchtvaart	68
3.2	De burger die het draagvlak bepaalt	38	9.6	Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie	69
3.3	De burger als consument	41	9.7	Inpassing infrastructuur	71
4	Doelgroep Landbouw	44	10	Doelgroep Bouw	72
4.1	Inleiding	44	10.1	Inleiding	72
4.2	Reconstructiewet concentratiegebieden	45	10.2	Duurzaam bouwen	72
4.3	Interimwet ammoniak en veehouderij	45	10.3	Loden leidingen	74
4.4	Vernieuwing instrumentarium stank- en ammoniakbeleid	46	10.4	Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie	74
4.5	Stikstof- en fosfaatbeleid	47	11	Doelgroep Afvalverwijderingsbedrijven	76
4.6	Gewasbeschermingsmiddelenbeleid	48	11.1	Inleiding	76
4.7	Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie	49	11.2	Wijzigingen in de verwijderingsstructuur	76
4.8	Gemeenschappelijk EU landbouwbeleid	51	11.3	Duurzame energie	77
4.9	Regelgeving	51			

12.	Doelgroep Actoren in de waterketen	79	9	Thema Verdroging	134
12.1	Inleiding	79	9.1	Inleiding	134
12.2	Herziening Waterleidingwet	79	9.2	Financiering maatregelen tegen verdroging	134
12.3	Beleidsplan Drink- en Industrie- watervoorziening	80	9.3	Convenanten	135
			9.4	Activiteiten Commissie Integraal Waterbeheer	135
12.4	Water in de stad	81			
12.5	Waterspoor	81	10	Gebiedenbeleid en leefomgeving	136
12.6	Afvalwater buitengebied	82	10.1	Inleiding	136
12.7	Overstortproblematiek	82	10.2	Stedelijk gebied	136
12.8	Indirecte lozingen	83	10.3	Landelijk gebied	138
			10.4	Specifieke aandachtsgebieden in Nederland	138
			10.5	Leefomgeving	140
DEEL III	THEMA'S EN DWARSDOORSNIJDENDE ONDERWERPEN	85	10.6	Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie	141
1	Inleiding	87	11	Internationaal milieubeleid	142
			11.1	Inleiding	142
2	Thema Verandering van klimaat	88	11.2	Behoud van biodiversiteit en bossen	142
2.1	Inleiding	88	11.3	Relatie milieu en economie	144
2.2	Emissies van broeikasgassen en monitoring	89	11.4	Vergroting van de wereldwijde beschikbaar- heid van zoet water	145
2.3	Uitvoeringsnota Klimaatbeleid	90		Agenda 2000 en het toekomstig Europees milieubeleid	146
2.4	Communicatie en voorlichting	96	11.5	Bilaterale betrekkingen	147
2.5	Internationaal	97			
2.6	Ozonlaagaantastende stoffen	101	11.6		
3	Thema Verzuuring	102	12	Financiële instrumenten	149
3.1	Inleiding	102	12.1	Inleiding	149
3.2	SO ₂ en NO _x	104	12.2	Vergroening van het belastingstelsel	149
3.3	NH ₃ : verschil metingen en berekeningen	105	12.3	Fiscale faciliteiten	151
3.4	VOS	105	12.4	Bestemmingsheffingen en subsidies	152
3.5	Evaluatie van verzuringsdoelstellingen	106	12.5	Groene boekhoudingen	153
3.6	Internationale maatregelen	106			
4	Thema Vermesting	108	13	Handhaving	154
4.1	Inleiding	108	13.1	Inleiding	154
4.2	Gedifferentieerde normstelling voor nutriënten in oppervlaktewater		13.2	Verbetering samenwerking	154
			13.3	Handhaving internationaal	155
4.3	Waterkwaliteit en doorvertaling naar verliesnormen	109	13.4	Reguliere taken Inspectie Milieuhygiëne	155
		109			
5	Thema Verspreiding	110	14	Wetenschap en technologie	157
5.1	Inleiding	110	14.1	Inleiding	157
5.2	Stoffen en straling	110	14.2	Verkenning milieugerichte technologie	157
5.3	Beleidsvernieuwing stoffen	113	14.3	Subsidieprogramma's	158
5.4	EU-dochterrichtlijnen	114	14.4	Ontwikkelingsprogramma's	158
			14.5	Marktintroductie van technologie	159
6	Thema Verontreiniging van de bodem	115	15	Voorraadbeheer	161
6.1	Inleiding	115	15.1	Inleiding	161
6.2	Bodembescherming	115	15.2	Het belang van een maatschappelijke afweging	161
6.3	Bodemsanering	116	15.3	Voorraadbeheer in de praktijk	161
6.4	Bodembeheer	118			
7	Thema Verwijdering	121	BIJLAGEN		
7.1	Inleiding	121	1	Afkortingenlijst	
7.2	Afvalverwijderingsstructuur	122	2	Overzicht van verantwoordelijkheden relevante beleidsacties	
7.3	Preventie	122			
7.4	Gescheiden inzameling	123	3	Overzicht van de voortgang van boegbeelden en generiek overheidsbeleid uit de Nota Milieu en Economie	
7.5	Hergebruik	124			
7.6	Storten	125			
7.7	Gevaarlijke en niet-gevaarlijke afvalstoffen	125	4	Overzicht van de voortgang van perspectieven uit de Nota Milieu en Economie	
7.8	Scheepsafvalstoffen	125	5	Stand van zaken wet- en regelgeving	
8	Thema Verstoring	127			
8.1	Inleiding	127			
8.2	Geluidhinder	128			
8.3	Externe veiligheid	130			
8.4	Lokale luchtkwaliteit	133			

Voor u ligt het Milieuprogramma 2000–2003. In dit Milieuprogramma vindt u het overzicht van de stand van zaken van de uitvoering van het milieubeleid op dit moment en het beleidsprogramma voor de periode 2000–2003. Het Milieuprogramma verschijnt jaarlijks als bijlage bij de begroting van het ministerie van VROM.

In februari 1998 heeft het kabinet het derde Nationaal Milieubeleidsplan (NMP3) uitgebracht. In het NMP3 beschrijft het kabinet het nationale milieubeleid voor de periode van 1999 tot 2003, met een vooruitblik naar de jaren daarna. Dit Milieuprogramma vormt een nadere uitwerking van het NMP3. Daar waar het NMP3 het beleid alleen op hoofdlijnen beschrijft, maakt het Milieuprogramma het beleid operationeel: het gaat in op de concrete beleidsmaatregelen en op voornemens voor de nabije toekomst.

Het Milieuprogramma gaat niet in op effecten van de maatregelen op de kwaliteit van het milieu. Dit doet het RIVM in zijn jaarlijkse Milieubalans. Het RIVM stelt deze balans op in nauw overleg met de betrokken departementen. Om een onderbouwing te bieden van beleidsmaatregelen en resultaten staan in dit Milieuprogramma samenvattende grafieken en tabellen die een overall beeld geven van de milieukwaliteit. Voor een uitgebreide toelichting hierop verwijzen we u naar de Milieubalans. Overigens geeft het Milieuprogramma wel een reactie op de conclusies uit de Milieubalans.

Het Milieuprogramma is zo geschreven dat het niet nodig is het van voor tot achter te lezen. De inhoudsopgave, de verwijzingen in de tekst en de inleidingen helpen om snel de juiste onderwerpen te vinden.

Daarnaast is het programma opgesplitst in drie delen, die elk gericht zijn op een andere lezer. Hieronder geven we een leeswijzer per deel.

- Deel I geeft de kernpunten van de uitvoering van het milieubeleid weer. Dit deel richt zich op lezers die snel een idee willen krijgen van de hoofdzaken die op dit moment spelen bij de uitvoering van het milieubeleid. Hoofdstuk 5 van Deel I geeft antwoord op de motie van de Tweede Kamer, over externe integratie.
- Deel II richt de aandacht op de actoren in het milieubeleid, te weten de overheden, de burgers en de doelgroepen. Dit zijn de groepen die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van (delen van) het milieubeleid. Dit deel richt zich op lezers die ofwel zelf een actor zijn, dan wel geïnteresseerd zijn in een of meer doelgroepen.
- Deel III beschrijft de stand van zaken wat betreft de verschillende thema's die het milieubeleid onderscheidt. Naast de milieuthema's vindt u in dit derde deel ook de «dwarsdoorsnijdende» onderwerpen: gebiedenbeleid, internationaal beleid, kosten van het milieubeleid, financieel instrumentarium, handhaving, wetenschap en technologie en voorraadbeheer. Dit deel richt zich op specialisten en deskundigen, en bevat daarom ook de meest gedetailleerde informatie.

Het kabinet heeft in juni 1997 de Nota Milieu en Economie uitgebracht. Deze nota richt zich specifiek op het samengaan van milieu en economie. Behalve een beleidsvisie bevat de nota ook concrete acties. De voortgangsrapportage over de concrete acties uit de Nota Milieu en Economie, zoals die aan de Tweede Kamer is toegezegd, komt in dit Milieuprogramma aan bod. De bijlagen 3 en 4 geven een overzicht van de voortgang van de «boegbeelden» en perspectieven uit de Nota Milieu en Economie. Meer uitgebreide informatie over de boegbeelden staat in de

lopende tekst van de delen II en III, onder de paragrafen getiteld Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie.

De Uitvoeringsnota Klimaatbeleid kondigt aan dat het Milieuprogramma voortaan rapporteert over de voortgang en programmering van het beleid uit deze nota. Ook staat in de Uitvoeringsnota dat het beleid aan de hand van deze rapportages zal worden geëvalueerd en zo nodig bijgesteld in 2002 en 2005. In het thema-hoofdstuk Verandering van Klimaat vindt u de voortgang en programmering van de Uitvoeringsnota klimaat. Vanwege overlap met andere hoofdstukken in dit Milieuprogramma wordt, waar nodig, verwezen.

Bij de behandeling van de Nota Voertuigtechniek en Brandstoffen in de Tweede Kamer (Tweede Kamer, vergaderjaar 1996–1997, 24 884, nr. 5) heeft de minister van VROM toegezegd jaarlijks aan de Kamer te rapporteren over de stand van zaken. Het gaat om acties die gericht zijn op het bevorderen van zuiniger en schoner rijden zoals fiscale maatregelen en demonstratieprojecten. Dit Milieuprogramma rapporteert hierover in Deel II, Hoofdstuk 9, Doelgroep Verkeer en Vervoer.

In de verschillende hoofdstukken van Deel II en III in dit Milieuprogramma komen de volgende vragen aan de orde: hoe staat het met de uitvoering van het voorgenomen beleid in de periode 1998–1999? Wat gaat wel goed, wat niet, en waarom? Vervolgens kijkt het Milieuprogramma per onderwerp vooruit naar de jaren 2000 tot 2003 en beantwoordt het de volgende vragen: wat zijn concrete beleidsvoornemens? Wie voert die uit en wanneer is het af? Wanneer het om deze programmering voor de periode 2000–2003 gaat, is dit aangegeven met de aanduiding «programma» in de kantlijn.

DEEL I

KERNPUNTEN VAN DE UITVOERING

1 INLEIDING

Dit eerste deel van het Milieuprogramma geeft een beknopt overzicht van de kernpunten van de uitvoering van het milieubeleid. Het onderstaande overzicht geeft aan welke kernpunten achtereenvolgens aan bod komen.

- Duurzame ontwikkeling, investeren in milieu, de Startnota «Ruimte van Nederland» en het Groene Poldermodel zijn kernpunten uit het regeerakkoord. Deze onderwerpen komen in hoofdstuk 2 aan bod.
- De maatschappelijke doorwerking van de beleidsfilosofie uit de Nota Milieu en Economie en het boegbeeld duurzame bedrijventerreinen zijn de kernpunten uit hoofdstuk 3.
- Hoofdstuk 4 bevat de kernpunten uit de Milieubalans 1999 en de reactie hierop van het kabinet. Het gaat om de volgende onderwerpen: klimaat, stikstof, bestrijdingsmiddelen, duurzaam consumeren, verkeer en vervoer, ecologische voetafdruk, gezondheid en kwaliteit lokale leefomgeving.

Behalve deze kernpunten behandelt Deel I in hoofdstuk 5 het antwoord op de motie Crone over externe integratie en in hoofdstuk 6 de financiële aspecten van het milieubeleid. Tenslotte kijkt hoofdstuk 7 wat verder vooruit naar het vierde Nationaal Milieubeleidsplan, dat het kabinet begin 2001 wil uitbrengen.

2 MILIEUAFSPRAKEN IN HET REGEERAKKOORD

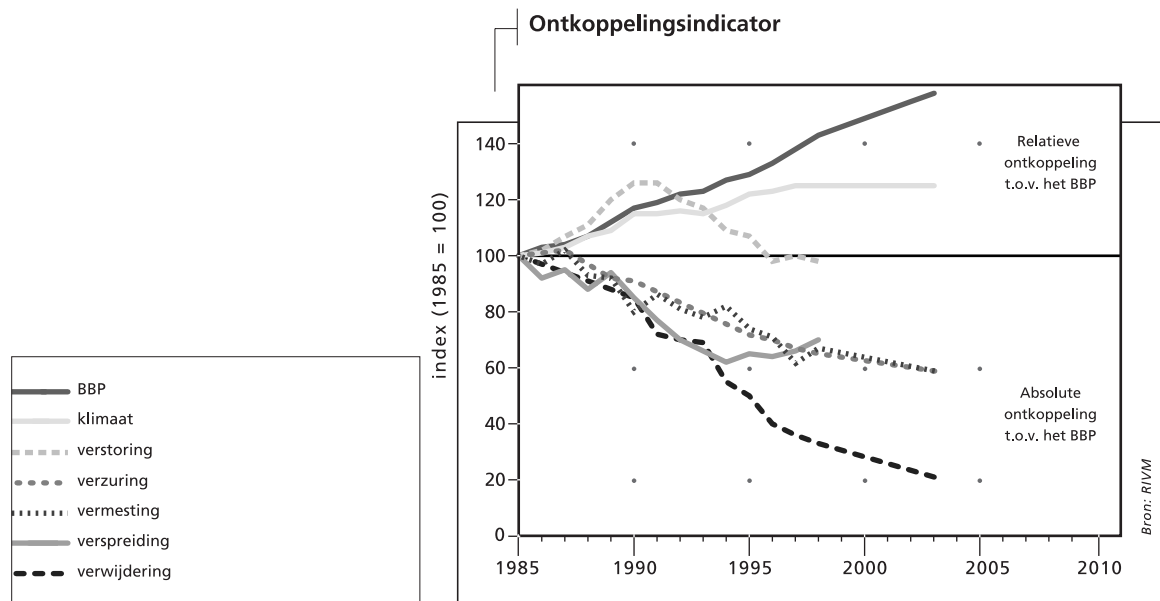
2.1 Inleiding

Naast het NMP3 vormt het regeerakkoord een belangrijke basis voor het Milieuprogramma. In het regeerakkoord komen belangrijke milieuonderwerpen aan bod: duurzame ontwikkeling, investeren in milieu, Startnota Ruimtelijke Ordening en het Groene Poldermodel. Dit hoofdstuk gaat op elk van deze onderwerpen nader in.

2.2 Duurzame ontwikkeling

Het NMP3 onderschrijft het belang van een duurzame ontwikkeling. Het begrip duurzame ontwikkeling duidt op een ontwikkeling die voorziet in zowel de behoeften van de huidige als toekomstige generaties. Hiermee is de zorg voor het milieu onderdeel van een bredere zorg, gericht op welzijn en welvaart. Duurzame ontwikkeling vraagt om een balans tussen economische welvaart, sociaal welzijn en een schoon milieu zowel nu als in de toekomst. De relatie milieu en sociaal welzijn wordt momenteel verder uitgewerkt en zal aandacht krijgen in het NMP4.

Waar het gaat om de relatie tussen milieu en economie vertaalt het kabinet dit in zijn regeerakkoord door vast te houden aan het doel van de absolute ontkoppeling tussen economische groei en milieudruk. Dit wil zeggen dat als de economie groeit, de milieudruk daalt. De onderstaande figuur geeft de mate van ont koppeling weer.

Het kabinet constateert dat het Nederlandse milieubeleid succesvol is; het lukt voor bijna alle milieuproblemen, alhoewel niet voor klimaatverandering en verspreiding, om de milieudruk te laten dalen, terwijl de economie groeit. Bij klimaat is er in 1998 sprake van stabilisatie ten opzichte van 1997. Bij verspreiding stijgt de indicator door een toename van de bijdrage van landbouwbestrijdingsmiddelen. Deel III licht het verloop van de lijnen nader toe.

2.3 Investeren in milieu

Het NMP3 heeft duidelijk gemaakt dat er vier hardnekkige milieu-knelpunten zijn:

- klimaat
- mest en ammoniak
- NO_x in het verkeer
- geluid in het verkeer

Om deze knelpunten te kunnen aanpakken, geeft het NMP3 een overzicht van mogelijke maatregelen met kosten in de zogenaamde optiepakketten. Het NMP3 maakt echter geen keuze uit de verschillende optiepakketten. Het kabinet heeft in zijn regeerakkoord besloten het milieubeleid een aanzienlijke impuls te geven. Het heeft extra middelen beschikbaar gesteld voor milieutechnologie, duurzame energie, waterbodemsanering en voor NMP3-opties. Ook heeft het kabinet besloten de regulerende energiebelasting te verhogen.

De extra middelen die het kabinet beschikbaar stelt en de belasting-maatregelen vormen een impuls die goed aansluit op de optiepakketten uit het NMP3. Deze impuls maakt onderdeel uit van een geheel aan investeringen die nodig zijn om de ruimtelijke en economische structuur (inclusief milieu) van Nederland te versterken. Het kabinet heeft zich bij de investeringsbeslissingen gebaseerd op het advies van de Interdepartementale Commissie Economische Structuur (ICES). Ook de ruimtelijke en economische investeringen die niet direct gekoppeld zijn aan de NMP3-opties zijn over het algemeen goed voor het milieu.

Hieronder staat een samenvatting van de bijdrage van het regeerakkoord aan de aanpak van de knelpunten uit het NMP3. In de desbetreffende hoofdstukken in de Delen II en III komen deze knelpunten uitgebreider aan bod.

Klimaatverandering

In het regeerakkoord heeft het kabinet besloten de regulerende energiebelasting te verhogen. Daarnaast heeft het kabinet 170 miljoen van de beschikbare middelen voor «overige NMP-opties» uit het regeerakkoord bestemd voor maatregelen in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid. In de Uitvoeringsnota geeft het kabinet aan op welke wijze de beoogde beleidsdoelen zullen worden gerealiseerd (zie ook Hoofdstuk 2 van Deel III).

Mest en ammoniak

Het kabinet heeft 225 miljoen bestemd voor de problematiek van de mest en ammoniak. Daarnaast heeft het kabinet een deel van de middelen voor de reconstructie van de varkenssector ingezet voor deze problematiek. Hiermee lost het kabinet de problematiek rond mest en ammoniak, zoals geschetst in het NMP3, voor een deel op (zie ook Hoofdstuk 4 van Deel II).

NO_x en geluid in het verkeer

Voor NO_x en geluid in het verkeer heeft het kabinet 90 miljoen bestemd. Deze middelen leveren slechts een beperkte bijdrage aan de oplossing van de genoemde knelpunten. De betrokken departementen evalueren de doelstellingen voor zowel verzuring (waaraan NO_x een bijdrage levert) als voor geluid. Eventuele nieuwe doelen op dit gebied (en het beleid dat erop gericht is deze doelen te halen) komen terug in het NMP4 (zie ook Hoofdstuk 9 van Deel II).

2.4 Startnota Ruimtelijke Ordening

In januari 1999 heeft het kabinet de Startnota Ruimtelijke Ordening 1999 «De ruimte van Nederland» gepubliceerd. De Startnota is in het regeerakkoord aangekondigd als de voorstudie van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. Het motto van de Startnota is Stedenland-Plus: de compacte stadbenadering, aangevuld met een beheerste ontwikkeling van regionaal gedifferentieerde corridors. Voor het milieubeleid zijn de volgende elementen uit de Startnota van belang.

- In de toekomst blijven (netwerk)steden de belangrijkste plekken waar groei van wonen en werken zal moeten plaatsvinden. Voor de steden gelden uitgangspunten als compact bouwen, meervoudig ruimtegebruik en ondergronds bouwen en het versterken van een geïntegreerd regionaal vervoerssysteem.
- Voor zover de groeiende ruimtebehoefte voor werken en wonen niet binnen het stedelijke gebied kan worden opgevangen, kiest het kabinet voor selectieve bundeling van de groei in corridors. Een corridor is een verstedelijkingsas langs doorgaande verkeersverbindingen (weg, rail, water) tussen bestaande stedelijke kernen. Het kabinet gaat ervan uit dat de bestaande en nieuwe knooppunten op een corridor «multimodaal» zijn, dat wil zeggen de mogelijkheid bieden van overslag van de ene vervoerswijze op de andere vervoerswijze.
- De nota onderscheidt drie soorten gebieden: de parels, de verbeteringsgebieden en de basiskwaliteitsgebieden. Dit heeft met name consequenties voor de aard van de landbouw die in de verschillende gebieden mogelijk is. De parels zijn (inter)nationaal gezien de meest waardevolle natuurgebieden en cultuurlandschappen. In verbeteringsgebieden kunnen nieuwe economische activiteiten ontstaan die de groene kwaliteiten verbeteren. In basiskwaliteitsgebieden kunnen binnen generieke randvoorwaarden nieuwe economische dragers ontstaan.
- Het ruimtelijk beleid draagt ertoe bij dat een duurzame economie gerealiseerd kan worden door een vestigingsklimaat te creëren dat aantrekkelijk is voor vele soorten economische activiteiten. Het kabinet wil ons land aantrekkelijker maken voor kennisintensieve bedrijvigheid en zakelijke dienstverlening. Op energiegebied wil het kabinet de mogelijkheden benutten om energievragers en -aanbieders ruimtelijk bij elkaar te brengen. Verder zal het kabinet ruimte reserveren voor de opwekking van duurzame energie.
- De nota legt het accent op het beter en efficiënter benutten van bestaande infrastructuur en vervoerswezen. Nieuwe infrastructuur zal het kabinet verantwoord inpassen. Op lange termijn bieden ondergronds transport en buisleidingen mogelijkheden om bij te dragen aan oplossingen voor goederenvervoer. Om de automobiliteit te beheersen zal met name het prijsinstrumentarium worden ingezet.
- Om de veiligheid in gebieden rond rivieren te vergroten kiest de Startnota ervoor om meer ruimte te geven aan de rivieren in plaats van de dijken verder te verhogen. Deze keuze geeft ook mogelijkheden aan het ontwikkelen van natte natuur. Ook in stedelijke gebieden streeft het kabinet ernaar, de ruimtelijke mogelijkheden te benutten om water langer vast te houden.

programma

De vijfde Nota Ruimtelijke Ordening

De uitwerking van de Startnota krijgt gestalte in onder andere de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. De milieu-inzet in deze nota is erop gericht de milieubelangen zo vroeg en concreet mogelijk in beleids- en planvorming

te verankeren. Dit dient zo te gebeuren dat ook andere beleidsterreinen dit per saldo als winst beschouwen. De Vierde Nota heeft mede aanleiding gegeven tot een groot aantal experimenten en vernieuwingen: het gebiedenbeleid, het project Stad en Milieu, vernieuwing geluidbeleid (MIG), beleidsvernieuwing bodemsanering (BEVER). In relatie met de Vijfde Nota wordt de balans opgemaakt van al deze initiatieven en de integratie van ruimte en milieu verder uitgewerkt.

2.5 Het Groene Poldermodel

In het regeerakkoord heeft het kabinet aangegeven dat het zich open wil stellen voor constructieve bijdragen van relevante groeperingen in de samenleving bij het opstellen van beleid voor de grote vraagstukken op het terrein van leefomgeving en de ruimtelijke economische en ecologische inrichting van ons land. Waar mogelijk zal het kabinet groepen in de samenleving betrekken bij de besluitvorming om het draagvlak voor het beleid en de effectiviteit van het beleid te vergroten. Deze vorm van overleg, advisering en samenwerking wordt in de dagelijkse praktijk het groene poldermodel genoemd.

In een brief van 18 februari 1999 aan de Tweede Kamer, heeft het kabinet het idee van een groen poldermodel verder uitgewerkt. Het kabinet vindt het belangrijk dat alle partijen bereid zijn om open overleg met elkaar te voeren en onbevangen de mogelijkheden van samenwerking te onderzoeken. Het kabinet stelt wel twee randvoorwaarden aan het groene poldermodel, zo blijkt uit de brief. Ten eerste houdt de rijksoverheid de eindverantwoordelijkheid voor te nemen besluiten. Ten tweede mogen de nieuwe vormen van overleg niet leiden tot besluiteloosheid. Binnen deze randvoorwaarden wil het kabinet met maatschappelijke organisaties (zoals de milieubeweging en het bedrijfsleven) overleg voeren over onderwerpen van duurzaamheid en ruimtelijke ordening.

Inmiddels nemen natuur- en milieuorganisaties deel aan twee commissies van de Sociaal-Economische Raad. Het kabinet legt de belangrijkste nota's op het gebied van duurzaamheid en ruimtegebruik voor advies voor aan deze commissies. Ook heeft het kabinet een breed beraad belegd met maatschappelijke en bestuurlijke organisaties over de voorbereiding van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en het Vierde Nationaal Milieubeleidsplan. Nota's van andere ministeries worden eveneens in overleg met maatschappelijke organisaties voorbereid.

3 DE NOTA MILIEU EN ECONOMIE

3.1 Inleiding

In juni 1997 heeft het kabinet de Nota Milieu en Economie gepresenteerd. Met deze nota zet het kabinet een volgende stap in het proces van een duurzame ontwikkeling door de economische dimensie in beeld te brengen. Voor duurzame ontwikkeling is het noodzakelijk dat overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties samen een absolute ontkoppeling realiseren tussen economische groei en milieuschadelijke emissies. Met de nota streeft het kabinet ernaar om economische groei, versterking van de concurrentiekracht en toename van de werkgelegenheid te combineren met een zorgvuldig beheer van ruimte, natuur en biodiversiteit, een vermindering van de milieudruk en een aanmerkelijke vermindering van de inzet van fossiele brandstoffen en niet-vernieuwbare grondstoffen.

Dit hoofdstuk is als volgt ingedeeld. Paragraaf 3.2 staat stil bij de «doorwerking» van het gedachtegoed uit de nota, dat wil zeggen bij de mate waarin de notie van synergie tussen economie en milieu tot maatschappelijke resultaten heeft geleid. Paragraaf 3.3 geeft een illustratief voorbeeld van een concrete actie, in de nota aangegeven met de term boegbeelden. De stand van zaken rond deze boegbeelden komt uitgebreid aan bod in de Delen II en III en de Bijlagen 3 en 4.

3.2 De doorwerking van het gedachtegoed

De beleidsfilosofie dat milieu en economie in veel gevallen goed samen kunnen gaan, heeft duidelijk postgevat in de maatschappij. Dit blijkt uit een onderzoek dat in opdracht van het ministerie van VROM is uitgevoerd. De onderzoekers hebben verschillende betrokkenen bij de overheid, het bedrijfsleven, diverse maatschappelijke organisaties en de wetenschap geïnterviewd.

De nota heeft als kristallisatiepunt gewerkt voor de ontwikkelingen die in de maatschappij al in gang gezet waren, maar nodigt bovendien uit tot verdere stappen. De beleidsfilosofie spreekt het bedrijfsleven erg aan, omdat het de creativiteit en innovativiteit stimuleert. Bovendien sluit de nota goed aan op de wijze waarop het bedrijfsleven zijn bijdrage aan het verminderen van de milieuproblemen wil leveren. De nota past binnen een milieubeleid waar de overheid de maatschappelijke actoren oproept zelf verantwoordelijkheid te dragen en duurzaam te handelen.

Veel organisaties gebruiken de nota als de centrale kapstok voor hun milieubeleid en de milieugerichte activiteiten. Het bedrijfsleven, met de industrie voorop, heeft de kansen gegrepen. Het milieu speelt als randvoorwaarde een steeds grotere rol in alle aspecten van de bedrijfsvoering. De aanpak van de Nota Milieu en Economie biedt bedrijven de mogelijkheid zich beter te profileren, en zodoende nieuwe hoogwaardige markten aan te boren.

De veranderingsprocessen die het gedachtegoed uit de nota vereist zijn complex, omdat ze ingrijpen op verschillende vlakken: maatschappelijk, institutioneel en organisatorisch. Zulke ingrijpende veranderingen vinden uiteraard niet van de ene op de andere dag plaats. In sommige sectoren is men inmiddels verder dan in andere sectoren. Hetzelfde geldt voor de verschillende onderdelen van het milieuprobleem.

Hoe verder?

Zoals Hoofdstuk 2 van dit eerste deel laat zien, blijven CO₂, mest en

ammoniak en NO_x en geluid in het verkeer knelpunten. Samen met het bedrijfsleven en gebruik makend van de economische en technologische dynamiek zal de overheid actief blijven zoeken naar manieren om ook voor deze onderwerpen de gestelde doelen te realiseren. Het NMP4 zal aangeven langs welke wegen dit zal gebeuren. Hierbij zal het NMP4 mede voortbouwen op het gedachtegoed uit de Nota Milieu en Economie. Al eerder zal het kabinet bedrijven stimuleren eigen initiatieven te ontplooiën om milieu en economie te verenigen. Op deze manier kunnen de kansen die het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en de overheid signaleren op diverse terreinen benut worden. Het kabinet zal echter niet weglopen voor zijn verantwoordelijkheid als blijkt dat ontkoppeling van economische groei en milieudruk op onderdelen verdergaand beleid vergt. Waar milieu en economie uiteindelijk blijven botsen, zal het kabinet een duidelijke keuze moeten maken.

3.3 Boegbeeld duurzame bedrijventerreinen

De aanpak via boegbeelden is succesvol, zo blijkt uit het onderzoek. Boegbeelden zijn de concrete acties uit de nota die de overheid in overleg met het bedrijfsleven heeft geselecteerd. De stand van zaken rond de uitvoering van de boegbeelden komt aan bod in de Delen II en III van dit Milieuprogramma, bij de desbetreffende onderwerpen. De aandacht is hier beperkt tot een voorbeeld.

Een van de meer succesvolle boegbeelden is het boegbeeld duurzame bedrijventerreinen. Doel van dit boegbeeld is samenwerkingsprojecten te stimuleren op bedrijventerreinen. Het gaat daarbij om projecten die een bijdrage leveren aan een betere milieukwaliteit, efficiënter ruimtegebruik en een verbeterde concurrentiepositie. Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat bedrijven gebruik maken van elkaars restwarmte of afvalwater. Het ministerie van EZ heeft samen met de ministeries van VROM en V&W, andere overheden en het bedrijfsleven een handreiking en een brochure uitgebracht, waar veel vraag naar is. De komende jaren staat de uitvoering van het stimuleringsprogramma centraal. Het programma zal vooral het samenwerkingsproces tussen bedrijven ondersteunen. (Zie verder Deel II, Hoofdstuk 5, Doelgroep Industrie).

4 PROGRAMMA 2000–2003

4.1 Inleiding

De effecten van het beleid op de milieukwaliteit staan beschreven in de Milieubalans van het RIVM. De Milieubalans '99 geeft de stand van zaken tot 1 januari 1999 weer en geeft voor een aantal milieuthema's de raming voor de komende jaren. Dit hoofdstuk geeft in paragraaf 4.2 een kort overzicht van de belangrijkste conclusies uit de Milieubalans. Uiteraard is er sprake van een wisselwerking tussen de cijfers en het beleid; daarom geeft het kabinet in paragraaf 4.3 een beleidsmatige reactie op de belangrijkste conclusies uit de Milieubalans.

4.2 De conclusies uit de Milieubalans

Algemeen

Ondanks een hoger dan verwachte economische groei in 1998 (+ 3,8%) is de milieudruk beperkt toegenomen. De economische groei vond vooral plaats in de minder energie-intensieve sectoren, zoals de dienstensector. Een belangrijk deel van de economische groei in 1998 schrijft het RIVM toe aan de toename van de consumptieve bestedingen. Deze groei was 4,4 % in 1998, een nieuw record sinds 1980. Met name de bestedingen aan elektrische apparaten, auto's en buitenlandse vakanties groeiden sterk. Aan de productiekant kenden in 1998 de sectoren met een hoge milieudruk een relatief lage groei, terwijl aan de consumptiekant de vraag naar goederen met een hoge milieudruk relatief sterk steeg.

Doelgroepen

De doelgroepen hebben de afgelopen 20 jaar substantiële emissie-reducties gerealiseerd voor veel milieugevaarlijke stoffen, ondanks de groei in volume-ontwikkelingen. De relatieve bijdrage aan de thema's verzuring en klimaat van de industrie en de energievoorziening is afgenomen terwijl de relatieve bijdrage van verkeer, consumenten en landbouw is toegenomen.

De industrie blijft steeds minder verzurende stoffen uitstoten. De uitstoot van CO₂ is echter weer terug op het niveau van 1990, na een daling begin jaren '90. De hoeveelheid duurzaam opgewekte energie is sinds eind jaren 80 verdubbeld, tot circa 1,8% van het Nederlands energiegebruik. Deze groei is echter onvoldoende om de doelstelling van een aandeel van 3% in 2000 te bereiken.

Het vliegtuig heeft in het personenvervoer de afgelopen decennia veruit de sterkste groei doorgemaakt. Het RIVM schat in dat de emissies door verkeer en vervoer de komende jaren verder zullen dalen, met uitzondering van CO₂. De CO₂-emissie zal tot en met 2003 naar schatting met 0,5% per jaar toenemen. Dit is aanzienlijk minder dan de 2% per jaar in de voorgaande jaren, met name dankzij het recent afgesloten convenant met de Europese autofabrikanten.

Sinds de Tweede Wereldoorlog is het elektriciteitsverbruik van huishoudens meer dan vervijfvoudigd. De verbetering van de efficiëntie van huishoudelijke apparaten heeft de toename van de vraag naar deze apparaten niet kunnen compenseren. Het verbruik van elektrische apparaten die continu aanstaan, zoals wekkerradio's, digitale klokjes, het stand-by staan van audio en video, en draadloze telefoons zijn een substantieel deel gaan uitmaken van het huishoudelijk elektriciteitsverbruik.

De emissies bij de afvalverbrandingsinstallaties zijn de afgelopen decennia zeer fors afgenomen. Inmiddels voldoen alle AVI's aan de zeer strenge normen.

Milieuthema's

De milieudruk is de laatste jaren afgenomen op alle compartimenten (water, bodem en lucht). Met name voor lucht en het zoute oppervlaktewater heeft dat voor de meeste stoffen tot een meetbare verbetering van de kwaliteit geleid. Een verbetering van de bodem- en grondwaterkwaliteit is nog niet duidelijk zichtbaar. Vooral onder zandgrond ligt de nitraatconcentratie in grondwater nog vaak boven de EU-norm van 50 mg/l. Bovendien laat het gebruik van bestrijdingsmiddelen, en dan vooral de fungiciden, een stijgende trend zien.

De groei van de emissies van de klimaatgassen CO₂ en N₂O lijkt de laatste jaren te stagneren. Voor de komende jaren wordt nog een groei met 0,5 à 1% per jaar geraamd. Het RIVM verwacht dat in 2003 de emissie van CO₂ bijna 15% hoger zal zijn dan in 1990. De emissie van CH₄ is sinds 1990 sterk gedaald.

De emissies van verzurende stoffen zullen ook de komende jaren blijven dalen, met enkele procenten per jaar. Dit is echter onvoldoende om de depositiedoelstelling voor het jaar 2000 te kunnen halen. De gerealiseerde reductie van de emissie van fijn stof heeft nog niet geleid tot een significante daling van het aantal dagen waarop de norm wordt overschreden.

De vermesting van het oppervlaktewater is sinds 1985 sterk afgenomen, vooral door een afname van de emissie van fosfaat (emissiebeperkende maatregelen bij de industrie, fosfaatvrije wasmiddelen). Het terugdringen van de emissie van stikstof is op dit moment nog het belangrijkste aandachtspunt.

Energie- en ruimtebeslag

In de Milieubalans presenteert het RIVM een analyse van het energie- en ruimtebeslag in binnen- en buitenland, die samenhangt met de consumptie van Nederlanders. Zowel het energie- als het ruimtebeslag zijn per Nederlander de afgelopen decennia toegenomen: het ruimtebeslag met zo'n 5%, het energiebeslag met ongeveer een factor 4. Efficiëntieverbeteringen hebben de volumegroei van de consumptie niet kunnen compenseren. Een breed gedragen methodiek om de effecten van energie- en ruimtebeslag op ecosystemen en biodiversiteit te kwantificeren is niet beschikbaar. Overigens zijn er ook positieve – bijvoorbeeld economische – effecten in het buitenland als gevolg van de import van consumptiegoederen in Nederland.

Effecten op ecosystemen en volksgezondheid

Het leggen van een relatie tussen effecten op ecosystemen en ontwikkelingen in milieudruk en -kwaliteit is niet eenvoudig. Een methodiek die die relatie moet gaan leggen is momenteel in ontwikkeling. Wel is duidelijk dat de nutriëntenrijkdom van de bodem in natuurgebieden de afgelopen decennia significant is toegenomen. De depositie van stikstof op ecosystemen is hoger dan de vastgestelde kritische waarden. De huidige niveaus van fijn stof en ozon in Nederland gaan gepaard met gezondheidseffecten. Op basis van epidemiologisch onderzoek is berekend dat de huidige niveaus leiden tot 1–3% extra dagelijkse sterfte en ziekenhuisopnamen. Het betreft met name ouderen en personen met

bestaande hart- of longaandoeningen. De acute gezondheidsrisico's door de verontreiniging van voedsel, bodem en water zijn over het algemeen verwaarloosbaar. De hinder door geluidoverlast neemt verder af, het aantal geluidgehinderden bedraagt 42%, dat is nog 2% verwijderd van de doelstelling voor 2000.

4.3 Reactie op de Milieubalans

Algemeen

Het kabinet reageert verheugd op de positieve conclusies in de Milieubalans. Het milieubeleid is succesvol. Voor geluidhinder, verwijdering, verdroging en SO₂ halen we de gestelde doelen voor 2000 dan wel 2010. Wereldwijd lijkt de CO₂-emissie dit jaar voor het eerst sinds jaren te dalen, alhoewel het RIVM zich in de Milieubalans afvraagt of dit structureel dan wel incidenteel is. Toch beseft het kabinet dat we niet op alle milieu-thema's even succesvol zijn. Het kabinet reageert in deze paragraaf op de conclusies uit de Milieubalans en geeft daarbij, waar mogelijk concreet, de activiteiten voor de periode 2000–2003 weer.

Klimaat

Het kabinet constateert dat de totale emissie aan broeikasgassen voor 1998 vrijwel gelijk is aan die van 1997, bij een economische groei van 3,8%. Hieruit trekt het kabinet de conclusie dat we in ieder geval voor 1998 in staat lijken een relatieve ontkoppeling te bewerkstelligen. Om ook tot een absolute ontkoppeling te komen, heeft het kabinet op 9 juni 1999 de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid aan de Tweede Kamer aangeboden. In deze nota gaat het kabinet in op de maatregelen binnen Nederland die enerzijds nodig zijn om het in Kyoto afgesproken doel te bereiken (6% reductie in 2008–2012 ten opzichte van 1990). En anderzijds om het fundament te leggen voor technologische en instrumentele vernieuwing die nodig is voor het beleid na 2012. De binnenlandse maatregelen vullen 50% van het beleidstekort in. Eind 1999 publiceert het kabinet deel 2 van de Uitvoeringsnota, waarin de maatregelen staan die Nederland in het buitenland neemt via de zogenaamde flexibele instrumenten: Joint Implementation, Clean Development Mechanism en emissiehandel.

Stikstof

Voor verzuring en vermisting constateert het kabinet wel een dalende lijn, maar die is niet voldoende om de doelen te halen. Wat betreft de depositie van NO_x, sluit het kabinet zich aan bij de in Europees verband af te spreken maatregelen. Daarnaast werken de ministeries van VROM, V&W, EZ en LNV samen aan de evaluatie van de bestaande verzuringsdoelen. Als gevolg van het uitbrengen van het «met redenen omkleed advies» door de EC, wegens een onvoldoende geachte implementatie van de EU nitraatrichtlijn, en het buiten toepassing blijven van de Wet herstructurering varkenshouderij is een herbezinning nodig op het in te zetten instrumentarium ter regulering van het mestvolume. Het is daarbij onontkoombaar dat de maatregelen zeer ingrijpend zijn. De ministers van LNV en VROM zullen de Tweede Kamer hierover in september 1999 nader informeren. Naast de uitspoeling van stikstof naar de bodem, blijft ook de emissie van ammoniak een punt van zorg. Zeker nu uit onderzoek naar het ammoniakgat blijkt dat de ammoniakemissie ongeveer 25% hoger is dan eerder werd berekend.

Bestrijdingsmiddelen

Het kabinet constateert binnen het thema verspreiding een licht stijgende trend voor bestrijdingsmiddelen. Het zijn vooral de fungiciden (de schimmelbestrijdingsmiddelen) die een toename van het gebruik te zien geven. Voor een deel wordt de toename veroorzaakt door weersomstandigheden in de teeltseizoenen 1997 en 1998. Naar schatting wordt tweederde deel van de fungiciden gebruikt voor bestrijding van phytophthora in aardappelen. LTO-Nederland heeft in december 1998 het Masterplan Phytophthora uitgebracht waarin een 20-tal projecten zijn opgenomen. Aan het plan is echter geen harde doelstelling verbonden. Mede gezien het vrijblijvende karakter van veel projecten is er geen garantie dat het fungicidegebruik de komende jaren aanzienlijk zal dalen. Hiernaast is het ministerie van LNV voor de verdere ontwikkeling van het bestrijdingsmiddelenbeleid als geheel het project Gewasbescherming na 2000 gestart. Het kabinet zal het beleidsvoornemen Gewasbescherming na 2000 in het voorjaar van 2000 naar de Tweede Kamer sturen.

Duurzaam consumeren

Het kabinet concludeert dat de bijdrage van de industrie, energiesector en raffinaderijen aan de milieudruk is gedaald, maar dat de milieudruk door consumptieve bestedingen nog steeds toeneemt. Hierbij valt vooral de toename van het elektriciteitsgebruik op. Deze conclusie sluit aan bij het NMP3, waarin het kabinet aangeeft dat «de negatieve milieueffecten van een blijvende economische groei nog eens versterkt worden doordat de toename van de consumptieve bestedingen zich vooral uit in een toenemend gebruik van energie, duurzame consumptiegoederen, en ruimte in de zin van wonen en mobiliteit». Het ministerie van VROM is daarom gestart met een aantal domeinverkenningen op het gebied van duurzaam consumeren. Hierin inventariseert het ministerie de milieudruk voor de consumptiedomeinen wonen, kleden, voeden, recreatie en toerisme. Samen met de betrokken partners stelt het ministerie vast welke verschuivingen vanuit het handelingsperspectief van de consument in deze domeinen mogelijk zijn. De beleidsagenda's die uit de domeinverkenningen voortkomen, kunnen leiden tot (nieuwe) samenwerkingsverbanden tussen de partners. De verwachting is dat een verandering van het consumptiepatroon de milieudruk in een domein kan verminderen binnen een tijdshorizon van 5–10 jaar. Deze aanpak zal als input dienen voor het duurzaam consumerenbeleid in het NMP4.

Verkeer en vervoer

Ook de groei in mobiliteit is van invloed op toekomstige milieudruk. Het kabinet constateert dat ook deze conclusie aansluit bij het NMP3. Tegelijkertijd laat de Milieubalans zien dat afspraken die in Europees verband zijn gemaakt de komende drie jaar veel effect zullen hebben. Het kabinet richt zijn beleid dan ook op verdergaande Europese afspraken, waarbij het verminderen van voertuigemissies van met name CO₂ en NO_x voorop staat. In lijn met het gedachtegoed uit de Nota Milieu en Economie vindt het kabinet dat Schiphol moet kunnen groeien binnen de milieumrandvoorwaarden. Het Nationale Verkeer- en Vervoersplan zal begin 2000 verder invulling geven aan het beleid op het raakvlak van verkeer en milieu.

De Milieubalans laat zien dat het directe en indirecte ruimte- en energiegebruik van de Nederlanders toeneemt. Het ministerie van VROM constateert dat deze ecologische voetafdruk een aansprekende metafoor is, die mensen bewust maakt van hun energie- en ruimtegebruik in internationale context en de wereldwijd grote verschillen daartussen, zoals het verschil tussen Noord en Zuid. Geconstateerd wordt dat voor de meest hardnekkige milieuproblemen, zoals de klimaatverandering, een (versterkte) internationale aanpak noodzakelijk is. Ook groeit het inzicht dat de inwoners van Nederland de leefomgevingskwaliteit in andere landen beïnvloeden. Dat gebeurt in negatieve zin, doordat wij milieuproblemen afwentelen. Maar er is ook een positief effect doordat veel maatschappelijke activiteiten in Nederland bijdragen aan de welvaart in andere landen. Het NMP4 zal veel meer aandacht besteden aan de internationale aspecten van het milieubeleid.

Gezondheidsrisico's

De Milieubalans constateert dat acute gezondheidsrisico's door verontreiniging van voedsel, bodem, en water over het algemeen verwaarloosbaar zijn. Toch ontstaan er in de samenleving sporadisch problemen over de volksgezondheid. Zowel de Tweede Kamer als de samenleving vragen het kabinet dan om actie. Zo stelt het ministerie van VROM, naar aanleiding van de recente uitbraak van legionella onder bezoekers van de Westfriese Flora in Bovenkarspel een regeling op, om de ontwikkeling van legionellabacteriën in warmtapwatersystemen en drinkwaterinstallaties te voorkomen. De minister van VROM kan op grond van de ontwerpwet tot aanpassing van de Waterleidingwet, een dergelijke regeling opstellen bij ernstig (dreigend) gevaar voor de volksgezondheid.

Hiernaast zijn de niveaus van luchtverontreiniging met ozon (zomersmog) en fijn stof (wintersmog) nog zo hoog dat effecten als vervroegde sterfte en ziekenhuisopname optreden. Het kabinet vindt vooral de conclusie van belang dat het structureel verlagen van emissies een groter effect kan hebben op het verminderen van gezondheidseffecten dan het verlagen van de piekbelasting, bijvoorbeeld door tijdens een smogepisode het verkeer deels stil te leggen. Het treffen van tijdelijke maatregelen maakt echter wel deel uit van het luchtkwaliteitsbeleid van de EU. De EU heeft onlangs een luchtkwaliteitsrichtlijn uitgevaardigd die de lidstaten verplicht om actieplannen op te stellen voor het nemen van tijdelijke maatregelen tijdens piekbelastingen met een aantal stoffen. Begin 2000 presenteert het kabinet een nota over het verbeteren van de luchtkwaliteit, die in zal gaan op het structureel verlagen van de emissies en zal aangeven hoe het kabinet wil omgaan met de genoemde richtlijn.

Uit een onderzoek in het kader van de Gezondheidskundige Evaluatie Schiphol blijkt dat enkele duizenden mensen medicijnen gebruiken in relatie tot geluidbelasting. Het kabinet zal deze evaluatie gebruiken bij de beleidsontwikkeling rond de nationale luchthaven.

Tot slot werkt het ministerie van VROM de relatie tussen milieu en gezondheid verder uit, waarbij de gevolgen van nieuwe ontwikkelingen in kaart worden gebracht.

Kwaliteit lokale leefomgeving

Het kabinet constateert dat de doelstelling van 40% geluidgehinderden in 2000 nagenoeg gehaald wordt. Het kabinet beseft dat dit echter geen eindpunt van het beleid kan zijn omdat de geluidhinderproblematiek de

kwaliteit en de belevingswaarde van de leefomgeving blijft beïnvloeden, zoals ook uit de Milieubalans blijkt.

Het ministerie van VROM bereidt een strategische beleidsvisie voor geluid voor, waarin kwaliteit en belevingswaarde (onder andere rust en stilte) van de leefomgeving aan bod komen en een nieuwe doelstelling voor het geluidbeleid wordt geformuleerd. De bestuurlijke en juridische vernieuwing van het geluidbeleid (MIG) geeft de lokale overheden meer mogelijkheden en verantwoordelijkheden om de leefomgevingskwaliteit integraal per gebied te benaderen.

5 EXTERNE INTEGRATIE VAN HET MILIEUBELEID

5.1 Inleiding

De Tweede Kamer heeft bij de behandeling van het NMP3 een motie ingediend, waarin ze voorstelt om een kader op te stellen dat milieudoelen (en de verantwoordelijkheden om die te realiseren) verdeelt over de verschillende ministers (motie Crone c.s., TK 1997–1998, 25 887, nr. 4). Het antwoord op de motie is hieronder weergegeven in de vorm van een explicitering van de huidige situatie. Paragraaf 5.2 geeft het formele kader van de verdeling van bevoegdheden en verantwoordelijkheden van diverse ministers voor aspecten van het milieubeleid aan. Paragraaf 5.3 geeft de praktische doorvertaling van de onderscheiden verantwoordelijkheden in de praktijk aan en daarmee het handvat dat de Kamer heeft om ministers ter verantwoording te kunnen roepen.

5.2 Het formele kader

Om de posities van de onderscheiden ministers op en rond het milieuterrein te kunnen verduidelijken, is het nodig een nader onderscheid te maken in de diverse posities van ministers in het algemeen en van de milieu-minister in het bijzonder: lid van het kabinet, vakminister, coördinerend minister.

Lid van het kabinet

Lid van het kabinet betreft de eenheid van kabinetsbeleid. Iedere minister neemt deel aan de beraadslagingen in de ministerraad over het algemeen regeringsbeleid en bevordert de eenheid van dat beleid. Daartoe beraadslaagt en besluit de raad onder meer over nota's aan de Kamer. Een minister mag in geen geval handelen tegen een besluit van de raad. De minister-president ziet toe op de uitvoering van de besluiten van de raad. De ministerraad draagt daarmee als collectief de verantwoordelijkheid voor de inhoud van het NMP, dat immers door de raad is vastgesteld, en voor de uitvoering daarvan.

Vakminister

Het NMP is bindend voor alle leden van de raad en zij dienen als vakminister de besluiten op hun eigen beleidsterrein tot hun recht te laten komen. Als vakminister is de minister van VROM de eerst-verantwoordelijke voor het milieubeleid. De Kamer kan hem daarvoor ter verantwoording roepen. De ministers van Verkeer en Waterstaat, van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en van Economische Zaken zijn formeel mede-ondertekenaar van het NMP. Zij zijn in die hoedanigheid in het bijzonder medeverantwoordelijk voor de uitvoering van het NMP als geheel en primair verantwoordelijk op hun beleidsterrein.

Coördinerend minister

De minister van VROM is coördinerend minister van de Raad voor Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (de minister-president is voorzitter). Zijn taak betreft de bewaking van de voortgang van het interdepartementale overleg over en de interdepartementale voorbereiding van onderwerpen die in deze onderraad aan de orde moeten komen en het bevorderen van algemene beleidsvorming daarin. Formeel staatsrechtelijk gesproken is hiermee de grens van zijn coördinerende bevoegdheid

bereikt en draagt de coördinerend minister als zodanig geen verantwoordelijkheid naar buiten toe. Die verantwoordelijkheid gaat namelijk over op alle leden van de onderraad.

In de praktijk daarentegen, vat het kabinet de term coördinerend minister in meer algemene zin op. Voor de minister van VROM is het coördinerend ministerschap in de plaats gekomen van vakminister voor milieu. Het kabinet verstaat dan ook onder coördinerend minister van milieu: de minister van VROM als eerstverantwoordelijke minister voor het milieubeleid.

5.3 Verdeling van verantwoordelijkheden

De motie

De motie stelt vast dat het milieubeleid in belangrijke mate uitgevoerd dan wel aangestuurd wordt door andere ministeries dan VROM (zogenaamde externe integratie). De minister van VROM stelt de nationale milieudoelstellingen gezamenlijk met andere ministers op. De minister van VROM is eerste aanspreekpunt voor de bewaking van de voortgang. De motie sluit aan bij het streven van de regering om tot een geïntegreerd overheidsbeleid te komen.

In de dagelijkse praktijk kan de Tweede Kamer de minister van VROM aanspreken op zijn coördinerende taken. De andere ministers die op hun terrein delen van het milieubeleid uitvoeren, zijn aanspreekbaar op die terreinen.

Op het niveau van provincies en gemeenten, en in het streven van de Europese Unie naar een meer geïntegreerde beleidsvorming, is eveneens sprake van externe integratie. Dit antwoord richt zich, in lijn met de motie, echter alleen op het rijksniveau.

Milieudoelstellingen

Bij het opstellen van een NMP heeft de minister van VROM de regierol, uiteraard in samenspraak met de betrokken vakministers. De minister van VROM is ook degene die de milieukwaliteitsdoelstellingen en de daaruit voortvloeiende taakstellingen formuleert, ook weer in samenspraak met de vakministers. De vakministers zijn vervolgens verantwoordelijk voor de onderdelen van beleid die zij uitvoeren en de daaraan gekoppelde taakstellingen.

Implementatie

De hiervoor omschreven gedeelde verantwoordelijkheid van de diverse ministers over de doelstellingen van het milieubeleid, is een andere verantwoordelijkheid dan die voor de implementatie van het milieubeleid. Externe integratie behoort in de opvatting van het kabinet in te houden dat hierbij juist de vakminister de regierol heeft voor de delen van het beleid waar hij verantwoordelijk voor is. Het ministerie van Financiën is bijvoorbeeld verantwoordelijk voor het vergroenen van het belastingstelsel en het ministerie van LNV voor het mestbeleid. De minister van VROM is hierbij, om inhoud te kunnen geven aan zijn coördinerende rol, uiteraard betrokken.

Aanspreekbaarheid vanuit de Kamer

Als het gaat om het afleggen van verantwoording over (onderdelen van) het milieubeleid, is het kabinet van mening dat de betrokken milieu-

aspecten in principe met twee ministers dienen te worden besproken. Daarbij is de minister van VROM het eerste aanspreekpunt voor de doelstellingen en zijn de minister van VROM als vakminister en de overige vakministers het eerste aanspreekpunt voor de implementatie van onderdelen van het milieubeleid en daarmee voor het behalen van de daaraan gekoppelde taakstellingen. Wanneer de Kamer bijvoorbeeld overleg wil voeren over een milieu-aspect op het terrein van Economische Zaken, dan houdt dit in dat dit zowel de minister van Economische Zaken als de minister van VROM aangaat. In principe kan de Kamer dus beide ministers op hun verantwoordelijkheid op dit gebied aanspreken. Mutatis mutandis geldt dit evenzo voor de beleidsterreinen van LNV, V&W, Financiën, Ontwikkelingssamenwerking en andere beleidsterreinen. In de praktijk zal niet altijd vereist zijn dat beide ministers fysiek aanwezig zijn. Dit hangt uiteraard af van het onderwerp en van de zwaarte ervan. Het is aan de Kamer om aan het bovengeschetste principe inhoud te geven als het erom gaat ministers uit te nodigen om in de Kamer verantwoording af te leggen over het gevoerde beleid.

programma

In de praktijk

Bijlage 2 geeft in tabelvorm de huidige verantwoordelijkheidsverdeling weer voor de meest relevante beleidsacties van het milieubeleid. De tabel geeft ook aan welk doel de overheid met de beleidsactie nastreeft. Het kabinet heeft voor ogen deze doelen de komende jaren zoveel mogelijk te kwantificeren. Het ministerie van VROM zal hierover afspraken maken met het RIVM. De tabel heeft in dit Milieuprogramma een voorbeeldfunctie. In relatie met de nieuwe opzet van de rijksbegroting, zal het kabinet de tabel verder uitwerken.

6 FINANCIËLE ASPECTEN VAN HET MILIEUBELEID

6.1 Inleiding

Het uitvoeren van milieumaatregelen vraagt dikwijls om de inzet van financiële middelen. Daarnaast zijn ook financiële en economische instrumenten belangrijk in het milieubeleid. De regulerende energiebelasting is hier een goed voorbeeld van. Deze instrumenten komen nader aan bod in Hoofdstuk 12 van Deel III. Dit hoofdstuk gaat in op de kosten die de samenleving voor het milieubeleid moet maken.

In paragraaf 6.2 staan de kosten die we als samenleving als geheel maken, afgezet tegen het bruto nationaal product. In paragraaf 6.3 staan de kosten die de overheid maakt voor het milieu, uitgesplitst naar departement en naar overheidslaag. Tenslotte is in 6.4 een uiteenzetting opgenomen over de relatie tussen economische groei en de kosten die Nederland maakt om de ontkoppeling tussen economische groei en milieudruk in stand te houden.

6.2 Kosten van het milieubeleid

Milieukosten zijn de jaarlijkse kosten van maatregelen in het kader van het milieubeheer die we als samenleving als geheel maken, dus de overheid, bedrijven en huishoudens gezamenlijk. De berekeningen van de milieukosten zijn uitgevoerd door het RIVM. Voor 1999 tot en met 2002 hanteert het RIVM het middellange-termijnsce­nario van het CPB met een behoedzame schatting van de economische groei.

Tabel 1: Jaarlijkse milieukosten*

	1990	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Milieukosten (in mrd)	12,5	18,5	21,1	22,3	23,9	24,7	24,9	25,1
BBP (in mrd)	617	686	759	775	790	806	822	838
Milieukosten / BBP	2,0%	2,7%	2,8%	2,9%	3,0%	3,1%	3,0%	3,0%

* Cijfers afkomstig uit de Milieubalans van het RIVM, prijspeil 1999.

De milieukosten zijn in 1999 gestegen door extra milieu-uitgaven van de rijksoverheid, uitvoering van de gemeentelijke rioleringsplannen en de verwerking van baggerspecie.

6.3 Milieu-uitgaven van de overheid

De onderstaande tabel specificeert de milieu-uitgaven van het Rijk, verdeeld over de verschillende departementen. Het betreft uitgaven voor het milieu aan maatregelen, subsidies, onderzoek en apparaatskosten.

Tabel 2: Milieu-uitgaven Rijk, naar departement (x miljoen gulden)*

	2000	2001	2002	2003
VROM	1 234	1 219	1 139	1 066
LNV	376	368	362	289
V&W	529	506	469	485
EZ	591	628	635	623
Defensie	120	94	87	70

	2000	2001	2002	2003
BuZa	728	739	742	753
OC&W	28	29	29	29
Overige ministeries	413	429	475	484
Totaal	4 019	4 012	3 938	3 799

* Vanwege vergelijkbaarheid met de begroting van de ministeries, is hier het prijspeil van 2000 gebruikt.

In bovenstaande tabel zijn geen klimaatgelden opgenomen, aangezien hiervan geen verdeling in de tijd is vastgelegd en het daarom niet bekend is welk deel tot 2003 zal worden begroot en welk deel erna. Onderstaande tabel vat alle beschikbare middelen voor klimaatbeleid samen.

Tabel 3: Voor klimaatbeleid beschikbare middelen (x miljoen gulden)

	CO ₂ -reductieplan en resterende middelen klimaatbeleid	Overige middelen (incl. 800 miljoen JI)	Totaal
VROM	437,0	215,1	652,1
LNv	53,3	0,0	53,3
V&W	100,0	0,0	100
EZ	834,0	700,0	1 534
BuZa (OS)	0,0	500,0	500
FIN	75,7	0,0	75,7
Totaal	1 500,0	1 415,1	2 915,1

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Veruit het grootste deel van de milieu-uitgaven van het ministerie van VROM is voor rekening van het Directoraat-Generaal Milieubeheer. Dit zijn voornamelijk bodemsanering, geluid, milieutechnologie, klimaat en apparaatskosten.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Het ministerie van LNv besteedt het belangrijkste deel van de begrote milieu-uitgaven gedurende de planperiode aan mestbeleid, waarbij het belangrijkste onderdeel de herstructurering van de varkenshouderij is.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

De weergegeven milieu-uitgaven van het Ministerie van V&W hebben vooral betrekking op sanering van geluidsoverlast door vliegtuigen en wegverkeer. Verder gaat het om uitgaven voor sanering van (water)-bodems, schone bussen, uitvoering van de Wet verontreiniging oppervlaktewater en onderzoek. Deze vormen echter slechts de milieu-uitgaven die rechtstreeks blijken uit de begroting van het ministerie van V&W en het Infrastructuurfonds op artikelniveau. Binnen afzonderlijke infrastructuurele projecten begroot het ministerie standaard inpassingsuitgaven. De uitgaven daarvan zijn in bovenstaande tabel niet opgenomen.

Ministerie van Economische Zaken

Circa driekwart van de milieu-uitgaven zijn begroot voor energiebespa-

ringstechnologieën, duurzame energie, het CO₂-reductieplan en het programma Economie, Ecologie en Technologie (EET).

Ministerie van Defensie

De uitgaven voor bodemsanering en geluidsisolatie zijn bepalend voor de begroting. Het afronden van het programma voor geluidsisolatie veroorzaakt de daling in milieu-uitgaven bij het ministerie van Defensie. Naast de gepresenteerde milieu-uitgaven zijn andere milieu-uitgaven zoals bij materiaal-aanschaffingen, duurzaam bouwen en infrastructurele voorzieningen niet apart zichtbaar in de begroting. Een grove schatting geeft aan dat bijvoorbeeld bij marineschepen circa 1,5% van de aanschafprijs aan milieuvoorzieningen kan worden toegerekend. Bij duurzaam bouwen bedraagt deze schatting circa 2% van de bouwkosten.

Ministerie van Buitenlandse Zaken

De milieu-uitgaven hebben betrekking op het milieudeel van de bijdragen aan internationale organisaties en projecten. Nederland voldoet aan de UNCED-doelstelling dat donoren 0,1% van het BNP bijdragen aan internationaal milieubeleid. In de milieu-uitgaven zijn uitgaven voor natuurbeheer opgenomen, aangezien deze in de BuZa begroting niet te scheiden zijn van de milieu-uitgaven.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Belangrijkste post is het programma Economie, Ecologie en Technologie. Verder betreft het stimuleringsprogramma's van het Nederlands instituut voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). In het cijfer zijn niet de milieu-uitgaven opgenomen die universiteiten uit de eerste geldstroom van 6 miljard financieren. Verder vindt er milieu-relevant onderzoek plaats aan de door OCW (mede-)gefinancierde onderzoeksinstituten zoals de para-universitaire onderzoeksinstituten, TNO en de GTI's. Voorts zijn in de tabel niet opgenomen de milieu- en milieugerelateerde programma's die een substantieel deel uitmaken van de door NWO buiten de stimuleringsprogramma's (mede) gefinancierde onderzoeksprogramma's.

Overige milieu-uitgaven Rijk

De ministeries van Justitie en BZK hebben uitgaven voor handhavingsactiviteiten. Verder valt onder deze post onder meer het extra budget voor bodemsanering.

Andere overheden

Tabel 4 geeft de milieu-uitgaven van de andere overheden. Voor een deel financieren huishoudens en bedrijven via de reinigings- en rioolrechten en de waterzuiveringsheffing deze kosten (bestemmingsheffingen, zie Paragraaf 12.2 van Deel III).

Tabel 4: Milieu-uitgaven andere overheden (miljoen gulden)*

	2000	2001	2002	2003
Openbaar bestuur en sociale verzekeringen**	54	57	59	61
Provincies	304	304	304	305
Waterschappen	2 311	2 271	2 282	2 245
Gemeenten	5 717	5 942	6 058	6 818
Totaal	8 386	8 574	8 703	9 429

* Vanwege vergelijkbaarheid met de begroting van de ministeries, is hier het prijspeil van 2000 gebruikt.

** Dit bevat inzamelen gevaarlijk afval en BEES & CV eisen bij politie, brandweer, politie en sociale verzekeringen.

6.4 Economische groei en milieudruk

Het NMP3 gaat uit van een absolute ontkoppeling van economische groei en milieudruk. Daarom is in het NMP3 afgesproken dat bij een economische groei die hoger is dan behoedzaam (2% economische groei), de extra milieudruk zoveel mogelijk zal worden gecompenseerd. Voor 1998 is een groei gerealiseerd van 3,8% en voor 1999 is een groei van 2% geraamd. Uit een analyse van het RIVM blijkt hoeveel extra milieubelasting door de extra economische groei uit 1998 bij de verschillende milieuthema's is ontstaan.

Tabel 5: Extra milieudruk als gevolg van 1,8% extra gerealiseerde economische groei boven het behoedzaam scenario

	Toename/afname emissie in 1998 t.o.v. 1997 bij behoedzaam scenario met 2% economische groei	Toename / afname emissie in 1998 t.o.v. 1997 gerealiseerd bij 3,8% economische groei	Extra milieudruk door 1,8% extra economische groei
CO ₂ (Klimaatverandering)	- 0,5%	0,2%	0,7% (1,4 Mton)
NO _x (Verzuring)	- 3,8%	- 2,5%	1,3% (5,7 kton)
SO ₂ (Verzuring)	- 4,7%	- 3,9%	0,8% (0,9 kton)
VOS (Smog)	- 5,2%	- 4,4%	1,3% (3,7 kton)
Afval (stort, verbranding & hergebruik) (Verwijdering)	0,3%	0,6%	0,4% (0,2 mld kg)

De laatste kolom in de tabel geeft aan dat de extra economische groei van 1,8% in 1998 bij geen van de onderzochte stoffen heeft geleid tot een evenredige toename. Dit komt omdat de extra economische groei niet evenwichtig over de sectoren was verdeeld: voor de dienstensector lag de extra groei boven de 1,8%, terwijl de extra groei in de chemie en de basismetaal zeer laag was en zelfs onder de groei van het behoedzaam scenario lag. De kosten die moeten worden gemaakt om de extra milieudruk weer te niet te doen zijn afhankelijk van de maatregelen die worden getroffen. Ter illustratie de kosten van een tweetal gerealiseerde maatregelen bij CO₂. Voor CO₂ is aan de eerste investeringsimpuls van 750 miljoen een effect toegekend van 3 Mton tot 2010. Voor de 1,4 Mton die de extra groei van 1,8% heeft veroorzaakt zou dus, als het kabinet hetzelfde beleid voortzet, 350 miljoen nodig zijn. Een verhoging van de REB met 3,4 miljard gulden levert tot 2010 tussen de 4 tot 7 Mton op. Dit is inclusief het feit dat een deel van de opbrengsten wordt besteed aan positieve prikkels voor energiebesparende maatregelen.

Het Milieuprogramma 1999–2002 geeft conform het regeerakkoord aan dat, «het kabinet jaarlijks bij de begrotingsvoorbereiding zal bezien of de economische groei hoger is dan behoedzaam (2%) en welke extra maatregelen dan nodig zijn om de extra milieudruk te verminderen. Voor zover voor die maatregelen extra overheidsuitgaven nodig zijn en zich budgettaire meevallers voordoen, zal de noodzaak van extra milieu-uitgaven worden betrokken bij het vaststellen van de prioriteiten voor uitgavenintensivering.»

Bij de voorbereidingen voor de Begroting 2000 gaat het kabinet ervan uit dat de economische groei in 1999 zal liggen op 2,75% en in 2000 op 2,5%. Beide cijfers zijn uiteraard nog slechts verwachtingen, maar liggen boven de destijds als behoedzaam aangemerkte economische groei van 2%.

Daarom heeft de minister van VROM het RIVM gevraagd de extra milieudruk als gevolg van economische groei hoger dan het behoedzame scenario in kaart te brengen.

Het kabinet zal in de kaderbrief in het voorjaar van 2000 aangeven of er maatregelen nodig zijn om de extra milieudruk als gevolg van de extra economische groei te compenseren, en zo ja welke.

7 OP WEG NAAR HET NMP4

Een vierde Nationaal Milieubeleidsplan

Hoewel de titel anders doet vermoeden is het NMP4 niet alleen maar deeltje vier in de reeks NMP. In het NMP4 zal het kabinet nadrukkelijk zoeken naar nieuwe wegen om milieuproblemen het hoofd te bieden die tot nu toe moeilijk oplosbaar bleken. Daarbij kan het kabinet afwijken van het gangbare milieubeleid.

Het NMP3 heeft geen oplossing kunnen bieden voor de hardnekkige milieuproblemen, klimaat, mest en ammoniak, NO_x en geluid door verkeer. Daarom kiest het kabinet voor een vervroeging van het uitbrengen van het NMP4 in 2001 (oorspronkelijk voorzien voor 2002). Op die manier kan nieuw beleid nog in deze kabinetsperiode tot uitvoering komen.

De basis van het NMP4 is een herijking van het milieubeleid op grond van een analyse van de afgelopen 30 jaar en een vooruitblik op de komende 30 jaar. Het NMP 4 richt zich op:

- Het lange termijn beleid voor Nederland (tot 2030) gericht op duurzame ontwikkeling, opgesteld vanuit een ecologische invalshoek in samenhang met economische, technologische en sociale ontwikkelingen.
- De knelpunten en de daarbij te benoemen prioriteiten die volgen uit de analyse en de vooruitblik.
- Een versterkte international aanpak. Niet alleen omdat veel milieuproblemen door hun aard grensoverschrijdend zijn en daarom een internationale aanpak vergen (bijvoorbeeld klimaat). Maar ook om de gevolgen in andere landen van Nederlands handelen weg te nemen.

In het beleid zal de nadruk komen te liggen op het creëren van randvoorwaarden waardoor maatschappelijke processen op een meer milieuvriendelijke wijze tot stand komen. Voorbeelden daarvan zijn:

- inzetten van marktconforme instrumenten zoals heffingen
- stimulering van milieusparende technologieën, met nadruk op kosteneffectieve oplossingen
- overheidsinvesteringen gericht op een duurzame economie.

Het kabinet verwacht dat met deze randvoorwaarden een beroep op rijksmiddelen beperkt kan blijven.

In het najaar van 1999 neemt het kabinet een besluit over de agenda van het NMP4. In het voorjaar 2000 zullen de verschillende geagendeerde onderwerpen zijn uitgewerkt en voorzien van een keuze voor de oplossingsrichtingen. Eind 2000 zal het NMP4 voor een groot deel zijn geschreven en zal een implementatieplan worden opgesteld. Het kabinet brengt het NMP4 vervolgens uit in januari 2001.

De aanpak

Bij het tot stand komen van het NMP4 onderhouden de betrokken ministeries een intensief contact met maatschappelijke organisaties en andere overheden. In juni 1999 heeft een conferentie plaatsgevonden, waar deze partijen voor waren uitgenodigd. Daarnaast overlegt een delegatie uit het kabinet periodiek met bestuurders van maatschappelijke organisaties en andere overheden over het NMP4. Het doel van deze overleggen is deze organisaties al vanaf het begin te betrekken bij het formuleren van het NMP4 beleid.

DEEL II

ACTOREN VAN HET MILIEUBELEID

1 INLEIDING

Deel I van dit Milieuprogramma gaf een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in het milieubeleid. In het hier volgende tweede deel van het Milieuprogramma worden de activiteiten van de actoren van het milieubeleid uitgewerkt. Actoren van het milieubeleid zijn groepen die verantwoordelijk zijn voor de formulering en de uitvoering van (delen van) het milieubeleid. Actoren zijn dus veroorzakers én oplossers van milieuproblemen. Dit tweede deel behandelt de volgende groepen elk in een afzonderlijk hoofdstukken:

- Overheden
- Burgers
- Doelgroep Landbouw
- Doelgroep Industrie
- Doelgroep Raffinaderijen
- Doelgroep Energiebedrijven
- Doelgroep Detailhandel
- Doelgroep Verkeer en Vervoer
- Doelgroep Bouw
- Doelgroep Afvalverwijderingsbedrijven
- Doelgroep Actoren in de waterketen

Elk hoofdstuk in dit Deel II geeft per onderwerp (in aparte paragrafen) een overzicht van de voortgang van de uitvoering in 1998–1999 en de programmering voor de periode 2000–2003. Waar het programmering betreft, staat dit in de kantlijn aangegeven met «programma».

In de verschillende hoofdstukken van Deel II worden ook gegevens gepresenteerd die betrekking hebben op de implementatie van de boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie. Een integraal overzicht van de voortgang van deze boegbeelden is te vinden in Bijlage 2.

Waar mogelijk presenteert elk hoofdstuk een indicator: een cijfer voor de milieukwaliteit, zoals die zich ontwikkelt als gevolg als resultante van maatschappelijke ontwikkelingen en milieubeleid. Een toelichting op deze indicatoren is te vinden in de Milieubalans van het RIVM.

Het volgende gedeelte van het Milieuprogramma, deel III, beschrijft de stand van zaken rond specifieke milieuthema's en zogenaamde dwarsdoorsnijdende onderwerpen. Het kan voorkomen dat bepaalde onderwerpen die betrekking hebben op meerdere actoren (zoals beschreven in Deel II), in Deel III (onder milieuthema's en dwarsdoorsnijdende onderwerpen) verder uitgewerkt worden. Waar dit zich voordoet, verwijst de tekst naar de desbetreffende passages in Deel III.

2 OVERHEDEN

2.1 Inleiding

De overheden (de gemeenten, provincies, waterschappen en het rijk) zijn belangrijke actoren in het milieubeleid. Zij beschouwen het milieubeleid als een gezamenlijke verantwoordelijkheid, waarbij elk van de afzonderlijke overheden een eigen rol en uitdaging heeft. De overheden zijn niet alleen verantwoordelijk voor het maken en uitvoeren van milieubeleid, zij zijn daarnaast ook consument, producent en/of vervuiler. Voor de periode 2000–2003 willen de overheden vooral het goede voorbeeld geven met de verdere uitvoering en ontwikkeling van milieuzorgsystemen en een milieuvriendelijk aanschaffings- en investeringsbeleid.

Dit hoofdstuk begint in paragraaf 2.2 met de stand van zaken rond de Wet milieubeheer. Paragraaf 2.3 gaat in op de VOGM-regeling. Paragraaf 2.4 werkt de intentie van de overheden om het goede voorbeeld te geven verder uit en tenslotte staat in 2.5 de stand van zaken rond monitoring centraal. Het onderwerp Water in de stad vindt u in hoofdstuk 12 van Deel II: Doelgroep Actoren in de waterketen. De onderwerpen Stad en Milieu en Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) staan beschreven in Deel III, Hoofdstuk 10: Gebiedenbeleid en leefomgeving.

2.2 De Wet milieubeheer

Het Milieuplanstelsel

In hoofdstuk 4 van de Wet milieubeheer (Wm) staat het milieuplanstelsel. Dit stelsel gaat uit van een jaarlijks operationeel milieuprogramma zowel op rijksniveau als op provinciaal en gemeentelijk niveau, dat voor het rijk en provincies is gebaseerd op een vierjaarlijks strategisch plan op hoofdlijnen. Er vindt op dit moment bij de provincies en de gemeenten een aantal ontwikkelingen plaats, waarvan het kabinet verwacht dat ze op termijn kunnen leiden tot wijzigingen in het planstelsel.

- De provincies geven elk op een andere manier vorm aan de integratie tussen het beleid voor water, natuur, milieu, ruimte en vaak ook verkeer en vervoer, oftewel het omgevingsbeleid. Dit komt ten eerste doordat de provincies steeds meer (plannings)taken en bevoegdheden krijgen voor het landelijk gebied, kleine stedelijke kernen en grensvlakgebieden. Een tweede oorzaak is dat de verschillen tussen de provincies groter worden. Er ontstaan randstadprovincies, landelijke provincies en provincies met een sterke verstedelijking.
- Gemeenten hebben nu geen verplichting om een strategisch plan te maken voor milieu dan wel ruimtelijke ordening. Maar het rijk verwacht van de grote gemeenten steeds vaker een beleidsvisie op het omgevingsbeleid. Bovendien is er op het grensvlak stad en land vaak veel dynamiek van verstedelijking. Er ontstaan bestuurlijke verschillen tussen gemeenten. Grote gemeenten doen meer zaken direct met het rijk en kleine gemeenten met de provincie.

De Evaluatiecommissie Wet milieubeheer (ECW) heeft in december 1997 een advies uitgebracht over het planstelsel milieu met als titel «Meer doelmatigheid in de provinciale milieubeleidsplanning». De ECW heeft zich afgevraagd hoe het planstelsel bijdraagt aan de samenhang in het milieubeleid. Belangrijke conclusies van de ECW zijn:

- Het provinciaal milieubeleidsplan vervult (nog) niet de integrerende functie die de wetgever met het planstelsel voor ogen stond. Het plan heeft ook een te beperkte richtinggevende functie.
- Het provinciale milieuprogramma vervult een beperkte rol.

Om al deze zaken in onderlinge samenhang te kunnen bezien, heeft het ministerie van VROM een project Toekomst Milieuplanning gestart. De beleidsmatige consequenties zullen een plek krijgen in het NMP4.

Effectgerichte normstelling

Het kabinet kondigt in het NMP3 aan dat het de regelgeving inzake effectgerichte normstelling zal aanpassen om meer zelfsturing of uitvoering op maat mogelijk te maken. Het NMP3 noemt in het bijzonder ook de aanpassing van hoofdstuk 5 Milieukwaliteitseisen uit de Wm als mogelijkheid om meer flexibiliteit te bereiken in het stellen van milieukwaliteitseisen door de verschillende overheidslagen.

Het ministerie van VROM bereidt wetgeving voor die bedoeld is om hoofdstuk 5 zo aan te passen, dat de daarin aangeboden instrumenten aansluiten op het voorgenomen beleid op de diverse terreinen van milieukwaliteitsnormstelling. Het ministerie van VROM bereidt in dat kader een wetwijziging voor om een toereikend instrumentarium te bieden voor regelgeving op het terrein van externe veiligheid en luchtkwaliteit. Bovendien onderzoekt het ministerie van VROM welke aanpassingen van de regelgeving inzake effectgerichte normstelling meer in het algemeen nodig zijn om invulling te geven aan beleidsdoelstellingen op het gebied van zelfsturing of uitvoering op maat, in aansluiting op de experimenten van het project Stad en Milieu en de voorgenomen modernisering van het instrumentarium op het gebied van geluidhinder.

Regeling inrichtingen

Als het gaat om de regulering van inrichtingen, zijn onder andere de thema's horizontale sturing en zelfregulering actueel (zie hoofdstuk 8 van de Wm). Voorbeelden van ontwikkelingen op het gebied van deze thema's zijn:

- het beleid met betrekking tot het vierluik bedrijfsintern milieuzorg-systeem, het bedrijfsmilieuplan, de vergunning op hoofdzaken en milieujaarverslag
- nieuwe, gedeeltelijk inrichtingsoverstijgende vormen van regulering zoals vergunningen voor bedrijventerreinen, benchmarking, kosten-verevening gebiedsgerichte vergunningen of koepelvergunningen, concernvergunningen en dergelijke.

In juni 1999 is de nieuwe circulaire over de vergunning op hoofdzaken uitgekomen, tezamen met een handreiking voor vergunningverleners en handhavers, en een juridische leidraad.

In september 1998 is de Stichting Natuur en Milieu in opdracht van het ministerie van VROM een onderzoek gestart naar de effecten van horizontale sturing en zelfregulering bij bedrijven op de positie van derden-belanghebbenden. Het ministerie van VROM verwacht in het najaar van 1999 de resultaten van dit onderzoek.

In de eerste helft van 1999 heeft het ministerie van VROM bovendien opdracht verleend voor een onderzoek naar de relatie tussen duurzaam ondernemen en de milieuregelgeving in het algemeen. Het onderzoek zal in het bijzonder nagaan welke knelpunten de huidige regelgeving met zich meebrengt bij het realiseren van verschillende van de bovengenoemde «inrichtingsoverstijgende» ontwikkelingen. Daarnaast gaat het onderzoek in op de vraag welke oplossingsrichtingen voor de knelpunten denkbaar zijn.

2.3 Gemeentelijk milieubeleid

Beëindiging Vervolg-bijdrageregeling Ontwikkeling Gemeentelijk Milieubeleid

programma

Per 1 januari 1998 is de Vervolg-bijdrageregeling Ontwikkeling Gemeentelijk Milieubeleid (VOGM) beëindigd. Daarmee is een eind gekomen aan acht jaar waarin het rijk gemeentelijk milieubeleid stimuleerde door geormerkte gelden te verstrekken. De regeling is een groot succes geworden: het milieu heeft een sterke positie binnen de gemeentelijke organisatie verworven. De milieuafdelingen hebben veelal voldoende capaciteit opgebouwd en de achterstanden bij de uitvoering van de wettelijke milieutaken zijn vrijwel volledig weggewerkt. Er blijft aandacht nodig voor het vasthouden van de nu bereikte situatie. Verder zal het milieu verder moeten worden geïntegreerd in de gemeentelijke besluitvormings- en uitvoeringsprocessen. Ook in de toekomst is samenwerking tussen gemeenten bij de vormgeving en uitvoering van het milieubeleid gewenst. Daarbij zal meer dan in het verleden worden gekozen voor een projectmatige aanpak op basis van de behoeften van de deelnemers. Het totale bedrag dat op basis van verschillende bestuursakkoorden tussen rijk en VNG via het gemeentefonds wordt uitgekeerd voor het gemeentelijk milieubeleid zal in 2000 oplopen tot circa 250 miljoen op jaarbasis.

Lokale agenda 21

programma

De rol van de gemeenten in het milieubeleid krijgt een ander accent, onder meer doordat de VOGM wegvalt. Deze verandering vraagt van gemeenten een duidelijke visie. Een goed aangrijpingspunt is de Lokale Agenda 21. Daarbij gaat het om de uitvoering op lokaal niveau van de afspraken die zijn gemaakt tijdens de VN-conferentie in Rio de Janeiro in 1992. De Lokale Agenda 21 komt tot stand via een dialoog tussen de lokale overheid, bevolking, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Een Lokale Agenda 21 bevat onderwerpen die in algemene zin betrekking hebben op een duurzame ontwikkeling in Noord en Zuid. Deze kunnen dus zeer uiteenlopend zijn, zoals internationale samenwerking, energie, bouwen en wonen, afval en grondstoffen, verkeer, landbouw, natuur en landschap. Ruim een kwart van de Nederlandse gemeenten heeft nu een Lokale Agenda 21.

De Tweede Kamer zal zo mogelijk in het najaar van 1999 een notitie ontvangen over de vraag hoe de rijksoverheid het gebruik van dit beleidsinstrument kan stimuleren.

2.4 Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie

Het Milieugericht Overheidsaanschaffingenbeleid van het ministerie van VROM is een van de boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie. Het doel van dit beleid is een impuls te geven aan milieugerichte overheidsaanschaffingen doordat de overheid als grote marktpartij een voorbeeldfunctie vervult. Om hiertoe te komen, is eind 1998 een programma Duurzaam Inkopen van start gegaan. Een bestuurlijke commissie Duurzaam Inkopen, waarin gemeenten, provincies, waterschappen en het rijk samenwerken, stuurt het programma aan. Deze manier van werken moet leiden tot een breed draagvlak voor milieugericht inkopen binnen overheidsorganisaties én tot hulpmiddelen voor inkopers, zodat deze de mogelijkheid krijgen milieugericht te kunnen inkopen. Het programma Duurzaam Inkopen levert een bijdrage aan de afspraken die de overheden

programma

hebben gemaakt in het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl, door de verschillende ontwikkelingen op het terrein van inkoop op elkaar af te stemmen. Het in 1998 opgerichte programmabureau Duurzaam Inkopen werkt met inkopers vanuit verschillende overheidsorganisaties aan het samenstellen van informatiepakketten voor de belangrijkste aanschaffingen binnen overheden. Ook het bedrijfsleven zal toegang hebben tot de informatiepakketten, zodat bedrijven en leveranciers kunnen anticiperen op eisen die de overheid stelt.

Begin 2000 zal het bureau actief naar buiten treden met het programma Duurzaam Inkopen en starten met het werven van deelnemende overheidsorganisaties.

2.5 Monitoring van overheidsprestaties

programma

In 1999 hebben het ministerie van VROM, de Unie van Waterschappen, het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten een landelijk stelsel vastgesteld voor de monitoring van overheidsprestaties. Met de invoering daarvan is bereikt dat de informatievoorziening tussen de overheden beter gestroomlijnd wordt. In 1999 hebben de overheden al met het landelijk stelsel van monitoring geëxperimenteerd.

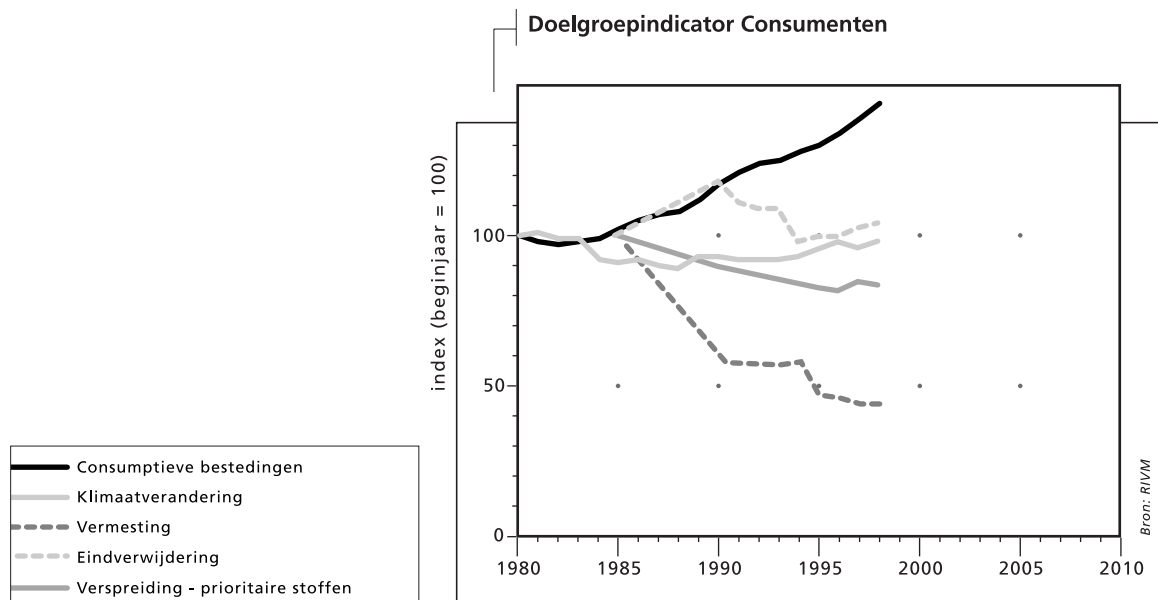
Met ingang van het jaar 2000 zal de structurele monitoring operationeel worden.

In 1999 is een stimuleringsproject van de VNG en de Stichting Natuur en Milieu gestart. Het project loopt tot en met 2003. Het doel van het project is zo veel mogelijk gemeenten te stimuleren om milieumonitoring in het eigen beleid toe te passen. Het landelijk stelsel van monitoring van overheidsprestaties maakt een vast onderdeel uit van dit project, zodat synergie mogelijk zal zijn. De operationele verantwoordelijkheid ligt bij de Inspectie Milieuhygiëne.

3 BURGERS

3.1 Inleiding

Een belangrijke doelgroep in het milieubeleid is de doelgroep burgers. Tot de doelgroep burgers behoren alle individuele Nederlanders. Deze oefenen in verschillende rollen invloed uit op milieubeleid. Allereerst is er de rol van de burger die als lid van de samenleving het maatschappelijke draagvlak voor het milieubeleid bepaalt. Daarnaast oefenen burgers als consumenten een belangrijke invloed uit op de milieukwaliteit. Voor de periode 2000–2003 richt het kabinet zich op het versterken van de rol van de burger in de verdere ontwikkeling en implementatie van het milieubeleid. Dit hoofdstuk behandelt eerst de burger die het draagvlak bepaalt (paragraaf 3.2), daarna komt de burger als consument aan de orde (paragraaf 3.3).

De groei van de consumptieve bestedingen is deels te verklaren door bevolkingsgroei en deels door de groei van de consumptie per capita. Het nagenoeg gelijk blijven van de bijdrage van consumenten aan het thema klimaatverandering is een gevolg van enerzijds een afname van de emissie van CO₂ door een efficiënter energiegebruik voor ruimteverwarming en anderzijds een stijging van het elektriciteitsverbruik. De emissie van prioritaire stoffen (thema Verspreiding) zoals koper en lood naar lucht en water door consumenten is sedert 1980 nagenoeg gelijk gebleven. De belasting van het milieu met vermestende stoffen door lozingen op het riool is afgenomen door vermindering van de fosfaatemissie. De emissie van stikstof is nagenoeg gelijk gebleven.

3.2 De burger die het draagvlak bepaalt

Burger en milieu

Waar bijdragen van burgers aan het beleid nodig zijn, moeten burgers ook in staat en bereid zijn een aandeel te leveren. Zowel gemeenten en provincies als de rijksoverheid, gebruiken naast financiële en juridische

programma

instrumenten ook het sociale instrumentarium om burgers bij het beleid te betrekken. Zo blijft op lokaal niveau het aantal ecoteams toenemen en ondernemen lokale milieuorganisaties wijkactiviteiten, consumentenacties of educatieprojecten.

Het ministerie van VROM verkent de mogelijkheden voor een nieuwe benadering van de relatie overheid–burger. Deze relatie was in het verleden nogal eenzijdig gericht van overheid naar burger, in een nieuwe benadering richt het ministerie zich op een meer tweezijdige relatie. Om deze tweezijdige relatie te bereiken, stelt het ministerie de vraag of het mogelijk is om effectiever beleid te bereiken door nadrukkelijk de wensen, behoeften en drijfveren van burgers als uitgangspunt van beleid te kiezen. Het project Burger en Milieu, dat het ministerie van VROM momenteel uitvoert, heeft tot doel de beoogde benadering en de betekenis ervan voor het milieubeleid te concretiseren, onder andere door voorbeeld-toepassingen in enkele praktijksituaties. De 1^e fase van het project wordt begin 2000 afgerond.

In samenhang met dit project werkt het ministerie van VROM verder aan de ontwikkeling van het sociaal instrumentarium. Het accent ligt op de praktische toepassingsmogelijkheden, de analyse van de effectiviteit en de uitwisseling van kennis en ervaringen en de rol ervan binnen het gehele beleidsinstrumentarium. Zo ondersteunt de rijksoverheid de VNG bij de ontwikkeling van een databank sociaal instrumentarium, waarin projecten zijn opgenomen waarbij het sociaal instrumentarium is of wordt toegepast om zo kennis en ervaringen te kunnen uitwisselen.

De Raad voor het Milieu en Natuuronderzoek (RMNO) werkt een onderzoeksprogramma uit dat zich richt op de sociaal-wetenschappelijke aspecten van duurzame ontwikkeling. Dit onderzoeksprogramma is het najaar 1999 gereed.

Rol van maatschappelijke organisaties

De natuur- en milieuorganisaties spelen sinds jaar en dag op uiteenlopende manieren een belangrijke rol in het milieubeleid. Ze dragen bij aan de ontwikkeling van beleid (zie Deel I Hoofdstuk 2 het Groene Poldermodel, paragraaf 2.5) en ze stimuleren het publieke debat.

Het afgelopen jaar is gebleken dat ook vele andere maatschappelijke organisaties aandacht besteden aan een duurzame ontwikkeling. Draagvlak voor dit onderwerp is van wezenlijk belang bij maatschappelijke organisaties waarvan te verwachten is dat ze een belangrijke bijdrage aan de duurzame ontwikkeling kunnen leveren. Voorbeelden van zulke organisaties zijn: de Vereniging van Beleggers voor Duurzaam Ondernemen (VBDO), Raad van Kerken (religie), het kennis- en adviescentrum voor lokale energievoorziening (COGEN) en de Nederlandse Vrouwenraad.

programma

Het kabinet zal samen met maatschappelijke organisaties bekijken welke inspanningsverplichtingen maatschappelijke organisaties kunnen aangaan in het licht van de resultaten van de domeinverkenningen (zie paragraaf 3.3 De burger als consument).

Rol van jongerenorganisaties

Het ministerie van VROM betreft jongeren bij de ontwikkeling of uitvoering van het milieubeleid als het gaat om diverse beleidsterreinen zoals klimaat, mobiliteit, leefomgeving en gebiedsgericht beleid. De rijksoverheid zal projecten van en voor jongeren blijven ondersteunen als die gericht zijn op duurzaamheid en leefbaarheid. Jongerenorganisaties

zijn steeds vaker betrokken bij interactieve beleidsvorming en bij overleg met maatschappelijke organisaties.

In maart 1999 hebben bewindslieden tijdens het Nationaal Jeugddebat rechtstreeks met jongeren gediscussieerd over het thema leefomgeving. Zeven jongerenprojecten rond duurzaamheid worden uitgevoerd met subsidie vanuit de rijksoverheid. Aandachtspunten hierbij zijn inhoudelijke verbreding (duurzaamheid en leefomgeving), de relatie met het jeugd- (participatie)beleid van de rijksoverheid, de benadering en inzet van instrumenten en de rol van jongeren en hun belangen bij specifieke beleidsontwikkelingen.

Subsidiebesluit maatschappelijke organisaties en milieu

Het kabinet stimuleert en ondersteunt de activiteiten van de milieu-organisaties en andere maatschappelijke organisaties met subsidies, in het bijzonder op grond van de subsidieregeling maatschappelijke organisaties en milieu (SMOM). Bij de SMOM staat een zakelijke benadering die ruimte biedt voor de variatie in de uiteenlopende karakters en opvattingen van de maatschappelijke groeperingen voorop. De zakelijkheid uit zich onder meer in eisen aan afbakening van doelen en doelgroepen, resultaatgerichtheid en evaluaties.

SMOM bestaat uit programmasubsidies die specifiek zijn voor milieu-organisaties en uit projectsubsidies voor alle maatschappelijke organisaties. Gesubsidieerde projecten die in 1999 gestart zijn, liggen onder andere op de volgende terreinen: vliegverkeer, vrouwen en milieu, jongeren en milieu, milieu en gezondheid, Groene Poldermodel, grondstoffenproblematiek en Lokale Agenda 21. In 1999 is vanuit de subsidieregeling SMOM een evaluatiemodel ingevoerd, dat is toegespitst op programmasubsidies.

programma

Het kabinet zal de subsidieregeling SMOM in 2000 uitbreiden met een specifiek onderdeel voor lokale activiteiten dat gericht is op de duurzame ontwikkeling en de lokale dialoog.

Natuur- en milieueducatie

De uitvoering van het rijksbeleid Natuur- en milieueducatie (NME) valt binnen het interdepartementale Programma NME Extra Impuls. Dit programma eindigt in 1999. De rijksoverheid heeft samen met provincies, gemeenten, waterschappen en NME-organisaties het NME-beleid voor de periode 2000–2003 geformuleerd. Dit beleid is weergegeven in de notitie NME 21: «Leren voor een duurzame samenleving», die in 1999 is verschenen. In het beleid ligt het accent op NME als een sociaal instrument voor duurzame ontwikkeling, zowel binnen als buiten het onderwijs. Bij de ontwikkeling en uitvoering van NME neemt de rol van lokale overheden en maatschappelijke organisaties toe.

programma

Het interdepartementale programma is gebaseerd op de notitie NME 21. Dit programma start in 2000 en kent een looptijd van vier jaar. In het programma is een budget opgenomen voor de financiering van projecten. Aan dit budget dragen de rijksoverheid en provincies bij.

Hoger onderwijs

Voor het hoger onderwijs is begin 1999 de Commissie Duurzaam Hoger Onderwijs (CDHO) opgericht. Dit is het vervolg op de uitreiking van de Milieuprijs Hoger Onderwijs in 1998. De Commissie beoogt de integratie van duurzaamheid in het Hoger Onderwijs te coördineren en te bevorderen door ontwikkeling, uitvoering en uitwisseling van kennis. In de

programma

commissie zijn universiteiten, HBO-instellingen, studenten en de ministeries van OCW en VROM vertegenwoordigd. De SMOM is bedoeld om subsidies toe te kennen aan een aantal projecten op dit terrein. De rijksoverheid is positief over de initiatieven die binnen het hoger onderwijs zijn genomen om duurzaamheid te integreren. De overheid wil deze initiatieven stimuleren door uitwerking van het beleid in deze sector, deelname van de rijksoverheid aan de Commissie Duurzaam Hoger Onderwijs en voortzetting van de ondersteuning van projecten die gericht zijn op het integreren van duurzaamheid. Het kabinet zal in 2000 voor de tweede keer een Milieuprijs Hoger Onderwijs uit te reiken.

Communicatie

programma

In 1999 vindt een aantal grote publiekscampagnes plaats, zoals: «Wie milieubewust klust is zeker goed bezig» en «Recycling, van het een komt het ander». Via Postbus 51 zal de invoering van de energiepremie bekend worden. De overige communicatieactiviteiten worden afgestemd met onder andere Energiened. Stichting Milieukeur voert via Postbus 51 een campagne om meer bekendheid te geven aan het keurmerk (zie paragraaf 3.3 onderdeel milieu(product)informatie). Het ministerie van VROM herzielt zijn communicatie over milieu. De aanleiding hiervoor ligt in interne en externe factoren. Een interne factor is het streven naar een meer samenhangende wijze van communiceren met verschillende doelgroepen. Een externe factor is het feit dat milieu bij de burger een steeds lagere prioriteit krijgt. Dit hangt samen met het feit dat de in het oog springende problemen grotendeels zijn opgelost. Om milieu onder de aandacht te brengen en te houden van burgers en andere betrokkenen zoals het bedrijfsleven is een andere strategie nodig. De communicatie zal moeten aansluiten bij de onderliggende drijfveren van de consument zoals kwaliteit, veiligheid en gezondheid. Belangrijke elementen in de nieuwe strategie zijn: integratie met beleid, eenduidige communicatie vanuit het ministerie van VROM en afstemming met communicatieactiviteiten van andere externe partijen. In 2000 zullen de resultaten van de uitkomst van de strategie in concrete communicatie-activiteiten zichtbaar worden.

3.3 De burger als consument

Duurzaam consumeren

programma

In 1999 heeft het ministerie van VROM een aantal domeinverkenningen op het gebied van duurzaam consumeren in gang gezet. Als eerste stap inventariseert het ministerie van VROM de milieudruk voor de consumptiedomeinen wonen, kleding, voeding, recreatie en toerisme. Vervolgens stelt het ministerie samen met de sector, vanuit het handelingsperspectief van de consument, vast welke verschuivingen in dat handelingspatroon mogelijk zijn. Deze verschuivingsmogelijkheden kunnen de milieudruk verminderen binnen een tijdshorizon van 5 tot 10 jaar. Deze identificatie leidt tot beleidsagenda's per domein, die als input dienen voor het duurzaam consumeren beleid in het NMP4.

Proefproject voor milieuvriendelijk gedrag

Het project Perspectief is een onderzoek van het ministerie van VROM naar de haalbaarheid van energie-extensieve leefstijlen in huishoudens. Het project is volgens planning eind 1998 afgerond. Begin 1999 heeft er

programma

een groot symposium plaatsgevonden, waar de resultaten van het project zijn gepresenteerd.

Een belangrijk resultaat van het project is de mogelijkheid om met behulp van strikte monitoring, een toename van het inkomen binnen huishoudens gepaard te laten gaan met een substantiële reductie in het gebruik van energie. De uitdaging is nu om deze gedragsverandering ook te bereiken zonder deze rechtstreeks sturende instrumenten. Meer dienstverlening, meer aandacht voor kwaliteit in plaats van kwantiteit zijn belangrijke aandachtspunten om dit resultaat te bereiken.

Op dit moment onderzoekt het ministerie of een project op grotere schaal, bijvoorbeeld op wijkniveau, haalbaar is.

Consument en bouwen

Het ministerie van VROM heeft het afgelopen jaar vier consumentenprojecten op het gebied van duurzaam bouwen ondersteund, in het kader van het Plan van Aanpak Duurzaam Bouwen 2:

- Een onderzoek naar de woontevredenheid, het bewonersgedrag en de bewonerswensen van consumenten.
- Het project WoonWijzerWizard. Dit project is opgezet door de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) en de Nederlandse onderneming voor energie en milieu (NOVEM). Het doel van het project is een gebruiksaanwijzing voor woningen te maken voor intermediaire organisaties, zoals woningbouwcorporaties. Eind 1999 wordt de WoonWijzerWizard op de markt gebracht.
- Het project «Duurzaam Klussen» is erop gericht de milieudruk terug te dringen die de klussende consument veroorzaakt. Duurzaam Klussen is een samenwerkingsverband van het ministerie van VROM, NOVEM, de Vereniging van Winkelketens in de doe-het-zelfbranche (dhz) en de Stichting Consument en Veiligheid. Overheid en marktpartijen zetten al hun beschikbare instrumenten in om gedragsbeïnvloeding daadwerkelijk binnen bereik te brengen. De overheid agendeert op deze manier het milieuaspect zowel bij de klusser (consument) als bij de dhz-sector. Het project, dat gebaseerd is op een intensieve marketingstrategie stelt de klusvraag van de consument centraal. Milieuargumenten zijn voor de consument niet altijd doorslaggevend; daarom is er ook aandacht voor veiligheid en gezondheidsaspecten.

programma

Eind 1999 evalueert het ministerie van VROM het project. Ook wordt in dit traject bekeken of deze nieuwe samenwerkingsvorm overheid-bedrijfsleven te verbreden is naar andere terreinen.

- Het project «Milieuprestaties van woningen». De Nederlandse Vereniging van Toeleveranciers in de Bouw (NVTB) trekt dit project. Het ministerie van VROM is erbij betrokken en financiert het project. Dit project heeft als doel een informatiedocument te ontwikkelen voor de communicatie tussen de aanbieder en de aspirant koper of huurder van een woning. Het instrument wil eenvoudig, helder en verantwoord inzicht geven in de milieuprestaties van woningen. Deze informatie kan de aspirant koper of huurder gebruiken om gefundeerd beslissingen te nemen over aanschaf dan wel huur, maar ook over duurzame verbouwingen of aanpassing van zijn woning. Het informatiedocument moet eind 1999 gereed zijn. In 2000 wordt het instrument op de markt gebracht.

In het Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen 2000–2004 (zie ook Deel II, Hoofdstuk 10 Doelgroep Bouw, paragraaf 10.2) wordt een extra beleidsimpuls gegeven aan de consument, gericht op het afstemmen van het Dubo-aanbod op consumentenwensen, het verder stimuleren van de vraag naar woningen met Dubo-kwaliteit en van milieuvriendelijk

gebruikers- en klusgedrag. Deels zullen deze activiteiten rechtstreeks op de consument gericht zijn, deels op intermediaire organisaties, besluitvormende organen en gemeenten.

Milieu(product)informatie

programma

De exploitatiesubsidie die het ministerie van VROM verstrekt aan de Stichting Milieukeur loopt tot en met 2000. Het ministerie evalueert in 2000 het Nederlandse milieukeursysteem en neemt daarna een besluit over de voortzetting van de exploitatiesubsidie. In 25 productgroepen is aan één of meerdere producten een logo toegekend. Het streven is om eind 2000 in 50 productgroepen één of meerdere producten met een logo te hebben. Het betreft ongeveer 150 producten.

In het regeerakkoord en het NMP3 is aangekondigd dat de mogelijkheden zullen worden verkend om het aantal milieukeursystemen (food en non-food) te harmoniseren. De resultaten van deze verkenning zijn in het najaar van 1999 te verwachten.

Behalve het Nederlandse milieukeursysteem en soortgelijke systemen in andere lidstaten van de EU, is er ook een milieukeursysteem van de Europese Unie. Als er een goed eisenpakket is voor een productgroep op Europees niveau, dan is het niet nodig een Nederlands milieukeur in te stellen. Wat betreft het Europese milieukeur is er net als bij het Nederlandse, sprake van geleidelijke groei. Duitsland heeft als voorzitter van de EU in de eerste helft van 1999 het voorstel van de Commissie voor aanpassing van de verordening voor het Europese milieukeur in behandeling genomen. Naar verwachting zal de nieuwe verordening in het jaar 2000 van kracht gaan.

Open haarden en houtkachels

Het ministerie van VROM heeft een aantal acties ondernomen om de milieudruk en hinder bij het gebruik van open haarden en houtkachels te verminderen.

- Het RIVM is gevraagd de wijze van monitoren te evalueren, met name waar het gaat om open haarden en houtkachels en de bijbehorende emissieprofielen.
- Er is een analysedocument gemaakt over de emissie-eigenschappen van brandstoffen, die bestemd zijn voor open haarden en houtkachels. Verlaging van het watergehalte in hout op het gebruiksmoment kan bijdragen aan de vermindering van de milieudruk.
- Er is gestart met de voorbereiding van een handboek met praktische informatie over sfeerstoken. Hiervoor is een brede redactieraad samengesteld.
- Er wordt geprobeerd om afspraken te maken met producenten en importeurs om de milieudruk van bestaande en nieuwe houtkachels verder te verminderen.

programma

Stichting Milieu Centraal

Stichting Milieu Centraal is een milieu-informatiepunt voor burgers. De exploitatiesubsidie van de Stichting Milieu Centraal loopt tot en met 2002. Daarna besluit het ministerie van VROM in hoeverre er een basis lijkt te zijn om het initiatief van Milieu Centraal te handhaven.

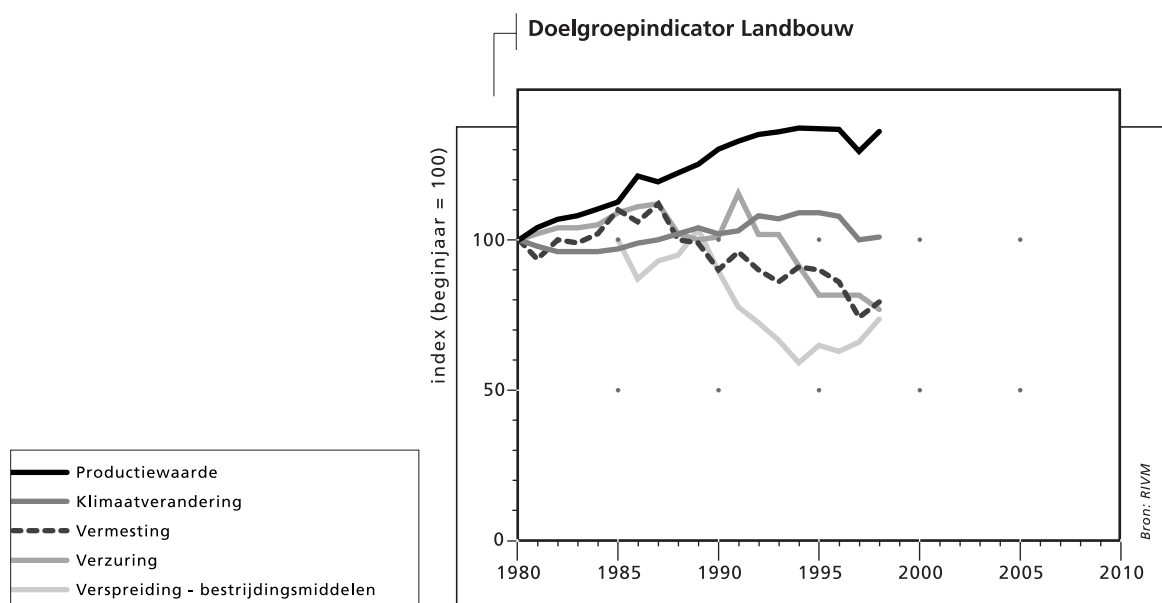
programma

4 DOELGROEP LANDBOUW

4.1 Inleiding

Een belangrijke doelgroep in het milieubeleid is de doelgroep landbouw. Deze bestaat uit alle primaire agrarische productiebedrijven, de landbouworganisaties en overige schakels in de keten, zoals toeleverende en verwerkende bedrijven en dienstverlenende branches, waaronder banken en loonbedrijven.

Voor de periode 2000–2003 richt het kabinet zich vooral op de uitwerking van het instrumentarium op het gebied van het ammoniak- en stankbeleid, het stikstofbeleid, het terugdringen van mineralenverliezen door de implementatie van het mineralenaangiftesysteem (MINAS) en het verder uitwerken van de integrale aanpak in een aantal sectoren en het verminderen van het gebruik en de emissie van bestrijdingsmiddelen. Dit hoofdstuk geeft per onderwerp een overzicht van de voortgang en programmering van het beleid gericht op de doelgroep landbouw. De uitwerking van het convenant glastuinbouw in een AMvB staat in Deel III, Hoofdstuk 2, Verandering van Klimaat, als onderdeel van maatregelen uit het basispakket van de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid.

De productiewaarde heeft een forse teruggang gekend, vooral ten gevolge van de varkenspest.

De afname van verzurende stoffen stagneert de laatste jaren en bedraagt nu circa 10 verzuringsequivalenten. Taakstelling voor de verzurende stof ammoniak is een reductie tot 70 kton in 2005 en 45 kton in 2010.

De emissie van broeikasgassen door de landbouw is in de periode 1980–1998 ongeveer gelijk gebleven. De emissie van CO₂ is toegenomen door het toegenomen gasgebruik in de glastuinbouw. De emissie van N₂O stijgt sinds 1991 als gevolg van het directer onderwerken van mest. De emissie van methaan neemt vanaf 1986 af door een afname in de omvang van de rundveestapel en de geproduceerde hoeveelheid mest. De afname van vermestende stoffen wordt voornamelijk veroorzaakt doordat er minder fosfaat op de bodem is gebracht, zowel via dierlijke mest als kunstmest.

4.2 Reconstructiewet concentratiegebieden

De Reconstructiewet moet een impuls geven aan de kwaliteit van het landelijk gebied in de zogenaamde concentratiegebieden. De concentratiegebieden waar de wet betrekking op heeft omvatten globaal de Gelderse Vallei, Oost-Gelderland, Oost-Overijssel, het oosten van Noord-Brabant en Noord-Limburg.

Binnen deze concentratiegebieden zullen extra maatregelen zorgen voor milieubescherming. Het gaat dan om het verminderen van de nitraat- en fosfaatbelasting, van de ammoniakbelasting op onderdelen van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) die gevoelig zijn voor verzuring, van de geurhinder en om de bestrijding van verdroging. Het kabinet denkt daarbij aan inrichtingsmaatregelen die kunnen bevorderen dat de doelstellingen van het milieubeleid verwezenlijkt worden.

IPO, VNG en het rijk hebben eind 1998 extra ammoniakmaatregelen voor varkens- en pluimveebedrijven uitgebreid besproken in het kader van de voorbereiding van het wetsvoorstel Reconstructie concentratiegebieden. Deze zijn beschreven in de Memorie van Toelichting van dit wetsvoorstel, dat op 23 december 1998 aan de Tweede Kamer is aangeboden.

De verwachting is dat de nodige wetsvoorstellen voor deze ammoniakmaatregelen begin 2000 bij de Tweede Kamer kunnen worden ingediend en de nieuwe regels uiterlijk 1 januari 2002 in werking kunnen treden.

programma

4.3 Interimwet ammoniak en veehouderij

Verlengingsvoorstel Interimwet ammoniak en veehouderij

De Interimwet ammoniak en veehouderij (lav) heeft een in de wet vastgelegde werkingsduur tot 26 augustus 1999. De Tweede Kamer heeft op 17 juni met een wetsvoorstel ingestemd dat de werkingsduur van de lav verlengt tot 1 januari 2000. Hierdoor is de nodige tijd geschapen voor de herijking van het ammoniakbeleid. De mogelijkheid tot legalisering van veehouderijen zonder, of met een ontoereikende milieuvergunning, is per 26 augustus 1999 vervallen.

Reparatievoorstel Interimwet ammoniak en veehouderij

Naast het verlengingsvoorstel is in 1998 een reparatievoorstel van de lav bij de Tweede Kamer ingediend. Belangrijkste doelstelling van dit voorstel is een wettelijke grondslag te verschaffen aan de regeling in veel ammoniak-reductieplannen, waarbij een korting wordt toegepast op vergunde ammoniakrechten als een veehouderij overschakelt op emissie-arme huisvesting. Op basis hiervan kan de emissiereductie ten gevolge van emissie-arme huisvesting ook ten goede komen aan het milieu.

De ministeries van VROM en LNV bereiden een nota voor naar aanleiding van het verslag van de vaste kamercommissies van VROM en LNV.

programma

4.4 Vernieuwing instrumentarium stank- en ammoniakbeleid

Vernieuwing Instrumentarium Agrarisch Stankbeleid (VIAS)

programma

Sinds december 1998 voert het ministerie van VROM een onderzoek uit naar de relatie tussen de geurbelasting die de stallen van de intensieve veehouderij veroorzaken en de hinder die omwonenden hiervan ondervinden. Het onderzoek liep tot en met augustus 1999. Parallel hieraan, is eind maart 1999 gestart met het opzetten van de hoofdlijnen van het nieuwe stankbeleid. VNG, IPO en Rijk hebben afgesproken dat dit in overleg met betrokken partijen gebeurt.

Na behandeling door de Kamer zal het ministerie van VROM samen met de betrokken partijen de uitwerking van de vastgestelde hoofdlijnen ter hand nemen. Het is de bedoeling, de VIAS-nota eind september 1999 naar de Tweede Kamer te sturen.

Herijking ammoniakbeleid

programma

In lijn met het regeerakkoord komt in het ammoniakbeleid het accent te liggen op het emissiebeleid. Daaraan geeft het kabinet invulling door eisen te stellen aan de manier waarop dierlijke meststoffen gebruikt worden, aan de manier van mestopslag en aan de wijze van huisvesting van dieren. Sinds 1992 zijn er eisen van kracht voor het aanwenden en opslaan van mest.

De eisen voor het aanwenden van mest zal het kabinet aanscherpen in 2000 voor bouwland en 2004 voor grasland in de voor nitraat gevoelige gebieden. Daarnaast is aanvullend ammoniakbeleid nodig (zie paragraaf 4.2).

Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij

programma

De ministeries van VROM en LNV bereiden momenteel een AMvB voor, op grond van de Wm die eisen stelt aan de emissie van ammoniak uit stallen. De eisen zullen bij het in werking treden van het besluit direct gelden voor nieuwbouw, verbouwing en uitbreiding van veestallen. Bestaande veestallen zullen uiterlijk op 1 januari 2008 aan de eisen moeten voldoen. Het is de bedoeling het ontwerp nog in 1999 te publiceren in de Staatscourant.

Groenlabelconvenant

programma

De overheid stelt minimumeisen waaraan bedrijven moeten voldoen via wet- en regelgeving. Het beleid is er daarnaast op gericht, voorlopers te stimuleren. Het huidige concept van het Groenlabelconvenant biedt goede mogelijkheden om ammoniakemissies uit stallen te reduceren. Momenteel is er in overleg met IPO, LTO, Stichting Natuur en Milieu en de Dierenbescherming een onderzoek gaande naar de vraag of dit stimuleringsconcept kan worden verbreed, zodat naast ammoniak ook diergezondheid, dierwelzijn en andere milieuaspecten in de stimuleringsregeling een plaats kunnen krijgen. Het onderzoek besteedt tevens aandacht aan de mogelijkheid van het verbreden van het concept tot de totale bedrijfsvoering.

Het onderzoek zal eind 1999 worden afgerond. Het streven is om in 2000 de eerste verbrede Groenlabelsystemen goed te keuren.

4.5 Stikstof- en fosfaatbeleid

MINAS en EU-Nitraatrichtlijn

De Europese Commissie (EC) heeft het eerste Nederlandse actie-programma in het kader van de EU-Nitraatrichtlijn van december 1997 als onvoldoende beoordeeld. De EC heeft tegen Nederland een procedure gestart wegens een naar mening van de EC onvoldoende implementatie van de Nitraatrichtlijn. Deze procedure bevindt zich inmiddels in het stadium van het «met redenen omkleed advies».

In een eerdere reactie naar de EC in het kader van deze procedure is uitvoerig gemotiveerd waarom Nederland kiest voor het terugdringen van de mineralenverliezen via het MINAS met verliesnormen voor stikstof (en fosfaat) en niet kiest voor terugdringen via de systematiek van op stikstof gebaseerde mestaanvoernormen voor dierlijke mest, zoals de EC voorstaat. Nederland meent met deze keuze te voldoen aan de onderliggende doelstellingen van de Nitraatrichtlijn, namelijk het voldoen aan de nitraatnormen voor grond- en oppervlaktewater en het tegengaan van eutrofiëring. Daarnaast heeft Nederland in haar reactie aangegeven op welke punten haar beleid zal worden aangepast. De Nitraatrichtlijn gaat er van uit dat de noodzakelijke maatregelen zijn geïmplementeerd in 2003. Het Nederlandse mineralenbeleid loopt vooralsnog tot 2008/2010. Voor een goede werking van MINAS is het van groot belang dat er een evenwicht bestaat tussen enerzijds de landelijke productie van dierlijke mest en anderzijds de afzetmogelijkheden, gegeven de geldende normering. Om te voorkomen dat er door de aanscherping van de normen in 2002 een niet-plaatsbaar mestoverschot ontstaat voorzagt de Wet herstructurering varkenshouderij (Whv) in een korting van de productie van varkensmest met 25%. De Whv moet als gevolg van een rechterlijke uitspraak echter buiten toepassing blijven. Als gevolg van het uitbrengen van het «met redenen omkleed advies» door de EC en het buiten toepassing blijven van de Whv is een herbezinning nodig op het in te zetten instrumentarium ter regulering van mestgebruik en mestvolume. Het is daarbij onontkoombaar dat de maatregelen ter regulering van het mestvolume zeer ingrijpend zijn.

De Tweede Kamer wordt hier in september 1999 nader over geïnformeerd.

programma

Aanvullend stikstofbeleid

Het algemene beleid (zie hierboven) is niet voldoende om ook op de droge zand- en lössgronden aan de doelstellingen van de EU-Nitraatrichtlijn te voldoen. Specifiek beleid voor deze gronden is op korte termijn moeilijk uitvoerbaar. Het kabinet heeft daarom na overleg met de maatschappelijke organisaties besloten het aanvullend stikstofbeleid de eerste jaren vorm te geven via een versnelde algemene aanscherping van de verliesnormen voor stikstof, het invoeren van een scherpere stikstofverliesnorm voor de droge zandgronden in 2008/2010 en het invoeren van een grens voor de veedichtheid in de melkveehouderij. Het beleid wordt ondersteund met een pakket flankerende maatregelen ter grootte van 600 miljoen. Een plan van aanpak daarvoor wordt in het najaar van 1999 opgesteld. De hoofdlijnen van het aanvullende beleid zijn inmiddels op 16 juni 1999 met de Tweede Kamer besproken. Dit overleg heeft niet tot wezenlijke aanpassingen geleid.

Aanvullend fosfaatbeleid

De aanpak van de fosfaatverzadigde gronden maakt onderdeel uit van het

programma

maatregelenpakket dat ontwikkeld wordt in het kader van de Reconstructiewet concentratiegebieden (zie paragraaf 4.2). Bij de fosfaatverzadigde gronden dient te worden voorkomen dat deze gronden nog verder met fosfaat worden bemest. De opzet hierbij is om met behulp van een stimuleringsregeling de fosfaatbemesting op deze gronden te minimaliseren. De aanpak richt zich in eerste instantie op een beperkt aantal door de provincies aangewezen ecologisch waardevolle gebieden. De regeling houdt in dat de extra kosten voor mestafvoer van een bedrijf met fosfaatverzadigde gronden voor vergoeding in aanmerking komen. Deze regeling, die onderdeel uit zal gaan maken van de Subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB 2000) zal ter goedkeuring aan de Europese Commissie moeten worden voorgelegd (zie Deel II, Hoofdstuk 10, Gebiedenbeleid). Door de inzet van deze maatregelen zal meer mest buiten de kwetsbare gebieden moeten worden afgezet, waardoor het landelijk mestoverschot wordt vergroot. Een randvoorwaarde daarbij is, dat het landelijk mestoverschot maximaal met 3 miljoen kg fosfaat mag toenemen. De evaluatie van het aanvullend fosfaatbeleid zal na vier jaar plaatsvinden, waarna het mogelijk is het beleid bij te stellen.

4.6 Gewasbeschermingsmiddelenbeleid

Vermindering afhankelijkheid gewasbeschermingsmiddelen

De milieucriteria voor het toelatingsbeleid van gewasbeschermingsmiddelen zijn verankerd in de Bestrijdingsmiddelenwet. Dit geldt ook voor de criteria op het gebied van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar oppervlaktewater. Deze worden naar verwachting per 1 januari 2000 van kracht in het Wvo besluit open teelten en veehouderij.

Vermindering van de afhankelijkheid van gewasbeschermingsmiddelen blijft in veel sectoren achter bij de doelstellingen van het Meerjarenplan Gewasbescherming (MJP-G). Dit plan heeft duidelijk succes geboekt voor de grondontsmettingsmiddelen. Het gebruik van de meest milieuschadelijke stoffen – de fungiciden (schimmelbestrijdingsmiddelen) en insecticiden – neemt echter niet af. Het bedrijfsleven en de overheid hebben hierop een aantal aanvullende maatregelen aangekondigd, die de doelen in 2000 alsnog haalbaar maken.

LTO-Nederland heeft in december 1998 het Masterplan Phytophthora uitgebracht waarin een 20-tal projecten zijn opgenomen. Aan het plan is echter geen harde doelstelling verbonden. Mede gezien het vrijblijvende karakter van veel projecten is er geen garantie dat het fungicidengebruik de komende jaren aanzienlijk zal dalen.

programma

Hiernaast is het ministerie van LNV voor de verder ontwikkeling van het bestrijdingsmiddelenbeleid als geheel het project Gewasbescherming na 2000 gestart. Het kabinet zal het beleidsvoornemen Gewasbescherming na 2000 in het voorjaar van 2000 naar de Tweede Kamer sturen.

Inhaalslag toelating gewasbeschermingsmiddelen op Europees niveau

programma

Het College voor de Toelating van Bestrijdingsmiddelen (CTB) toetst de meeste gewasbeschermingsmiddelen aan de EU-criteria in het kader van de reguliere herbeoordeling van toelatingen op de vervaldatum. Naar verwachting zal de toelating van een groot aantal middelen die vielen onder de uitzonderingsbepaling (de zogenoemde kanalisatie) voor 31 december 1999 aangepast worden aan de EU-milieucriteria, of ingetrokken worden als aan deze criteria niet kan worden voldaan. Inmiddels is de commissie-Ginjaar ingesteld, die de problematiek van gewas-beschermingsmiddelen die op korte termijn nog onmisbaar zijn,

zal inventariseren. Op basis van het na de zomer van 1999 uitgekomen rapport, zullen de minister van VROM en de staatssecretaris van LNV hier een beslissing over nemen.

Harmonisatie EU-toelatingsbeleid

Als gevolg van de harmonisatie van het Europees toelatingsbeleid onder de gewasbeschermingsrichtlijn, moet een Europese lijst van werkzame stoffen medio 2003 gereed zijn. De totstandkoming hiervan heeft echter aanzienlijke vertraging opgelopen. Tot nu toe zijn slechts drie stoffen op deze lijst geplaatst, terwijl de EU-lidstaten ruim 800 stoffen gebruiken. De verwachting is, dat de toelatinghouders niet al deze 800 stoffen zullen verdedigen, omdat de kosten van het EU-dossier hoog zijn en veel van deze stoffen waarschijnlijk niet voldoen aan de EU-toelatingscriteria.

programma

De EU wil het proces versnellen door:

- zo snel mogelijk de stoffen die de industrie niet ondersteunt, te saneren.
- de dossiers voor de overige stoffen voor medio 2003 te laten indienen.

Dit betekent wel dat de feitelijke harmonisatie van de positieve lijst van de EU waarschijnlijk niet eerder dan 2005/2007 tot een afronding komt. Tot die tijd kunnen er nog verschillen tussen de lidstaten bestaan.

4.7 Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie

Integrale aanpak milieu in de land- en tuinbouw

Het doel van dit boegbeeld is dat milieu als een vanzelfsprekend onderdeel gezien wordt van de bedrijfsvoering, via het verder ontwikkelen van de economische boekhouding tot een integraal managementsysteem met zowel milieuparameters als bedrijfseconomische resultaten.

Vier projecten zijn goedgekeurd voor de subsidieregeling: «Waarborg van (milieu)kwaliteit», «Kwaliteitsspoor Akkerbouw-Certificering Akkerbouw», «Combizorg boomteelt» en «Aanvullende module: Praktijk Bedrijfs-milieuplan Glastuinbouw». Daarnaast is het proefproject Zwerfasbest goedgekeurd. Er zal zowel een tussentijdse als een eindevaluatie plaatsvinden.

Integrale milieu aanpak in de melkveehouderij

LTO-Melkveehouderij en de Nederlandse Zuivelorganisatie (NZO) hebben in januari 1999 een bijeenkomst georganiseerd over de mogelijkheden voor een integrale milieu-afspraken met de melkveehouderij. De ministeries van VROM en LNV, lagere overheden en maatschappelijke organisaties hebben hieraan deelgenomen.

Een werkgroep, bestaande uit overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties, heeft een inventarisatie gemaakt van de onderwerpen die onder een mogelijke integrale milieutaakstelling kunnen vallen: de thema's nitraat, ammoniak, water en broeikasgassen. Vervolgens hebben de betrokken partijen een besluit genomen over het starten met het uitwerken van een dergelijke taakstelling.

programma

Zo mogelijk zal eind 1999 een intentieverklaring worden getekend op bestuurlijk niveau. Vervolgens zal de stuurgroep deze uitwerken en vastleggen in een convenantstekst. Bestaand beleid staat daarbij niet ter discussie, wel kan de uitwerking daarvan meegenomen worden in de integrale afspraak.

Integrale aanpak beperking ongewenste bijvangsten in de zeevisserij

Het doel van dit boegbeeld is om in samenwerking met het bedrijfsleven extra maatregelen te treffen om ongewenste bijvangsten in de zeevisserij te voorkomen, gekoppeld aan een milieuvriendelijk merk. Een inventariserend onderzoek naar de mogelijkheid van een integrale aanpak is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van LNV. In deze analyse worden drie richtingen onderscheiden die effect hebben op de omvang van de hoeveelheid ongewenste bijvangsten: technische, organisatorische en mentaliteitsaspecten. Vervolgonderzoek moet de openstelling van het stimuleringskader mogelijk maken.

Sterkere relatie financiële dienstverlening en duurzame ontwikkeling

Het doel van dit boegbeeld is de integratie van milieu in de financiële dienstverleningen door in een breed samenwerkingsverband te zoeken naar beloningssystemen voor duurzame consumptie. Momenteel werken de overheid en de bancaire sector aan een Borgstellingsfonds-plus, waarbij zij bezien hoe de kredietverschaffing en de borgstelling meer op duurzaamheid kunnen worden gericht. Ook trekt het bedrijfsleven een aantal projecten. Zo hebben de Rabobanken plannen ontwikkeld om het milieu te stimuleren in de financiële dienstverlening en hebben afzonderlijke verzekeringsmaatschappijen vanaf begin 1998 polissen op de markt gebracht die een duurzame landbouw verder ondersteunen. Hierbij is het van belang dat zichtbaar wordt dat bedrijven die hun beleid richten op duurzaamheid op de langere termijn, ook een beter perspectief op continuïteit hebben.

Integrale aanpak milieu in de voedingsmiddelenketen

programma

Het doel van het boegbeeld milieu in de voedingsmiddelenketen is een bijdrage te leveren aan verduurzaming van de voedingsmiddelenketen. De Stichting Duurzame Voedingsmiddelenketen (DuVo, een samenwerkingsverband van 15 grote bedrijven) heeft een plan van aanpak opgesteld dat inhoudt dat aangesloten bedrijven een gemeenschappelijk begrippenkader en meetbare criteria voor het beoordelen van het verbeteringsproces gaan ontwikkelen en de discussie met maatschappelijke organisaties aangaan. Dit Plan van Aanpak is met de minister van LNV besproken. Daarnaast is een regeling in het stimuleringskader opgesteld. Op basis van gesprekken met het bedrijfsleven zijn een aantal onderwerpen naar voren gekomen die het kader van de regeling vormen. Na de eerste openstelling volgt een kritische evaluatie.

Gebruik van agrogrondstoffen in lijm en verf

Doel van dit boegbeeld is het bevorderen van het gebruik van (hernieuwbare) agrogrondstoffen in plaats van synthetische/petrochemische grondstoffen bij de productie van lijmen en verven. Een verkenning van de standpunten van betrokken brancheverenigingen en enkele bedrijven heeft plaatsgevonden. Op basis daarvan heeft de minister van LNV besloten voor dit boegbeeld medio 1999 een tender te openen (totaal beschikbaar 1 miljoen) in het kader van de Subsidie-regeling demonstratieprojecten markt en concurrentiekracht.

4.8 Gemeenschappelijk EU-landbouwbeleid

programma

Een van de resultaten van de onderhandelingen over Agenda 2000 en de hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid is dat lidstaten van de EU in het kader van de Horizontale verordening per 1 januari 2000 passende milieumaatregelen dienen te treffen ten aanzien van de landbouwgrond en de landbouwproductie waarvoor rechtstreekse betalingen gelden. Na een voorstudie van het LEI in 1998 naar de mogelijkheden van cross-compliance (het verbinden van natuur- en milieuvoorwaarden aan het directe inkomenssteun) wordt nu gewerkt aan concrete invulling van dergelijke voorwaarden.

4.9 Regelgeving

programma

Het kabinet voorziet de voorpublicatie van een Besluit landbouwbedrijven en gemechaniseerde loonbedrijven Wm eind 1999. Inwerkingtreding van de AMvB wordt verwacht in 2001.

Het besluit vervangt de huidige 8.40 AMvB's Wm voor melkrundveehouderijen en voor akkerbouwbedrijven. Ook zal het besluit algemene regels bevatten voor de gemechaniseerde loonwerkbedrijven. Voor deze laatste categorie staat daarom geen apart besluit meer gepland.

Voorschriften voor het kleinschalig houden van dieren, zijn in deze AMvB niet meegenomen, aangezien dit situaties betreft die niet zinvol onder een regime van algemene regels kunnen worden gebracht.

Om zoveel mogelijk duidelijkheid te verschaffen aan het bevoegd gezag – over het al dan niet vergunningplichtig zijn van bepaalde situaties – heeft het ministerie van VROM een brief opgesteld. Deze wordt in de tweede helft van 1999 onder gemeenten verspreid.

Bezien wordt in hoeverre het wenselijk is op korte termijn het uit 1990 daterende Besluit mestbassins aan te passen in verband met nieuwe ontwikkelingen en inzichten op het gebied van wetgeving en techniek.

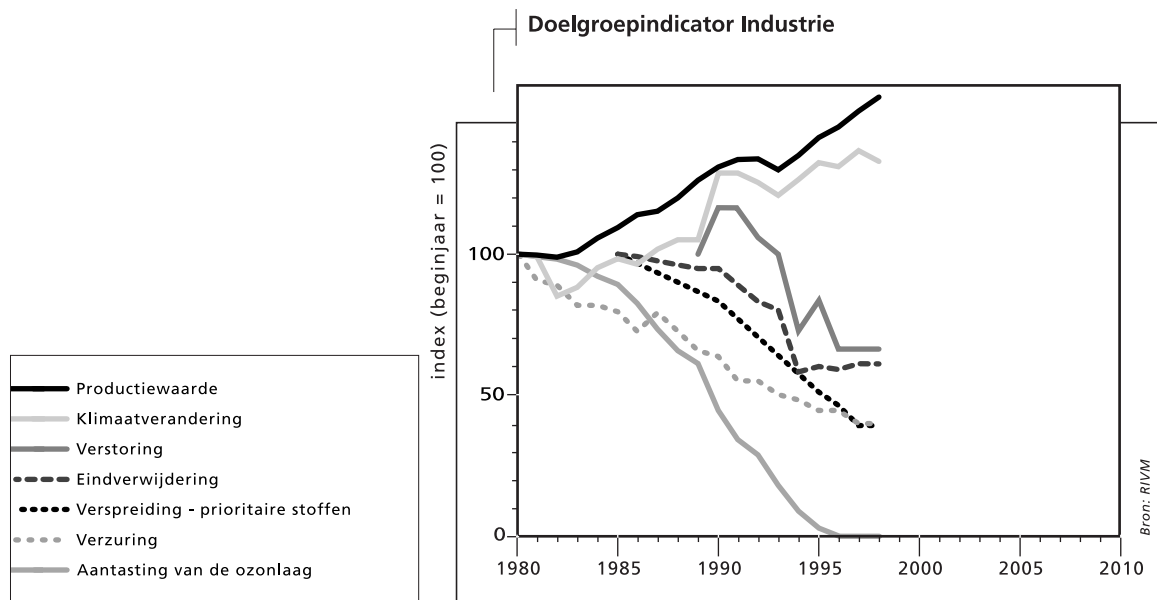
5 DOELGROEP INDUSTRIE

5.1 Inleiding

Een belangrijke doelgroep in het milieubeleid is de doelgroep industrie. Tot de doelgroep industrie behoort de gehele industrie, behalve raffinerijen. De doelgroep industrie richt zijn aandacht vooral op de milieuthema's verzuring en verandering van klimaat.

De meest in het oog springende beleidsinhoudelijke ontwikkelingen zijn het convenant benchmarking en de ondertekening van een systeem van kostenverevening van NO_x.

Dit hoofdstuk behandelt in paragraaf 5.2 convenanten en wetgeving, in paragraaf 5.3 boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie en tenslotte in paragraaf 5.4 het productenbeleid. Voor kostenverevening NO_x en de NO_x-subsidieregeling wordt verwezen naar Deel III, Hoofdstuk 3 het Thema Verzuring.

De uitstoot van CO₂ en de andere 5 broeikasgassen is in de industrie in 1998 afgenomen. De nieuwe grootschalige WKK-installaties zorgden voor een boekhoudkundige verschuiving van o.a. CO₂-emissies van de doelgroep industrie naar energiebedrijven. De emissie van de verzurende stof SO₂ is de afgelopen jaren licht gedaald en NO_x is gelijk gebleven. De laatste jaren stabiliseert de hoeveelheid afval. De verstoring door stank- en geluidoverlast is na 1994 gedaald door minder overlast door stank.

5.2 Convenanten en wetgeving

Uitvoering convenanten

De uitvoering van de convenanten verloopt volgens afspraak. In tabel 6 is de stand van zaken per bedrijfstak weergegeven.

Tabel 6: Stand van zaken convenanten per bedrijfstak

	1999	2000	2001
Basismetalaalindustrie		BMP-3	
Chemische industrie	sommatie BMP-2		BMP-3
Grafische industrie	actualisatie	werkboek	
Zuivelindustrie	sommatie BMP-2		
Papier- en kartonindustrie	BMP-2		
Textiel- en tapijtindustrie	Sommatie BMP-1	BMP-2	
Metaal- en elektroindustrie	opstellen BMPs	opstellen BMPs	opstellen BMPs/ monitoring
Beton- en betonwaren	opstellen BMPs	sommatie BMPs	
Vleesindustrie	ondertekening		
Rubber- en kunststof- industrie	overleg		

In het kader van de uitvoering van de bedrijfstakconvenanten stellen bedrijven eens in de vier jaar een bedrijfsmilieuplan (BMP) op. De opeenvolgende cycli van BMPs zijn aangegeven met BMP 1, 2, 3 enzovoort.

Vergunning op hoofdzaken

In juni 1999 hebben de ministeries van VROM en V&W een publicatie uitgebracht over de vergunning op hoofdlijnen en op maat voor bedrijfsmilieuzorgsystemen. De publicatie is het vervolg op de handreiking uit oktober 1995. De publicatie is bedoeld voor management, vergunningverleners en handhavers van gemeenten, provincies, waterschappen en bedrijven. De publicatie bestaat uit drie onderdelen: een circulaire, een juridische handreiking en een procesmatige handreiking.

In de circulaire zijn recente beleidsuitgangspunten vastgelegd over de moderne wijze van vergunningverlening, die afgestemd zijn op bedrijfsmilieuzorgsystemen. De juridische handreiking geeft door factsheets concrete voorbeelden van voorschriften. De procesmatige handreiking «Veranderende rol» gaat in op procesmatige aspecten van vergunningverlening en behandelt daarnaast het toezicht op de vergunningverlening. In 1999 is een start gemaakt met de implementatie van de Wet milieujaarverslag. Circa 300 bedrijven registreren nu al de milieubelasting conform het wettelijke format zoals zij die in 2000 moeten rapporteren. Om de implementatie van de vergunningverlening te ondersteunen zullen de nodige (voorlichtings)activiteiten plaatsvinden. Het gaat hierbij om instructiebijeenkomsten en bijeenkomsten voor het management van overheden aan het eind van 1999. Deze bijeenkomsten worden georganiseerd door het ministerie van VROM en het IPO.

programma

Marktwerving, Deregulering en Wetgeving

In het kader van het kabinetsbeleid voor Marktwerving, Deregulering en Wetgevingskwaliteit (MDW) worden de bestaande algemene milieuregels voor bedrijven herzien. Meer bedrijven zullen onder algemene regels vallen, zodat uiteindelijk naar verwachting 80% van de bedrijven die onder de Wet milieubeheer vallen, geen individuele vergunning meer nodig hebben. Bedrijven kunnen hierdoor hun administratieve lastendruk terugbrengen.

Eind 1998 zijn drie nieuwe Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's) in werking getreden. Deze eerste tranche AMvB's omvatten de besluiten Horeca-, sport- en recreatie-inrichtingen, Detailhandel en ambachts-bedrijven en Woon- en verblijfsgebouwen. Deze AMvB's omvatten circa

programma

200 000 inrichtingen en vervangen zeven oude AMvB's. Samen met deze bedrijfstakken heeft Infomil informatiebladen opgesteld, die de uitvoering van de AMvB's ondersteunen. Infomil heeft in samenwerking met de milieu-inspecties op landelijke schaal voorlichting gegeven over de gevolgen van de nieuwe milieuregels. In 1998 heeft het kabinet de volgende tranche AMvB's voorgepubliceerd voor inspraak en zijn de resterende AMvB's voorbereid.

Het kabinet streeft ernaar in 2001 dit MDW-traject, bestaande uit in totaal 14 nieuwe AMvB's, af te ronden.

5.3 Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie

Duurzame bedrijventerreinen

Door samenwerkingsprojecten op bedrijventerreinen te stimuleren, kan een bijdrage worden geleverd aan een betere milieukwaliteit, efficiënter ruimtegebruik en verbeterde concurrentiepositie van bedrijven. Eind 1998 hebben de ministeries van VROM en EZ een studie naar slaag- en faalfactoren van duurzame bedrijventerreinen afgerond. Deze studie is vanaf december 1998 landelijk verspreid als handreiking voor duurzame bedrijventerreinen. Tegelijkertijd hebben de ministeries van VROM en EZ een brochure samengesteld met 16 voorbeeldprojecten. Verder is het ministerie van EZ in maart 1999 gestart met een stimuleringsprogramma duurzame bedrijventerreinen dat duurt tot 2002. Novem voert het programma uit. Er is veel vraag naar de brochure en de handreiking.

Strategisch bedrijfsmilieumanagement

Strategisch bedrijfsmilieumanagement is een benadering waarbij bedrijven het integrale milieubeleid in relatie brengen met het strategisch ondernemingsbeleid, waaronder het financieel-economisch beleid van een bedrijf. Hiermee kunnen bedrijven zowel hun concurrentiepositie versterken, als hun milieuprestaties verder verbeteren. Het versterkt de relatie tussen grondstoffen, energie en emissies aan de ene kant en processen, producten en diensten aan de andere kant. Bij deze benadering wordt door overheid en bedrijfsleven het concept eco-efficiency (milieuprestaties per eenheid product of prestatie) nader uitgewerkt. De activiteiten die onder strategisch bedrijfsmilieumanagement vallen, zijn ten eerste het uitwerken en concretiseren van het concept strategisch bedrijfsmilieumanagement. In 1999 is een handreiking duurzaam ondernemen uitgekomen. Ten tweede doen de ministeries van VROM en EZ onderzoek naar de relatie tussen strategisch bedrijfsmilieumanagement en regelgeving. Dit onderzoek gaat na in hoeverre aanpassingen in de bestaande regelgeving wenselijk zijn. Ten derde is in april 1999 een handreiking verschenen over productgerichte milieuzorg (PMZ; zie tevens paragraaf 5.4).

programma

De ministeries van VROM en EZ zullen samen met het bedrijfsleven, wetenschap, financiële wereld, milieubeweging en andere overheden, strategisch bedrijfsmilieumanagement tussen 2000 en 2003 verder vorm geven. Dit doen ze door onder meer onderzoek uit te voeren, workshops te organiseren, voorlichting te geven, het concept eco-efficiency uit te werken en ervaring op te doen via uitvoeringspilots.

Benchmarking

Het convenant Benchmarking houdt in dat energie-intensieve inrichtingen, qua energie-efficiency tot de wereldtop blijven behoren. Ondernemingen

programma

die deelnemen aan het convenant Benchmarking, krijgen in ruil daarvoor van de overheid geen additionele, specifieke, nationale maatregelen opgelegd die gericht zijn op verdere energiebesparing of CO₂-reductie voor die inrichtingen. Ondernemingen treden toe door een verklaring van deelname. Op 6 juli 1999 hebben VNO-NCW, de ministers van VROM en EZ, het IPO en een aantal brancheorganisaties het convenant ondertekend. De looptijd is in principe tot en met 2012. In 2004 is er een tussentijdse evaluatie.

5.4 Productenbeleid

Productgerichte milieuzorg

In de afgelopen drie jaar is productgerichte milieuzorg (PMZ) uitgegroeid tot het belangrijkste instrument om het proces van continue milieuverbetering van producten en diensten bij bedrijven in gang te zetten. De verantwoordelijkheid voor dit proces ligt primair bij het bedrijfsleven, de overheid stimuleert en faciliteert.

Op 27 april 1999 hebben de ministeries van VROM en EZ en de werkgeversorganisatie VNO-NCW een werkconferentie georganiseerd met branche-organisaties en bedrijven over PMZ. De aanleiding hiertoe vormde de publicatie van de handreiking Productgerichte Milieuzorg als hulpmiddel voor bedrijven en branches. Deze handreiking is opgesteld op basis van de eerste veertig van de zestig proefprojecten, die in de periode 1996–1998 met subsidie van het ministerie van VROM zijn gestart. Daarnaast werd ook het nieuwe Subsidieprogramma Stimulering Productgerichte Milieuzorg 1999 belicht, op basis waarvan branche-organisaties en bedrijven financiële ondersteuning kunnen krijgen voor ontwikkelings- en kennisoverdrachtprojecten en praktijkexperimenten. Tot 2003 is in totaal 15 miljoen gulden beschikbaar voor verdere ontwikkeling en implementatie. PMZ is een integraal onderdeel van milieuzorg. Onderzoek zal uitwijzen in hoeverre productgerichte milieuzorg kan worden ingepast in de EMAS (EC Eco-Management and Auditing System) en de ISO (International Standardisation Organisation) 14 000-serie. De lopende pilotprojecten laten zien dat het daarbij vooral gaat om twee nieuwe elementen, namelijk samenwerking in de keten en het betrekken van andere onderdelen van het bedrijf bij de milieuzorg. In het kader van de lopende herziening van EMAS worden producten en diensten al meegenomen.

Hulpmiddelen productenbeleid

Om het voor bedrijven mogelijk te maken hun producten in milieuopzicht te verbeteren, stimuleert de rijksoverheid de ontwikkeling van een aantal hulpmiddelen. Zo publiceert de overheid voor productontwikkelaars medio 1999 vernieuwde eco-indicatoren.

programma

Begin 2000 zal de geactualiseerde levenscyclus analyse (LCA) methodiek het licht zien, waarin speciale aandacht is geschonken aan het op eenvoudige wijze uitvoeren van een LCA.

Verder heeft de rijksoverheid het opzetten, beheersen en toetsen van een milieu-informatiesysteem in de bouw financieel gestimuleerd. Milieu-relevante productinformatie (MRPI) moeten bedrijven en branches zelf genereren. Voor de belangrijkste materialen wil de rijksoverheid de milieubelasting in kaart brengen. Dergelijke zogenaamde materiaalscores kunnen productontwikkelaars vervolgens weer gebruiken.

Andere overheden

De rol van de andere overheden binnen het productenbeleid krijgt de komende tijd meer aandacht vanwege de relatie met preventie, het aanslaan van het instrument productgerichte milieuzorg en de mogelijke relatie met vergunningen. Ook het gelijktijdig stimuleren van milieugerichte productverbetering en productinnovatie speelt daarbij een belangrijke rol. De vraag is wat provincies en gemeenten kunnen doen om het proces van continue productverbetering bij de bedrijven in gang te zetten. De belangrijke kwestie die daarbij speelt, is het mee laten wegen van de milieuwinst buiten de grenzen van gemeenten en provincies.

Milieugerichte dienstontwikkeling

Het ministerie van VROM heeft de milieuhygiënische potenties van product-dienstcombinaties in kaart gebracht. Deze analyse maakt duidelijk dat er ten aanzien van het milieu zowel positieve als negatieve kanten zitten aan het toevoegen van (nieuwe) diensten aan producten of het vervangen van producten door diensten. De onderzoekers komen tot een eerste aanzet van een gecombineerde milieuanalyse en economische analyse van diensten.

programma

De resultaten van de analyse worden ingebracht in het lopende onderzoek naar milieugerichte serviceontwikkeling van de Technische Universiteit Delft, waarin drie bedrijven participeren. Het ministerie van VROM streeft ernaar dat de resultaten leiden tot een handleiding voor de milieugerichte ontwikkeling van diensten (analoog aan de bestaande ecodesign handleiding). In 2000 zullen de ministeries van VROM en EZ op basis van de resultaten van beide onderzoeken een proefproject starten, waarin acht bedrijven kunnen participeren met een pilotproject.

Programma Schoner Producenten

Het kabinet heeft het Programma Schoner Producenten, gericht op het midden- en kleinbedrijf (MKB), geïntensiveerd, naar aanleiding van de Nota Milieu en Economie. Het Programma bestaat uit twee onderdelen:

- Het voeren van geïntegreerde communicatie over de diverse milieuthema's, zoals bedrijfsinterne milieuzorg, afval- en emissiepreventie, milieutechnologie, milieugerichte productontwikkeling en energiebesparing binnen het MKB, gericht op MKB-intermediairs, zoals Bedrijfsmilieudiensten, Kamers van Koophandel, adviesbureaus en accountants.
- Het stimuleren van bewustzijn en participatie binnen het MKB door twee subsidieregelingen, namelijk de regeling voorlichting en doorlichting Schoner Producenten en de regeling energie-efficiency en milieu-adviezen Schoner Producenten.

Het kabinet heeft het budget van deze regeling van 1,7 miljoen opgehoogd naar 4 miljoen gulden, omdat er grotere belangstelling was voor de regeling voorlichting en doorlichting Schoner Producenten dan het kabinet van tevoren had voorzien.

In het kader van het Programma, meten het ministerie van VROM en EZ de kennis, houding en gedrag van het MKB om de twee jaar. In 1998 is de eerste meting uitgevoerd. Hieruit blijkt dat steeds meer bedrijven de stap maken naar het implementeren van milieumaatregelen.

Stimuleringsproject Ecodesign

Tussen 1995 en 1998 heeft Syntens, het regionale innovatie-adviesnetwerk

voor ondernemers, succesvol honderden industriële MKB-bedrijven ervaring laten opdoen met milieugerichte productontwikkeling. Door het project hebben deze MKB-bedrijven een verbeterd product op de markt gebracht. Dit project is gefinancierd door de ministeries van EZ en VROM. De gedurende het project ontwikkelde instrumenten voor milieugerichte productontwikkeling, komen via diverse media beschikbaar (publicatie en opname in diverse websites). De evaluatie van het project zal eind 1999 plaatsvinden.

Kathalys

Het kennisinstituut Kathalys voor duurzame industriële productinnovatie is een samenwerkingsverband tussen TNO en TU Delft met financiële ondersteuning vanuit de ministeries van EZ en VROM. Kathalys beoogt bedrijven in samenwerkingsverbanden samen te brengen, om zo een ambitieuze milieugerichte productontwikkeling tot stand te brengen. Deze aanpak heeft reeds geleid tot successen bij het bedrijf ATAG, een bedrijf dat streeft naar het integreren van diverse huishoudelijke functies in zijn keukenapparatuur. Bovendien volgen een aantal andere landen deze aanpak. Ook in eigen land lijkt het gedachtegoed van Kathalys aan te slaan, gezien de eerste geluiden over de toekomstige werkwijze van het Nationaal Initiatief Duurzame Ontwikkeling (NIDO) (Zie ook Deel III, Hoofdstuk 14, Wetenschap en Technologie).

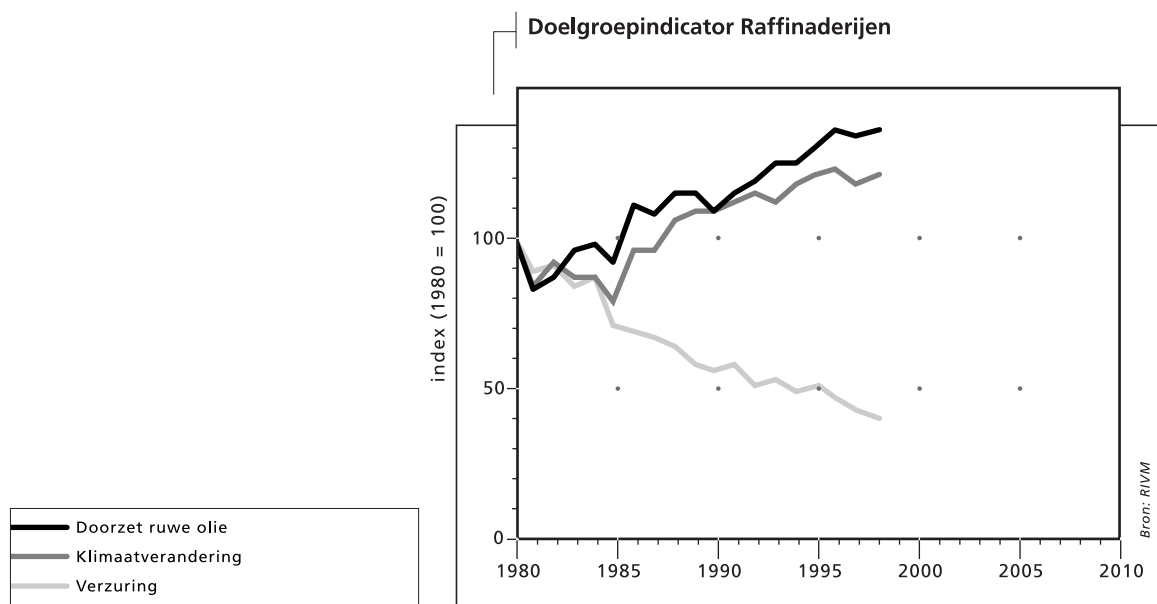
6 DOELGROEP RAFFINADERIJEN

6.1 Inleiding

De doelgroep raffinaderijen bestaat uit vijf raffinaderijen. Bij het raffinageproces en de op- en overslag van grondstoffen en producten zijn vooral de milieuthema's verandering van klimaat, verzuring en versterking van groot belang.

Bij het overleg over het convenant inzake benchmarking is de doelgroep raffinaderijen een belangrijke speler; het hoofdstuk Industrie (Deel II, Hoofdstuk 5) geeft meer informatie over dit convenant. De doelgroep raffinaderijen is ook een belangrijke partij bij het overleg met de verschillende industriële sectoren om te komen tot een afspraak over NO_x kostenverevening. Voor details hierover wordt verwezen naar Deel III, Hoofdstuk 3, Thema Verzuring.

Paragraaf 6.2 behandelt de verslaglegging van raffinaderijen, naar aanleiding van wettelijke regelingen. Voor de doelgroep raffinaderijen zijn internationale ontwikkelingen op milieugebied van groot belang. Paragraaf 6.3 gaat hier nader op in.

De toename van de CO₂-emissie (thema Klimaatverandering) houdt verband met de productiegroei van deze sector en met de toegenomen vraag naar lichtere producten die leidt tot energie-intensievere processen. Verder stijgt het energieverbruik door het anti-verzuringsbeleid, met name door de doelstelling te komen tot schonere producten die minder zwavel en andere verontreinigingen bevatten. De taakstelling voor SO₂ in 2000 lijkt gehaald te worden.

6.2 Verslaglegging raffinaderijen

Publiek milieoverslag en overheidsverslag

Een aantal van de afspraken die de afgelopen jaren met de doelgroep industrie zijn gemaakt en wettelijke regelingen ter uitvoering van het

milieubeleid bij de industrie gelden ook voor de doelgroep raffinaderijen. Zo zijn de raffinaderijen op grond van het Besluit milieueverslaglegging met ingang van 1999 wettelijk verplicht tot het opstellen van het publieke milieueverslag en het overheidsverslag.

programma

Met het oog op de wettelijke verplichting tot het opstellen van een jaarverslag heeft het ministerie van VROM in samenwerking met de raffinaderijen onderzoek gedaan naar de emissies en de emissie-karakteristieken van een aantal prioritaire stoffen. Uit het onderzoek zijn conclusies getrokken over de wijze waarop over die stoffen gerapporteerd dient te worden. Dit zal gebeuren door vast te stellen voor welke stoffen de emissies duidelijk boven de vastgestelde drempelwaarde liggen en waarover dientengevolge gerapporteerd dient te worden. Daarnaast worden afspraken gemaakt over de door de raffinaderijen te hanteren emissiefactoren voor een aantal stoffen.

Overigens zal voor fijn stof een vervolgonderzoek worden gestart omdat het eerdere onderzoek enkele belangrijke lacunes in de kennis van stofemissies heeft duidelijk gemaakt, waar op korte termijn in voorzien gaat worden.

Rapportage doelstellingen

programma

In de loop van 2000 zullen de raffinaderijen rapporteren over het nakomen van de afspraken met betrekking tot de inspanningsverplichting om in 2000 de SO₂-emissies tot 36 kton te beperken.

6.3 Internationale richtlijnen en afspraken

Maatregelen ter voorkoming van milieubelasting van olieproducten

Via de regelgeving over de kwaliteit van olieproducten zijn de raffinaderijen ook rechtstreeks betrokken bij maatregelen om de milieubelasting van andere sectoren te beperken, zoals het verkeer. Op al deze terreinen zijn het afgelopen jaar belangrijke stappen gezet en zijn andere belangrijke ontwikkelingen gaande:

- Op 13 oktober 1998 is de richtlijn 98/70/EG betreffende kwaliteit van benzine en dieselbrandstof gepubliceerd, met daarin opgenomen de milieutechnische specificaties waaraan benzine en diesel per 1 januari 2000 en vervolgens per 1 januari 2005 moeten gaan voldoen.
- Op 26 april 1999 werd richtlijn 1999/32/EG gepubliceerd met daarin maximum eisen voor het zwavelgehalte van gasolie en stookolie. Deze richtlijn moet er toe leiden dat in de EU vanaf 2003 stookolie een maximaal S-gehalte heeft van ten hoogste 1% en dat vanaf 2008 gasolie een maximum S-gehalte heeft van 0,1%. In deze richtlijn zijn ook maximum eisen opgenomen voor de SO₂-emissie van bestaande installaties van raffinaderijen.
- De Europese Commissie heeft in september 1998 bij de Raad een voorstel ingediend voor herziening van de richtlijn 88/609/EG met daarin opgenomen een aanscherping van de emissie-eisen van nieuwe stookinstallaties, onder andere die van nieuwe raffinaderij-installaties.
- Tenslotte heeft de Commissie recent bij de Raad een voorstel ingediend voor nationale emissieplafonds voor de emissies van SO₂, NO_x, VOS en NH₄.

Al deze richtlijnen zijn van grote invloed op de kwaliteit van de producten die door de raffinaderijen in de toekomst geleverd moeten worden, en de raffinaderijen maken zich derhalve op hoe zij aan de gestelde uitdagingen kunnen gaan voldoen.

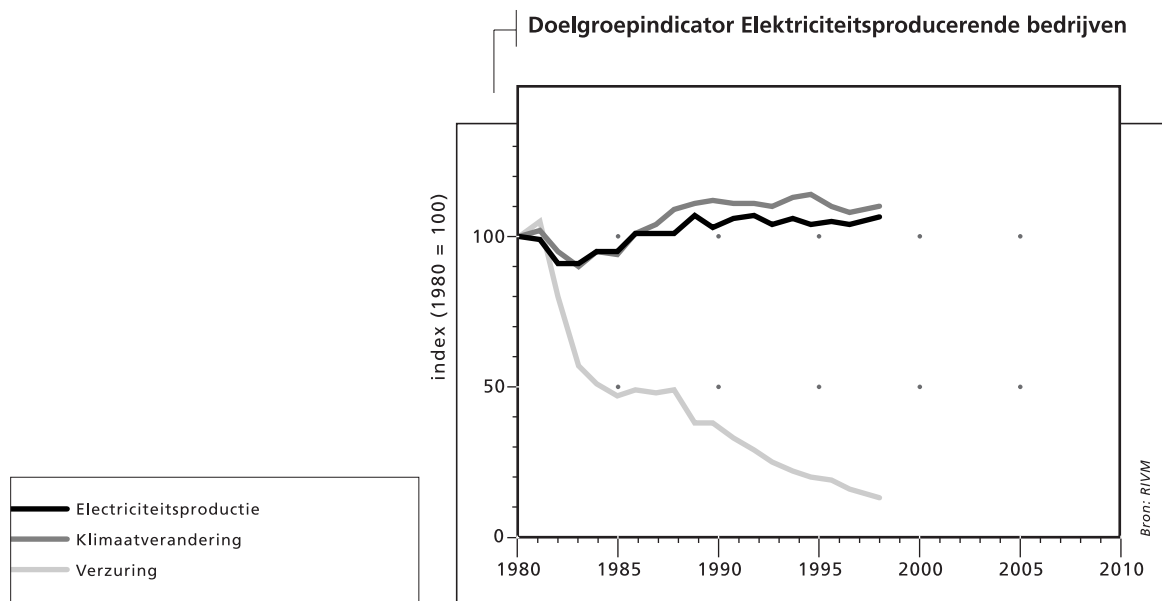
programma

Een van de uitdagingen is de aanpassing van de Europese raffinaderijen aan de vereisten van de richtlijn inzake de geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging (IPPC-richtlijn). In het kader van deze IPPC richtlijn (96/61/EG) voert de Europese Commissie in samenwerking met de Europese raffinage-industrie een studie uit naar de Best Beschikbare Technieken om de emissies van raffinaderijen te vermijden of tegen te gaan. In samenwerking met de Nederlandse raffinage-industrie voert Nederland een project uit met daarin opgenomen concrete voorstellen ter invulling van die studie. Het project zal in september 1999 gereed zijn. Daarnaast zal in de komende periode het overleg worden geopend met de raffinaderijen en bevoegde provincies om zeker te stellen dat in 2010 in de raffinaderijen de ondervuring van fornuizen en ketels geschiedt door het stoken van gasvormige brandstoffen. Of dat de installaties zijn uitgerust met voorzieningen om de rookgassen van SO₂, NO_x en stof te reinigen, in het geval vloeibare brandstoffen worden verstoekt.

7 DOELGROEP ENERGIEBEDRIJVEN

7.1 Inleiding

Een volgende doelgroep in het milieubeleid is de doelgroep energiebedrijven. Deze doelgroep bestaat uit de electriciteitsproductiebedrijven, de energiedistributiebedrijven en de NV Gasunie. De doelgroep richt zijn aandacht vooral op de milieuthema's verandering van klimaat en verzuring. In de betreffende themahoofdstukken van Deel III, worden de onderwerpen die betrekking hebben op de doelgroep energiebedrijven, verder uitgewerkt. Dit hoofdstuk volstaat met de weergave van de doelgroep-indicator en een activiteit specifiek voor deze doelgroep: het Milieu Actie Plan van de energiebedrijven (paragraaf 7.2).

De belasting van het milieu door de emissie van broeikasgassen, in het bijzonder van CO₂, is tussen 1980 en 1998 licht gestegen door stijging van electriciteitsproductie en toename van de koleninzet, ondanks een toename van de import van elektriciteit, decentrale productie van elektriciteit en efficiencyverbetering in centrales.

7.2 Milieu Actie Plan distributiebedrijven

De stimuleringsregelingen voor energiegebruikers die zijn opgenomen in het Milieu Actie Plan (MAP) worden voor een deel vervangen door de regeling energiepremies. Waarschijnlijk zullen de uitgaven in MAP-kader in 2000 een verschuiving laten zien naar duurzame energie.

Op 31 december 2000 loopt het MAP af. Op dit moment praten de overheid en de energiesector over de situatie na afloop van het MAP. Met het oog hierop hebben de energiebedrijven de uitgangspunten van hun intermediaire rol op het gebied van energiebesparing vastgelegd in een «greenpaper». In vervolg hierop brengen de energiebedrijven eind 1999 een «positionpaper» uit.

programma

8 DOELGROEP DETAILHANDEL

8.1 Inleiding

De doelgroep detailhandel omvat bedrijven die verdeeld zijn over 40 branches, variërend van grootwinkelbedrijven tot eenmanszaken. Door het grote aantal bedrijven in deze sector is monitoring van de milieubelasting van deze doelgroep nauwelijks mogelijk. De detailhandel kent geen reductietaakstelling, en over de milieubelasting die deze doelgroep veroorzaakt, wordt niet gerapporteerd.

Voor de periode 2000–2003 richt het kabinet zich vooral op zelfregulering door deze doelgroep. Daarbij vervult de overheid een faciliterende en ondersteunende rol.

Dit hoofdstuk bespreekt de detailhandel als schakel in de keten. De producentenverantwoordelijkheid bij het inzamelen van consumentenafval, wordt behandeld bij het Thema Verwijdering, Deel III, Hoofdstuk 7.

8.2 Detailhandel als schakel in de keten

Op initiatief van het ministerie van VROM is in 1999 een handleiding voor inkopers van speelgoed geïntroduceerd. Dit is een voorbeeld van «detailhandel als schakel in de keten». Deze handleiding reikt criteria aan om speelgoed zoveel mogelijk milieuverantwoord in te kopen.

Ook zal de detailhandel worden betrokken bij het vervolg op de domeinverkenningen duurzaam consumeren voor wonen en kleding (zie Deel II, Hoofdstuk 3, Burgers). Centraal hierbij staat samenwerking in de keten. De bedoeling hiervan is, dat partijen in overleg bekijken hoe de milieubelasting die de producten veroorzaken, kan worden teruggedrongen.

programma
In het najaar van 1999 bespreekt het doelgroepoverleg detailhandel welke activiteiten de detailhandel in het jaar 2000 kan ondernemen naar aanleiding van de beleidsvoornemens uit het NMP3. Hierbij houdt men rekening met de resultaten van de domeinverkenningen duurzaam consumeren en de uitkomsten van de evaluatie van het implementatieplan.

AMvB Detailhandel en Ambachten

De AMvB Detailhandel en Ambachten is in december 1998 in werking getreden. In het voorjaar van 1999 zijn informatiebladen gepubliceerd, die een hulpmiddel zijn voor de detailhandel bij het naleven van de AMvB. Wat betreft de AMvB Detailhandel zullen eind 2000 enkele projecten op het gebied van de geluidsoverlast van laden en lossen worden geëvalueerd.

programma

Implementatieplan Milieubeleid

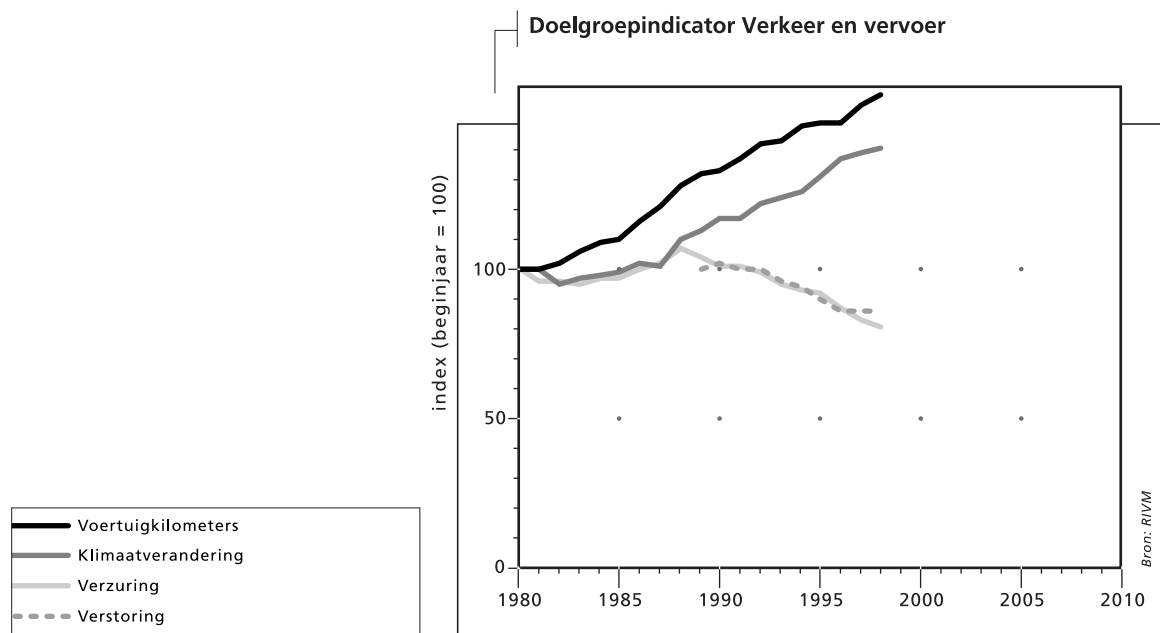
Het Implementatieplan Milieubeleid liep tot 1998. Daarna is het ministerie van VROM een onderzoek gestart naar de effecten van dit plan in de detailhandel. Het onderzoek zal in het najaar van 1999 klaar zijn.

9 DOELGROEP VERKEER EN VERVOER

9.1 Inleiding

De doelgroep Verkeer en Vervoer bestaat zowel uit producenten van verkeersmiddelen, oliemaatschappijen en pomphouders, toeleverende bedrijven, verladers, transport- en vervoersbedrijven (weg, water, rail en lucht), garages, plannende en regulerende overheden, als uit zo'n zes miljoen bezitters van bedrijfs- en privé-voertuigen. Voor deze doelgroep zijn vooral de milieuthema's verandering van het klimaat, verzuring en verstoring van belang. Belangrijke beleidsinhoudelijke ontwikkelingen liggen op dit moment op het vlak van de stimulering van zuiniger personenauto's en de brandstofetikettering.

Dit hoofdstuk is onderverdeeld in de volgende onderwerpen: brongericht beleid (paragraaf 9.2), beïnvloeding consumenten- en rijgedrag (paragraaf 9.3), prijsbeleid (paragraaf 9.4), luchtvaart (paragraaf 9.5), de boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie (paragraaf 9.6) en inpassing infrastructuur (paragraaf 9.7).

De toename van het aantal verreden voertuigkilometers zet gestaag door. Dat geldt ook voor de toename van de CO₂-emissie door het verkeer. Daarmee draagt het verkeer steeds sterker bij aan de klimaatverandering.

De bijdrage van het verkeer aan de verzuring is ook de laatste jaren verder afgenomen als gevolg van penetratie van «schonere» voertuigen en ondanks de lichte toename van SO_x-emissie door de groei van de zeescheepvaart.

Hoge geluidbelastingsniveaus zijn in Nederland verdwenen. Echter door verkeerstoename en aanleg van nieuwe wegen heeft geluid zich breder over Nederland uitgebreid.

9.2 Brongerecht beleid

Europese regelgeving

Op Europees niveau is op drie terreinen vooruitgang geboekt. De EU-Milieuraad en het Europese Parlement hebben in oktober 1998 overeenstemming bereikt over een richtlijn ten aanzien van specificaties voor benzine en dieselolie voor de jaren 2000 en 2005. Deze richtlijn zal een positief effect hebben op de uitlaatgassamenstelling van het gehele bestaande autopark.

Dezelfde partijen zijn het tegelijkertijd ook eens geworden over uitlaatgas-eisen voor 2000 en 2005 voor personenauto's en bestelwagens. Het Europese beleid op dit gebied richt zich op:

- Het aanscherpen van de zogenaamde grenswaarden.
- Betere representativiteit testprocedures van de uitlaatgassen.
- Het verplicht stellen van een boorddiagnosesysteem.
- Duurzaamheid emissiebeperkende voorzieningen in de praktijk.

Samen met de verbeterde brandstoffen zal dit pakket leiden tot 65–70 % lagere emissies (NO_x , CO, C_xH_y) per kilometer voor de voertuigen die vanaf 2005 nieuw op de markt komen, in vergelijking met de nieuwe personenauto's en bestelwagens die in 1999 worden verkocht.

Tenslotte bereikte de EU-milieuraad in december 1998 overeenstemming over een gemeenschappelijk standpunt over een aanscherping van de emissie-eisen voor vrachtwagens en bussen. Dit standpunt bevat eisen voor 2000, 2005 en 2008. Met name de eisen voor 2005 en 2008 zijn zeer ambitieus en afgestemd op de beschikbaarheid van nabehandelings-technieken van (roet)deeltjes en stikstofoxiden.

Volgens het regeerakkoord zal met de stimulering van de aanschaf van zogenaamde Euro-3 vrachtwagens worden begonnen, zodra de EU-besluitvorming is afgerond.

programma

Bevorderen van zuinigere auto's via internationale afspraken

De EU-Milieuraad heeft in oktober 1998 het onderhandelingsresultaat van de Europese Commissie met de Europese autofabrikanten (ACEA) over de vrijwillige vermindering van de CO_2 -emissies goedgekeurd. Dit voorziet in een vermindering van de CO_2 -emissie van de gemiddelde nieuw verkochte auto in 2008 tot 140 g/km (thans circa 186 g/km).

De evaluatie vindt plaats in 2003.

programma

Nieuwe technologie

programma

Vooral onder druk van de Californische wetgeving, die vereist dat vanaf 2003 tien procent van de nieuw verkochte auto's (nagenoeg) emissievrij moet zijn, werkt de internationale auto-industrie de komende jaren aan voertuigontwerpen die aan die kwalificatie voldoen. Naast batterij-elektrische aandrijving betreft het hybride concepten en brandstofcellen. De nieuwe technologie is primair gericht op verbetering van de lucht-kwaliteit door extreem lage emissies van CO, HC en NO_x . Een belangrijk voordeel is eveneens dat de nieuwe technologie een substantiële vermindering van de CO_2 -uitstoot realiseert.

Brandstofverbruiksetikettering

De Europese Unie bespreekt momenteel een ontwerprichtlijn, die minimumregels stelt aan de brandstofverbruiksetikettering. Het gaat om het aanduiden van het absolute brandstofverbruik van nieuwe auto's op

programma

etiketten en posters in de showroom en om een periodiek uit te brengen boekje met daarin brandstofverbruiksgegevens over alle auto's die te koop zijn. De ontwerprichtlijn geeft lidstaten de bevoegdheid om zelf verdergaande eisen te stellen.

In Nederland zal de implementatie van brandstofverbruiksetikettering plaatsvinden via een AMvB op grond van de Wet energiebesparing toestellen. Het kabinet wil vooral de relatieve zuinigheid van auto's, dat wil zeggen de zuinigheid in verhouding tot even grote auto's, op andere andere het etiket tot uiting laten komen. De maatregel moet uiterlijk in 2001 ingaan (zie verder paragraaf 9.4, Prijsbeleid).

Convenant bussen op gas

Op 24 april 1998 werd tussen MOBIS, de branchevereniging voor openbaar vervoer, en de rijksoverheid een préconvenant gesloten over de toepassing van gasvormige brandstoffen (LPG of aardgas) bij bussen. De maatregelen waartoe de overheid zich in dit préconvenant verplichtte, zoals vrijstelling van de motorrijtuigenbelasting (MRB), lagere accijns op LPG, hogere Mibu-bijdragen (Bijdrageregeling milieuvriendelijke vervoerstechnieken) en plaatsing op de VAMIL-lijst zijn sindsdien alle gerealiseerd. In het voorjaar van 1999 heeft MOBIS verzocht om aanpassing van het convenant, in die zin dat naast gasbussen ook andere schone technieken zoals roetfilters kunnen worden aangeschaft. Onderhandelingen over eventuele herziening van het convenant zijn nog gaande.

Bevorderen aanschaf schonere motoren vrachtwagens en bussen.

programma

Ter bevordering van de aanschaf van schonere vrachtwagens is de zogenaamde SELA-2 regeling in voorbereiding. Het doel is om de meerkosten van EURO-3 vrachtwagens ten opzichte van EURO-2 vrachtwagens te neutraliseren.

Binnenvaart

programma

De Centrale Commissie voor de Rijnvaart heeft voorstellen opgesteld voor de normering voor de emissies van stikstofoxiden (NO_x) en deeltjes voor (vooralsnog alleen) nieuwe binnenschepen. Deze normering zal in werking treden in 2001 of 2002. Door deze normering zal op de langere termijn de uitstoot van NO_x door binnenschepen met circa 25% verminderen ten opzichte van de autonome ontwikkeling.

Het kabinet heeft besloten vanaf 2002 financiële middelen beschikbaar te stellen voor de stimulering van de versnelde aanschaf van schonere motoren voor de binnenvaart en retrofit van bestaande motoren.

Demonstratieprojecten schone en zuinige voer- en vaartuigen

Als onderdeel van de Regeling milieugerichte technologie 1999, is voor 1999 een subsidiebudget van 10 miljoen beschikbaar voor het ondersteunen van demonstratieprojecten met schone en zuinige voer- en vaartuigen. Doel is het faciliteren van invoering op de Nederlandse markt van milieu-innovatieve mobiele bronnen onder marktconforme omstandigheden. In 1998 zijn onder de voorloper van deze regeling projecten gestart met elektrische en hybride voertuigen, en met voertuigen op aardgas door nutsbedrijven.

programma

Een zeer belangrijke pijler van het rijksgeluidbeleid is de bestrijding van het geluid aan de bron. De huidige systematiek van de Wet geluidhinder gaat uit van de eenmalige beoordeling van situaties. Met de huidige groei van het verkeer en daarmee de toename van het geluid, loopt men hiermee veelal achter de feiten aan en worden bovendien bronmaatregelen niet voldoende gestimuleerd.

Het kabinet zoekt naar middelen om te komen tot een nieuw systeem om verkeersgeluidshinder te beperken waarbij:

- het nemen van bronmaatregelen (het stiller maken van vervoermiddelen en infrastructuur en niet het treffen van maatregelen als geluidsschermen) centraal staat
- het kabinet per traject (bijvoorbeeld spoor- of wegvak) geluidsemissieplafonds (maximale hoeveelheid geluid) vastlegt.

De vernieuwing van het beleid op het gebied van de bestrijding van het (verkeers)lawaai krijgt vorm in het MIG-project (zie Deel III, Hoofdstuk 8, Thema Verstoring).

In Europees verband wordt gewerkt aan een typekeuring voor banden. Bij railverkeerslawaai is het samenwerkingsproject «Stiller Treinverkeer» afgesloten. Nu duidelijker is dat het veel stiller kan en hoe dat moet, is de volgende stap het uitvoeren van grotere praktijkproeven.

9.3 Beïnvloeding consumenten- en rijgedrag

Consumentengedrag

programma

Het Stimuleringsprogramma «Koop zuinig, rij zuinig» wordt onder het nieuwe motto «Het nieuwe rijden» voortgezet met steun van de ministeries van V&W en VROM. Het doel van het programma is energiebesparing en CO₂-emissiereductie in het verkeer. De in dit programma toegepaste methoden, gericht op het inschakelen van intermediaire organisaties bij de benadering van de verschillende doelgroepen, zijn volgens de resultaten van een evaluatie effectief gebleken.

Ook voor verbetering van het rijgedrag zijn in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid maatregelen voor gedragsbeïnvloeding voorzien die de komende jaren doorgevoerd worden en die op termijn tezamen bijna 1,1 Mton CO₂ moeten reduceren. Het betreft de fiscale stimulering van in-car instrumenten die zuiniger rijgedrag bevorderen via feedback, zoals de econometer, boordcomputer en ecotoerenteller, of gedrags-ondersteunende instrumenten als de cruise control. Daarover zullen met de automobiëlbranche afspraken gemaakt worden om zo snel mogelijk tot standaard-toepassing van deze hulpmiddelen in alle nieuwe auto's te komen.

Een andere maatregel betreft verbetering van de controle van de bandenspanning en verhoging van de voorgeschreven bandenspanning. Ook hierover zullen op korte termijn met de betreffende branche-organisaties afspraken gemaakt en acties uitgevoerd gaan worden. Komend jaar wordt een pilot-project opgezet om te verkennen op welke wijze het beste vorm gegeven kan worden aan effectieve bijscholing in zuinig rijden via simulatoren of andere methoden voor grote aantallen rijbewijsbezitters.

Een beter inzicht in de motieven die een rol spelen bij autogebruik en rijgedrag, kan helpen effectievere beleidsmaatregelen op te zetten en uit te voeren. Onderzoek toont aan dat emotionele en affectieve factoren een grote rol spelen bij autobezit, autogebruik en rijgedrag. In een vervolg-

onderzoek dat onlangs is gestart wordt de vraag toegespitst op het gedrag van automobilisten in relatie tot files.

Kilometerreductie

Er lopen diverse programma's om het aantal verreden kilometers voor het vervoer van goederen, te reduceren. Deze programma's zijn mede nodig om de omvang van schadelijke emissies terug te brengen. In het kader van het project Transactie/Modal Shift stimuleert het ministerie van V&W de volgende activiteiten:

- Het uitvoeren van scans bij bedrijven met het doel verhogen van de logistieke efficiency waardoor het aantal verreden kilometers kan dalen.
- Het uitvoeren van pilots om te testen of voorgestelde veranderingen in logistiek en voertuigtechniek tot kilometer- en CO₂-emissie reductie kunnen leiden.
- Het opzetten van collectieve meerjarenprogramma's voor het midden- en kleinbedrijf.

In de periode 1996–1999 is door de bovengenoemde activiteiten een reductie van 40 miljoen voertuigkilometers gerealiseerd. Dat komt neer op een CO₂-reductie van 37480 ton en een NO_x-reductie van 550 ton. Eind 1999 start het ministerie van V&W met collectieve scans voor bedrijven en winkelcentra.

programma

Beleidsuitgangspunten rijsnelheden

Het NMP3 geeft veel aandacht aan maatregelen om op autosnelwegen het rijgedrag te verbeteren en de rijsnelheid te verlagen. Het uitgangspunt is, dat er voor de vermindering van de emissies van CO₂, NO_x en geluid op dit terrein een groot besparingspotentieel ligt dat op relatief kosten-effectieve wijze kan worden benut. Het besparingspotentieel ligt in de ordegrrootte van 2 tot 3 Mton CO₂. In het regeerakkoord is afgesproken om de snelheidslimiet in de Randstad overdag tot 100 km/uur te verlagen. Het kabinet neemt zich voor in de tweede helft van 1999 een besluit te nemen over de precieze vaststelling van de wegvakken waarvoor 's nachts een andere limiet gaat gelden.

programma

Handhaving rijsnelheden

De sinds 1988 geïntensiveerde en instrumenteel verbeterde handhaving van de snelheidslimieten heeft al tot meetbare emissiereducties op autosnelwegen geleid. Niettemin is de pakkans nog zo gering dat dagelijks zeer grote aantallen overtredingen plaatsvinden en de gemeten snelheden en daardoor ontstane emissies ver boven gewenste niveaus liggen. Daarom heeft het kabinet in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid besloten tot verdere versterking van de handhaving van de snelheidslimieten op autosnelwegen. Daartoe zal het kabinet extra menskracht en middelen (oplopend van 5 miljoen in 2000 tot maximaal 25 miljoen vanaf 2003) aan het Korps Landelijk Politiediensten (KLPD) en het OM/ZM ter beschikking stellen voor nieuwe Gericht Verkeerstoezicht projecten. Met name in te zetten in de Randstad vanwege de invoering aldaar van de 100 km-limiet (overdag). Hiermee moet een additionele CO₂-emissiereductie van 0,3 Mton behaald worden.

9.4 Prijsbeleid

Vergroening autobelastingen en optimale brandstofmix

Conform de aankondiging in het NMP3 zijn de mogelijkheden onderzocht om in de grondslagen van de motorrijtuigenbelasting (MRB) en/of de belasting van personenauto's en motorrijwielen (BPM), ook milieukenmerken (schoon, zuinig en brandstofsoort) te betrekken. In de klimaatnota heeft het kabinet het volgende voorgesteld:

- Om zuinige auto's te stimuleren zal de BPM worden gedifferentieerd naar de mate van relatieve zuinigheid. Daartoe wordt de BPM met een vast bedrag verlaagd, en gelijktijdig wordt voor alle benzine- en dieselauto's een CO₂-toeslag geïntroduceerd.
- Als aanvullende maatregel heeft het kabinet voorgesteld de inbouw van de zogenoemde in-car-instrumenten, zoals de econometer, de cruise control en de boordcomputer, te stimuleren door de waarde van deze instrumenten buiten de grondslag van de BPM te laten.

programma

Voorts heeft het kabinet in het Belastingplan 2000 voorgesteld de sterke stijging van de aanschaf van dieselpersonenauto's af te remmen door een verhoging van de BPM voor deze categorie en het stimuleren van de aanschaf van LPG-3 auto's door een verlaging van de MRB per 1 mei 2000.

Reiskosten

programma

In het kader van het wetsvoorstel belastingherziening 2001 doet het kabinet diverse voorstellen om de aftrek voor de kosten van woon-werkverkeer per eigen vervoer af te schaffen en het aftrekforfait van de kosten van woon-werkverkeer per openbaar vervoer te verlagen (met 35%). Verder wordt voorgesteld om de inkomensbijtelling voor het privé-gebruik van de auto van de zaak variabel te maken. Die bijtelling wordt lager als de autorijder minder privé-kilometers rijdt dan gemiddeld en hoger als hij meer privé-kilometers rijdt dan gemiddeld.

9.5 Luchtvaart

Luchtvaart en Luchtverontreiniging (voortgang nota LuLu)

De minister van V&W heeft eind 1998, mede namens de minister van VROM, de Tweede Kamer per brief geïnformeerd over de stand van zaken van een aantal resultaten en lopende activiteiten op het gebied van luchtvaart en luchtverontreiniging (in internationaal en nationaal verband). In International Civil Aviation Organization-verband waren de belangrijkste ontwikkelingen:

- Het bereiken van overeenstemming over het verder aanscherpen van de NO_x-norm voor vliegtuigmotoren (16% vermindering ten opzichte van de laatste aanscherping in 1992).
- Het niet bereiken van overeenstemming over het invoeren van een mondiale kerosine-accijns.
- Het formuleren van een concept-werkprogramma voor onderzoek naar:
 - de langetermijndoelstellingen voor reductie van emissies
 - het vraagstuk van de allocatie van de internationale luchtvaart-emissies
 - de rol van milieuheffingen.

In Europa heeft de Europese Commissie, op voorstel van Nederland, een onderzoek uitgevoerd naar de invoering van een heffing op vliegtuig-

brandstof in alleen Europees verband. De Europese Commissie verwacht de resultaten van deze studie nog in 1999.

Schiphol

Begin 1998 heeft het kabinet in twee brieven aan de Tweede Kamer te kennen gegeven dat het zich voorneemt de luchtvaart op Schiphol beperkt te laten groeien tot 460 000 vliegtuigbewegingen in 2002 met een gelijktijdige beperking van het aantal woningen binnen de 35Ke-zone. Een milieueffectrapportage (MER) zal uit moeten wijzen of dit voornemen haalbaar is. De resultaten van deze MER zijn na de zomer van 1999 ter inzage gelegd, waarna in het najaar van 1999 een nieuwe aanwijzing kan worden opgesteld.

programma

Op 18 december 1998 heeft het kabinet de Strategische Beleidskeuze Toekomst Luchtvaart (SBTL) uitgebracht. In dit derde beslissingsdocument, dat in het kader van het project Toekomstige Nederlandse Luchtvaart Infrastructuur (TNLI) is uitgebracht, geeft het kabinet de hoofdlijnen voor de middellange en lange termijn weer.

Voor de middellange termijn zal het kabinet de PKB Schiphol en omgeving herzien, opdat de luchtvaart op de locatie Schiphol verder kan groeien binnen een integraal stelsel van milieu- en veiligheidsnormen, die gelijkwaardig zijn aan de huidige normen, maar beter meetbaar en handhaafbaar zijn. Voor de lange termijn kiest het kabinet, voor een geconcentreerde ontwikkeling op één locatie vanuit een optiek van zuinig ruimtegebruik, milieukwaliteit en natuur. Alleen de locaties Schiphol en een eiland in de Noordzee zullen in de vervolgbesluitvorming (MER, PKB-procedure) nader onderzocht worden. Eind 1999 zal het kabinet een eerste go/no-go-beslissing nemen. De finale go/no-go-beslissing voor de lange termijn, inclusief financieringsbeslissing, zal het kabinet voor 2005 nemen.

Structuurschema Burgerluchtvaartterreinen

Tijdens de Kamerbehandeling, eind 1998, van de Wet herstel rechtskracht diverse PKB's, heeft de Tweede Kamer een tweetal moties aangenomen waarin de regering wordt gevraagd om ten spoedigste te komen met een nieuw, afzonderlijk Structuurschema Burgerluchtvaartterreinen (SBL). De ministers van V&W en VROM hebben deze moties overgenomen en in 1999 zijn de voorbereidingen begonnen van dit nieuwe SBL.

programma

In het nieuwe SBL zal het rijksbeleid worden neergelegd voor de kleine en regionale luchthavens en het luchtverkeer dat er gebruik van maakt. Aan dit beleid zal een afweging ten grondslag liggen van nut en noodzaak van de ontwikkeling van kleine en regionale luchtvaart(terreinen). In het structuurschema zullen onder meer kaders worden gesteld voor de maximale milieubelasting ten gevolge van het vliegverkeer op deze luchtvaartterreinen.

Ten behoeve van het SBL zal een milieueffectrapportage worden uitgevoerd. De MER zal volgens de huidige planning voorjaar 2001 ter inzage worden gelegd, tezamen met de PKB deel 1. Het kabinetsbesluit (PKB deel 4) zal in december 2003 gereed zijn.

9.6 Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie

Personenvervoer (van deur tot deur en «op maat»)

Doel van dit boegbeeld is een klantgerichte aanpak van het openbaar vervoer die kan concurreren met individueel autogebruik. Het ministerie

programma

van V&W werkt aan de uitvoering van de actiepunten uit de nota «Dienstverlening en ketenmobiliteit» die op 10 maart 1998 naar de Tweede Kamer is gezonden. Mede door toedoen van deze nota begint de dienstverlening rond ketenmobiliteit ingang te vinden bij het bedrijfsleven: de zakelijke reiziger kan gebruik maken van de trein, de treintaxi en de huurauto in combinatie met elkaar. Als een van de actiepunten onderzoeken BOVAG en het ministerie van V&W de marktmogelijkheden van ketenmobiliteit voor BOVAG-ondernemers. Daarnaast onderzoekt het ministerie van V&W hoe recreanten te verleiden van de keten gebruik te maken.

Om verdere initiatieven te stimuleren kondigt de nota de subsidieregeling «Dienstverlening en Ketenmobiliteit» aan. Deze regeling stimuleert nieuwe samenwerkingsverbanden om met innovatieve oplossingen te komen. NOVEM voert de regeling samen met Senter uit. Zij hebben gedurende vier jaar jaarlijks 3 miljoen gulden beschikbaar. De Europese Commissie moet nog haar definitieve goedkeuring aan de regeling geven.

Integratie Milieu en Economie in de Transportsector/Goederenvervoer

Dit boegbeeld heeft als doel het krijgen van draagvlak voor milieu-maatregelen in de bedrijfstak wegvervoer. Het belangrijkste hierbij is dat de marktpartijen zelf het ontkoppelingsbeleid omarmen.

KNV, TLN en EVO hebben in 1996 in samenwerking met Centrum voor energiebesparing en schone technologie een samenhangende visie ontwikkeld voor een milieubeleid in de wegvervoersector. Het ministerie van V&W heeft samen met de branche, de ministeries van VROM en EZ en met NOVEM in dat kader o.a. gekeken naar mogelijkheden om in het segment bestelauto's op vrijwillige basis een snelheidsbegrenzer in te voeren. Het is de bedoeling om in het najaar van 1999 een pilot te starten.

programma

Kenniscentrum Verkeer en Vervoer

Op 30 maart 1999 is het Kenniscentrum Verkeer en Vervoer, CONNEKT, van start gegaan voor een periode van vier jaar. Het doel van het opzetten van dit kenniscentrum is het optimaal benutten en bij elkaar brengen van de aanwezige kennis binnen het wetenschappelijke veld en bedrijfsleven én het verkleinen van de kloof tussen vraag naar en aanbod van kennis op het gebied van verkeer en vervoer en in het bijzonder de logistiek. Er is voldaan aan de door ICES gestelde voorwaarden: commitment van het bedrijfsleven (50% financiering) en een zinvolle bundeling van de bestaande intermediaire organisaties.

Technologieaanpak voor een innovatief verkeers- en vervoerssysteem

Dit boegbeeld heeft als doel om het verkeers- en vervoerssysteem in de komende 15–20 jaar te veranderen, met inzet van alle mogelijke technologische middelen en innovatieve ontwikkelingen.

De gehonoreerde projecten binnen de stimuleringsregeling PROMIT blijken goed te scoren op het verminderen van de milieubelasting in het goederenvervoer en zijn vernieuwend voor de transportsector. Opvallend is het grote aantal projecten dat betrekking heeft op het vervoer via water. Binnen het kader van dit boegbeeld ondersteunt het ministerie van V&W het project Intervaart van het Nederlands Instituut voor Maritiem Onderzoek, dat zich richt op de integratie van het vervoer via de binnenvaart met de kustvaart.

9.7 Inpassing infrastructuur

Het inpassen van infrastructuur heeft maatschappelijk en politiek altijd veel discussie gegeven. In een motie heeft het Tweede Kamerlid Van Heemst daarom het Kabinet gevraagd een algemeen afwegingskader te ontwikkelen om deze discussies meer structuur te geven. De ontwikkeling van dit afwegingskader maakt deel uit van een Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO), onder leiding van het ministerie van Financiën. Het IBO-rapport is in mei 1998 afgerond. Aan de hand van het rapport zal een kabinetsstandpunt worden opgesteld.

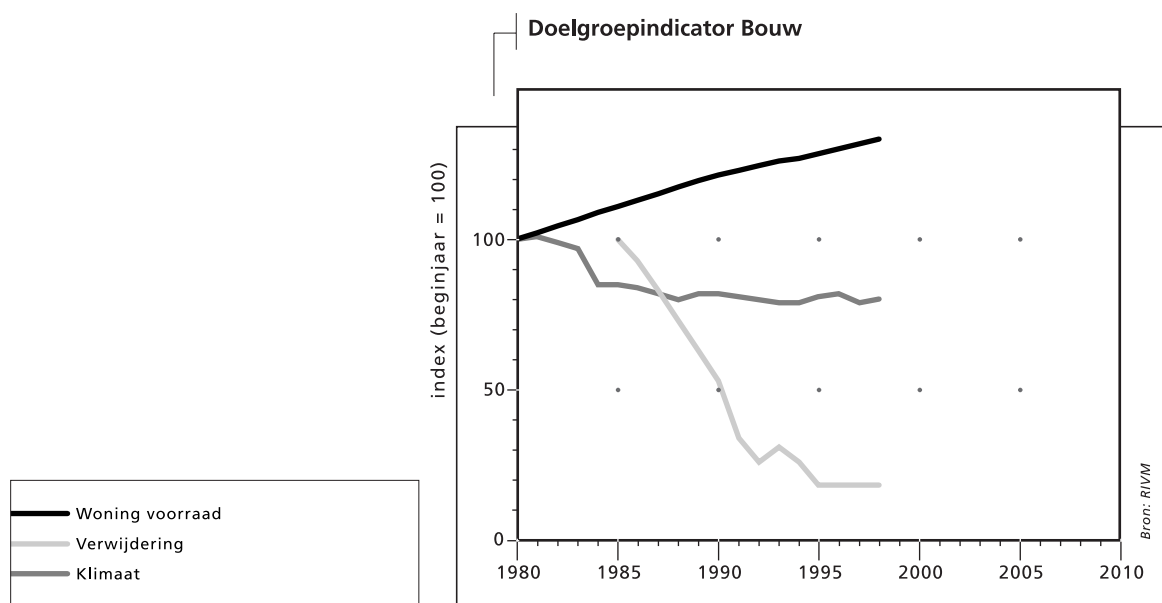
In het regeerakkoord is voor de periode 2003–2010 twee miljard extra gereserveerd voor goede inpassing van infrastructuur. Dit budget is bij de behandeling van het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) volledig toegedeeld aan knelpunten op het gebied van de inpassing bij lopende tracéprocedures.

10 DOELGROEP BOUW

10.1 Inleiding

De doelgroep bouw, een van de doelgroepen in het milieubeleid, bestaat uit drie groepen in het bouwproces: de opdrachtgevers (corporaties, projectontwikkelaars, beleggers en overheden), de uitvoerders (uitvoerende bedrijven en toeleveranciers) en de consumenten (kopers, gebruikers en doe-het-zelvers). Voor de periode 2000–2003 richt het kabinet zich vooral op de extra beleidsimpuls uit het Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen 2000–2004.

Dit hoofdstuk gaat in paragraaf 10.2 in op duurzaam bouwen. In paragraaf 10.3 beschrijft het de stand van zaken op het gebied van loden leidingen. In paragraaf 10.4 komen de boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie naar voren. De consumentenbenadering van duurzaam bouwen komt uitgebreid aan de orde in Deel II, Hoofdstuk 3, Burgers, paragraaf 3.3 Consument en bouwen.

De CO₂-emissie uit woningen, die nauw samenhangt met de keuze van materialen en voorzieningen tijdens de bouwfase, is de laatste jaren stabiel aangezien de dalende emissie per woning is gecompenseerd door de stijgende woningvoorraad. Er wordt steeds minder bouw en sloopafval aangeboden voor eindverwijdering (m.n. storten en verbranden neemt af). De nuttige toepassingen in 1997 bedroegen ruim 90% van het totaal aan bouw en sloop afval. De doelstelling van 90% hergebruik in 2000 is hiermee bereikt.

10.2 Duurzaam bouwen

Beleidsprogramma 2000–2004

Het doel van het beleidsprogramma Duurzaam Bouwen 2000–2004 is, duurzaam bouwen (DuBo) zo te verankeren dat het verweven is in het

beleid van overheden, bouworganisaties en dat de sectoren volgens de DuBo-aanpak handelen.

Tot nu toe is DuBo een beleidsterrein waarop in grote mate op basis van vrijwilligheid door de markt wordt geparticipeerd. Het beleid richt zich op het faciliteren en stimuleren van dat proces (middels bijvoorbeeld het ontwikkelen van instrumenten als Nationale DuBo-Pakketten voor de diverse sectoren in de bouw en de Groene Hypotheek die zich op de koplopers richt). Voor 2000–2004 wordt het beleid verlegd naar een meer structurele eindsituatie waarbij DuBo niet alleen voor koplopers en het peloton maar ook voor achterblijvers onontkoombaar wordt. Bovendien zal de komende jaren een systeem worden opgebouwd om te komen tot een continue verbetering van de DuBo-prestaties in de markt (benchmarking).

programma

In het Beleidsprogramma zijn voor de komende jaren twee beleidssporen onderscheiden naast de invoering van een benchmarksysteem:

- spoor 1: brede toepassing en verankering (bouwregelgeving, DuBo-kennisnetwerk)
- spoor 2: extra beleidsimpulsen met drie accenten: stedenbouw, energie en consumenten.

Instrumentarium

Met het toevoegen van milieu als vijfde grondslag aan de Woningwet is er een wettelijke basis gelegd om bouwtechnische voorschriften op te stellen uit het oogpunt van de bescherming van het milieu. Gestart is met aanpassing van de bouwregelgeving (Bouwbesluit). Dit om «achterblijvers» in de markt ook op een DuBo-minimum te krijgen.

programma

De in de Energiebesparingsnota (zie Deel III, Hoofdstuk Klimaat) aangekondigde beleidsintensivering geeft het kabinet vorm door de introductie van een Energie Prestatie Advies (EPA) voor de bestaande woningbouw (op vrijwillige basis). Dit instrument wordt in 1999/2000 ontwikkeld en zal vervolgens aan de marktpartijen ter beschikking worden gesteld. Het EPA-traject wordt financieel ondersteund vanuit het budget van 500 miljoen gulden voor positieve prikkels. Dit traject wordt zowel voor de particuliere sector als voor de utiliteitsbouw doorlopen. In 2001/2002 zal een evaluatie van het EPA worden uitgevoerd. Als de vrijwillige benadering weinig oplevert, dan kan tot een vorm van verplichtstelling worden besloten (bijvoorbeeld de invoering van een keuringseis en prestatie-eis). Deze zullen in ieder geval niet eerder dan respectievelijk 2002 en 2004 in werking treden. Het is echter ook denkbaar dat eisen voor nieuwbouw extra worden aangescherpt.

Hetzelfde traject zal ook worden gevolgd voor de bestaande utiliteitsbouw. Het EPA kan dienen als ondersteuning bij het invullen van eisen die in het kader van de AMvB's kunnen worden gesteld.

Per 1 januari 2000 zal het EPA worden betrokken bij de verhoging van de Energie Investerings Aftrek (EIA). Het energieprestatieconcept lijkt ook geschikt voor verdere verbreding naar milieuaspecten als waterbesparing en materiaalgebruik.

Verder vindt ook het actieprogramma «20% meer hout in de bouw» plaats. Dit actieprogramma past binnen de regeringsdoelstelling, dat het in Nederland verhandelde en gebruikte hout in 2000 uit landen zal komen waar de overheid een bosbeleid voert dat gericht is op bescherming en duurzaam beheer. Hierbij is als maatregel opgenomen, dat bij voorkeur duurzaam geproduceerd hout wordt gebruikt. Om het gebruik van duurzaam geproduceerd hout- en houtproducten te bevorderen, heeft de overheid diverse instrumenten ingezet, waaronder aanbevelingen (Nationaal Pakket Woningbouw/Utiliteitsbouw), regelgeving (vijfde Pijler

aan de woningwet), en fiscale maatregelen (Groene Hypotheek, Groen Beleggen).

De belangstelling voor de Groene Hypotheek en Groen Beleggen is sterk groeiende. Inmiddels is voor 4000 woningen een zogenaamde groen-verklaring afgegeven, wat betekent dat voldaan is aan het eisenpakket van de Groene Hypotheek. Dit instrument is recentelijk geëvalueerd en over deze evaluatie is in juli 1999 een brief naar de Tweede Kamer gezonden. De regeling wordt gecontinueerd tot 1 januari 2001.

De overheid verbreedt de Groene Hypotheek/Groen Beleggen naar de bestaande voorraad en de utiliteitsbouw. De overheid als opdrachtgever moet een voorbeeldfunctie blijven vervullen, om in de praktijk de haalbaarheid van duurzaam bouwen te laten zien.

10.3 Loden leidingen

Via een aanpassing van de Tijdelijke Stimuleringsregeling Duurzaam Bouwen is subsidie mogelijk gemaakt voor de sanering van loden leidingen in particulier bezit. In het Algemeen Overleg met de Tweede kamer op 8 oktober 1998 is aangedrongen op een subsidieregeling na beëindiging van de Tijdelijke Stimuleringsregeling Duurzaam Bouwen (31 december 1998). Daartoe is een nieuwe regeling voor subsidie bij sanering loden leidingen gemaakt die met ingang van 1 juli 1999 in werking is getreden. De regeling loopt tot 2005 en is bestemd voor huiseigenaren.

De aanpassing van de Nederlandse norm voor lood in drinkwater wordt meegenomen bij de herziening van de Waterleidingwet, die in 2000 in werking treedt.

Het monitoren van de doelstelling van het vervangen van loden drinkwaterleidingen, vindt plaats via de Kwalitatieve Woningregistratie (KWR). De eerstvolgende woningregistratie wordt gehouden in 2000. Tevens is het mogelijk via de nieuwe loodregeling het aantal gesaneerde woningen bij te houden.

10.4 Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie

Ondergronds ruimtegebruik

Met ondergronds ruimtegebruik willen de ministeries van EZ en VROM de «derde dimensie» benutten en meervoudig ruimtegebruik stimuleren. De derde dimensie heeft betrekking op zowel bouwen in de hoogte als onder de grond, in dit geval wordt er onder de grond bedoeld. Hiervoor is een grotere bewustwording van de mogelijkheden van ondergronds bouwen als volwaardige alternatieve bouwwijze en kennisoverdracht nodig. Aan het Centrum Ondergronds Bouwen is opdracht verleend om een prototype te maken voor een projectenbank, met daarin een overzicht van multifunctionele ondergrondse toepassingen. Daarnaast wordt uit de StIR-projecten (Stimuleringsprogramma Intensief Ruimtegebruik) een selectie van mogelijke demonstratiegebieden gemaakt (zie Deel III, Hoofdstuk 10 Gebiedenbeleid en leefomgeving).

Innovatief Bouwen

Met innovatief bouwen willen de ministeries van EZ en VROM het volgende bereiken:

- Verlenging van de economische en technische levensduur van gebouwen waardoor een vermindering van het gebruik van grondstoffen en energie en een reductie van bouw- en sloopafval optreedt.

programma

- Een grotere kwaliteit (flexibiliteit en aanpasbaarheid) van gebouwen en versterking van de prijs/prestatieverhouding van bouwers.

Om dit te bereiken is een stimuleringsprogramma opgesteld voor voorbeeldprojecten op het gebied van industrieel, flexibel en demontabel bouwen. De eerste projecten zijn in 1999 van start gegaan. Naast de ondersteuning van voorbeeldprojecten is in dit programma ruimte voorzien voor ontwikkeling en overdracht van kennis.

11 DOELGROEP AFVALVERWIJDERINGSBEDRIJVEN

11.1 Inleiding

Ook afvalverwijderingsbedrijven vormen een belangrijke doelgroep in het milieubeleid. De doelgroep bestaat uit bedrijven die afval inzamelen, het voor nuttige toepassing geschikt maken en het verbranden of storten. De belangrijkste ontwikkelingen in de programmaperiode zijn het vervallen van de provinciegrenzen voor brandbaar afval per 1 januari 2000 en de vergaande optimalisering van de inzet van afval voor energie-winning om zodoende bij te dragen aan de doelstelling van 10% duurzame energie in 2020.

Dit hoofdstuk is onderverdeeld in twee paragrafen die achtereenvolgens ingaan op de wijzigingen in de verwijderingsstructuur en op duurzame energie.

11.2 Wijzigingen in de verwijderingsstructuur

Herstructurering Stortsector

Het Afval Overleg Orgaan (AOO) heeft op 23 april 1999 een landelijk stortplan vastgesteld. In dit stortplan zijn de in 1999 te nemen maatregelen opgenomen die de sector financieel gezond moeten maken. Een belangrijk element van het stortplan vormt de toezegging van de Vereniging van Afvalverwerkers (VVAV) dat exploitanten van stortplaatsen die bij de herstructurering of door het opheffen van de provinciegrenzen voor onoplosbare problemen komen te staan, kunnen rekenen op een vangnet van andere exploitanten.

programma

Het AOO zal de voortgang van de herstructurering monitoren, daarover maandelijks verslag uitbrengen en indien noodzakelijk voorstellen doen tot het treffen van aanvullende maatregelen.

2^e Wijziging Tienjarenprogramma Afval

Op 23 april 1999 heeft het AOO de 2^e wijziging van het Tienjarenprogramma Afval vastgesteld. Deze 2^e wijziging heeft betrekking op het actualiseren van de aanbodsscenario's en op een moratorium voor de bouw van afvalverbrandingsinstallaties met roosterovens. Tevens geeft de wijziging invulling aan de verplichting ingevolge de Europese Richtlijn verpakkingen om in de landelijke afvalplannen een apart hoofdstuk aan verpakkingen te wijden. Ook is het onderscheid tussen nuttige toepassing en definitieve verwijdering verduidelijkt en geeft de wijziging het toetsingskader voor de in- en uitvoer van niet gevaarlijke afvalstoffen.

Ontheffingen stortverbod

Sinds 1 januari 1996 is voor diverse afvalstromen een stortverbod van kracht. De afgelopen jaren bleek echter de capaciteit voor verbranding van afvalstromen ontoereikend te zijn, zodat er een overschot aan brandbaar afval ontstond, dat door storten werd verwijderd. Daarom verleent de overheid in voorkomende gevallen ontheffingen van het stortverbod. Dit gebeurt alleen als nergens in Nederland op een bepaald moment hergebruiks- of verbrandingscapaciteit beschikbaar is.

Openstelling provinciegrenzen voor brandbaar afval op 1 januari 2000

programma

Op 1 januari 2000 zullen de provinciegrenzen voor brandbaar afval

worden opgeheven. Dit is mogelijk omdat zal worden voldaan aan de voorwaarde die de minister van VROM heeft gesteld aan deze openstelling: een zodanige verhoging van de storttarieven dat de vollast van de afvalverbrandingsinstallaties (AVI's) tegen bedrijfseconomische tarieven is verzekerd. Het is mogelijk aan deze voorwaarde te voldoen, door het belastingtarief op het storten van brandbaar afval in twee etappes per 2000 en 2001 met respectievelijk 75 en 25 gulden per ton te verhogen.

Doelstelling verspreiding

In 1998 heeft onder andere de afvalverwijderingssector de verspreiding van prioritaire stoffen geïnventariseerd. Uit deze inventarisatie blijkt dat de afvalverwerkingsbedrijven bijna allemaal voldoen aan de streefwaarden voor deze stoffen. Dit betekent dat er geen aanvullende doelgroepbrede afspraken noodzakelijk zijn. Via de vergunningverlening zal worden bewerkstelligd dat de bedrijven die nog niet aan de streefwaarden voldoen, uiterlijk in 2010 de emissies tot dat niveau hebben beperkt.

11.3 Duurzame energie

Verbetering energierendement van afvalverbrandingsinstallaties

Energie uit afvalverbrandingsinstallaties (AVI's) moet een belangrijke bijdrage leveren aan de doelstelling van 10% duurzaam opgewekte energie in 2020. Daarom is een regulerende energiebelasting op de afvalverbranders van toepassing voor de helft van de opgewekte elektriciteit. Deze maatregel levert de afvalverbranders ongeveer 35 miljoen gulden per jaar op. Op basis van een in juni 1999 getekend convenant tussen de Staat en de afvalverbranders, zal dit geld worden besteed aan de vergroting van het energierendement van AVI's.

Verdergaande optimalisering van de inzet van afval voor energiewinning

programma

Naast de verbetering van het energierendement van AVI's, zal de inzet van afval en biomassa als brandstof de doelstelling van 10% duurzame energie in 2020 voor een belangrijk deel moeten invullen. Om dit te bereiken, bezien de ministeries van EZ en VROM in overleg met de energiesector, de afvalsector en de milieubeweging welke maatregelen de hoeveelheid energie uit afval kunnen vergroten. Hierbij valt te denken aan de inzet van bepaalde afval- of biomassastromen in de energiesector of in specifiek daarvoor opgerichte energie-installaties, de inzet van nieuwe technieken of het stimuleren van de warmteafzet bij afvalverbranders.

Emissiebeleid Biomassa

Eén van de problemen bij de brede inzet van afval en biomassa voor energiewinning, is het ontbreken van een landelijk consistent emissieregime. Hierdoor ontstaan regionale concurrentieverschillen. Het ministerie van VROM is in 1998 een project gestart om dit knelpunt op te lossen samen met het ministerie van EZ, de energie- en afvalsector, de Stichting Natuur en Milieu en het IPO. De betrokken partijen heroverwegen in het project alle bestaande regelingen en richtlijnen voor biomassa-inzet. Het doel is te komen tot duidelijkheid over het emissieregime dat van toepassing is voor biomassa-stookinstallaties.

programma

In de tweede helft van 1999 stelt de minister van VROM het voorstel voor

emissie-eisen definitief vast. Ook valt dan de beslissing of het voorstel wordt opgenomen in een wettelijke regeling, of dat het een plaats krijgt in de Nederlandse emissierichtlijnen (status: richtlijn). De emissie-eisen zullen in 2000 geïmplementeerd worden.

12 DOELGROEP ACTOREN IN DE WATERKETEN

12.1 Inleiding

Ook de actoren in de waterketen vormen een belangrijke doelgroep voor het milieubeleid. De waterketen omvat de (drink)watervoorziening, de riolering (inzameling en transport van afvalwater) en de zuivering van afvalwater in rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's). De doelgroep heeft vooral te maken met de milieuthema's vermessing, verspreiding, verdroging en verwijdering. Voor de periode 2000–2003 richt het kabinet zich vooral op de algehele herziening van de Waterleidingwet en op het proces dat moet leiden tot verdergaande samenwerking in de waterketen. Dit hoofdstuk geeft per onderwerp binnen de doelgroep actoren in de waterketen een overzicht van de voortgang en de programmering van het beleid. Het onderwerp loden leidingen komt in Deel II, Hoofdstuk 10, Doelgroep Bouw, aan de orde.

12.2 Herziening Waterleidingwet

Implementatie EG-Drinkwaterrichtlijn

Eind 1998 is de EG Richtlijn 98/83 in werking getreden. Deze richtlijn betreft de kwaliteit van water dat bestemd is voor menselijke consumptie. Omdat de werkingssfeer van de richtlijn ruimer is dan de huidige Waterleidingwet (Wlw), moet deze wet worden aangepast om de richtlijn te kunnen implementeren. Een uitzondering hierop vormt de regeling betreffende Legionella-ontwikkeling (zie hieronder). De wetswijziging moet uiterlijk eind 2000 in werking treden.

programma

Ook heeft de Europese Commissie in april 1999 initiatief genomen om het systeem van European Approval Scheme (EAS) te ontwikkelen. Dit is een geharmoniseerd systeem voor de toelating van materialen in contact met water dat bestemd is voor menselijke consumptie. In 2002 of 2003 zal dit EAS in concept gereed zijn. Na het uitbrengen van het concept zal besluitvorming plaatsvinden over de feitelijke invoering. Indien op Europees niveau wordt ingestemd met het EAS, zal het in 2004 via de Wlw worden geïmplementeerd.

In april 1999 behandelde het kabinet een ontwerpwet tot aanpassing van de Wlw. Door die aanpassing strekt de Wlw zich niet alleen uit tot leveringen van drinkwater door waterleidingbedrijven tot aan de hoofdkraan, maar ook tot andere soorten leidingwater voor huishoudelijk gebruik (warm tapwater, huishoudwater), afzonderlijke voorzieningen (eigen winningen op bijvoorbeeld kampeerterreinen) en particuliere installaties na de hoofdkraan.

Algehele herziening Waterleidingwet

Bij de behandeling van de hoofdlijnen van een nieuwe Wlw heeft de Tweede Kamer verzocht om de herziening verder voor te bereiden conform de Hoofdlijnennotitie, met uitzondering van de voorstellen over marktwerking. Bij de voorbereiding zal het kabinet daarom afzien van de voorgenomen splitsing van eigendom/beheer van waterleidingbedrijven en exploitatie.

programma

Het kabinet heeft besloten om marktwerking bij grootschalige levering van industriewater toe te staan. Daarbij zal gezocht worden naar een zodanige invulling in de nieuwe wet, dat ongewenste effecten voor de gebonden klant worden ondervangen. In vervolg op de doorlichting van de waterleidingsector in het kader van de operatie Markt en Overheid

wordt onderzoek verricht naar de scheiding tussen publieke en private activiteiten van waterleidingbedrijven. Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek zullen regels worden geformuleerd ter bescherming van de gebonden klant.

Bepaling om het risico op legionella-ontwikkeling te beperken

De minister van VROM kan op grond van de ontwerpwet tot het aanpassen van de Wlw een regeling opstellen bij ernstig (dreigend) gevaar voor de volksgezondheid. Naar aanleiding van de recente uitbraak van legionella onder bezoekers van de Westfriese Flora in Bovenkarspel, stelt VROM een dergelijke regeling op ter voorkoming van de ontwikkeling van legionella-bacteriën in warmtapwatersystemen en drinkwaterinstallaties.

programma

De planning is erop gericht dat de ontwerpwet samen met deze ministeriële regeling eind 1999 in werking treedt. De voor de implementatie vereiste wijziging van het Waterleidingbesluit moet uiterlijk eind 2000 in werking treden.

12.3 Beleidsplan Drink- en Industrierwatervoorziening

Uitvoering Beleidsplan Drink- en Industrierwatervoorziening (BDIV)

De uitvoering van het BDIV-beleid door de waterleidingbedrijven is op schema. De overheidsinspanningen en de inspanningen van de betrokken doelgroepen op het gebied van de bescherming van het grond- en oppervlaktewater, hebben tot nu toe nog niet op alle punten geleid tot het bereiken van de in het BDIV geformuleerde doelstellingen. De verdere ontwikkeling van het geïntegreerde systeem van milieu-, doelgroep- en overheidsmonitoring (project Monitoring Drinkwaterbeleid) is uitgesteld, in verband met ontwikkelingen rond een systeem van benchmarking. Met het oog op herijking van het BDIV-beleid, heeft het RIVM onderzoek gedaan naar waterwinning en waterverbruik bij doelgroepen tot 2020. Uit resultaten van dit onderzoek komt het beeld naar voren dat het verminderde watergebruik dat de afgelopen paar jaar is ingezet, zal voortzetten. Hierdoor zullen de geformuleerde besparingsdoelstellingen worden gerealiseerd.

programma

Het BDIV is vastgesteld in 1996 en heeft een geldigheidsduur van 5 jaar. Medio 2000 zal het kabinet aan het parlement kenbaar maken op welke punten zij nieuw of gewijzigd beleid formuleert. Hierbij houdt het rekening met de keuzen die worden gemaakt ten aanzien van de opzet van de periodieke beleidsnota, die gebaseerd is op de nieuwe Wlw.

Benchmarking waterleidingbedrijven

Zestien waterleidingbedrijven hebben in VEWIN-verband in 1998 een eerste benchmarkstudie uitgevoerd. De resultaten hiervan hebben zij begin 1999 gepubliceerd. Deze bevestigen het positieve beeld van de prestaties van de sector op het gebied van kwaliteit en milieu, maar laten tegelijkertijd zien dat er ruimte is voor efficiencyverbetering.

In opdracht van VROM is een verkenning uitgevoerd naar de ervaringen in Engeland en Wales met het instrument benchmarking. Op basis van deze verkenning en met gebruik van de ervaringen uit de VEWIN-benchmarkstudie is VROM gestart met de vormgeving van benchmarking als instrument voor doelmatigheidsbevordering.

programma

Er komt een wettelijk systeem van benchmarking voor de prestaties van waterleidingbedrijven. Dit systeem krijgt een wettelijke verankering in de

nieuwe Wlw. Het benchmarking-systeem omvat zowel de thema's kwaliteit en milieu, als dienstverlening, financiën en efficiency.

Kwaliteit drinkwater

In 1998 heeft de Inspectie Milieuhygiëne gerapporteerd, dat de kwaliteit van het drinkwater in Nederland in 1996 goed was. Deze rapportage maakt deel uit van de monitor-voorzieningen met betrekking tot de uitvoering van het BDIV.

12.4 Water in de stad

Facilitatiedocument Water in de Stad

programma

In het NMP3, het plan van aanpak DuBo2 en de vierde Nota Waterhuishouding (NW4), zijn de strategische beleidslijnen voor een duurzaam stedelijk waterbeheer en -gebruik geformuleerd. Deze nota's kondigen een knelpuntenanalyse en een plan van aanpak Water in de Stad aan. Inmiddels is er een eerste product in dit kader geproduceerd: het facilitatiedocument Water in de Stad, dat concrete acties bevat. Dit facilitatiedocument is op 2 april 1999 aangeboden aan de Tweede Kamer. De rijksoverheid is bij dit onderwerp vooral betrokken als facilitator. De reden hiervoor is, dat er behoefte is aan ondersteuning. Hierbij wordt een integrale benadering belangrijk gevonden, met niet alleen de relaties naar het watersysteem, maar ook de relaties naar de ruimtelijke ordening, stedelijke vernieuwing, duurzaam bouwen, het milieubeleid en de waterketen (drinkwaterbeleid, rioleringsbeleid, afvalwaterbeleid). Het volgende traject is gericht op het verkrijgen van bestuurlijk draagvlak voor de benoemde acties. Dit traject zal naar verwachting eind 1999 kunnen worden afgerond. In dit kader wordt ook afgesproken welke organisatie welke actie(s) gaat trekken en wie daar bij betrokken zijn. Zodra er bestuurlijk draagvlak bestaat voor de acties, zal een begin met de uitvoering worden gemaakt. De geschatte duur van de uitvoering van de actiepunten zal in totaal een periode van 3 jaar zijn.

Voorbeeldprojecten

In het kader van het Programma Water van het 2^e Plan van Aanpak DuBo zijn acht voorbeeldprojecten geselecteerd, die in aanmerking komen voor een subsidie in het kader van het Subsidiebesluit Openbare Lichamen Milieubeheer (SOLM). Bij de selectie was van belang dat het project vernieuwend is, dat het project invulling geeft aan samenwerking in de waterketen en dat het draagvlak heeft bij burgers en consumenten. Eind 1998 is de subsidie schriftelijk toegezegd. Het gaat om een totaalbedrag van 500 000 gulden. Voor 1999 is voor nieuwe voorbeeldprojecten een bedrag beschikbaar van 1 miljoen. Het ministerie van VROM heeft besloten dit bedrag te steken in de Stimuleringsregeling Intensief Ruimtegebruik (StIR, zie Deel III, Hoofdstuk 10, Gebiedenbeleid). De Stichting Experimenten Volkshuisvesting (SEV) is de uitvoerende partij.

12.5 Waterspoor

Waterspoor is de naam van een nieuw watertariefsysteem, waarin huishoudens een nota ontvangen waarbij aan de hand van het waterverbruik de kosten in de waterketen in rekening worden gebracht. Waterspoor heeft als doel de waterketen beter zichtbaar te maken. Het systeem komt tegemoet aan de wens van het overgrote deel van de consumenten

programma

om invloed uit te kunnen oefenen op de kosten die met het waterverbruik samenhangen.

Als de Tweede Kamer het experimenteerartikel Waterspoor aanneemt, zal een aantal experimenten met het brede waterspoor van start gaan die gegevens opleveren over de effecten van het nieuwe watertariefsysteem. Op basis van de gegevens uit de experimentele invoering zal het kabinet besluiten over een eventuele invoering van breed waterspoor in de toekomst. De experimentele periode van het brede waterspoor beslaat 5 jaar.

12.6 Afvalwater buitengebied

De discussie rond de provinciale ontheffingscriteria van de verplichting in het buitengebied riolering aan te leggen, is nog niet geheel afgerond. In relatie met de lokale lastendruk, pleit de VNG voor een versoepeling van de ontheffingscriteria of voor bijdragen van derden om hoge kosten voor de aanleg van riolering in het buitengebied te kunnen opbrengen. In de Leidraad Riolering is inmiddels de module A1250 «Ontheffingscriteria rioleringszorgplicht» opgenomen. Deze module hebben alle betrokken partijen gezamenlijk opgesteld en de module heeft naar verwachting een harmoniserende werking.

programma

Het Lozingenbesluit op grond van de Wet bodembescherming (Wbb) is inmiddels geëvalueerd. In 2000 zal dit leiden tot aanpassing van het Lozingenbesluit en de bijbehorende besluiten, waarbij een betere afstemming met het Lozingenbesluit op grond van de Wvo wordt nagestreefd.

Het traject van de certificering van IBA's (systemen voor de Individuele Behandeling van Afvalwater) zal naar verwachting eind 1999 worden afgerond. De voorbereidende technische rapporten zijn in 1998 verschenen. De beleidsmatige aanbevelingen en een handreiking bij de praktische uitvoering bij de wetgeving zijn vastgelegd in het rapport van de Commissie Integraal Waterbeheer (CIW) «IBA-systemen, Handreiking voor de uitvoering van het Lozingenbesluit Wvo en het Lozingenbesluit bodembescherming».

12.7 Overstortproblematiek

Relatie tussen overstort, waterkwaliteit en veedrenking

De overstortproblematiek is naar aanleiding van de rapportages van de werkgroep Meijer en de commissie-Ouwerkerk opnieuw in de belangstelling gekomen. Met name de relaties tussen de overstort, de waterkwaliteit en de veedrenking (het drinken van water door vee), staan hierbij centraal. Actieve inzet van de rijksoverheid heeft ertoe geleid dat het actieprogramma «waterkwaliteit en diergezondheid» is opgesteld.

De ministeries van LNV en V&W hebben de Tweede Kamer, mede namens de ministeries van VROM en VWS, voor de zomer van 1999 geïnformeerd over de uitvoering van het Actieprogramma.

Beleidsstandpunt basisinspanning riooloverstort

De werkgroep Commissie Uitvoering Wvo (CUWVO VI) heeft in 1992 basisinspanningen beschreven en gedefinieerd aan de hand van een referentiestelsel voor het reduceren van vuilemissies die het gevolg zijn van overstortingen vanuit bestaande gemengde rioolstelsels. Vanwege technische ontwikkelingen en vernieuwde inzichten is een herijking van de

programma

basisinspanningen nodig. De CIW-werkgroep is met deze herziening gestart en najaar 1999 haar rapport uitbrengen. De overstortproblematiek zal ook de komende jaren de nodige aandacht vragen. De verdere beleidsontwikkeling en uitvoering zal moeten worden gebaseerd en verder uitgebouwd op grond van de onderzoeken die nu lopen op het gebied van de basisinspanning en op het Actieprogramma Waterkwaliteit en Diergezondheid. Ook de uitkomsten van de discussies rond de lokale lastendruk en de hiermee verband houdende hoogte van het rioolrecht, zijn van invloed op het nog te ontwikkelen beleid. Overigens richt het Actieprogramma zich niet alleen op een aanpak van de emissies van risicovolle riooloverstorten. Het wordt in zijn totaliteit ingezet op een verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit uit het oogpunt van diergezondheid en op juist omgaan met eventuele risico's. Het betreft dus ook een aanpak van emissies uit andere bronnen dan riooloverstorten (bijvoorbeeld contaminanten uit waterbodems) en verbeteringen in de lokale waterhuishouding, aanbevelingen voor de inrichting van de omgeving, monitoring en communicatie met veehouders.

12.8 Indirecte lozingen

Het relatieve belang van indirecte lozingen via het rioolstelsel is toegenomen met de sanering van het grootste deel van de directe lozingen naar het oppervlaktewater. Sinds het hoofdstuk Afvalwater in de Wm van kracht is, bestaat de mogelijkheid indirecte lozingen te beheersen door vergunningen of via algemene regels op basis van de Wm. Inmiddels is voor een aantal bedrijfstakken en andere categorieën de indirecte-lozingen-regelgeving van kracht geworden. Deze algemene regels leggen lozingseisen en middelvoorschriften op om de indirecte lozingen naar het oppervlaktewater te beperken en de goede werking van het rioolstelsel veilig te stellen.

programma

Voor een aantal categorieën bedrijfstakken en andere categorieën indirecte lozingen, zullen op termijn AMvB's worden gemaakt. De AMvB's zullen ook eisen voor afvalwater bevatten. Daarnaast ontwikkelt het ministerie van VROM regelgeving voor tijdelijke of mobiele activiteiten (de zogenaamde niet-inrichtingen, zoals gevelreiniging, bouwputbemaling of bodemsaneringen). Op basis van internationale ontwikkelingen, zoals de IPPC-richtlijn van de EU, zou in de toekomst voor grote bedrijven één vergunning moeten worden verleend waarin alle aspecten (lucht, water, bodem, afval) geïntegreerd zijn.

Voor grote bedrijven geldt voor indirecte lozingen een vergunningplicht, zowel voor de Wvo (aangewezen lozingen op de riolering) als voor de Wm. De komende jaren zullen deze vergunningen op elkaar worden afgestemd.

DEEL III

MILIEUTHEMA'S EN DWARSDOORSNIJDENDE ONDERWERPEN

1 INLEIDING

Deel II van dit Milieuprogramma behandelde de rol van de overheden, burgers en doelgroepen bij het milieubeleid. In dit derde deel staan zowel de milieuthema's als de dwarsdoorsnijdende onderwerpen van het milieubeleid centraal. Onder milieuthema's verstaan we een verzameling nauw verbonden milieuproblemen. Dwarsdoorsnijdende onderwerpen raken aan verschillende milieuthema's en verschillende actoren. Achtereenvolgens komen de volgende thema's en dwarsdoorsnijdende onderwerpen in aparte hoofdstukken aan de orde:

- Verandering van klimaat
- Verzuring
- Vermesting
- Verspreiding
- Verontreiniging van de bodem
- Verwijdering
- Verstoring
- Verdroging
- Gebiedenbeleid en leefomgeving
- Internationaal milieubeleid
- Financiële instrumenten
- Handhaving
- Wetenschap en technologie
- Voorraadbeheer

De toevoeging van de dwarsdoorsnijdende onderwerpen wijkt af van het Milieuprogramma 1999–2002. Vorig jaar zijn deze voor een deel beschreven in Deel I van het Milieuprogramma.

Elk hoofdstuk in dit Deel III geeft per onderwerp (in aparte paragrafen) een overzicht van de voortgang van de uitvoering in 1998–1999 en de programmering voor de periode 2000–2003. Waar het programmering betreft, staat dit in de kantlijn aangegeven met «programma».

In de verschillende hoofdstukken van Deel III worden ook gegevens gepresenteerd die betrekking hebben op de implementatie van de boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie. Een integraal overzicht van de voortgang van deze boegbeelden is te vinden in bijlage 3.

Waar mogelijk presenteert elk hoofdstuk een indicator: een cijfer voor de milieudruk en de milieukwaliteit, zoals die zich ontwikkelt als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen en milieubeleid. Een toelichting op deze indicatoren is te vinden in de Milieubalans van het RIVM. Voor de thema's klimaatverandering, verzuring, vermisting, verwijdering en verstoring door geluid geeft de indicator ook voorspelling voor de middellange termijn (2000–2003). Hierbij is uitsluitend gebruik gemaakt van het behoedzame scenario, waarin wordt uitgegaan van een economische groei van 2%. Uit berekeningen blijkt dat het voor de programmeringsperiode van het Milieuprogramma niet uit maakt welk scenario het RIVM gebruikt om de indicator uit te rekenen, de verwachte milieudruk is ongeveer gelijk. Voor de langere termijn (2010 en verder) maakt het gebruik van verschillende scenario's wel verschil uit.

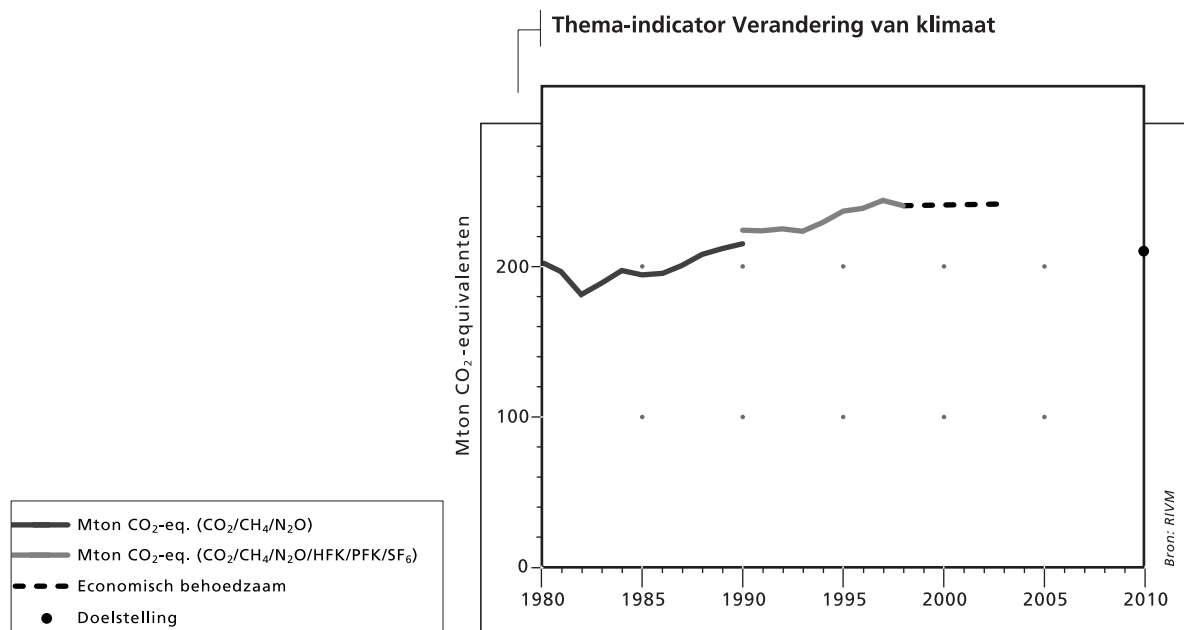
2 THEMA VERANDERING VAN KLIMAAT

2.1 Inleiding

Een eerste belangrijk thema in het milieubeleid is klimaatverandering in relatie tot de problematiek van het broeikaseffect. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk ook de aantasting van de ozonlaag behandeld.

In Kyoto is in december 1997 een protocol afgesloten onder het Klimaatverdrag. Op 8 juni 1999 heeft de minister van VROM invulling gegeven aan dat Kyoto-protocol met het uitbrengen van de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid. De Uitvoeringsnota kondigt aan dat in het Milieu-programma voortaan een integrale klimaatbijlage zal worden opgenomen. De paragrafen 2.3 tot en met 2.5 gaan in op het klimaatbeleid, paragraaf 2.6 gaat in op beleid met betrekking tot ozonlaagaantastende stoffen. Dit hoofdstuk begint met een weergave van de emissies van broeikasgassen en monitoring hiervan.

Meer informatie over financiële instrumenten op het gebied van klimaat- en energiebeleid is opgenomen in Deel III, Hoofdstuk 12, Financiële instrumenten. Verder geeft Deel I, Hoofdstuk 6, Financiële aspecten, een overzicht van de klimaatmiddelen op de begroting. In Deel II, Hoofdstuk 9, Doelgroep Verkeer en Vervoer, wordt uitgebreid ingegaan op verschillende maatregelen in het kader van de energiebesparing in de sector verkeer en vervoer.

De thema indicator Verandering van klimaat bestaat (vanaf het jaar 1990) uit een optelling van de bijdrage aan het versterkte broeikas effect van 6 gasen (CO_2 , CH_4 , N_2O , HFK's, PFK's en SF_6). De ontwikkeling van de emissies per gas kan als volgt worden weergegeven:

- de emissies van CO_2 vertonen een stijgende trend (vanaf 1980), ondanks de toename van de import van electriciteit en energiebesparing. De effecten hiervan worden teniet gedaan door met name de economische groei en een structuurverschuiving richting een energie-intensievere maatschappij. Bovendien neemt de laatste jaren de inzet van kolen voor energie-opwekking weer toe;
- de emissies van CH_4 namen vanaf 1980 aanvankelijk toe; de laatste jaren is echter sprake van een afname (met name door een daling van de emissies uit afval en landbouw);
- ten opzichte van 1980 zijn de emissies van N_2O gestegen; de laatste jaren zijn de N_2O emissies echter relatief stabiel;
- voor de zogenaamde «nieuwe gasen» (HFK's, PFK's en SF_6) zijn vanaf 1990 emissie-cijfers beschikbaar. De emissies van deze gasen zijn gestegen ten opzichte van 1990, maar gedaald ten opzichte van 1997.

De CO_2 -emissies van de doelgroepen zijn in 1998 met ca. 1,9% gestegen ten opzichte van het jaar ervoor. Omdat het statistisch verschil echter aanzienlijk is verkleind, is er sprake van een beperkte stijging (0,1%) in de totale CO_2 -emissies. Omdat de emissies van de overige broeikasgasen in 1998 daalden, is sprake van een afname van de totale emissies van broeikasgasen ten opzichte van het jaar ervoor met 1,6%.

De in de figuur weergegeven raming voor de ontwikkeling van de emissies op de middellange termijn is gebaseerd op het behoedzame middellange termijn scenario van het CPB (2% economische groei). Van de lange termijn scenario's waar de Uitvoeringsnota klimaatbeleid op is gebaseerd (met respectievelijk 2,7% en 3,3% economische groei) is geen recente middellange termijn versie beschikbaar. Dat betekent dat de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid uitgaat van een sterkere groei in de toekomstige emissies dan door de thema-indicator wordt weergegeven.

2.2 Emissies van broeikasgasen en monitoring

De onzekerheden in de emissiecijfers van broeikasgasen (met name de niet- CO_2 broeikasgasen) zijn relatief groot. Voor de uitvoering van het klimaatbeleid verdient het aanbeveling deze onzekerheden te verkleinen. Daartoe wordt in de tweede helft van 1999 een monitoringprogramma opgesteld. Dit programma zal de komende jaren worden uitgewerkt binnen het budget dat voor het reductieplan overige broeikasgasen beschikbaar is. Richtjaar voor een verbeterde systematiek is 2002, wanneer de eerste evaluatie van beleid uit de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid plaatsvindt.

programma

In samenhang met het monitoringprogramma zal een programma van eisen worden opgesteld, waaraan de monitoring van de emissies van broeikasgasen dient te voldoen. Met de doelgroepen zullen nog deze regeerperiode afspraken worden gemaakt over de emissiecijfers die zij dienen te hanteren.

Daarnaast zullen afspraken worden gemaakt over de monitoring van een aantal grote puntbronnen (zo nodig ondersteund door concrete meetprogramma's):

- de HFK-23 emissies na de installatie van een naverbrander bij de Nederlandse producent van HCFK's (waardoor eind 1999 de emissies van HFK-23 met ca 90% zijn gereduceerd)
- de PFK emissies in de aluminiumindustrie
- de N_2O emissies bij de salpeterzuurproducenten

Deze actie is van belang voor het verifiëren van (mogelijk reeds) deze regeerperiode in te boeken emissiereducties.

Inleiding

Binnen de reductieverplichting van de EU in zijn geheel van –8%, dient Nederland gemiddeld over de eerste budgetperiode (2008–2012) een emissiereductie van 6% te realiseren voor 6 broeikasgassen. Het gaat om CO₂, CH₄, N₂O, HFK's, PFK's en SF₆. De hiervoor te leveren inspanning geldt ten opzichte van het basisjaar 1990/1995 (voor HFK's, PFK's en SF₆) en komt overeen met een reductie van circa 50 miljoen ton per jaar in CO₂-equivalenten in het Global Competition (GC) scenario.

Maatregelen die in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid worden aangekondigd, hebben uitsluitend betrekking op de inspanningen die Nederland in eigen land zal plegen. Daartoe wordt in de nota een drietal maatregelenpakketten uitgewerkt:

- Een basispakket, waarin maatregelen zijn opgenomen waarmee de in Nederland te realiseren reductie moet worden gerealiseerd.
- Een reservepakket, met maatregelen die vanaf nu worden voorbereid en waartoe besloten kan worden wanneer op de geplande evaluatiemomenten (2002 en 2005) de (verwachte) ontwikkelingen van de emissies tegen blijken te vallen (doordat de maatregelen minder effect blijken te hebben dan voorzien of doordat de omstandigheden tegen zitten).
- Een vernieuwingspakket, waarin opties zijn opgenomen die reducties opleveren op de langere termijn. Dit pakket richt zich vooral op vernieuwing van technologie en van de instrumenten die de overheid kan inzetten om de benodigde reducties te realiseren.

Buitenlandse reducties zullen worden gerealiseerd door de inzet van de mechanismen die in het Kyoto-protocol zijn opgenomen: Joint Implementation (JI), Clean Development Mechanism (CDM) en emissiehandel.

Criteria voor deze mechanismen worden in de organen onder het Klimaatverdrag (SBSTA, SBI) verder uitgewerkt. Tijdens CoP-6 (eind 2000/begin 2001) zullen deze criteria worden vastgesteld.

Voor de inzet van de Kyoto-mechanismen JI en CDM, ten behoeve van de realisatie van een deel van de Nederlandse emissiereductiedoelstellingen in het buitenland, stelt het Kabinet (conform het regeerakkoord) in totaal 800 miljoen gulden beschikbaar. Over de inzet hiervan zal een aparte nota (deel 2 van de Uitvoeringsnota) verschijnen. Deze kan naar verwachting rond het eind van 1999 aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

Het basispakket

Het basispakket van de Uitvoeringsnota bestaat uit 3 soorten maatregelen: energiebesparing in de sector verkeer en vervoer, CO₂-reductie door energiebesparing en overige broeikasgassen.

1 Energiebesparing in de sector verkeer en vervoer

Tabel 7: Maatregelen in het kader van energiebesparing in de sector verkeer en vervoer

Bevorderen van zuinigere auto's via internationale afspraken	zie Deel II, hoofdstuk 9, Doelgroep Verkeer en vervoer.
Stimuleren zuinige auto's via CO ₂ -differentiatie BPM.	Zie Deel II, hoofdstuk 9, Doelgroep Verkeer en vervoer.

Rekeningrijden	Het voorstel voor de introductie van rekeningrijden is aan de Tweede Kamer aangeboden. Invoering van het systeem – primair gericht op het reduceren van files – is voorzien in 2001.
Etikettering van brandstofverbruik	Zie Deel II, hoofdstuk 9, Doelgroep Verkeer en vervoer.
Belastingmaatregelen ter beperking van personenverkeer	Zie Deel II, hoofdstuk 9, Doelgroep Verkeer en vervoer
Versterkte handhaving snelheidslimieten	Zie Deel II, hoofdstuk 9, Doelgroep Verkeer en vervoer.
In-car instrumenten.	Zie Deel II, hoofdstuk 9, Doelgroep Verkeer en vervoer.
Verhogen bandenspanning	Zie Deel II, hoofdstuk 9, Doelgroep Verkeer en vervoer
Projecten ten behoeve van intensivering van het klimaatbeleid	Uit de 1500 Mf die het vorige Kabinet beschikbaar stelde voor intensivering van klimaatbeleid, is 70 miljoen beschikbaar voor projecten op gebied van verkeer en vervoer. In dit verband zullen projecten worden voorbereid en uitgevoerd als het Stimuleringsprogramma Logistieke Efficiency Goederenvervoer en een programma ter stimulering van zuinig rijgedrag: «Het nieuwe rijden».

2 CO₂-reductie door energiebesparing

Intensivering van het energiebesparingsbeleid ligt in het verlengde van de Energiebesparingsnota (verschenen in april 1998) en wordt meer in detail uitgewerkt in het Actieprogramma Energiebesparing, dat op 15 juni 1999 is verschenen.

Tabel 8: Maatregelen in het kader van CO₂ reductie door energiebesparing

Maatregelen bij kolencentrales	Verschillende mogelijkheden om de CO₂-emissie van kolencentrales omlaag te brengen zijn: • Via het benchmark-convenant (verbeteren energie-efficiency kolencentrales zodat deze uiterlijk 2012 tot de wereldtop behoren); • Kolen gedeeltelijk vervangen door inzet van biomassa; • Kolen geheel of gedeeltelijk vervangen door aardgas. Het verlagen van de CO₂-emissie van kolencentrales is in het basispakket opgenomen in de vorm van een vrijwillige afspraak met de eigenaren van kolencentrales. Belangrijkste element zal zijn het terugbrengen van de gemiddelde CO₂-emissies van kolencentrales tot een niveau van aardgas stoken voor 2008. Als zo'n afspraak tot stand komt, is het kabinet in beginsel bereid om de brandstofbelasting (BSB) wat de elektriciteitsproductie betreft om te vormen van een input- naar een outputheffing. Invulling van die afspraak zou dan in 2000 plaats kunnen vinden. Binnen de afspraak zal ook de relatie met NO_x kostenverevening worden gezien (zie Deel III, Hoofdstuk 3 Thema Verzuring).
--------------------------------	---

Het Kabinet heeft besloten een tussendoelstelling van 5% in 2010 voor het aandeel duurzame energie aan te houden. De laatste jaren is de beleidsinzet sterk geïntensiveerd. Diverse fiscale regelingen zijn geïntroduceerd, waardoor een sterk stimulerend effect optreedt. Dat kan nog versterkt worden door gebruikmaking van (fiscale) regelingen als de EIA, VAMIL, Groen Beleggen en het CO₂-reductieplan. Het Kabinet heeft voorts 80 miljoen beschikbaar gesteld voor een extra investeringsimpuls (als onderdeel van een investeringsimpuls van in totaal 400 miljoen in de periode 1999–2010). In het Energierapport dat in het najaar van 1999 verschijnt zal worden aangegeven met welke middelen en instrumenten dit doel zal worden gerealiseerd. Daarbij wordt ook ingegaan op de mogelijkheden/wenselijkheid om een aandeel duurzame energie verplicht voor te schrijven.

Zekerstellen warmtebenutting bij nieuw elektrisch vermogen

De ontwikkeling van warmtekrachtkoppeling (WKK) is één van de successen van de afgelopen periode. Ten gevolge van de liberalisering van de energie-sector is verdere groei van het WKK geen vanzelfsprekende zaak, alhoewel de doelstelling voor 2000 (8000 MW) waarschijnlijk nog wel wordt gehaald. Binnen de overheid zal hier vanuit twee invalshoeken op worden gereageerd:

- (1) Door middel van het benchmarkconvenant en door opname van WKK in de nieuwe generatie MeerJaren Afspraken (MJA's). Ook voor niet-benchmarkbedrijven ligt het in de rede om WKK voor te schrijven, als zijnde stand der techniek. Bij vergunningverlening op basis van de Wm voor nieuwbouw zal hiervan worden uitgegaan (rekening houdend met de mate waarin de warmte kan worden benut).
- (2) Het stimuleringsbeleid voor het totstandbrengen van WKK wordt voortgezet (fiscale stimulering kleinschalige WKK via de EIA en de VAMIL regeling). Indien nodig zullen nieuwe beleidsopties worden ontwikkeld om WKK te stimuleren. Het Energierapport gaat hier verder op in.

Energiebesparing industrie

- (1) Benchmarking voor energie-intensieve bedrijven met een energieverbruik groter dan 0,5 PJ. Ondertekening van het convenant heeft plaatsgevonden op 6 juli 1999.
- (2) Voor bedrijven met energieverbruik kleiner dan 0,5 PJ zullen de MJA's tot 2010 worden voortgezet.
- (3) Introductie van nieuwe thema's en aparte programma's in het Actieprogramma Energiebesparing.
- (4) Vergunningen en algemene regels, met name voor bedrijven die niet deelnemen aan het benchmarkconvenant of MJA's, of die de gemaakt afspraken niet nakomen.

De prestatienorm die aan MJA zowel als niet MJA bedrijven wordt gevraagd, wordt verhoogd. De norm voor energiebesparende investeringen komt te liggen bij een rendement van 15% (overeenkomend met een terugverdientermijn t/m 5 jaar). Ter ondersteuning van de gevraagde prestaties wordt het flankerend overheidsbeleid geïntensiveerd vanuit de 500 miljoen positieve prikkels en de resterende middelen van de 1500 miljoen.

Energie in de milieuvergunning	In oktober 1999 wordt de circulaire «energie in de milieuvergunning» gepubliceerd. In het kader van het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl worden in de tweede helft van 1999 nadere afspraken gemaakt over de manier waarop het klimaat- en energiebeleid van het rijk zijn weerslag vindt in de activiteiten van provincies en gemeenten, en omgekeerd. Ter ondersteuning van vergunningverleners wordt eenmalig een bedrag van 30 miljoen gereserveerd.
Convenant glastuinbouw	In het najaar van 1997 hebben overheden en de sector glastuinbouw het convenant Glastuinbouw en Milieu afgesloten, met onder andere een doelstelling voor de verbetering van de energie-efficiency tot 2010. Vanaf 2000 zal de tuinder op de geleverde prestaties worden aangesproken. De energiedoelstelling uit het convenant wordt als bedrijfsstaakstelling juridisch verankerd in een AMvB (o.b.v. de Wm, Wvo en Bmw). In de AMvB worden hiertoe per gewas(soort) doelvoorschriften opgenomen. Vanaf 2003 zal de tuinder hierop worden beoordeeld. Om het de sector mogelijk te maken de gevraagde prestatie te leveren, voert de overheid een flankerend beleid: – de sector kan gebruik maken van fiscale regelingen (EIA, VAMIL, Groen Beleggen) of financiële ondersteuning van de herstructurering (waarvoor 45 miljoen beschikbaar komt uit ICES gelden). – de NIRIS regeling wordt opnieuw opengesteld om te stimuleren dat de tuinbouw restwarmte gebruikt. – de mogelijkheid wordt gezien om vanuit middelen van het CO₂-reductieplan financieel bij te dragen aan een grootschalig project waarbij industriële CO₂ aan de glastuinbouw wordt geleverd.
Gebouwde omgeving Energie-efficiency van apparaten	Zie Deel II, hoofdstuk 10, Doelgroep Bouw Het systeem van energie-etikettering zal zo snel mogelijk worden uitgebreid. Daarnaast wordt regelmatige aanscherping van de criteria voor energie-etikettering in EU-verband nagestreefd. Aanschaf van apparaten met energielabel A wordt fiscaal gestimuleerd door een verhoging van de energiebelasting en beloond via het systeem van positieve prikkels. Hiervoor is een budget van 200 miljoen beschikbaar. Op 12 mei 1999 is hiervoor een wetsvoorstel aan de Tweede Kamer aangeboden.
CO ₂ -vastlegging in bossen en natuur	Groeiende bossen leggen CO ₂ uit de atmosfeer vast. De vastleggingscapaciteit van bossen voor de eerste budgetperiode (2008 – 2012) kan worden vergroot door het versneld realiseren van bestaande bosuitbreidingsdoelstellingen. Naast de bestaande instrumenten voor bosuitbreiding wordt een systeem van boscertificaten geïntroduceerd. De certificaten geven de koper (doelgroepen) recht op een vermindering van de (eventueel opgelegde) CO ₂ -emissiereductie. De opbrengst van de certificaten komt ten goede aan grondeigenaren, om hen een extra stimulans te geven om over te gaan tot bosuitbreiding. De overheid zal dit systeem stimuleren met een bijdrage van 25 miljoen uit de beschikbare klimaatmiddelen.

3 Overige broeikasgassen

Het project «Reductieplan Overige Broeikasgassen» (ROB) is medio 1998 gestart. Tot 2006 is een budget van in totaal 150 miljoen beschikbaar voor:

- de nadere verkenning van reductiemogelijkheden
- de opzet en uitvoering van technisch onderzoek, eventueel gevolgd door proef- en demonstratieprojecten
- het uitwerken en implementeren van instrumenten.

In het kader van de Uitvoeringsnota is – gelet op de relatief gunstige kosteneffectiviteit van reducties van overige broeikasgassen – besloten dit budget te verhogen met 135 miljoen ten behoeve van investeringssteun. Dit additionele budget zal vanaf 2003 beschikbaar komen. Daarnaast kan gebruik gemaakt worden van fiscale regelingen als de VAMIL en de milieu-investeringsaftrek. Binnen de hiervoor beschikbare budgetten zal tussen 2002 en 2008 maximaal 165 miljoen voor reducties van overige broeikasgassen beschikbaar zijn.

Een aantal deelprojecten uit het ROB wordt beschreven in het basispakket van de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid.

Tabel 9: Deelprojecten ROB

N ₂ O-emissies van auto-katalysatoren	Door middel van een meetprogramma dat eind 1999 zal worden gestart, wordt de bijdrage van het wegverkeer aan de N ₂ O-emissies geïnventariseerd. Daarnaast worden technische reductie-opties onderzocht. Resultaten zullen in Brussel worden ingebracht ten behoeve van EU-regelgeving.
PFK-emissies aluminiumproductie	Met de aluminiumproducenten zullen afspraken worden gemaakt over de aanpassing van het productieproces van zij- naar middenvoeding. Daarnaast zullen afspraken worden gemaakt over de monitoring van de dan nog resterende PFK-emissies.
HFK als procesemissie	Eind 1999 zal de emissie van HFK-23 bij de Nederlandse producent van HCFC's met 90% zijn verminderd ten gevolge van de installatie van een naverbrander. Deze installatie vormt onderdeel van de milieuvergunning. Uitgedrukt in CO ₂ -equivalenten wordt hiermee reeds een aanzienlijke emissiereductie (2,5 Mton) gerealiseerd ten opzichte van het gehanteerde scenario (GC). Met deze producent zal een afspraak worden gemaakt over de monitoring van de resterende emissie.
HFK's en PFK's als vervanger voor (H)CFK's en halonen	Samen met de betreffende sectoren wordt gewerkt aan één of meer actieprogramma's om het reductiepotentieel te realiseren. De te behalen emissiereducties zullen worden geëffectueerd door zowel vrijwillige afspraken, convenanten als (indien nodig) regelgeving. De overheid zal bijdragen uit de bovengenoemde financiële middelen.

Naast deze opties zal de komende jaren nog onderzoek worden gedaan naar de haalbaarheid van een aantal reductie-opties in andere sectoren: landbouw (emissiereductie van N₂O en CH₄ uit met name landbouwgronden en mest), afval (CH₄-emissies uit stortplaatsen) en de energie/industrie sector (CH₄-emissies bij de productie van olie en gas; SF₆ in schakelkasten en bij de productie van halfgeleiders).

Het reservepakket

In het reservepakket van de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid staan maatregelen die vanaf nu worden voorbereid en waartoe besloten kan worden wanneer op de geplande evaluatiemomenten (2002 en 2005) de (verwachte) ontwikkelingen van de emissies tegen blijken te vallen (doordat de maatregelen minder effect blijken te hebben dan voorzien of

doordat de omstandigheden tegen zitten). Dit pakket bestaat uit de volgende maatregelen:

- **Verhoging energiebelasting**
In de huidige regeerperiode wordt de REB conform het regeerakkoord verhoogd met 3,4 miljard. 500 miljoen hiervan wordt aangewend om burgers en bedrijven via fiscale faciliteiten te stimuleren tot energiebesparing. Een verdere verhoging van de REB zou mogelijkheden bieden om eventueel tegenvallende emissie-ontwikkelingen op weg naar de 1^e budgetperiode (2008–2012) op te vangen. De modaliteiten van een dergelijke verhoging worden de komende jaren onderzocht (uiterlijk in 2001), zodat eventuele besluitvorming over de verhoging van de REB bij het eerste ijkmoment (2002) plaats kan vinden.
- **Verhoging accijnzen**
Verhoging van brandstofaccijnzen heeft een remmend effect op de mobiliteit en bevordert ook de aanschaf van zuinige auto's. Het kabinet stelt een verhoging van de accijnzen afhankelijk van de ontwikkelingen op dit gebied in de buurlanden en een eventuele accijnsverhoging wordt gecompenseerd door een verlaging van de vaste autokosten.
- **Reductie N₂O-emissie in de chemische industrie**
Dit is een zeer kosteneffectieve optie, waarbij het onzeker is of de hiervoor benodigde katalysator ontwikkeld zal kunnen worden. Begin 1999 is – in samenwerking met het bedrijfsleven en diverse instituten/ universiteiten – hier een onderzoek naar gestart. Bij de ijkmomenten van de Uitvoeringsnota (2002 en 2005) zal beoordeeld worden of de ontwikkeling van een katalysator voldoende succesvol is om tot implementatie over te gaan. In een Letter of Intent die in 1999 met de kunstmestindustrie wordt opgesteld, worden afspraken hierover vastgelegd.
- **CO₂-opslag**
Om op de ijkmomenten te kunnen besluiten over het eventueel opslaan van CO₂, is nader onderzoek nodig naar de kosten bij opslag vanuit verschillende bronnen en op verschillende locaties. Resultaten van dit onderzoek zullen uiterlijk 2002 beschikbaar zijn. In het bufferproject (waarbij industriële CO₂ wordt gebufferd ten behoeve van de glastuinbouw) zal worden gemonitord hoe CO₂ zich gedraagt in de ondergrond. Tevens zullen de veiligheidsaspecten nader worden onderzocht.

Het vernieuwingspakket

In het vernieuwingspakket van de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid zijn opties opgenomen die reducties opleveren op de langere termijn. Dit pakket richt zich vooral op vernieuwing van technologie en van de instrumenten die de overheid kan inzetten om de benodigde reducties te realiseren. Hierbinnen is ook een reactie opgenomen op een advies door de VROM-raad over het te voeren klimaatbeleid voor het realiseren van de Kyoto verplichtingen.

- **Klimaatneutrale energiedragers.**
In het kader van technologische vernieuwing zal geleidelijk verbreding plaatsvinden in de richting van klimaatneutrale energiedragers. Eind 1999 zal een inventarisatie en evaluatie beschikbaar zijn van aanpassingen die nodig zijn om klimaatneutrale energiedragers integraal onderdeel van het bestaande beleid te maken. Begin 2000 zal die inventarisatie uitmonden in een plan van aanpak voor het bestaande beleid dat eind 2000 zal uitmonden in vervolgstappen. Vanaf 2001 zullen klimaatneutrale energiedragers in aanmerking komen voor een stimulans in de trant van de afdrachtskorting van de REB en voor het

nultarief voor groene stroom. Vanaf 2001 is hiervoor 10 miljoen per jaar beschikbaar; vanaf 2003 maximaal 50 miljoen per jaar. Deze bedragen komen beschikbaar uit het budget van 500 miljoen voor positieve prikkels.

- Programma innovatieve technieken rijkshuisvesting.
In 2000/2001 loopt het EnergieExtensiveringsprogramma Rijks-huisvesting (EER) af. Rendabele energiebesparende maatregelen in rijksgebouwen zullen dan genomen zijn. In vervolg daarop zal in de jaren 2000–2004 een bedrag van 5 miljoen per jaar beschikbaar zijn voor het testen en demonstreren van innovatieve technieken in rijksgebouwen.
- Instrumentele vernieuwing.
Het advies van de VROM-raad wijst op het belang van een instrumentatie die optimaal gebruik maakt van het zelfsturend vermogen van de maatschappij en de economie. In lijn hiermee, is het kabinet voornemens verschillende acties in gang te zetten:
 - (1) De introductie van een binnenlands systeem van verhandelbare reducties. Dit experiment is reeds in het regeerakkoord aangekondigd. De reductiemaatregelen die tot het experiment worden toegelaten, zullen fiscaal worden gestimuleerd door middel van art 36o van de REB. Uit het budget voor positieve prikkels zal hiervoor een bedrag van 10 miljoen in 2001 oplopend tot 25 miljoen in 2003 beschikbaar worden gesteld.
 - (2) Er zal een commissie worden geïnstalleerd die de mogelijkheden voor het plafonneren van CO₂-emissies onderzoekt. Hiervoor is een budget van maximaal 5 miljoen beschikbaar. De commissie dient uiterlijk eind 2001 te rapporteren, zodat het resultaat een rol kan spelen bij het eventueel bijstellen van het beleid in 2002. Deze rapportage zal aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

2.4 Communicatie en voorlichting

Voorlichtingscampagne broeikaseffect

Onder de titel «Zet de knop om tegen het broeikasgevaar» is in 1998 een vervolg gegeven aan de bewustwordingscampagne over het broeikas-effect.

Uit communicatie-onderzoek was namelijk gebleken dat het broeikas-effect door het publiek wordt beschouwd als een abstract onderwerp; het maakt weinig emoties los. De campagne probeert het broeikas-effect dichterbij te brengen door aansluiting te zoeken bij vormen van energiegebruik en energiebesparing in de onmiddellijke leefomgeving (thuis, onderweg en op werk). De campagne heeft circa 85% van de doelgroep bereikt.

Procescommunicatie

Naast voorlichting gericht op het algemene publiek vindt er ook «procescommunicatie» plaats: voorlichting over de wetenschappelijke onderbouwing van de klimaatproblematiek en over de voortgang van het (internationale en nationale) beleidsproces, in de vorm van symposia en congressen.

Om geïnteresseerden c.q. betrokkenen bij het klimaatbeleid op de hoogte te stellen van de voortgang van de onderhandelingen in de internationale organen die zich bezighouden met klimaat, zijn er in 1998 twee informatie-bijeenkomsten georganiseerd: één over de uitkomsten van de Milieuraad en één over de uitkomsten van de CoP-4 onder het Klimaatverdrag.

In juni 1999 heeft terugkoppeling plaatsgevonden over de voorbereidende

programma

Nieuwe fase in de communicatie

programma

Met het uitkomen van de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid vindt er een verdere verschuiving plaats van communicatie van het probleem naar communicatie over de oplossing. De nadruk zal hierbij sterker komen te liggen op communicatie over concrete maatregelen. Daarin zullen maatregelen voor de kortere termijn (tot de 1^e budgetperiode: 2008–2012) worden onderscheiden van maatregelen voor de lange termijn (na 2012). Bij de communicatie gericht op kortere termijn gaat het om kennis van specifieke maatregelen en het waarom van de maatregel, de verwachte effecten, (periodiek) de behaalde resultaten en om de inspanningen per sector. Daarnaast is het voor het draagvlak binnen de diverse betrokken doelgroepen van belang dat in de communicatie ook aandacht wordt besteed aan de inspanningen van andere sectoren. Bovendien zal in de communicatie ook aandacht worden besteed aan het beleidsmotief: het tegengaan van het broeikaseffect.

Meer in het algemeen zal de communicatie over klimaatverandering en klimaatbeleid worden gekoppeld aan belangrijke «mijlpalen», waaronder bijvoorbeeld het uitkomen van het Third Assessment Report van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) dat in 2001 zal verschijnen en de CoP-6 onder het Klimaatverdrag, die eind 2000 of begin 2001 in Nederland zal plaatsvinden.

Na de eerste budgetperiode van het Kyoto-protocol (tot 2012) zullen de broeikasgasemissies nog (veel) verder teruggebracht moeten worden. Dit zal naar verwachting ingrijpende veranderingen in met name de energievoorziening met zich meebrengen. Communicatie met relevante partijen zal daarom gericht zijn op benodigde technologische en instrumentele vernieuwing. Ook zal bekendheid moeten worden gegeven aan de eerste stappen die daartoe op de korte termijn al moeten worden gezet.

Eén van de reeds in gang gezette activiteiten in dit kader is het COOL-project. Door middel van een dialoog tussen wetenschappers, belanghebbenden uit diverse maatschappelijke geledingen en beleidsmakers wordt nagegaan hoe Nederland op de lange termijn (2050) kan komen tot een ontkoppeling van economische groei en de uitstoot van broeikasgassen.

2.5 Internationaal

Werkprogramma van Buenos Aires

In 1998 heeft in Buenos Aires CoP-4 plaatsgevonden. Tijdens deze conferentie is een Werkprogramma opgesteld voor nadere uitwerking van elementen uit het Klimaatverdrag en het Kyoto Protocol. In dat werkprogramma komt onder meer aan bod: financiële ondersteuning aan ontwikkelingslanden, ontwikkeling en overdracht van technologie, de Kyoto mechanismen, het nalevingsregime en beleid en maatregelen.

Kyoto-mechanismen

In het Werkprogramma wordt een aanzet gegeven voor de uitwerking van de Kyoto-mechanismen: Joint Implementation, het Clean Development Mechanism en internationale emissiehandel. Daarbij is overeengekomen dat de definitieve besluiten over de invulling hiervan genomen zullen worden tijdens CoP-6, die eind 2000 of begin 2001 in Nederland wordt

programma

georganiseerd. In de aanloop naar CoP-5 in Bonn (november 1999) is de eerste fase van de onderhandelingen over de nadere invulling van de Kyoto-mechanismen begonnen.

In het Kyoto-protocol is aangegeven dat het gebruik van de Kyoto-mechanismen aanvullend moet zijn op nationale maatregelen om de afgesproken reducties te realiseren. De EU is van mening dat vastgesteld dient te worden tot welk niveau landen gebruik mogen maken van de Kyoto-mechanismen. Als voorstel voor de internationale onderhandelingen heeft de EU een formule opgesteld om aan dit principe verder invulling te geven. Met deze formule is het voor partijen mogelijk om parallel gelijke hoeveelheden van de doelstelling te realiseren door middel van evenredige inspanning in binnen- en buitenland. Bij een aantal industrielanden buiten de EU bestaan echter bezwaren tegen kwantificering van het begrip «aanvullend» door middel van «plafonds». Voor eind 1999 is het kabinet voornemens om een nota uit te brengen over de flexibele instrumenten in het kader van de uitvoering klimaatbeleid.

Joint implementation

Uit de gelden van de tweede 750 miljoen, die het kabinet in 1997 beschikbaar heeft gesteld voor het klimaatbeleid, is 100 miljoen uitgetrokken voor Joint Implementation. Ten aanzien van de besteding van deze middelen heeft de regering een voorkeur uitgesproken voor «bilaterale» JI-projecten boven projecten gefinancierd door multilaterale banken. Of naast de bilaterale route nog gebruik gemaakt zal worden van de multilaterale mogelijkheden (via de EBRD of via de Wereldbank) zal in het vervolg op de Uitvoeringsnota worden besloten.

programma

Om de bilaterale route verder uit te werken is najaar 1998 een workshop georganiseerd, waar bedrijven een voorkeur uitspraken voor een regeling met betrekking tot de aankoop van «Emission Reduction Units» (ERU's, zoals reductie-eenheden van broeikasgassen middels JI in het Kyoto Protocol genoemd worden) en voor het opzetten van een «JI-fonds». Er is een projectgroep ingesteld die zorg draagt voor de uitwerking van beide instrumenten. Voor het opstellen van een Europese aanbestedingsprocedure voor de aankoop van ERU's is overleg gevoerd met de Europese Commissie (DG IV). Hieruit bleek dat de aanbestedingsprocedure wordt beschouwd als een marktconform mechanisme ter stimulering van JI. De aanbestedingsprocedure zal dit jaar gestart worden in verschillende Midden- en Oost-Europese landen. Bezien wordt of het wenselijk is om een JI-fonds in te stellen dat deelnemingen, achtergestelde leningen en/of garanties verstrekt. Gezien de complexe vragen waarmee de ontwikkeling van het fonds gepaard gaat, is vooralsnog prioriteit gegeven aan de uitwerking van de aankoop van ERU's.

Proefprojecten Programma voor Joint Implementation (PPP-JI)

In 1998 is flinke vooruitgang geboekt met de proefprojecten in het kader van het PPP-JI. In Midden- en Oost-Europa zijn 12 nieuwe projecten gestart en in ontwikkelingslanden 19. In totaal zijn er nu 57 proefprojecten in een verschillend stadium van uitvoering. Met deze projecten doen de gastlanden en Nederland ervaring op met het instrument Joint Implementation. Begin 1999 heeft Nederland een rapport uitgebracht over ervaringen met het PPP-JI ten behoeve van een internationale evaluatie van de Activities Implemented Jointly (AIJ) proeffase door het Klimaatsecretariaat. In september 1999 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de proefprojecten in de Voortgangsrapportage van het PPP-JI.

programma

De ervaring en kennis die wordt opgedaan met het PPP-JI is van belang voor de verdere ontwikkeling van de nieuwe mechanismen die zijn opgenomen in het Kyoto-Protocol. In de Voortgangsrapportage staat beschreven hoe Nederland zich voorbereidt op de ontwikkelingen in het kader van de Kyoto-mechanismen. In het PPP-JI wordt al ingespeeld op de ontwikkelingen rond Joint Implementation (JI) en het Clean Development Mechanism (CDM, zie hieronder) door afspraken te maken over credit sharing.

Eind 1999 eindigt het PPP-JI conform het Regeringsstandpunt Joint Implementation. Het AIJ-programma wordt tijdens de 11^e bijeenkomst van de organen onder het Klimaatverdrag (SB-11) opnieuw beoordeeld. Hierna bepaalt CoP-5 mogelijk een standpunt over de voortgang van het AIJ-programma. Mede op basis de uitkomsten van dit internationale overleg bepaalt Nederland of, en zo ja hoe, er wordt voortgegaan met het PPP-JI.

Workshops capacity building

In 1998 zijn drie workshops gehouden in Oost-Europa om de samenwerking tussen de overheden in gastlanden en Nederland te intensiveren. Tijdens deze workshops is ingegaan op verschillende aspecten van de proefprojecten. Daarbij kwam naar voren dat de gastlanden behoefte hebben aan meer informatie over JI. Afgesproken is om op basis van een casus (een JI-proefproject) een studie te laten verrichten naar de mogelijkheden en de vereisten om JI-projecten te ondernemen in Bulgarije en Roemenië. Het bereiken van een adequate JI-infrastructuur in de gastlanden wordt in het vervolg vooral op projectgebonden wijze nagestreefd. Verder wordt aangesloten bij de internationale ontwikkelingen op het gebied van capacity building.

Het Clean Development Mechanism

In 1998 is Nederland begonnen met het opstellen van een werkdocument over de modaliteiten van het Clean Development Mechanism (CDM). Dit gebeurt op basis van ervaringen met het PPP-JI, het Wereldmilieufonds (GEF), de financiering van energieprojecten door multilaterale banken, en het opzetten van investeringsfondsen voor duurzame energie en energiebesparing met Nederlandse en lokale banken. Een aantal ontwikkelingslanden heeft te kennen gegeven met Nederland te willen samenwerken op basis van een soort proeffase voor het CDM waarin ervaringen met AIJ zijn opgenomen. Op deze manier hopen de betreffende ontwikkelingslanden adequaat voorbereid te zijn op het moment dat het CDM officieel van start gaat. Bezien zal worden of met een aantal landen initiële ervaring kan worden opgedaan.

Ratificatie van het Kyoto-protocol

programma

Met het oog op ratificatie van het Kyoto-protocol is een wetsontwerp in voorbereiding. Het kabinet is voornemens dit wetsontwerp voor het eind van 1999 ter advisering aan de Raad van State voor te leggen.

Europese besluitvorming rond het Kyoto-protocol

Binnen de Europese Unie is op 1 mei 1999 een Europese beschikking in werking getreden, waarin is vastgelegd dat de Commissie jaarlijks de vorderingen evalueert die de lidstaten boeken op het terrein van de verplichtingen die voortvloeien uit het Kyoto-protocol. De Raad van

Ministers heeft in juni 1999 het belang van vroege ratificatie van het Kyoto-protocol en spoedige implementatie van Kyoto-verplichtingen onderstreept. De Raad heeft de lidstaten gevraagd voorbereidingen te treffen voor ratificatie door de EU en haar lidstaten.

Common and Coordinated Policies and Measures.

programma

Op het gebied van gemeenschappelijke en gecoördineerde maatregelen heeft de Europese Commissie voortgang geboekt op een aantal fronten. De EC heeft in 1998 bijvoorbeeld met de industrie afspraken gemaakt over het terugdringen van de CO₂-emissie van auto's per gereden kilometer. Doel is een geleidelijke daling van de CO₂-emissie van gemiddeld 25% voor de hele EU in 2008 ten opzichte van het niveau in 1995. In 2003 wordt bezien of afspraken kunnen worden gemaakt over verdergaande reducties in de periode 2010–2012.

Daarnaast is een EU-richtlijn in ontwikkeling voor etikettering van het brandstofverbruik van auto's. Onderzoek wordt gedaan naar mogelijkheden voor de invoering van een heffing op vliegtuigbrandstoffen. Ook loopt er onderzoek naar kosteneffectieve reductie-opties voor methaan in Europa. In het kader van het SAVE-II programma worden diverse acties uitgevoerd gericht op energiebesparing.

In samenwerking met (en op initiatief van) Nederland zal in het voorjaar 2000 een workshop worden georganiseerd voor het opstellen van een kaderprogramma ter reductie van HFK's, PFK's en SF₆.

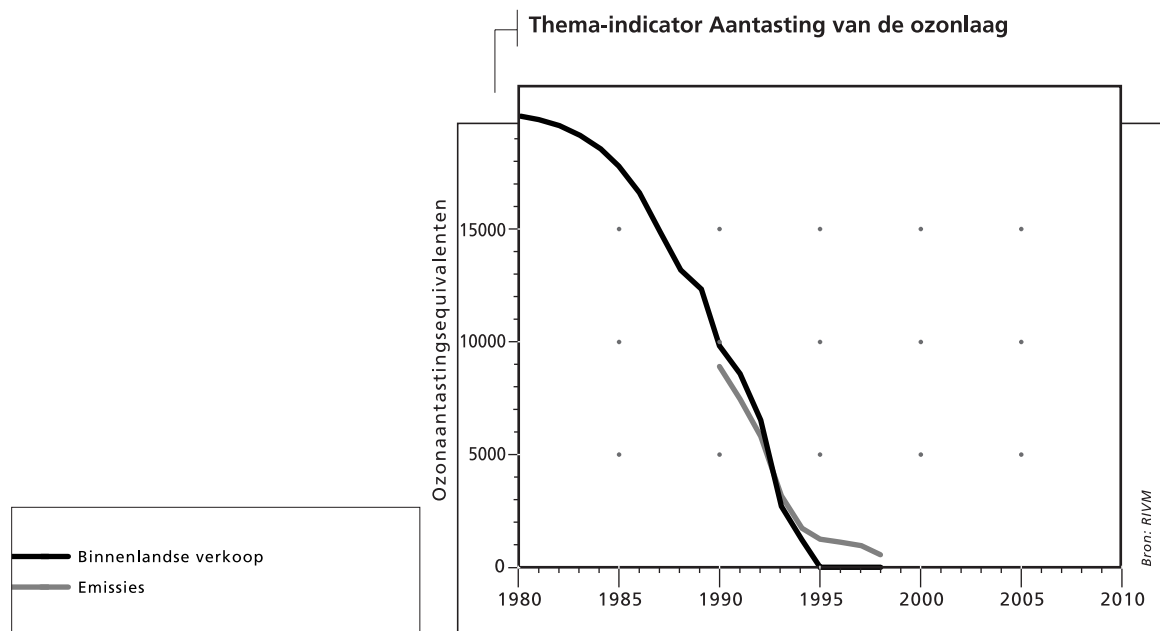
Initiatieven voor de invoering van een Europese energieheffing lopen sinds 1997. Inmiddels is het aantal tegenstanders van zo'n heffing gereduceerd tot drie lidstaten. De Commissie is bereid te zoeken naar een oplossing die voor alle lidstaten acceptabel is (bijvoorbeeld door overgangspannen en vrijstellingen te introduceren).

In depth review Second National Communications

programma

Eind september 1998 heeft een team onder leiding van het secretariaat van het Klimaatverdrag Nederland bezocht. Dit team heeft een review uitgevoerd van het Nederlandse klimaatbeleid zoals weergegeven in de tweede nationale rapportage aan het Klimaatverdrag en de update daarvan (die in 1998 werd uitgebracht). Deze review vond plaats onder artikel 12 van het Klimaatverdrag. Een officiële rapportage zal naar verwachting in het najaar van 1999 verschijnen.

2.6 Ozonlaagaantastende stoffen

De indicator laat zien dat de binnenlandse verkoop van nieuw geproduceerde CFK's en halonen reeds in 1995 volledig was uitgebannen. Metylbromide is niet in de indicator opgenomen. De emissies zijn ook sterk afgenomen. Uit bestaande toepassingen zoals koelvloeistoffen, isolatiemateriaal en brandblussers blijven echter nog jaren na verkoop emissies van CFK's en halonen plaatsvinden.

programma

Eind 1998 is in de EU-milieuraad de nieuwe EU-verordening voor ozonlaagaantastende stoffen aangenomen. Deze zal eind 1999 ingaan. Tegen die tijd zal ook het Nederlandse Besluit ozonlaagaantastende stoffen van 1995 zijn vervangen. Een belangrijk onderdeel is het beëindigen van het nog toegestane gebruik van bestaande voorraden van deze stoffen in bestaande producten en installaties. Dit zijn met name koelinstallaties, airconditioning, brandblussers, kunststofschuimen en oplos- en reinigingsmiddelen; het gaat hierbij om CFK's, HCFC's, halonen, tetrachloorkoolstof en 1,1,1-trichloorethaan. Met de belanghebbende brancheorganisaties zal worden overlegd hoe deze beëindiging het beste te realiseren is en welke verwijderingsmethode voor de reststoffen het meest in aanmerking komt.

Als alternatief voor de ozonlaagaantastende stoffen zijn in sommige gevallen HFK's en PFK's de meest aangewezen stoffen. Aangezien deze stoffen invloed hebben op de broeikaswerking, dient hun gebruik zo beperkt mogelijk te blijven. In het kader van het klimaatbeleid zal hier rekening mee gehouden worden.

Voor methylbromide (in Nederland alleen nog toegelaten als ontsmettingsmiddel voor voorraden van landbouwproducten) wordt beleid voorbereid, dat ervoor zal zorgen dat deze stof vanaf 2001 alleen nog voor erkende kritische toepassingen kan worden gebruikt. In de EU, waar vooral de grondontsmetting de belangrijkste gebruikscategorie vormt, zal volgens de nieuwe verordening een dergelijk beleid vanaf 2005 gaan gelden.

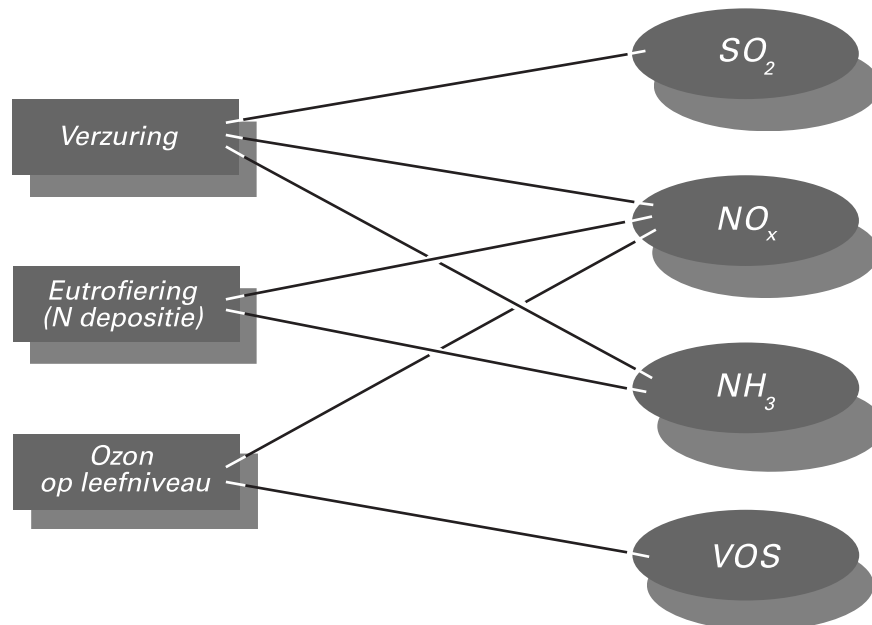
3 THEMA VERZURING

3.1 Inleiding

Ook verzuring is een belangrijk thema in het milieubeleid. Dit thema integreert het beleid ter voorkoming van effecten van zure depositie, stikstofdepositie en ozonvorming op leefniveau (smog). De belangrijkste effecten die optreden zijn de volgende:

- schade aan de natuur
- aantasting van de volksgezondheid
- verslechtering van de grondwaterkwaliteit
- schade aan gebouwen en materialen

Om deze effecten te voorkomen is het verzuringsbeleid erop gericht de uitstoot te verminderen van zwaveldioxide (SO_2), stikstofoxiden (NO_x), ammoniak (NH_3) en vluchtige organische stoffen (VOS).

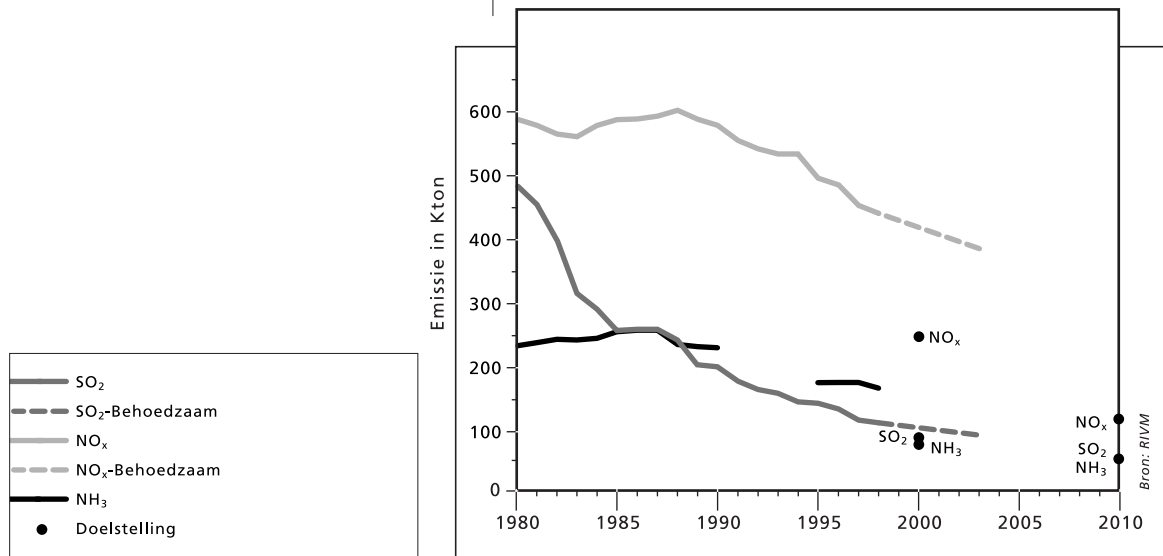

Terugkijkend op de afgelopen jaren, valt op dat vooral voortgang is geboekt met het terugbrengen van de SO_2 -emissie: sinds 1980 is de SO_2 emissie met 80% gereduceerd. Voor de periode 2000–2003 richt het kabinet zich dan ook vooral op de aanpak van de uitstoot van NO_x , NH_3 en VOS.

In dit hoofdstuk komen achtereenvolgens aan de orde: maatregelen op het gebied van SO_2 en NO_x (paragraaf 3.2), NH_3 (paragraaf 3.3), VOS (paragraaf 3.4), evaluatie van verzuringsdoelstellingen (paragraaf 3.5), en tot slot: internationale maatregelen (paragraaf 3.6).

Het hoofdstuk landbouw (Deel II, Hoofdstuk 4) geeft meer informatie over de vormgeving van het NH_3 -emissiebeleid en de implementatie van de EU-nitraatrichtlijn. Informatie over de voortgang van het NO_x - en VOS-emissiebeleid voor de mobiele bronnen komt aan bod in Deel II, Hoofdstuk 9, Doelgroep Verkeer en Vervoer.

Thema-indicator Verzuring, emissie

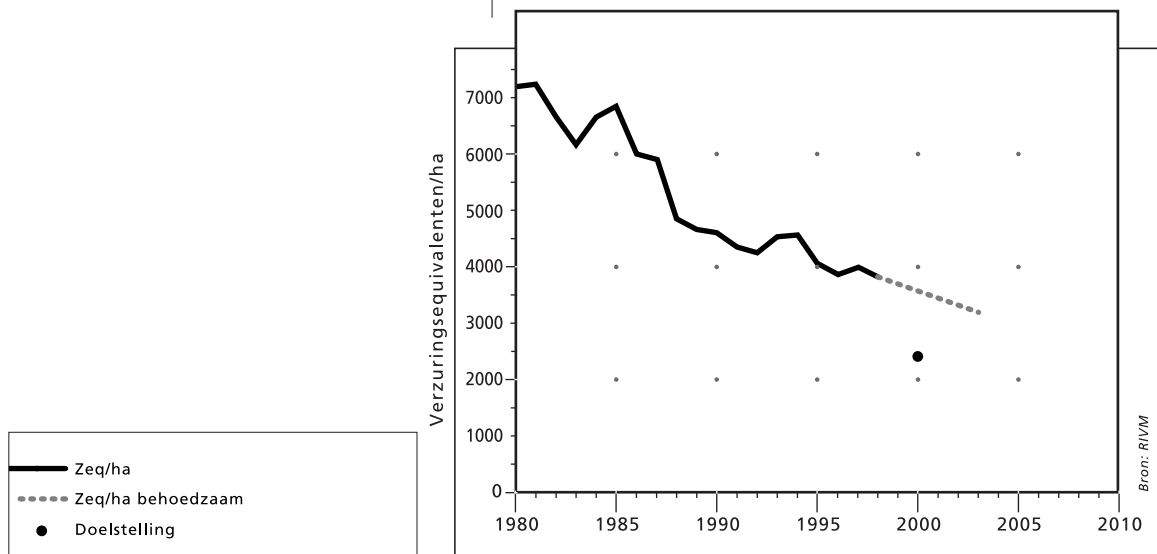

Met name de industrie, electriciteitsbedrijven en de raffinaderijen hebben bijgedragen aan de emissiereducties van SO₂. De daling van NO_x is de laatste jaren veroorzaakt door afname van de emissie door het personenverkeer.

De NH₃-emissie is 1998 gedaald. De huidige berekeningen op basis van metingen zijn slechts voor de laatste drie jaar uitgevoerd. Tot 1990 is de oude berekeningsmethode gehanteerd. Het RIVM heeft voor NH₃ nog geen prognose kunnen maken op basis van de nieuwe berekeningsmethode.

De totale emissie van verzurende stoffen bedroeg in 1980 41,6 miljard Zuur-equivalenten (Zeq) en was in 1998 afgenomen met 43% tot 23,7 miljard Zeq.

Thema-indicator Verzuring, depositie

De afname van de SO₂-depositie was met 77% het grootst. De afname van de NO_y-depositie was sinds 1980 9% en stagneert de laatste 8 jaar terwijl er geen wezenlijke afname van NH_x is waargenomen. De prognose is gebaseerd op gemeten ammoniakcijfers. Bij de depositieschatting is uitgegaan van de voorgenomen buitenlandse emissie-reducties.

Wat betreft de O₃-concentraties is hiervoor geen trend waar te nemen.

3.2 SO₂ en NO_x

SO₂

De emissiereductie van SO₂ verloopt succesvol doordat laagzwavelige brandstoffen gebruikt worden, en nageschakelde en procesgeïntegreerde maatregelen zijn ingevoerd. De SO₂-emissiedoelstelling voor het jaar 2010 zal naar verwachting worden gerealiseerd.

NO_x-stationaire bronnen (industrie, raffinaderijen, avi's en energie)

Bij stationaire bronnen gaat het om de industrie, raffinaderijen en energie: de doelstelling is 67 kton restemissie in 2005. Het blijkt niet eenvoudig om de NO_x-doelstelling voor stationaire bronnen te halen. Oorzaken hiervan zijn:

- Er zijn grote investeringen nodig voor de benodigde nageschakelde technieken (SCR's).
- Er zitten in het algemeen geen economische voordelen vast aan het installeren van een SCR.
- De bestaande apparatuur kent lange afschrijftermijnen, waardoor de innovatie slechts traag vordert. Bovendien is er enige onbekendheid met SCR's en met de gevolgen voor het productieproces.

De volgende aanpak moet het mogelijk maken de NO_x-doelstelling alsnog te behalen:

- NO_x-subsidieregeling
Om het bedrijfsleven te stimuleren tot het investeren in SCR's en andere NO_x-reducerende technieken, heeft het kabinet in het NMP3 een subsidieregeling in het leven geroepen, vooruitlopend op wet- en regelgeving dan wel op een systeem van NO_x-kostenverevening. De NO_x-subsidieregeling omvat een bedrag van 165 miljoen gulden, dat voor circa 6 jaar beschikbaar is gesteld. In 1998 heeft het kabinet als start een bedrag van ongeveer 11 miljoen verplicht. De regeling stimuleert vooral onderzoek, ontwikkeling, demonstraties, praktijk-experimenten en markintroductie van technieken die NO_x reduceren bij stationaire bronnen. De subsidieregeling belooft de voorlopers, de zogenaamde «first movers». Zodra de bedrijven wettelijk verplicht zijn maatregelen te nemen, zullen die maatregelen niet meer subsidiabel zijn.
- NO_x-kostenverevening
Het afgelopen jaar heeft het kabinet in overleg met de industrie, raffinaderijen en de electriciteitscentrales duidelijkheid gekregen over de kosten van het kosteneffectieve pakket om de benodigde reducties te realiseren. De uitkomst van de evaluatie van de kosten laat zien dat het bereiken van het doel van 67 kton voor 2005 binnen de marge ligt van 200 à 400 miljoen die het NMP3 genoemd heeft als aanvaardbaar voor de oplossing van dit milieuprobleem. Verder heeft een werkgroep van de ministeries van VROM en EZ, het IPO en de Vereniging van de Nederlandse Chemische Industrie in een uitruilmodel een systeem van kostenverevening beschreven. De werkgroep heeft haar rapport in

programma

1999 in de brief over handelbaarheid van emissiereducties aan de Kamer aangeboden.

Het kabinet overlegt nu met de overige bedrijfstakken hoe het uitruilmodel zou kunnen worden ingezet om in de praktijk NO_x-kostenverevening tot stand te brengen.

- Overige instrumenten

Een aantal bedrijven binnen de doelgroep industrie is te klein om mee te doen met NO_x-kostenverevening. Een belangrijk gedeelte daarvan maakt gebruik van gasmotoren, die eigendom zijn van de energie-distributiebedrijven. Voor deze gasmotoren én voor gasmotoren uit de categorie landbouw en overige stationaire bronnen wordt beleid in het kader van het Besluit emissie-eisen stookinstallaties (BEES) ontwikkeld (zie hieronder). BEES regelt de emissies van gasmotoren. Om de totale NO_x-doelstellingen voor 2005 en 2010 te kunnen realiseren, is het noodzakelijk om de emissie-eisen voor gasmotoren aan te scherpen.

programma

In de loop van 1999 zal het ministerie van VROM wetgeving ontwikkelen die moet leiden tot deze aanscherping.

3.3 NH₃: verschil metingen en berekeningen

In maart 1998 hebben de ministers van VROM en LNV de Kamer laten weten dat er een discrepantie bestaat tussen de met modellen berekende emissie van ammoniak en de werkelijk gemeten emissie. Deze discrepantie wordt aangeduid met het «ammoniakgat». Het afgelopen jaar heeft het RIVM in samenwerking met verschillende onderzoeksinstituten gewerkt aan een verklaring van dit ammoniakgat. De Kamer is begin mei 1999 geïnformeerd over de voorlopige resultaten van dit onderzoek. Er is inmiddels een gedeeltelijke verklaring voor het geconstateerde verschil. Daarbij spelen meteorologische omstandigheden, een afnemende SO₂-concentratie in de lucht en een lagere emissiereductie bij het emissie-arm aanwenden van mest een rol. Daarnaast zal de berekeningsmethode op een aantal punten worden verbeterd. De resultaten van het onderzoek kunnen een deel van het verschil echter nog niet verklaren. Het RIVM zal het onderzoek daarom tenminste nog een extra jaar voortzetten.

3.4 VOS

Op 31 december 2000 loopt het Koolwaterstoffen 2000-programma af (KWS-2000). Er is afgesproken dat de KWS-2000-afspraken en maatregelen ook na 2000 blijven gelden.

programma

In vervolg op het KWS-2000-programma worden de volgende stappen ondernomen:

1. Onder leiding van het ministerie van VROM wordt in overleg met het bedrijfsleven en andere overheden gewerkt aan het opnemen van de KWS-2000-maatregelen voor vergunningplichtige bedrijven in de NER (Nederlandse Emissie Richtlijnen). Dit gebeurt om de continuïteit te waarborgen en zo veel mogelijk richtlijnen op het gebied van luchtemissies in één boekwerk te kunnen aanbieden. Aparte (8.40) AMvB's zullen de KWS-2000-maatregelen voor niet-vergunningplichtige bedrijven opnemen.
2. In 2001 en 2007 zullen nieuwe, respectievelijk bestaande installaties moeten voldoen aan de eisen van de EU-oplosmiddelenrichtlijn. Nederland zal deze richtlijn voor het einde van het jaar 2000 implementeren aan de hand van een AMvB, en zal de genomen KWS-2000-maatregelen inzetten om te voldoen aan de eisen van de richtlijn. Daartoe zullen de KWS-2000-teksten voor de NER aan de EU-richtlijn worden aangepast en ter notificatie aan Brussel worden toegezonden.

3. Om de NMP3 VOS emissiereductiedoelstelling voor het jaar 2010 (80% emissiereductie ten opzichte van 1981) te kunnen realiseren, is het nodig in kaart te brengen welke verdere maatregelen mogelijk zijn en welke kosten die maatregelen met zich meebrengen. Dit onderzoek voert het ministerie van VROM in samenwerking met het bedrijfsleven uit. Volgens de planning dient het onderzoek rond de jaarwisseling 1999/2000 afgerond te zijn. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek zullen verdere afspraken volgen, onder meer over de vorm van het VOS-beleid na 2000.

3.5 Evaluatie van verzuringsdoelstellingen

Er is een start gemaakt met de evaluatie van de milieukwaliteitsdoelstellingen en de emissiedoel- en taakstellingen van het thema verzuring. Deze evaluatie heeft het kabinet aangekondigd in het NMP3 en wordt momenteel uitgevoerd door het ministerie van VROM, in samenwerking met de ministeries van LNV, EZ en V&W. Het doel van de evaluatie is een onderling samenhangende set van doelstellingen te formuleren:

- Doelstellingen voor de milieukwaliteit (zuren- en stikstofdepositie en ozonconcentraties) voor de jaren 2005, 2010, 2020 en een streefwaarde voor de lange termijn (circa 2050).
- Doelstellingen voor de emissies: voor de jaren 2005 en 2010 (per stof en per doelgroep) en voor 2020 (per stof). De emissieplafonds die momenteel in internationaal kader worden voorbereid (zie paragraaf 3.6) zijn hiervoor sterk bepalend.

programma

In de momenteel lopende eerste fase van het project kijkt het RIVM naar de effecten op milieu, natuur en volksgezondheid. De rapportage daarover is najaar 1999 gereed. In de tweede fase die begin 2000 wordt afgerond wordt voor verschillende tijdstrajecten richting het (nog vast te stellen) lange termijn milieuambitieniveau gekeken naar de benodigde emissiereducties. Deze exercitie moet resulteren in één of meerdere voorstellen voor de bovenschreven doelstellingsset. Daarbij vormen voor het jaar 2010 de internationale verplichtingen in EU- en ECE-verband (zie het volgende kopje) vanzelfsprekend een belangrijke randvoorwaarde. De besluitvorming over het uiteindelijke voorstel zal plaatsvinden in NMP-4 kader.

3.6 Internationale maatregelen

Binnen Europa wordt op dit moment op twee fronten hard gewerkt om emissies van landen aan maxima te binden om de nadelige effecten van verzuring, eutrofiëring en smog te reduceren.

UN/ECE-protocol voor NO_x en gerelateerde stoffen

programma

De Economische Commissie voor Europa (ECE) bereidt een nieuw NO_x-protocol voor in het kader van het internationale verdrag voor grensoverschrijdende luchtverontreiniging over lange afstand. Dit M&M (multi pollutant/multi effect)-protocol bevat reductiemaatregelen voor de bestrijding van de emissies van NO_x, NH₃, SO₂ en VOS. Uitgaande van de effecten op natuur en volksgezondheid zijn «kritische depositie- en concentratieniveaus» bepaald voor zure en stikstofdepositie en ozonconcentraties. Op basis van deze niveaus worden voor de bovengenoemde stoffen nationale emissieplafonds voor de verschillende lidstaten op een kosteneffectieve manier uitgevoerd. Het International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA) heeft hiervoor de berekeningen uitgewerkt,

zodat de lidstaten over de plafonds waaraan zij zich verbinden kunnen onderhandelen. In de annexen bij het protocol worden zo mogelijk ook verplichte normen voor stationaire en mobiele bronnen opgenomen. De planning is dat het protocol op 1 december 1999 in Gothenburg wordt ondertekend.

Europese richtlijnen voor nationale emissieplafonds en voor luchtkwaliteit (ozon)

De Europese Commissie heeft op 9 juni 1999 twee richtlijnen uitgebracht op basis van de Europese verzuringsstrategie en de strategie voor de bestrijding van troposferisch ozon:

1. In de NEC directive (National Emission Ceilings) worden per lidstaat nationale emissieplafonds opgenomen voor SO_2 , NO_x , NH_3 en VOS. De emissieplafonds moeten ertoe leiden dat in 2010 op het grondgebied van de EU:
 - de overschrijding van de kritische depositieniveaus voor zuur met tenminste 50% is teruggebracht (t.o.v. 1990)
 - voor ozon de dagen met overschrijding van de WHO-waarde voor volksgezondheid (120 microgr/m³) met tweederde is teruggebracht en de dagen met overschrijding van de drempelwaarde voor natuur (AOT40) met 1/3 verminderd is
 - voor eutrofiëring (stikstof depositie) de overschrijding van de kritische depositieniveaus met een derde is teruggebracht.
2. In een dochterrichtlijn (onder de kaderrichtlijn luchtkwaliteit) worden richtwaarden voor ozon vastgelegd. De EU zal de nationale emissieplafonds voor NO_x en VOS in de NEC-richtlijn zodanig vaststellen, dat daarmee in de gehele EU de richtwaarden voor ozon in 2010 zo veel mogelijk gerealiseerd kunnen worden.
De NEC-richtlijn sluit wat betreft de uitgangspunten en rekenmethodiek nauw aan bij het eerder genoemde ECE-M&M protocol.

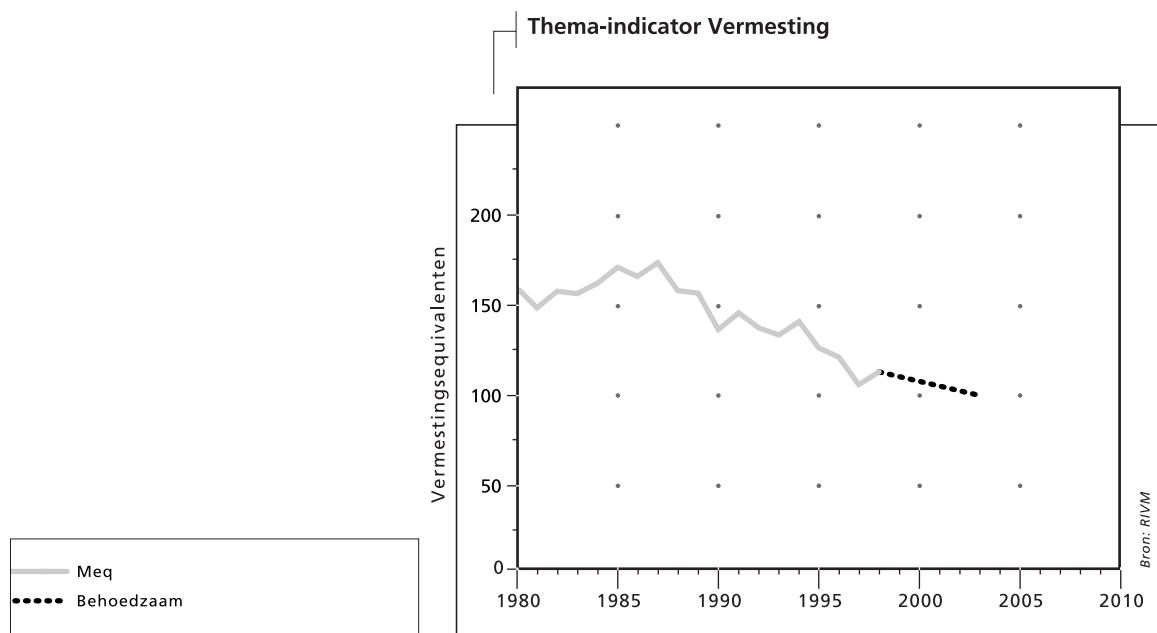
4 THEMA VERMESTING

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komt vermessing aan de orde. Onder vermessing wordt verstaan dat bodem en oppervlaktewater worden aangetast door een overmatige toevoer van voedingsstoffen, vooral fosfaat en stikstof. Vermesting uit zich in het verdwijnen van plantensoorten in voedselrijke milieus en in sterke algengroei en verschuivingen in soortensamenstelling in oppervlaktewateren.

De belangrijkste bronnen voor vermessing zijn de landbouw, de afvalwaterzuiveringsinrichtingen en de industrie. Meer informatie over de voortgang en programmering van die beleidsterreinen staat in de doelgroep hoofdstukken in Deel II over Landbouw (Hoofdstuk 4) en Actoren in de waterketen (Hoofdstuk 12).

Er is nog een andere bron voor vermessing: een belangrijke hoeveelheid fosfaat en stikstof komt ons land binnen via de rivieren Rijn en Maas. De thema's die hieronder aan de orde komen, zijn gedifferentieerde normstelling over nutriënten in oppervlaktewater (paragraaf 4.2) en de waterkwaliteit in relatie tot verliesnormen (paragraaf 4.3).

De belasting van zowel stikstof als fosfaat daalt licht de laatste jaren.

De hogere waarde voor 1998 is niet een gevolg van structurele toename van de belasting met vermestende stoffen, maar doordat in 1997 incidenteel door weersomstandigheden en de varkenspest een lage belasting plaatsvond.

Voor de periode 1999–2003 wordt een verdere daling van zowel fosfaat- als stikstof-emissies naar water en bodem geraamd.

Het vereiste verwijderingspercentage bij afvalwaterzuiveringsinrichtingen van 75% voor fosfaat (P) in 1995 is bereikt in 1996. Het vereiste verwijderingspercentage van 75% voor stikstof (N) in 1998 is echter nog niet bereikt.

4.2 Gedifferentieerde normstelling voor nutriënten in oppervlaktewater

Het NMP3 en de Vierde Nota Waterhuishouding (NW4) geven ruimte om gebiedsgerichte normen op te stellen voor nutriënten in oppervlaktewater, vanwege de van nature grote regionale verschillen en het grote aantal watertypen. De Commissie Integraal Waterbeheer (CIW) heeft de uitwerking hiervan afgelopen jaar opgepakt.

De CIW heeft inmiddels een methodiek voor differentiatie van normen naar type oppervlaktewater ontworpen. De opzet van de methodiek is afgelopen jaar besproken met waterbeheerders. De methodiek bevat onderdelen voor het afleiden van de minimumkwaliteitsniveaus van de concentraties stikstof en fosfaat, zodanig dat die concentraties geen belemmering vormen om de gewenste kwaliteit van plant- en diergemeenschappen te bereiken in het gehele watersysteem. Daarbij gaat de methodiek uit van natuurlijke omstandigheden, van de draagkracht van het ontvangende oppervlaktewater en van eventuele eisen vanuit benedenstrooms gelegen gebieden.

programma

In de komende tijd, tot 2000, werkt CIW de onderdelen van de methode nader uit. Via workshops benut CIW daarbij de kennis en inzichten van waterbeheerders. Als de methodiek gereed is, zal de CIW deze eerst uittesten op een aantal proefgebieden. Het «CIW-advies over het gebruik van gedifferentieerde normen voor nutriënten in oppervlaktewater» dat naar verwachting begin 2001 zal verschijnen, zal de opgedane ervaringen opnemen. Het CIW-advies is bedoeld om provincies en waterbeheerders te ondersteunen bij de uitvoering van het gebiedsgerichte beleid.

4.3 Waterkwaliteit en doorvertaling naar verliesnormen

programma

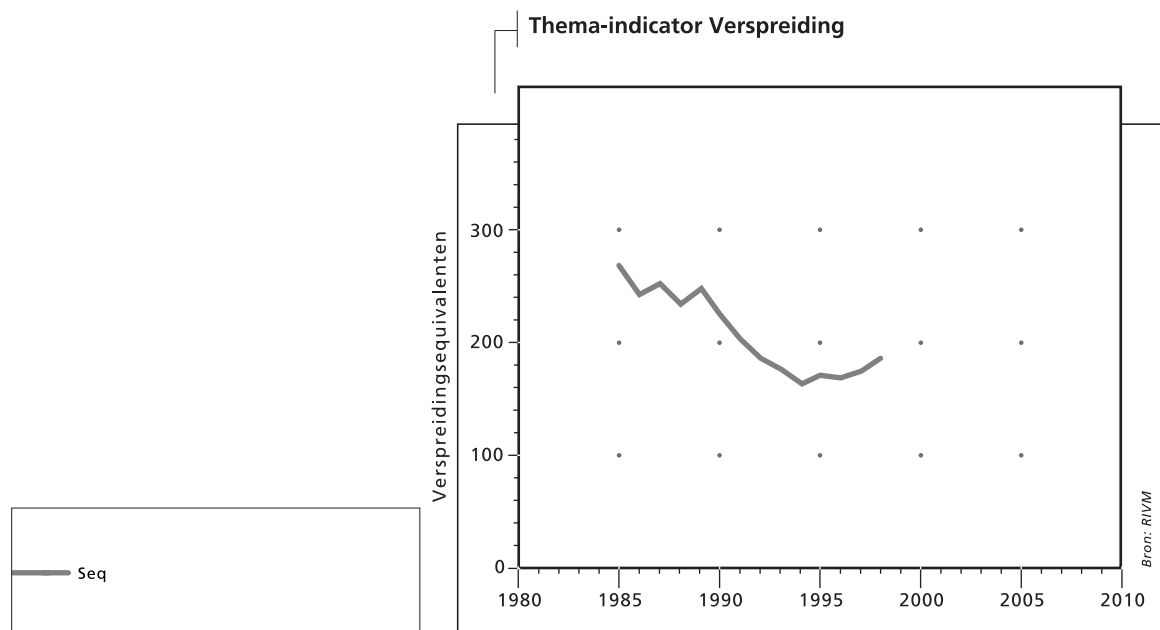
Het ministerie van VROM laat onderzoek doen naar de benodigde waterkwaliteit in beken, sloten en plassen. Dit speelt een belangrijke rol bij het opstellen van het CIW-advies over het gebruik van gedifferentieerde normen van nutriënten in oppervlaktewater (zie hierboven in 4.2). Ook wordt daarbij onderzocht hoe deze kwaliteit kan worden doorvertaald naar de milieukundig aanvaardbare hoeveelheid mest (acceptabele verliezen) op de aangrenzende landbouwpercelen. Dit laatste is van belang voor het niveau van de verliesnormen. De doorvertaling van de waterkwaliteit naar de milieukundig aanvaardbare hoeveelheid mest op aangrenzende landbouwpercelen leidt namelijk tot een betere onderbouwing van de milieukundig acceptabele verliezen, die nog ver beneden de huidig vastgestelde verliezen liggen. Het zal zeker niet tot een verruiming van de verliesnormen leiden.

Het onderzoek zal naar verwachting eind 1999 worden afgerond. De resultaten gebruikt het ministerie van VROM bij de evaluatie van de Integrale Notitie Mest- en Ammoniakbeleid in 2000 (zie Deel II, Hoofdstuk 4, Doelgroep Landbouw). Het is in verband met het doen van een goede evaluatie van het mestbeleid uiterst noodzakelijk dat er een goed monitoringsnetwerk wordt opgebouwd door het RIZA om de relatie tussen verliezen uit landbouwgrond en het effect daarvan op het (lokale) oppervlaktewater te kunnen aangeven.

5 THEMA VERSPREIDING

5.1 Inleiding

Ook verspreiding is een van de thema's in het milieubeleid. Bij verspreiding gaat het om de verontreiniging van het milieu met (radioactieve) stoffen, straling en genetisch gemodificeerde organismen (GGO's). De gevolgen van verspreiding zijn een verhoogd risico voor de menselijke gezondheid en/of ecosystemen. Onder dit thema vallen niet de stoffen waarop de thema's klimaatverandering, verzuring en vermisting zich richten. Voor de periode 2000–2003 richt het kabinet zich vooral op de beleidsvernieuwing stoffen. De kern van de beleidsvernieuwing is dat de verantwoordelijkheid voor stoffen gelegd wordt bij de industrie en dat ketenbeheer versterkt wordt in relatie tot de gevaren van stoffen. Dit hoofdstuk behandelt eerst een aantal stoffen en straling (paragraaf 5.2). In paragraaf 5.3 staat de beleidsvernieuwing centraal. Tenslotte komt in de laatste paragraaf de EU-regelgeving aan bod.

De indicator geeft de trend weer in de milieubelasting door de verspreiding van bestrijdingsmiddelen, prioritaire stoffen en radio-actieve stoffen in het milieu. De toename die sinds 1994 te zien is, is een gevolg van de toename van de bijdrage van landbouwbestrijdingsmiddelen. Het RIVM werkt aan een nieuwe indicator voor het thema Verspreiding omdat de bijdragen van de verschillende stofgroepen aan de indicator niet vergelijkbaar zijn.

5.2 Stoffen en straling

Hormoonontregelende stoffen

Op 21 juni 1999 heeft de minister van VROM, mede namens de ministers van EZ, LNV, SZW, V&W en VWS een notitie over hormoonontregelende stoffen aan de Tweede Kamer gestuurd. De notitie is een antwoord op

vragen van de heer Crone tijdens de begrotingsbehandeling (1998) van VROM in de Tweede Kamer.

Hormoonontregelende stoffen behoeven serieuze aandacht, omdat deze stoffen bij blootstelling het hormonale systeem zodanig kunnen beïnvloeden dat als gevolg daarvan nadelige effecten kunnen optreden voor de blootgestelde of zijn/haar nageslacht. De notitie geeft daarom aan dat de genoemde ministeries met veel inspanning zoeken naar mogelijkheden om dergelijke stoffen – en dan met name die stoffen die sterk persistent zijn en zich opstapelen in de voedselketen – vroegtijdig te identificeren, zodat ze in de bestaande beoordelingskaders voor stoffen kunnen worden ingepast en het mogelijk wordt om maatregelen te nemen.

Chloor en chloormicro's

In de brief van 28 januari 1999 heeft de minister van VROM de Tweede Kamer geïnformeerd over acties op het gebied van chloor. Deze acties komen voort uit de chloorketenstudie die in opdracht van VROM, EZ en V&W is uitgevoerd. Ze zijn inmiddels geïmplementeerd in wettelijke kaders of in beleidsacties die binnenkort worden afgerond. Hiermee heeft de begeleidingsgroep Implementatie Acties Chloorketenstudie (BITAC) zijn taak volbracht en is deze tegelijkertijd formeel opgeheven.

Het onderzoek naar chloormicro's is in maart 1999 gestart en zal 4 jaar duren. De industrie en de ministeries van V&W en VROM financieren het onderzoek. De milieubeweging levert een bijdrage in capaciteit. Het doel van dit onderzoek is testmethoden te ontwikkelen en toe te passen, die antwoord geven op de vraag of chloormicro's nog een probleem zijn en, zo ja, in welke mate.

Het kabinet zal een half jaar na afronding van de studie en op z'n vroegst medio 2003 een Beleidsstandpunt Chloormicro's naar de Tweede Kamer sturen met de resultaten van dit onderzoek en, indien nodig, aanvullend beleid.

Zoals aangekondigd in het Beleidsstandpunt PVC, zal het ministerie van VROM begin 2000 een Beleidsstandpunt Weekmakers opstellen. De planning is afgestemd op de activiteiten van de Europese Unie op dit gebied, met name de risicobeoordeling van ftalaten. Daarnaast heeft het ministerie van VROM onderzoeken uitgezet om alle toepassingen te inventariseren die gebruik maken van ftalaten en andere weekmakers en om de geschikte alternatieven van ftalaten in kaart te brengen. Het ministerie van VROM neemt de resultaten van deze onderzoeken mee in het Beleidstandpunt Weekmakers.

Verder bereidt het ministerie van VROM het Besluit gechlореerde paraffines Wet milieugevaarlijke stoffen (Wms) voor, om zo een Besluit van Oslo Parijs Commissie (OSPARCOM) te implementeren, dat verre-gaande restricties aankondigt voor het gebruik van kortketenige gechlореerde paraffines. Dit besluit treedt per 31 december 1999 in werking.

Asbest

De minister van VROM heeft op 10 februari 1999 de Regeling asbest-wegen Wms gepubliceerd in de Staatscourant. Aansluitend op deze regeling zijn de Saneringsregelingen asbestwegen Twente en overige asbestwegen in werking getreden. Met deze regelingen zal medio 2001 de problematiek van de asbestwegen zijn opgelost.

Eind 1999 zal de minister van VROM een voorstel tot wijziging van het Asbestverwijderingsbesluit gereed hebben. Deze wijziging is het gevolg van het beleid en toezeggingen aan de Tweede Kamer in maart 1999. Ook

programma

programma

zal eind 1999 een besluit liggen om een restconcentratienorm vast te stellen voor asbest in puingranulaat. Deze besluiten zullen op elkaar zijn afgestemd om een optimale verwijdering te bereiken van asbest uit de bouw- en sloopketen.

Niet-landbouwbestrijdingsmiddelen

programma

De Tweede Kamer heeft in het voorjaar 1998 het actieprogramma «niet-landbouw-bestrijdingsmiddelen» goedgekeurd. In de zomer 1999 heeft de minister van VROM de eerste voortgangsrapportage van het actieprogramma naar de Kamer gestuurd. De voortgangsrapportage schenkt vooral aandacht aan houtverduurzamingsmiddelen, aangroeiwerende verven en de implementatie van de EU-richtlijn biociden. In OESO-verband is er een start gemaakt voor een harmonisatietraject voor het op de markt brengen van niet-landbouwbestrijdingsmiddelen. De resterende en nieuwe acties uit het actieprogramma niet-landbouwbestrijdingsmiddelen krijgen hun vervolg. Naast de vijf speerpunten, waaronder de houtverduurzamingsmiddelen, krijgt in dit vervolg ook de «restgroep» niet-landbouwbestrijdingsmiddelen aandacht. Op Europees gebied zal de Europese lijst van actieve stoffen afgerond moeten zijn in mei 2000. In de periode 2000–2010 beoordeelt de EG de stoffen voor plaatsing op Bijlage I (Positieve lijst). De OESO organiseert in 2000 twee workshops over houtverduurzaming in 2000, als pilots voor het harmonisatietraject.

Houtverduurzamingsmiddelen

programma

Eind 1998 is een nieuwe beoordelingsrichtlijn gereedgekomen die ten grondslag ligt aan het KOMO-certificaat voor houtverduurzaming onder vacuüm en druk. Deze is per 1 mei 1999 in werking getreden. Eind mei 1999 is de houtverduurzamingsbranche een onderzoek gestart naar de wenselijkheid en haalbaarheid van een nieuwe beoordelingsrichtlijn voor het KOMO-certificaat houtverduurzaming door middel van dompelen. Afhankelijk van de uitkomsten van dit onderzoek zal de houtverduurzamingsbranche ook deze beoordelingsrichtlijn aanpassen. In februari 1999 is het ministerie van VROM een onderzoek gestart naar de mogelijke milieu-effecten en gezondheidsrisico's van de huidige inzamelen en verwijderingsstructuur van gewolmaniseerd (afval)hout. Het onderzoek zal eind 1999 zijn afgerond. Afhankelijk van de uitkomst, besluit het kabinet of het beleid op het gebied van afval van verduurzaam hout bijstelling behoeft. Het College voor de Toelating van Bestrijdingsmiddelen (CTB) heeft in maart 1999 besloten om per 1 oktober 1999 de toelating van creosoot (een middel op basis van de werkzame stof steenkoolteerdestillaat) te beëindigen voor toepassingen in de waterbouw en in hout dat in direct contact staat met grondwater. In aanvulling op dit CTB-besluit is door het ministerie van VROM een ontwerp-besluit opgesteld dat dezelfde beperking oplegt aan de import van gecreosoteerd hout. In juli 1999 heeft het CTB besloten om per 1 juni 2000 het gebruiksgebied van houtverduurzamingsmiddelen op basis van koper en chroom en koper, chroom en arseen (de zgn. wolmanzouten) te beperken. Alleen de toelating voor het verduurzamen van hout dat bestemd is voor gebruik binnenshuis zal zijn toegestaan, op voorwaarde dat professionele toepassers dit hout verwerken. In aanvulling op dit CTB-besluit stelt het ministerie van VROM op dit moment een importverbod voor gewolmaniseerd hout op.

programma

De rijksoverheid is sinds 1997 in overleg met de metaalindustrie om een sterke reductie te bereiken van de afspoeling en afgifte van zware metalen uit producten. De industrie heeft zogenaamde factsheets opgesteld waarin ze aangeeft welke mogelijkheden er zijn om de emissies te verminderen die afkomstig zijn van bladlood, thermisch verzinkt staal, gewalst zink en koperen waterleidingen.

In september 1998 is het Besluit kwikhoudende producten totstandgekomen. Dit besluit verbiedt per 1 januari 2000 de productie en import van kwikhoudende producten in Nederland, en per 1 januari 2003 het voorhanden hebben van dergelijke producten voor handels- of productie-doeleinden. Een aantal producten is uitgezonderd van de verboden, omdat daarvoor geen gelijkwaardige alternatieven beschikbaar zijn. In het najaar van 1999 presenteert de minister van VROM de afspraken met de doelgroepen over de emissiereductie van prioritaire stoffen. De beleidsdoelstelling voor 2010 (het realiseren van de streefwaarden voor bodem-, water- en luchtkwaliteit) vormt daarbij het uitgangspunt. De in het Milieuprogramma van 1999 aangekondigde beleidsstandpunten zware metalen en fluoriden zullen een integraal onderdeel vormen van deze afspraken.

Inmiddels is in VN-kader de inhoudelijke voorbereiding begonnen van een mondiaal verdrag over het uitbannen van persistente organische verbindingen (POP's), dat in 2000 gereed moet zijn. In september 1999 vindt in Genève de 3e vergadering ter voorbereiding van dit verdrag plaats.

Stralingsprestatienorm

programma

In 1997 heeft het kabinet de Tweede Kamer toegezegd om in nauw overleg met het bedrijfsleven binnen drie tot vijf jaar een stralingsprestatienorm te ontwikkelen, om het relatief gunstige stralingsniveau ten opzichte van het buitenland te behouden.

Deze grenswaarde, waaraan nieuwbouwwoningen moeten gaan voldoen, zal het kabinet waarschijnlijk in de loop van het jaar 2000 vastleggen. Hierna wordt deze grenswaarde geïmplementeerd in het Bouwbesluit. Een Nederlandse Eind-norm (NEN-norm) zal de wijze waarop de stralingsprestatie van een woning moet worden berekend vastleggen.

5.3 Beleidsvernieuwing stoffen

programma

Het kabinet presenteert eind 2000 de Strategienotitie Omgaan met Stoffen (SOMS) aan de Tweede Kamer. Deze notitie bespreekt de voortgang van de vernieuwing van het stoffenbeleid. Elementen van deze vernieuwing zijn al aangekondigd in het NMP3. Het gaat daarbij om nieuw beleid voor toxische, persistente en bio-accumulerende stoffen (TPB-stoffen) en zogeheten «non-assessed chemicals»; daarnaast gaat het erom de internationale acties op het gebied van milieugevaarlijke stoffen zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. De beleidsvernieuwing voor stoffen wordt in ieder geval gezocht voor stoffen die hormoonontregelende effecten kunnen veroorzaken. De relatie tussen het risicobeleid en het voorzorgprincipe speelt daarbij uiteraard een belangrijke rol.

Om de strategienotitie op te kunnen stellen, heeft het ministerie van VROM een aantal projecten gestart om te verkennen wat vernieuwing van het stoffenbeleid inhoudt. Deze verkenning komt tot stand door een intensieve samenwerking tussen overheden, doelgroepen en andere maatschappelijke groeperingen (milieubeweging, werknemers-

organisaties, consumentenvertegenwoordigers, enzovoort). De beleidsvernieuwing zal zich ontwikkelen langs twee sporen, conform de internationale tendensen:

- meer verantwoordelijkheid voor (de gevaren van) stoffen leggen bij de industrie
- versterken van de «ketenbeheer»gedachte in relatie tot gevaren van stoffen

Daarnaast zal het ministerie van VROM ook aandacht schenken aan:

- het effectiever en efficiënter maken van het bestaande (inter)nationale instrumentarium (onder andere regelgeving)
- het benadrukken van het principe van voorzorg ten koste van de risicobepaling

De Europese Commissie heeft in november 1998 op verzoek van de lidstaten een plan gepubliceerd om het stoffenbeleid van de EU te herzien. De Milieuraad van juni 1999 heeft besloten een nieuwe EU-stoffenstrategie te ontwikkelen.

programma

Onderdeel van de beleidsvernieuwing zijn de in NMP3 aangekondigde acties om de internationale initiatieven op het gebied van milieu-gevaarlijke stoffen beter op elkaar af te stemmen. Het ontwikkelen van een nieuwe EU-stoffenstrategie zal daarin een rol spelen. Nederland brengt daarbij vooral ideeën en ervaringen in die met behulp van industrie en maatschappelijke organisaties in Nederland ontwikkeld zijn.

5.4 EU-dochterrichtlijnen

De Raad van Ministers heeft de eerste EU-dochterrichtlijn met grenswaarden voor SO₂, NO₂, PM-10 en lood vastgesteld en op 29 juni 1999 gepubliceerd. De lidstaten moeten de richtlijn voor 19 juli 2001 in nationale wetgeving implementeren. Dit betekent dat Nederland de bestaande AMvB's met luchtkwaliteitsnormen voor deze stoffen moet aanpassen. De grenswaarden uit de eerste EU-dochterrichtlijn zijn – met uitzondering van lood – aanzienlijk strenger dan de huidige Nederlandse wettelijke normen. Om in Nederland aan de grenswaarden voor NO₂ en fijn stof te kunnen voldoen, zijn vergaande emissiereducties noodzakelijk, zowel op nationaal als communautair niveau.

programma

Een voorstel voor de tweede dochterrichtlijn met grenswaarden voor benzeen en koolmonoxide is in januari 1999 aangeboden aan de Raad van Ministers. Nederland kan instemmen met de voorgestelde grenswaarden, ook al zijn deze strenger dan de huidige Nederlandse wettelijke normen voor deze stoffen. Nederland acht de grenswaarden uit de tweede dochterrichtlijn haalbaar, gezien het voorgenomen nationale en EU-beleid. In de loop van 2000 zal de Europese Commissie met voorstellen komen voor dochterrichtlijnen voor de overige stoffen, te weten PAK, cadmium, arseen, nikkel en kwik. Verder zal de Europese Commissie uiterlijk 31 december 2003 een evaluatie maken van de ervaringen met de uitvoering van de eerste dochterrichtlijn en op grond daarvan komen met eventuele voorstellen voor wijziging van de richtlijn. De Raad van Ministers zal in deze periode besluiten moeten nemen over de tweede en volgende dochterrichtlijnen die dan vervolgens in nationale wetgeving moeten worden geïmplementeerd.

6.1 Inleiding

Het thema verontreiniging van de bodem heeft betrekking op situaties waarbij verontreinigende stoffen in de bodem kunnen raken en bedreigend kunnen zijn voor mens, ecosystemen en bodemfuncties en op situaties waarin die verontreinigende stoffen zich reeds in de bodem bevinden. Als deze stoffen bestaan uit een overmaat aan voedingsstoffen voor planten (nitraten en fosfaten), dan spreken we van vermisting (zie hoofdstuk 4 van dit deel). Gaat het om verzurende stoffen (NO_x , SO_2 , enzovoort) dan spreken we van verzuring (zie hoofdstuk 3). In dit hoofdstuk gaat het om het verontreinigen van de bodem met milieu-vreemde stoffen.

Voor de periode 2000–2003 richt het kabinet zich vooral op de implementatie van de beleidsvernieuwing bodemsanering.

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de voortgang en programmering van het beleid gericht op het thema verontreiniging van de bodem. Het hoofdstuk is onderverdeeld naar drie hoofdaspecten van bodem en milieu. Paragraaf 6.2 gaat in op de bodembescherming, in paragraaf 6.3 komt de bodemsanering aan de orde en paragraaf 6.4 behandelt het bodembeheer.

6.2 Bodembescherming

Nederlandse Richtlijn Bodembescherming bedrijfsmatige activiteiten

De Nederlandse Richtlijn Bodembescherming bedrijfsmatige activiteiten (NRB) is een hulpmiddel zowel voor bedrijven als voor het bevoegd gezag. De richtlijn maakt het mogelijk om een duidelijke, eenduidige, adequate en kosteneffectieve bodembescherming te waarborgen. Het bevoegd gezag zal zich bij het opstellen en actualiseren van vergunningen en het handhaven van de Wm laten leiden door de NRB. De bodembescherming overeenkomstig de NRB berust op twee pijlers, te weten:

- de beschrijving van de stand der techniek voor bodembeschermende voorzieningen en maatregelen
- de bodemrisicobenadering

programma

Verwacht wordt dat in 2000 de laatste hoofdstukken van de NRB gereed zijn. Publicatie, onderhoud en kennisoverdracht aan overheden is in handen van Infomil. Infomil verzorgt ook de kennisoverdracht aan het bedrijfsleven in samenwerking met het Plan Bodembeschermende Voorzieningen (PBV). Het PBV is een publiek-privaat samenwerkingsverband van bouwbedrijfsleven en overheid.

Bouwstoffenbesluit

In december 1998 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de inwerking-treding van het Bouwstoffenbesluit per 1 januari 1999. Het besluit stelt regels aan het gebruik van steenachtige bouwmaterialen in en op de bodem en het oppervlaktewater. Het Bouwstoffenbesluit is vanaf 1 juli 1999 volledig effectief.

programma

Medio 2001 zal een eerste evaluatie van de uitvoering van het besluit worden afgerond. Daarbij gaat de evaluatie in op de ontwikkelingen rond de certificering, de kwaliteitsontwikkeling van toegepaste bouwstoffen en de handhaving en daarmee gepaard gaande gemeentelijke apparaatskosten.

Het ministerie van VROM zal middelen toevoegen aan het Gemeentefonds om bij te dragen aan de financiering van de uitvoering van het Bouwstoffenbesluit door gemeenten. Voor 1999 gaat het om een bedrag van 16,5 miljoen en voor 2000 en 2001 elk om een bedrag van 30 miljoen. De bijdrage voor latere jaren zal het ministerie van VROM baseren op de uitkomsten van de evaluatie.

Nazorg voormalige stortplaatsen

Voormalige stortplaatsen zijn potentiële bronnen van bodem- en grondwatervervuiling. Zowel uit milieuhygiënisch als financieel oogpunt is het van belang te voorkomen dat vanuit deze locaties nieuwe bodem-saneringsgevallen ontstaan. Een aantal provincies heeft inventarisaties afgerond om het precieze aantal voormalige stortplaatsen te bepalen. In 2000 is het beeld voor alle provincies compleet. De provincies hebben een meerjarig monitoringprogramma opgezet om te achterhalen in welke mate deze voormalige stortplaatsen een milieuhygiënische bedreiging voor hun omgeving zijn. Het ministerie van VROM heeft hiervoor in 1998 en 1999 extra budget ter beschikking gesteld.

programma

Het monitoringprogramma loopt af in 2003. Daarna bekijkt het bevoegd gezag welke locaties voor sanering in aanmerking komen en voor welke locaties eventueel specifieke beheersmaatregelen nodig zijn. Voor de uitvoering van die beheersmaatregelen wordt tegen die tijd een financieringsinstrumentarium en een organisatiestructuur gerealiseerd.

EG-richtlijn storten van afvalstoffen

De EG-richtlijn storten is in juli 1999 gepubliceerd. Binnen twee jaar zal de richtlijn in de Nederlandse wetgeving moeten zijn geïmplementeerd. In 2000 vergt dit aanpassing van een aantal regelingen (Wet milieubeheer, Stortbesluit bodembescherming, Uitvoeringsregeling stortbesluit, Inrichtingen- en vergunningenbesluit Wet milieubeheer, Besluit stortverbod afvalstoffen) en het opstellen van enkele nieuwe ministeriële regelingen.

In grote lijnen heeft de implementatie van deze EG-richtlijn weinig gevolgen voor de afvalverwijderingstrategie en de voorwaarden waaronder in Nederland afvalstoffen gestort kunnen worden. Nieuw is, dat er wettelijke voorwaarden moeten komen voor het accepteren van afvalstoffen op stortplaatsen en voorschriften voor het storten van baggerspecie op het land.

6.3 Bodemsanering

Vernieuwing bodemsaneringsbeleid

Met het in juni 1997 uitgebrachte Kabinetsstandpunt over de vernieuwing van het bodemsaneringsbeleid is een koerswijziging ingezet voor de gevallen van bodemverontreiniging die voor 1987 zijn ontstaan (inwerkingtreding Wet bodembescherming, inclusief de zorgplicht). IPO, VNG en de ministeries van Financiën, LNV, EZ en VROM werken sinds 1997 in het kader van het BEVER-project (BEleidsVERNieuwing bodemsanering) aan concretisering van dat kabinetsstandpunt. De vernieuwing van het bodemsaneringsbeleid vindt plaats langs drie lijnen, te weten het vernieuwen van het afwegingsproces voor saneringsdoelstellingen, het vergroten van de marktdynamiek en het slagvaardiger worden van de overheid. Deze drie lijnen worden hierna uitgewerkt.

programma

In het najaar van 1999 zal de Tweede Kamer voorstellen ontvangen voor een nieuw afwegingsproces voor de saneringsdoelstelling. Onderdelen daarvan zijn:

- Uitwerking van het begrip functiegericht saneren, waarmee het beoogde gebruik van de bodem mogelijk wordt zonder ongewenste risico's voor mens en ecosystemen, en waarbij het saneren ongewenste verspreiding tegengaat.
- Maatregelen voor een vereenvoudigde toetsing van en besluitvorming over de saneringsdoelstelling door het bevoegde gezag, die goede garanties geven op een gewenst eindresultaat.
- Een van de doelstellingen van deze nieuwe aanpak is om voor de gehele saneringsoperatie de gemiddelde kosten van saneringsmaatregelen per lokatie te verlagen met 35% tot 50% ten opzichte van huidige aanpak. De praktijk van de bodemsanering laat ondertussen zien dat er al meer en meer in de BEVER-geest gewerkt wordt.

Vergroten marktdynamiek

programma

Aan het eind van het eerste kwartaal 2000 zal de Kamer een voorstel ontvangen dat gericht is op het vergroten van de marktdynamiek. Onderdelen daarvan zijn onder andere:

- het versterken van de branchegerichte aanpak
- het verbeteren van de effectiviteit van het financieel instrumentarium met als doel het vergroten van de investeringen in bodemsanering uit de private sector.

Het streven is erop gericht de investeringen uit de private en publieke sector met een factor twee te laten toenemen. Het realiseren van dit zogenaamde «multiplier-effect» is een van de voorwaarden die vervuld moeten zijn om de doelstelling van het bodemsaneringsbeleid zoals verwoord in het NMP3 te kunnen realiseren. Deze doelstelling betreft het streven naar de beheersing van de bodemverontreinigingsproblematiek in circa 25 jaar, waarbij de bodemkwaliteit van ons land in overeenstemming moet zijn gebracht met het (gewenste) gebruik.

De bedoeling is dat per 1 januari 2000 het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) een deel van het budget zal opnemen dat nu via de bijdrageregeling Wet bodembescherming voor bodemsanering beschikbaar is. Op basis van de door de betrokken gemeenten op de te stellen meerjarige ontwikkelingsprogramma's krijgen die gemeenten de beschikking over de financiële middelen om deze programma's uit te kunnen voeren. Hoe groot dat budget precies zal zijn, zal eind 1999 vast komen te staan. De filosofie die aan het ISV ten grondslag ligt, biedt kansen het noodzakelijke multiplier-effect te bewerkstelligen (zie Deel III, Hoofdstuk 10, Gebiedenbeleid en leefomgeving).

Slagvaardigheid overheid

programma

Eveneens aan het eind van het eerste kwartaal 2000 zal de Kamer een voorstel over het bevorderen van de slagvaardigheid van de overheid ontvangen. Elementen daarvan zullen zijn:

- Het decentraliseren van taken van het ministerie van VROM naar provincies en grote gemeenten op basis van een programmatische aanpak.
- Het laten maken van afspraken van provincies met gemeenten over de overdracht van bodemsaneringstaken om de 1-loket gedachte te bevorderen.

- Het systematisch monitoren van de voortgang van de saneringsoperatie.
 - Het bevorderen van de participatie van derden bij bodemsanering
- Met de overheden die bij de bodemsaneringsoperatie betrokken zijn, zijn in de eerste helft van 1999 afspraken gemaakt over een monitoringstelsel. De feitelijke monitoring start vanaf het jaar 2000.

Gasfabrieksterreinen

Voor de bodemsanering van voormalige gasfabrieksterreinen heeft het IPO in overleg met het ministerie van VROM een wijze van aanpak ontwikkeld. Kernpunten hierin zijn:

- De aanpak van de bodemverontreiniging wordt meegenomen als onderdeel van de totale ontwikkeling van deze terreinen. Uitgangspunt is het belang van de partijen die bij de stedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van de gasfabrieksterreinen betrokken zijn of kunnen worden.
- Het vanuit die belangen een saneringsdoelstelling en een kostenverdeling bereiken op basis van een functiegerichte benadering.
- Het opstellen per provincie van een meerjarenprogramma voor alle gasfabrieksterreinen.

programma

Bij deze benadering kan het ministerie van VROM medefinancieren en faciliteren. De verwachting is dat voor eind 1999 in Gelderland, Noord-Holland en Zeeland intentieverklaringen dan wel convenanten tussen de betrokken partijen worden getekend.

Waterbodems

In het regeerakkoord is voor de periode 1999–2002 115 miljoen gulden (600 miljoen tot 2010) extra uitgetrokken voor de aanpak van verontreinigde waterbodems. De overheden die bij de problematiek van verontreinigde waterbodems betrokken zijn, hebben afgesproken deze ICES-middelen te besteden aan:

- extra verwerkings- en stortcapaciteit (85 miljoen)
- de programmering van onderhoudsbaggerwerk in gemeentelijke wateren (15 miljoen)
- intensivering van onderzoek en sanering (10 miljoen) en verbeteren van de programmering (5 miljoen) in regionale wateren

programma

De betrokken overheden hebben de afspraak gemaakt de onderlinge samenwerking bij de aanpak van verontreinigde waterbodems te intensiveren. Zij stellen daartoe voor het eind van 1999 een Tienjaren-scenario waterbodems (1999–2010) op. In dit kader bereiden de betrokken overheden een uitkeringsregeling voor, die betrekking heeft op de programmering van projecten in gemeentelijke en regionale wateren. In het najaar van 1999 start een herziening van het beleid voor het verspreiden van verontreinigde onderhoudsspecie op land. Deze herziening zal ertoe leiden dat het Besluit vrijstellingen stortverbod buiten inrichtingen per 1 januari 2003 wordt aangepast.

6.4 Bodembeheer

Verontreinigde grond

In september 1999 is de nota «Grond grondig bekeken» naar de Tweede Kamer gezonden. In deze nota is het herziene beleid voor omgaan met verontreinigde grond neergelegd. Deze nota is opgesteld in samen-

programma

werking tussen VNG, IPO en de ministeries van VROM en LNV. De belangrijkste elementen van het herziene beleid zijn:

- Het herziene beleid staat hergebruiken van licht verontreinigde grond als bodem toe onder voorwaarden. Voorwaarden zijn: goed bodembeheer vastgelegd in bodembeheersplannen, inzicht in de kwaliteit van de bodem vastgelegd in bodemkwaliteitskaarten, stand-still (gelijkwaardige bodemkwaliteit), geen risico's voor het gebruik van de bodem.
- Het beleid voor ernstig verontreinigde grond blijft erop gericht deze grond na ontgraving niet meer in het milieu of de economische kringloop te brengen, maar te reinigen (voorkeursoptie) of te storten.
- Voor ernstig verontreinigde grond zal een systeem van kwaliteitsborging worden ingevoerd.
- Alleen niet-reinigbare ernstig verontreinigde grond mag worden gestort.

Om het hergebruik van licht verontreinigde grond als bodem mogelijk te maken, zal per 1 oktober 1999 met terugwerkende kracht tot 1 juli 1999 de Vrijstellingsregeling grondverzet in werking treden. Deze regeling stelt het hergebruiken van licht verontreinigde grond als bodem onder randvoorwaarden vrij van een aantal vereisten van het Bouwstoffenbesluit.

Vanaf september 1999 zullen de gezamenlijke overheden de vervolgacties uit de nota «Grond grondig bekeken» ter hand nemen. De belangrijkste daarvan zijn:

- opstellen van een handreiking bij de Vrijstellingsregeling grondverzet
- opstellen van een systeem van certificering en registratie voor ernstig verontreinigde grond
- opstellen van een Handhavingsuitvoeringsmethode (HUM) voor het omgaan met verontreinigde grond
- het verder doorwerken van de nota in het beleid voor het omgaan met verontreinigde baggerspecie
- het uitbreiden van het Besluit stortverbod afvalstoffen met stortverboden voor schone grond en licht verontreinigde grond (naar verwachting per 1 april 2000)

De Vrijstellingsregeling grondverzet wordt geëvalueerd in de eerste helft van 2001. Het voornemen is op basis van de uitkomsten van deze evaluatie de Vrijstellingsregeling vanaf juli 2001 bij te stellen of om te bouwen tot een zelfstandige AMvB grondverzet, die is losgekoppeld van het Bouwstoffenbesluit.

Stichting Kennisontwikkeling en kennisoverdracht Bodem

programma

Het kabinet ondersteunt de totstandkoming van een Stichting Kennisontwikkeling en kennisoverdracht Bodem (SKB). De ingangsdatum waarop de SKB met haar werkzaamheden kan beginnen is afhankelijk van de voortgang van twee procedures: de notificatie bij de EU en de tervisielegging bij de Eerste en Tweede Kamer.

De SKB zal zorg gaan dragen voor kennisontwikkeling en bevordering van kennisoverdracht die nodig is om op een kosteneffectieve wijze een maatschappelijk gewenste afstemming van functioneel bodemgebruik en bodemkwaliteit te kunnen realiseren. Voor de financiering van de SKB is voor de periode 1999 t/m 2002 een bedrag van 35 miljoen gulden ingebracht aan ICES-middelen. De kerngebieden waar de SKB zich op zal gaan richten zijn: stedelijke ontwikkeling en herstructurering, sanering van bestaande verontreinigde lokaties, het landelijk gebied, watersystemen en nazorg en beheer.

programma

Een van de doelstellingen uit het NMP3 op het gebied van verontreiniging van de bodem luidt dat de omvang van de bodemverontreiniging vóór 2005 in heel Nederland in kaart gebracht dient te zijn, bijvoorbeeld door bodemkwaliteitskaarten.

In het najaar van 1999 worden de resultaten van een project bekend dat zich op dit onderwerp richt. Onderdelen van het project zijn:

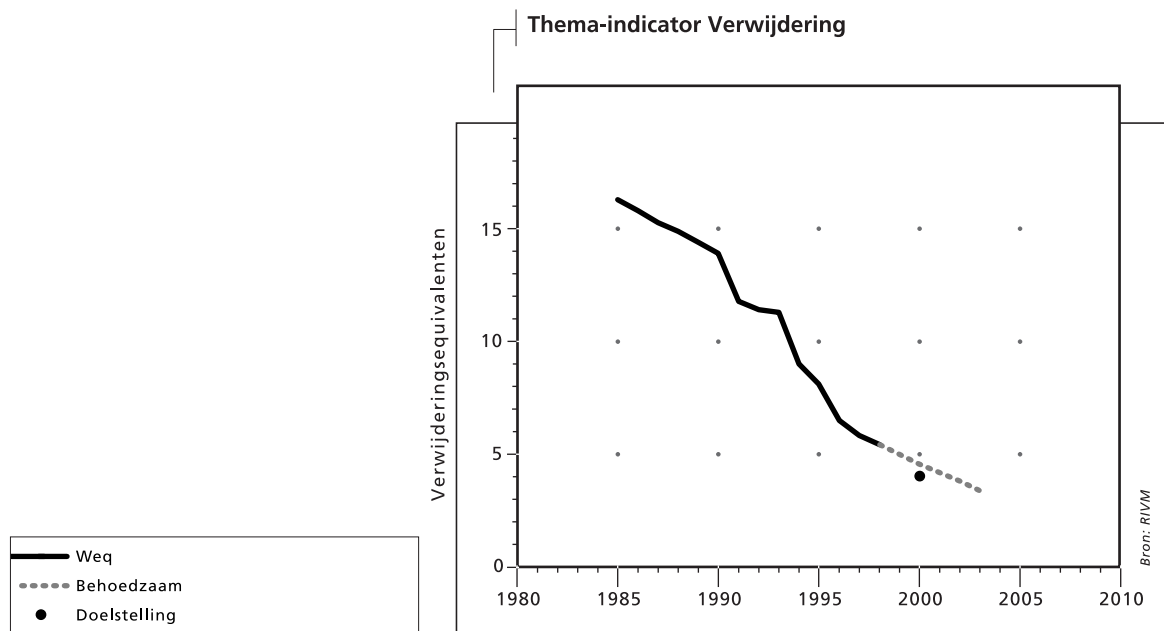
- het inventariseren van lopende initiatieven
- het toetsen en verder uitwerken van ideeën over wat dat «landsdekkend beeld» moet inhouden
- het plannen van de noodzakelijk acties voor het bereiken van de NMP3 doelstelling.

7 THEMA VERWIJDERING

7.1 Inleiding

Het thema verwijdering heeft betrekking op de volledige beheersing van de keten grondstof-proces-product-afval. Die beheersing is te bereiken door te voorkomen dat afval ontstaat en door onvermijdelijk afval lekvrij te verwijderen. Lekvrij verwijderen kan betekenen dat afval nuttig wordt toegepast, of dat het definitief wordt verwijderd (verbranden, storten). De belangrijkste ontwikkelingen in de programmaperiode zijn de herziening van de Wet milieubeheer, de totstandkoming van het eerste Landelijke afvalbeheersplan en de afronding van de Europese discussie over de afbakening tussen nuttige toepassing enerzijds en definitieve verwijdering anderzijds.

In dit hoofdstuk is een onderverdeling gemaakt in de volgende onderwerpen: afvalverwijderingsstructuur (paragraaf 7.2), preventie (paragraaf 7.3), gescheiden inzameling (paragraaf 7.4), hergebruik (paragraaf 7.5), storten (paragraaf 7.6), gevaarlijke en niet-gevaarlijke afvalstoffen (paragraaf 7.7) en scheepsafvalstoffen (paragraaf 7.7)

De dalende trend heeft zich doorgezet en zal zich de komende tijd (ook na 2000) verder doorzetten. De doelstelling voor 2000 zal bijna op tijd gerealiseerd worden. De indicator geeft de hoeveelheid gestort vast afval weer, exclusief baggerspecie, dierlijke mest en verontreinigde bodem.

Belangrijke bijdragen aan de daling van de indicator worden geleverd door:

- de afname van de hoeveelheid gestort afval, vooral veroorzaakt door een toename van nuttige toepassingen en hogere storttarieven*
- de toename van de hoeveelheid afval die in andere installaties dan AVI's wordt verbrand (d.w.z. in elektriciteitscentrales, cementovens en andere specifieke energie-installaties).*

7.2 Afvalverwijderingsstructuur

Herziening Wet milieubeheer

Het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet milieubeheer (Wm) in verband met de nieuwe toekomstige afvalverwijderingsstructuur, is in het tweede kwartaal van 1999 bij de Tweede Kamer ingediend. Met dit wetsvoorstel implementeert het kabinet het regeringsstandpunt over het rapport van de Commissie Toekomstige Organisatie Afvalverwijdering (commissie Epema). De nieuwe structuur houdt in dat de sturing van de afvalverwijdering van provinciaal op rijksniveau wordt gebracht. Dit komt met name tot uitdrukking door het vervallen van de provinciegrenzen voor afvalstoffen, de introductie van een Landelijk Afvalbeheersplan (LAP) en het grotendeels op landelijk niveau brengen van de bevoegdheid tot het stellen van regels die de provincies tot dusver konden vaststellen. Een gevolg van het verhogen van het bestuurlijke schaalniveau is dat er meer ruimte komt voor marktwerking.

Landelijk Afvalbeheersplan

Begin 1999 is door het ministerie van VROM in gezamenlijk overleg met provincies en gemeenten gestart met het opstellen van het eerste Landelijk Afvalbeheersplan (LAP). Het LAP bevat het beleid voor vier jaar, met een vooruitblik naar de daaropvolgende zes jaar voor het verwijderen van in principe alle afvalstromen waarop de Wm van toepassing is, alsmede de gehele verwijderingsketen. Daarnaast bevat het plan het beleid en daarmee het toetsingskader dat noodzakelijk is voor het uitvoeren van de EG-verordening overbrenging afvalstoffen (EVOA) en van Europese richtlijnen. Het plan voorziet in een integratie van het beleid voor gevaarlijke en niet gevaarlijke afvalstoffen.

programma

Verwacht wordt dat de minister van VROM het ontwerp van het eerste LAP medio 2001 zal vaststellen.

7.3 Preventie

Uitvoeringsstrategie Preventie

Het preventiebeleid is neergelegd in de Uitvoeringsstrategie Preventie 1996–2000. Een groot aantal van de maatregelen die in deze strategie zijn neergelegd, is inmiddels uitgevoerd.

In 1998/1999 waren vooral van belang: de implementatie van preventie bij enkele sectoren van het MKB via de 8.40 AMvB's, het gereedkomen van het onderzoek naar ervaringen van vergunningverleners bij het vorm geven van preventie en de participatie in het programma Schoner Producteren II (zie Deel II, Hoofdstuk 5: Doelgroep Industrie, paragraaf 5.4). Verder is de in de Uitvoeringsstrategie aangekondigde eerste vervolgmeting uitgevoerd.

Het project Ervaringen met preventie via regulering, laat zien dat de mogelijkheden tot preventie bij de vergunningverlening nog niet optimaal benut zijn. De komende tijd zal het ministerie van VROM dan ook meer aandacht geven aan dit instrument door een actualisering van de Leidraad preventie voor vergunningverleners en voorlichtingsbijeenkomsten voor vergunningverleners. Begin 1999 is nagegaan wat de stand van zaken is van de kennis, houding en gedrag van het midden- en kleinbedrijf op het gebied van preventie. De resultaten laten zien, dat het aantal bedrijven, dat geen preventiemaatregelen neemt, is afgenomen van 52% in 1995 naar 22% in 1999. Via het programma Schoner Producteren II en het

programma

invoeren van de 8.40-AMvB's, zal deze groep nader aandacht krijgen, omdat de meting laat zien dat, ondanks de gunstige verschuiving, deze groep een deel van de doelstellingen voor 2000 niet zal halen. Een belangrijk element in de uitvoeringsstrategie is het doelgroepen-overleg, waarin het grootste deel van de kwantitatieve preventie-doelstelling moet worden gerealiseerd. In 1999 zullen afspraken worden gemaakt met de grafische industrie en verpakingsdrukkerijen, de textiel- en tapijtindustrie en de metaalelektro.

Verpakkingen

programma

In het kader van het Tweede Convenant Verpakkingen wordt veel aandacht besteed aan het opzetten van een systeem van monitoring, rapportage en handhaving, terwijl sectorsgewijs de nodige preventie-inspanningen zijn verricht. De inspanningen voor het uitbreiden van het materiaalhergebruik zijn toegenomen.

Eind 1999 zal het convenant, dat een looptijd heeft tot en met 2002, tussentijds zijn geëvalueerd. In de resterende periode zal het ministerie van VROM, mede in het licht van de Europese ontwikkelingen, bezien hoe het beleid voor verpakkingen in de periode vanaf 2002 moet worden vormgegeven.

7.4 Gescheiden inzameling

Wit en Bruingoed

programma

Vanaf 1 juni 1998 is het Besluit verwijdering wit- en bruingoed gefaseerd in werking getreden. Dit Besluit verplicht producenten en importeurs van wit- en bruingoed om landelijk werkende verwijderingsstructuren op te zetten. Sinds 1 januari 1999 zijn de verwijderingsstructuren voor de grote apparaten effectief. Voor de kleine apparaten zal dat per 1 januari 2000 gebeuren.

De Europese Commissie heeft een voorstel voor het verwijderen van elektrische en elektronische apparaten in voorbereiding. De eerste concepten komen in grote lijnen overeen met het Nederlandse besluit.

Bedrijfsafvalstoffen

programma

De in het programma Gescheiden Inzamelen van Bedrijfsafval (GIBA) vastgestelde scheidingsregels zijn in 1998 voor diverse sectoren opgenomen in AMvB's op grond van art 8.40 uit de Wm. Voor de sectoren waarvoor de AMvB's van kracht zijn geworden, zijn diverse informatie-bladen ontwikkeld over het toepassen van de scheidingsregels.

Aanvullend op de bestaande 8.40 AMvB's zullen in de programmaperiode nog enkele soortgelijke besluiten volgen.

Voor vergunningplichtige bedrijven is na onderzoek vastgesteld dat het nog aanwezige scheidingspotentieel het nodig maakt extra aandacht te besteden aan het implementeren van het GIBA bij deze bedrijven.

In 1998 heeft een onderzoek plaatsgevonden naar de wijze waarop de afvalinzameling bij winkelconcentraties moet plaatsvinden. In het najaar van 1999 zal door het Hoofdbedrijf Detailhandel een draaiboek worden uitgegeven voor de aanpak van deze problematiek. In het kader van het programma Preventie en Hergebruik 1998 zullen in de tweede helft van 1999 twee nieuwe praktijkexperimenten van start gaan. Het betreft een systeem voor de gescheiden inzameling bij bedrijven en de inzameling van vlakglas.

In 1995 heeft het AOO het programma Gescheiden Inzamelen van Huishoudelijk Afval (GIHA) vastgesteld. In dit programma zijn de inzameldoelstellingen vastgelegd voor de periode 1995 – 2000 voor de componenten glas, papier/karton en textiel. In de onderstaande tabel zijn de doelstellingen voor het jaar 2000 weergegeven alsmede de resultaten in de jaren 1995, 1996 en 1997. De laatste twee waren de eerste volledige jaren na het invoeren van GIHA. De doelstellingen zijn uitgedrukt in kilogram per inwoner per jaar.

Tabel 10: Gescheiden inzamelen van huishoudelijk afval

	1995	1996	1997	2000
oud papier/karton	46	54	60	83
glas	15–21	20	21	25
textiel	2,5	2,6	2,6	5

De cijfers laten een flinke stijging in de inzamelresultaten van oud papier/karton zien. De resultaten van glas en textiel nemen nauwelijks toe over de jaren 1996 en 1997, zodat de doelstellingen voor het jaar 2000 met dit tempo niet gehaald zullen worden.

programma

In het najaar van 1999 zal de evaluatie van het GIHA-programma afgerond zijn. Met name is daarbij gekeken naar de vraag of, en zo ja, op welke wijze, extra stimulatie van het gescheiden inzamelen mogelijk is. Een ontwikkeling bij het inzamelen van huishoudelijk afval is de invoering van systemen, waarbij de burger betaalt naar de hoeveelheid afval die hij aanbiedt. De ervaringen en werking van deze systemen zijn in het voorjaar van 1999 geëvalueerd.

7.5 Hergebruik

Onderscheid nuttige toepassing en definitieve verwijdering

De Milieuraad heeft de Europese Commissie verzocht een aantal definities op het afvalstoffenterrein verder in te vullen. Eén van deze definities betreft het onderscheid tussen nuttige toepassing en definitieve verwijdering in geval van het verbranden van afvalstoffen. Het onderscheid heeft een grote invloed. Immers, het overbrengen van afvalstoffen, bestemd voor nuttige toepassing, valt onder het vrije verkeer van goederen terwijl bij definitieve verwijdering de verwerking in principe binnen de landsgrenzen plaatsvindt. Een verruiming van het begrip nuttige toepassing kan grote gevolgen hebben voor de planning en de exploitatie van de Nederlandse verbrandingsinstallaties. Een voorstel van de Commissie wordt afgewacht.

Onderzoek naar knelpunten met betrekking tot hergebruik

Bij de behandeling van de Nota Milieu en Economie heeft de Tweede Kamer een motie aangenomen waarin de regering wordt gevraagd te bezien welke knelpunten bedrijven bij de overheid ervaren om tot hergebruiksactiviteiten over te gaan. De regering heeft toegezegd een onderzoek naar de knelpunten in te stellen en zo nodig met aanbevelingen voor oplossingen te komen. Het eindrapport is in maart 1999 naar de Kamer gestuurd. De minister van VROM heeft bij brief van 27 april 1999 zijn standpunt naar aanleiding van het rapport bekend gemaakt.

7.6 Storten

Stortverboden

Het Besluit stortverbod afvalstoffen, draagt bij aan het beperken van de hoeveelheden afvalstoffen die naar stortplaatsen worden afgevoerd. Een uitbreiding van het aantal categorieën van afvalstoffen waarvoor een stortverbod zal gelden, is in procedure.

Het ministerie van VROM evalueert het Besluit stortverbod afvalstoffen op het punt van de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid. Het doel is te bezien in hoeverre knelpunten in de praktijk zijn te herleiden tot de redactie en opbouw van het besluit.

Evaluatie regelgeving bouw- en sloopafval

programma

In de Speerpuntennotitie bouw- en sloopafval (1998) is het project Evaluatie afvalstoffenregelgeving bouw- en sloopafval, opgenomen. Dit project heeft tot doel de belangrijkste knelpunten op het vlak van de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid in de regelgeving rond bouw- en sloopafval in kaart te brengen en waar mogelijk met voorstellen te komen tot verbetering van de regelgeving. Bij dit onderzoek nodigt VROM de belangrijkste actoren uit bij de verwijdering van bouw- en sloopafval actief mee te denken over de knelpunten en mogelijke oplossingen. Eind 1999 zal dit project leiden tot mogelijke voorstellen om de gebleken knelpunten op te lossen.

7.7 Gevaarlijke en niet-gevaarlijke afvalstoffen

Europese lijst van gevaarlijke afvalstoffen

programma

De Hazardous Waste List (HWL) bevat een opsomming van gevaarlijke afvalstoffen. Naar verwachting zal de Technical Adaption Committee (TAC) in september 1999 een besluit nemen over een groot aantal wijzigingsvoorstellen.

Bij de implementatie in de Nederlandse wetgeving zal worden bezien of het aanbeveling verdient om, binnen de ruimte die de Europese richtlijn gevaarlijke afvalstoffen biedt, aanvullend nog andere afvalstoffen als gevaarlijke afvalstoffen aan te wijzen.

EU-richtlijn verbranden afvalstoffen

programma

De EU-richtlijn verbranden afvalstoffen zal eisen stellen aan de verbranding van gevaarlijke en niet-gevaarlijke afvalstoffen. Belangrijk is dat de richtlijn eveneens eisen stelt aan het verbranden van niet-gevaarlijke afvalstoffen in andersoortige installaties dan afvalverbrandingsinstallaties, zoals cementovens en elektriciteitscentrales. Met de richtlijn worden de eisen aan de emissies naar lucht en water bij het verbranden van afvalstoffen in Europa geharmoniseerd. De richtlijn zal in de programmaperiode worden geïmplementeerd.

7.8 Scheepsafvalstoffen

Scheepsafvalstoffenverdrag

Op 26 november 1998 is de wet tot stand gekomen houdende goedkeuring en uitvoering van het Verdrag inzake de verzameling, afgifte en inname van afval in de Rijn- en binnenvaart.

Voor de inwerkingtreding van het verdrag zal in 1999 het Scheepsafvalstoffenbesluit alsmede een aantal ministeriële regelingen tot stand komen. Nederland zal het verdrag eind 1999 ratificeren. Het verdrag zal echter waarschijnlijk pas in de loop van 2000 in werking treden, zodra ook alle andere verdragsstaten hebben geratificeerd.

Havenontvangstinstallaties (HOL's)

De Tweede Kamer is per brief van 26 mei 1998 door de ministers van Justitie, V&W en VROM geïnformeerd over de aanbevelingen in de rapporten «HOL's, Zaken doen en laten» en «Gevaarlijk afval verwerkende bedrijven onder de aandacht».

Er zijn werkgroepen ingesteld ter uitwerking van de volgende aanbevelingen:

- De aanbevelingen met betrekking tot het inzamelen van scheepsafvalstoffen. Hieronder vallen de aanbevelingen voor het opstellen van afvalbeheersplannen per haven, de invoering van indirecte financiering, de invoering van een intermediair tussen de ontdoener en de verwerker en het tot stand brengen van de mogelijkheid tot het opleggen van afgiftedwang.
- De aanbevelingen met betrekking tot de vergunningverlening aan havenontvangstinstallaties (HOL's).
- De aanbevelingen met betrekking tot de handhaving.

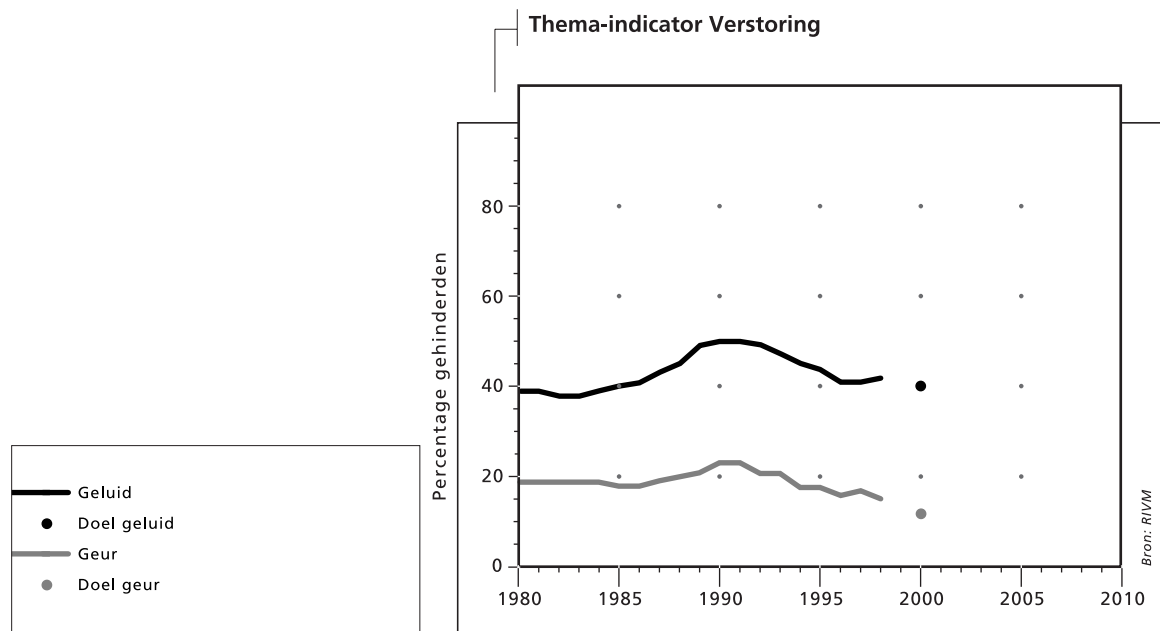
De uitvoeringsprojecten leiden in de programmaperiode tot een verbetering in de afgifte, inzameling en verwerking van afvalstoffen uit de zeevaart. In dat opzicht dienen zij mede tot uitvoering van een EU-richtlijn betreffende havenontvangstfaciliteiten voor scheepsafval en lading-residuen waarover in de Transportraad van juni 1999 overeenstemming is bereikt. Daarnaast leiden de uitvoeringsprojecten tot verbetering in het vergunningenbeleid voor HOL's en in de handhaving van de HOL's.

8 THEMA VERSTORING

8.1 Inleiding

Het thema verstoring heeft betrekking op milieuproblemen die de kwaliteit van de directe leefomgeving van burgers beïnvloeden. De hier behandelde milieuproblemen zijn sterk gerelateerd aan de gezondheid en het algemeen welbevinden van de mens.

Dit hoofdstuk gaat achtereenvolgens in op geluidhinder (paragraaf 8.2), externe veiligheid (paragraaf 8.3) en lokale luchtkwaliteit (paragraaf 8.4). Stankhinder komt aan de orde in Deel II, Hoofdstuk 4, Doelgroep Landbouw.

De hinder door geluidsoverlast is vanaf 1990 gedaald als gevolg van kwaliteitseisen voor nieuwe woningen, geluidisolatie, aangescherpte typekeuringseisen voor geluid voor motorvoertuigen, en aanleg van wegschermen en ZOAB.

Het totaal aan gehinderden door geluid of stank is nagenoeg gelijk gebleven; 46% in 1980 en 45% in 1998.

Het beleid voor het thema verstoring maakt een sterke ontwikkeling door. In het verleden richtte dat beleid zich vooral op de oplossing van de problemen binnen de verschillende aspecten van het thema, zoals geluid, stank en luchtkwaliteit. Vervolgens is aandacht besteed aan het versterken van de samenhang in aanpak en regelgeving van deze beleidsterreinen, maar wel met behoud van hun eigen specifieke kenmerken. Nu wordt het thema verstoring veel meer benaderd als onderdeel van de leefkwaliteit met het accent op de stedelijke gebieden. Naast milieufactoren gaat het daarbij om de ruimtelijke inrichting en het onderhoud, om het verkeer, om de sociale en economische structuur en om de identiteit van wijken en buurten in de stad. Gezocht wordt naar manieren waarop deze terreinen elkaar kunnen versterken en naar het bieden van houvast in afwegingen die tussen en binnen deze terreinen gemaakt moeten worden.

8.2 Geluidhinder

Strategische beleidsvisie op geluid

programma

Het NMP3 bevat de aankondiging dat de doelstelling voor ernstige hinder (reductie tot 0% ernstig gehinderden in 2010) zal worden herzien. In het najaar van 1999 wordt een strategische beleidsvisie inzake het geluid-beleid uitgebracht. Op basis hiervan zal met diverse partners een discussie worden gevoerd over de herziene beleidsdoelstellingen en de richting van het geluidbeleid in de periode tot aan 2030. De besluiten die mede op basis hiervan genomen worden zullen worden opgenomen in het NMP4. In de strategische beleidsvisie op geluid komt onder andere aan de orde:

- Een analyse van de geluidproblematiek (fysieke geluidbelasting, hinder, beleving), stand van zaken 1999 en de vooruitzichten voor 2020/30.
- Het formuleren van doelstellingen: zijn doelen in termen van (ernstige) hinder nog wenselijk? Als alternatief is te denken aan een doelstelling in termen van een combinatie van het oppervlak of het aantal woningen met een bepaalde (geluid)kwaliteit en een reductie van de totale geluidemissie.
- Ambitieniveau: wat zullen de na te streven doelen zijn?
- Maatregelen en strategie: welke oplossingsrichtingen zijn kansrijk; welk beleid zal het rijk gaan inzetten om de ambitie binnen bereik te krijgen?

In de strategische beleidsvisie zullen rust en stilte speciale aandacht krijgen. Als gevolg van de toenemende drukte in de maatschappij en het feit dat het lawaai van menselijke activiteiten zich over steeds grotere gebieden verspreidt, neemt de behoefte aan plaatsen waar mensen rust en stilte kunnen beleven toe. Diverse onderzoeken bevestigen dit. Het geldt niet alleen voor de traditionele stiltegebieden, waar mensen rust zoeken in combinatie met de beleving van natuur- en landschapswaarden, maar vooral ook voor relatief stille plekken in de drukker delen van ons land, zoals recreatiegebieden en stadsparken. Het voornemen is om naast de huidige stiltegebieden ook gebieden te onderscheiden die relatief stil zijn en het beleid te richten op het vrijwaren en waar nodig uitbreiden van die gebieden op korte afstand van grotere bevolkingsconcentraties. Dit beleid kan gestalte krijgen in het gebiedsgerichte geluidbeleid van met name provincies en gemeenten, dat zich daarmee niet alleen richt op het terugdringen van lawaai maar ook op het creëren en handhaven van rust en stilte. Een dergelijk beleid kan ook een bijdrage leveren aan het beheersen van de recreatiedruk op meer kwetsbare natuurgebieden en het beperken van verkeersbewegingen daar naar toe.

Geluidhinder en het regeerakkoord

In het regeerakkoord is 500 miljoen gereserveerd voor het uitvoeren van maatregelen uit de optiepakketten van het NMP3 waarvoor nog geen financiering was. Hierbinnen is voor het bestrijden van geluidhinder in de periode 2003–2010 een bedrag van 30 miljoen gulden vrijgemaakt.

Vernieuwing geluidbeleid

In het najaar van 1998 is de Tweede Kamer op hoofdlijnen akkoord gegaan met de nota Vernieuwing Geluidbeleid (MIG). De minister van VROM heeft het fiat gekregen om de uitwerking naar een nieuw bestuurlijk-juridisch kader vorm te geven.

programma

Het in de nota Vernieuwing Geluidbeleid beschreven gedachtegoed behelst het herzien van het (wettelijk) instrumentarium voor het geluid-hinderbeleid, waarbij de decentrale overheden meer bevoegdheden krijgen.

Het kabinet verwacht dat begin 2002 het nieuwe instrumentarium in werking kan treden. Tot die tijd werkt het ministerie van VROM aan het vergroten van het draagvlak voor het MIG-beleid en aan het versterken van de kennis bij met name de gemeenten, om met de nieuwe systematiek te gaan werken.

Europees beleid

De ontwikkelingen van een Europees geluidbeleid verlopen voorspoedig. Er zijn op de Conferentie in Kopenhagen in september 1998 vijf werkgroepen ingesteld die de Commissie van advies moeten dienen. De eerste werkgroep, geluidindicatoren, heeft inmiddels haar advies uitgebracht. Zij beveelt aan de zogenaamde L_{den} als Europese standaard te kiezen. In de nota MIG is hierop reeds vooruit gelopen met het voorstel om de L_{den} te gebruiken voor alle bronnen, inclusief de luchtvaart. Daarnaast beveelt de werkgroep het gebruiken van een nacht- L_{Aeq} sterk aan, alsmede het apart beoordelen van de zondag. Uit de eerste reacties van de Commissie en de lidstaten, valt op te maken dat het advies positief is ontvangen.

programma

De eerste concept-richtlijn met de regels voor het Europese geluidbeleid, wordt dit najaar verwacht. Het inwerkingtreden is voorzien rond 2002.

Sanering weg- en railverkeerlawaaï

Jaarlijks vindt de uitvoering van maatregelen plaats in het kader van de sanering van weg- en railverkeerlawaaï. Daarbij zijn ieder jaar circa 10 000 woningen betrokken in verband met wegverkeerlawaaï en 2000 woningen vanwege railverkeerlawaaï. In de tabel is voor wat betreft het aantal woningen de verdeling over de typen maatregelen aangegeven.

Tabel 11: Bescherming woningen tegen verkeerslawaaï

Wegverkeer	1998	1999	2000
verkeersmaatregelen	1 300	1 300	1 300
afscherming	2 500	2 300	2 200
gevelmaatregelen	6 000	7 200	7 000
railverkeer	1998	1999	2000
bron en afscherming	1 600	1 800	1 400
gevelmaatregelen	700	900	700

Op basis van een uitgevoerde inventarisatie blijkt dat nog voor 1 miljard gulden maatregelen nodig zijn voor de sanering van verkeerslawaaï ten behoeve van de categorie woningen met de hoogste geluidbelasting. Het gaat om 80 000 woningen tegen wegverkeerslawaaï (A-lijst) en 20 000 woningen tegen railverkeerslawaaï (raillijst). Daarnaast is nog 500 miljoen gulden nodig voor het plaatsen van geluidschermen langs wegen en spoorwegen.

programma

De budgetten voor de gevelmaatregelen zullen per 2003 via het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) aan gemeenten worden uitgekeerd in plaats van via de huidige Wet geluidhinder regelingen.

programma

De sanering van industrielawaai bevindt zich in de fase van uitvoering. De provincies hebben vrijwel alle (448) saneringsprogramma's vastgesteld. Momenteel passen de provincies op basis van de saneringsprogramma's de milieuvergunningen aan en worden de maatregelen uitgevoerd. Uiterlijk in 2003 moeten deze werkzaamheden zijn afgerond. Voor een aantal zeer complexe situaties kan de minister van VROM toestemming verlenen om de uitvoeringstermijn te verlengen.

Gezondheid in regio Schiphol

In oktober 1998 is het omvangrijke vragenlijstonderzoek afgerond naar het optreden van hinder en gezondheidsproblemen rond Schiphol. De conclusies geven aan dat ook op grote afstand van de luchthaven nog op ruime schaal bewoners hinder en slaapverstoring ondervinden. Binnen het studiegebied (straal van 25 km, 1,5 miljoen inwoners) ondervinden minstens 250 000 mensen ernstige geluidhinder en worden 115 000 mensen ernstig in hun slaap gestoord. De onderzoekers schatten in dat enkele duizenden mensen medicijnen gebruiken in relatie tot geluid-belasting. Binnen een straal van 10 km rond de luchthaven rapporteren omwonenden vaker luchtwegklachten dan op grotere afstand. Deze studie is een van de zeven onderzoeken binnen de Gezondheidskundige Evaluatie Schiphol die wordt gebruikt bij de beleidsontwikkeling rond de nationale luchthaven. De ministeries van V&W, VWS en VROM zijn betrokken bij deze evaluatie en leveren ook een financiële bijdrage.

Toestellen en Geluid

Het beleid inzake het verminderen van de geluidemissies van toestellen is neergelegd in het Actieprogramma toestellen geluid 1990–2010. Op het gebied van toestellen voor buitenshuis, is een Europese ontwerp-richtlijn opgesteld. Het ontwerp onderscheidt twee regimes. Het is belangrijk van alle toestellen de geluidemissie vast te stellen en vervolgens op het toestel te vermelden. Daarnaast is een groep toestellen benoemd waarvan de geluidemissie tevens een vastgestelde waarde niet mag overschrijden. In juni 1999 zijn de ministers in de Milieuraad het eens geworden over de ontwerp-richtlijn.

Laagfrequent geluid

De Nederlandse Stichting Geluidhinder (NSG) heeft met steun van het ministerie van VROM een Richtlijn laagfrequent geluid opgesteld. De richtlijn is een hulpmiddel voor de behandeling van klachten over laagfrequent geluid. Met de in de richtlijn aanbevolen aanpak is het mogelijk te onderzoeken of in het geval van een klacht, meting de aanwezigheid van laagfrequent geluid kan aantonen en of het gemeten geluidsniveau een bepaald criterium overschrijdt. Deze inzichten zullen een positieve uitwerking op slepende klachtensituaties kunnen hebben (door versnelde verduidelijking van de gegrondheid van de klacht).

8.3 Externe veiligheid

Externe veiligheid inrichtingen

Naar aanleiding van de toezegging van de minister van VROM aan de Tweede Kamer uit 1993 dat het externe veiligheidsbeleid voor inrichtingen

programma

wettelijk zou worden verankerd in een AMvB is de AMvB kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen in ontwikkeling. Deze AMvB legt de normen vast voor het individueel risico en het groepsrisico bij ten gevolge van activiteiten met gevaarlijke stoffen in inrichtingen en de uit de normen voor het individueel risico afgeleide veiligheidsafstanden. Een belangrijke reden voor het totstandbrengen van de AMvB is de doorwerking van de risiconormen bij besluiten in het kader van de ruimtelijke ordening te verzekeren. In de praktijk is gebleken dat die doorwerking lacunes vertoont, in het bijzonder daar waar het bestemmingsplan verouderd is of geheel ontbreekt (bijvoorbeeld voor binnenstedelijke gebieden). Met deze AMvB wordt tevens een deel van de Seveso II-richtlijn geïmplementeerd. Deze verplicht de lidstaten onder andere om er voor te zorgen dat bij de besluitvorming in het kader van de ruimtelijke ordening rekening wordt gehouden met de noodzaak om voldoende afstand te houden tussen risicovolle inrichtingen en kwetsbare bestemmingen. In de zomer van 1999 vindt een ex ante evaluatieonderzoek van de ontwerp-AMvB plaats. Het kabinet heeft het voornemen om in het voorjaar van 2000 een besluit te nemen over de ontwerp-AMvB.

Implementatie van de Seveso II-richtlijn

De Europese Seveso II-richtlijn (96/82/EG) die in februari 1997 in werking is getreden heeft betrekking op:

- de preventieve bescherming van werknemers (interne veiligheid)
- de preventieve bescherming van mens en milieu buiten de betrokken inrichtingen (externe veiligheid)
- de voorbereiding op en de bestrijding van rampen
- de voorlichting over mogelijke zware ongevallen aan de bevolking.

De richtlijn is met inbegrip van de onderdelen die betrekking hebben op de externe veiligheid geïmplementeerd door het Besluit risico's zware ongevallen 1999 (BZRO 1999). Het besluit is 19 juli 1999 in werking getreden.

Een uitzondering vormt het artikel in de richtlijn over het omgaan met ruimtelijke-ordeningsaspecten. Daarvoor dient de hiervóór genoemde AMvB kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen. Het BZRO 1999 vervangt het BZRO dat diende ter uitvoering van de Seveso-richtlijn uit 1982.

programma

Met het oog op een efficiënte invoering van de nieuwe regels bij zowel het bedrijfsleven als de betrokken overheden is een uitgebreide voorlichtings-campagne opgezet en wordt een handleiding voor het opstellen van een veiligheidsrapport uitgebracht. Rond 2000 wordt een bestuurlijke leidraad uitgebracht. Daarnaast worden met ingang van het najaar van 1999 cursussen gegeven ten behoeve van veiligheidsfunctionarissen die bij de betrokken bedrijven werkzaam zijn alsmede ten behoeve van uitvoerende bestuursorganen.

Met de implementatie van de Seveso II-richtlijn wordt tevens voor een belangrijk deel uitvoering gegeven aan het Verdrag inzake de grensoverschrijdende gevolgen van industriële ongevallen. Het kabinet streeft er naar om rond 2000 het wetsvoorstel tot goedkeuring van dat verdrag vast te stellen.

AMvB vervoersinrichtingen

Hoewel de Seveso II-richtlijn formeel niet van toepassing is verklaard op vervoersinrichtingen (o.a. emplacementen en stuwadoorsbedrijven) kunnen op basis van overweging twaalf bij de richtlijn, lidstaten voor deze inrichtingen regelgeving ontwikkelen die garandeert dat een veiligheids-

programma

niveau wordt bereikt dat gelijkwaardig is aan het niveau dat bij de Seveso II-richtlijn is vastgesteld. Op basis van deze overweging wordt interdepartementaal een AMvB ontwikkeld die dit veiligheidsniveau bij vervoersinrichtingen regelt. Het kabinet heeft het voornemen om medio 2001 een besluit te nemen over de concept-AMvB vervoersinrichtingen.

Goederenvervoer per spoor

programma

Het in september 1998 door de Tweede Kamer geaccordeerde Plan van Aanpak Goederen Emplacementen (PAGE) beoogt een evenwichtige afweging van de belangen van vervoer, ruimtelijke ordening en externe veiligheid. Het biedt geïntegreerde oplossingen voor het verminderen van ongevalsrisico's bij het rangeren met spoorwagons met gevaarlijke stoffen op 14 binnenstedelijke spoorwegemplacementen. De uitvoering van PAGE is in 1999 gestart en heeft een budget van 75 miljoen gulden. Elke twee jaar zal een evaluatie plaatsvinden, voor het eerst in 2000. De uitvoeringstermijn loopt tot maximaal 2010.

Het kabinet ontwikkelt in het verlengde van het PAGE-project een lange termijn visie (na 2010) op het goederenvervoer per spoor. Eind 1999 start een onderzoek naar de vraag of de (internationale) ontwikkelingen in het goederenvervoer per spoor na 2010 aanleiding geven tot herbezinning van de functie van (sommige) binnenstedelijke emplacementen. Het onderzoek is medio 2000 gereed. Het sluit aan bij de studie visie spoornet 2020 ten behoeve van het Nationaal Verkeers- en Vervoersplan (NVVP).

Schiphol

programma

Het huidige externe veiligheidsbeleid voor Schiphol is opgenomen in de PKB Schiphol en Omgeving (1995). Deze PKB zal in de komende jaren worden herzien, in verband met de ontwikkeling van Schiphol op de middellange termijn. Dit heeft het kabinet eind 1998 besloten in het kader van de Strategische Beleidskeuze Toekomst Luchtvaart (SBTL). (Zie ook Deel II van dit Milieuprogramma, Hoofdstuk Verkeer en Vervoer, paragraaf 9.5 Luchtvaart.) In de plaats van de huidige normen zal er een nieuw geïntegreerd stelsel van milieu- en veiligheidsnormen komen, waarmee de (milieu)grenzen kunnen worden aangegeven waarbinnen Schiphol kan groeien. De ontwikkeling van het nieuwe stelsel is gestart in het tweede kwartaal van 1999. Het streven van het kabinet is om eind 1999 een besluit te nemen over het nieuwe stelsel.

In de Milieubalans 1999 heeft het RIVM bij het in beeld brengen van de externe veiligheidsrisico's van Schiphol gerekend met bijgestelde modelparameters. Deze nieuwe parameters, met onder ander een lagere ongevalskans, zijn eerder gebruikt in berekeningen voor het TNLI-project (Toekomst Nederlandse Luchtvaart), maar onder het voorbehoud van definitieve evaluatie in het kader van EMSO (Evaluatie Monitoring Schiphol en Omgeving). De in de Milieubalans gepresenteerde cijfers dienen dan ook met dit voorbehoud te worden gezien. Naar verwachting zal in de tweede helft van 1999 meer duidelijkheid ontstaan over de modelparameters, als tussentijdse resultaten uit de modevaluatie beschikbaar zullen komen. Het kabinet neemt deze resultaten mee in de verdere besluitvorming over Schiphol.

Regionale luchthavens

Het ABEL-project (Algemeen Beleidskader Externe Veiligheid Luchthavens) is tot eind 1998 voortgezet. Begin 1999 heeft het kabinet in een brief aan de Tweede Kamer inzake Maastricht Aachen Airport («Beek»)

aangegeven dat het nieuwe stelsel van milieu- en veiligheidsnormen, in ieder geval voor wat betreft externe veiligheid, ook op civiele luchtvaart-terreinen zal worden toegepast. Hierdoor is voortzetting van ABEL niet meer zinvol geacht, waarover de Tweede Kamer in juli 1999 per brief is geïnformeerd. Bij de ontwikkeling van het nieuwe normenstelsel zal wel gebruik worden gemaakt van de inzichten die tijdens het ABEL-project zijn opgedaan.

8.4 Lokale luchtkwaliteit

Nota Luchtkwaliteitsbeeld

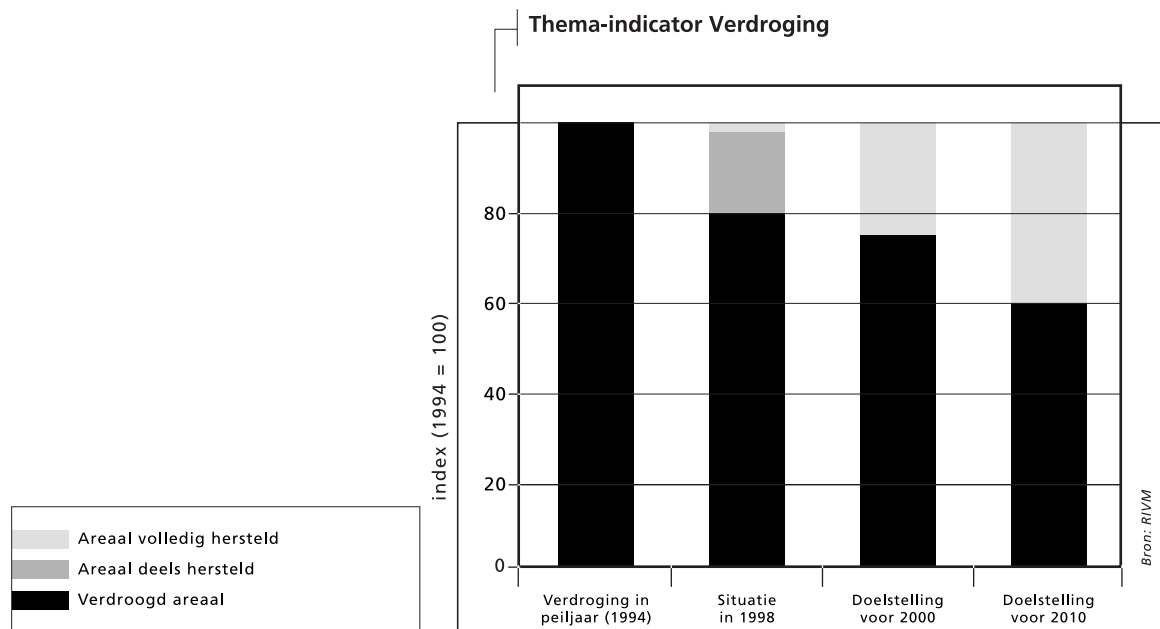
programma

Het NMP3 kondigt een aantal beleidsproducten op het terrein van lokale luchtverontreiniging aan. Dit betreft het Plan van aanpak stedelijke luchtkwaliteit, een beleidsnotitie over fijn stof en Europese luchtkwaliteits-regelgeving voor een aantal stoffen. Eind 2000 presenteert het kabinet de ontwikkelingen op de genoemde deelterreinen in een overkoepelende nota over het luchtkwaliteitsbeleid. Daarnaast zal het ministerie van VROM begin 2001 een ontwerp-AMvB voor het implementeren van de nieuwe Europese luchtkwaliteitsrichtlijn uitbrengen.

9 THEMA VERDROGING

9.1 Inleiding

Bij het thema verdroging gaat het om de grondwatersituatie in gebieden met een natuurfunctie. Verdroging is in Nederland één van de belangrijkste oorzaken van de aantasting van de natuur. Een oppervlakte van circa 600 000 hectare is aangemerkt als verdroogd. Bestrijding van verdroging vindt voor een belangrijk deel plaats in regionale of lokale projecten. Provincies geven hiervoor het beleidskader aan, in de plannen voor de waterhuishouding. Waterschappen werken dit verder uit in de beheersplannen en zijn – vaak als initiatiefnemer – betrokken bij de voorbereiding en uitvoering van projecten. Vaak zijn ook anderen zoals terreinbeheerders, waterleidingbedrijven en landbouwbedrijven betrokken bij deze gebiedsgerichte bestrijding van verdroging. Dit hoofdstuk gaat eerst in op de financiering van de maatregelen tegen verdroging (paragraaf 9.2). Daarna komen convenanten die betrekking hebben op verdroging aan bod (paragraaf 9.3) en tot slot de activiteiten van de Commissie Integraal Waterbeheer (paragraaf 9.4).

Sinds 1998 zijn hier geen nieuwe cijfers voor beschikbaar gekomen. Het areaal verdroogd terrein in Nederland in 1994 omvat circa 600 000 ha. In circa 140 000 ha waren in 1998 (fysieke) maatregelen uitgevoerd of in uitvoering. Bovendien waren er toen projecten in voorbereiding voor circa 128 000 ha.

9.2 Financiering maatregelen tegen verdroging

De interdepartementale rijksbijdrage aan het financieren van projecten loopt voor een belangrijk deel via de regeling gebiedsgerichte bestrijding verdroging (GEBEVE). Deze is in 1995 van start gegaan. De eerste jaren bleven de aanvragen van partijen achter bij de ramingen. Daarom is in de Vierde Nota Waterhuishouding aangekondigd dat de regeling zonder

programma

aanvullend budget, met één jaar – 1999 – wordt verlengd. In 1998 is de uitvoering goed op gang gekomen. In de eerste twee maanden van 1999 is zelfs een zeer grote hoeveelheid aanvragen binnengekomen. Op 26 februari 1999 zag de staatssecretaris van LNV zich daardoor genooddakt een subsidieplafond voor 1999 in te stellen.

Het rijk stelt ook bijdragen voor het bestrijden van verdroging door andere regelingen beschikbaar. Dit geldt met name voor landinrichting: de Bijdrageregeling Gebiedsgericht Milieubeleid en de rijksregeling voor Effectgerichte Maatregelen in Natuurterreinen, het Overlevingsplan Bos en Natuur.

In het kader van het gebiedsgericht beleid bereiden de ministeries van LNV, VROM en V&W een interdepartementale regeling voor waarin hun middelen voor gebiedsgericht beleid, met inbegrip van het bestrijden van verdroging, samenkomen (zie Deel III, Hoofdstuk 10, Gebiedenbeleid). In de periode 2000–2006 zal circa 20 miljoen per jaar voor het bestrijden van verdroging via dit subsidiebesluit gebiedsgericht beleid beschikbaar komen.

9.3 Convenanten

In toenemende mate sluiten de betrokken partijen convenanten over het bestrijden van verdroging. Aard en strekking van de convenanten lopen uiteen van brede afspraken rond het provinciale plan van aanpak verdroging, tot intentieverklaringen en afspraken over bepaalde gebieden of over specifieke onderwerpen als beregenen op maat en optimaal waterbeheer in de landbouw.

9.4 Activiteiten Commissie Integraal Waterbeheer

programma

De Commissie Integraal Waterbeheer (CIW) treft voorbereidingen voor een voortgangsrapportage over verdroogde gebieden in het jaar 2000; een belangrijk toetsjaar. Daarbij wordt gestreefd naar het verminderen van verschillen tussen provincies in de gegevensbasis waarop de landelijke rapportage berust. Daarnaast hebben terreinbeheerders het initiatief genomen om de mogelijkheden van een meetlat te verkennen. Ook bereidt de CIW een advies voor over een gestandaardiseerde beschrijving van het gewenste grond- en oppervlaktewater regiem. Zowel de technische als de juridische uitwerking van dit begrip krijgt hierbij aandacht.

10.1 Inleiding

Het gebiedenbeleid vormt naast het themabeleid en het doelgroepenbeleid het derde integratiekader van het milieubeleid. Met het gebiedenbeleid is het mogelijk meer op maat in te spelen op lokale en regionale verschillen in oorzaken en effecten van milieuproblemen.

In dit hoofdstuk is in paragraaf 10.2 aandacht voor het stedelijk gebiedenbeleid, waarbij onder andere het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) ter sprake komt. Paragraaf 10.3 gaat in op het landelijk gebied. In paragraaf 10.4 komen de specifieke regio's en aandachtsgebieden aan bod, zoals Mainport Rotterdam en het Groene Hart. Leefomgevingsaspecten zoals biodiversiteit en intensief ruimtegebruik worden in paragraaf 10.5 uitgewerkt. In paragraaf 10.6 staan de boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie. De Reconstructiewet concentratiegebieden komt aan de orde in Deel II, Hoofdstuk 4 Landbouw. De Startnota Ruimtelijke Ordening (Ruimte voor Nederland) komt ter sprake in Deel I.

10.2 Stedelijk gebied

Stad en milieu

Het project Stad en Milieu is erop gericht de leefbaarheid in steden te verbeteren en de beschikbare ruimte in steden intensiever en gevarieerder te gebruiken. Het gaat daarbij om een gebiedsgerichte aanpak van milieuvraagstukken en ruimtelijke-ordeningsvraagstukken. Leefbaarheid en leefkwaliteit zijn in het kader van dit project breed gedefinieerd. Zowel milieu, economie, cultuur en sociale aspecten vallen hieronder.

Op 1 januari 1999 is de Experimentenwet Stad en Milieu in werking getreden. Vanaf dat moment kunnen op grond van deze nieuwe wet 25 geselecteerde gemeenten onder voorwaarden afwijken van wettelijke regels. Tevens heeft de minister van VROM aangegeven op welke wijze gemeenten om kunnen gaan met niet wettelijke milieunormen. De 25 geselecteerde gemeenten kunnen dan in samenspraak met betrokkenen maatwerk gaan leveren waarbij eventuele afwijking van milieunormen gecompenseerd kan worden op het brede terrein van leefkwaliteit. Het project besteedt veel aandacht aan inhoudelijke verdieping, overleg, discussie en afstemming met alle betrokken partijen, zoals gemeentelijke projectleiders, belangenorganisaties enzovoorts. In 1999 zijn c.q. worden een aantal onderzoeken uitgevoerd, zoals:

- een analyse op basis van de mening van bewoners over wat naar hun beleving bepalend is voor een goede leefkwaliteit en hoe kan worden omgegaan met compensatie
- een onderzoek naar de leerervaringen die tot nog toe opgedaan zijn.

Het ministerie van VROM zal in 2000 een tussentijdse projectevaluatie uitvoeren. Het kabinet zal de Tweede Kamer informeren over de resultaten.

Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing

Het kabinet vindt de integrale aanpak van het gebiedenbeleid belangrijk. Om dit te realiseren is er voor het stedelijk gebied een belangrijk nieuw instrument ontwikkeld: het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Deze uitkeringsregeling is erop gericht de stedelijke vernieuwing en

programma

leefbaarheid in de bebouwde omgeving te stimuleren. De begrippen integratie, interactie en innovatie vatten de sturingsfilosofie samen:

- Er is sprake van integratie van beleid en geldstromen met betrekking tot wonen, milieu en ruimte bij zowel de gemeenten en provincies als bij de rijksoverheid.
- De interactie is gericht op zowel de samenwerking tussen de bestuurslagen onderling als tussen bestuurslagen en de particuliere sector.
- Het innovatieve van de regeling is de ontschotting en de beleidsvrijheid voor gemeenten.

De Wet stedelijke vernieuwing geeft vorm aan het ISV. Aan de wet is een beleidskader gekoppeld, waarin de rijksoverheid de kaders voor het gemeentelijk stedelijk vernieuwingsbeleid neerlegt.

Het milieu is een volwaardig onderdeel van het ISV. De rijksoverheid heeft in het beleidskader neergelegd dat de gemeenten maatregelen moeten treffen om de milieukwaliteit te integreren in de aanpak of nieuwbouw van wijken. De rijksoverheid denkt hierbij aan geluidhinder, bodemverontreiniging, externe veiligheid, stedelijke luchtkwaliteit en energie.

programma

Op basis van een uiterlijk per 1 november 1999 in te dienen samenghangend ontwikkelingsprogramma kunnen de 30 grote steden die geheel of gedeeltelijk onder het grotestedenbeleid vallen, rechtstreeks een bijdrage van het rijk ontvangen uit het ISV. De overige niet-rechtstreekse gemeenten ontvangen bijdragen via de provincies. De komende vijf jaar is 4,29 miljard gulden beschikbaar voor het ISV (dit bedrag is exclusief bodemsaneringsmiddelen, zie Deel III, Hoofdstuk 6, Verontreiniging van de bodem).

In 2000 zal de Wet stedelijke vernieuwing in werking treden.

Grotestedenbeleid

De ministeries van VROM en BZK hebben afspraken gemaakt om het ISV en het grotestedenbeleid (GSB) op elkaar af te stemmen. De bedoeling is gemeenten meer integrale afwegingsmogelijkheden te geven bij het ontwikkelen van beleid voor de stedelijke vernieuwing en leefbaarheid in de steden.

Het doel van het GSB is de belangrijkste knelpunten in de grote steden aan te pakken door sociale, economische en fysieke vraagstukken integraal aan te pakken. Er zijn 30 gemeenten betrokken bij het grotestedenbeleid, 25 vallen er geheel onder en 5 partieel.

programma

Het kabinet heeft de betrokken gemeenten gevraagd om voor 1 november 1999 te komen met een integrale visie en een ontwikkelingsprogramma voor de gemeentelijke stedelijke vernieuwing. Door de onderlinge afstemming van het ISV en het GSB zijn deze ontwikkelingsprogramma's bruikbaar voor beide trajecten.

Eind 1999 zal het rijk met de desbetreffende gemeenten convenanten afsluiten, waarna deze gemeenten vervolgens aan de slag gaan met de uitvoering.

Groen in en om de stad

Groen in en om de stad (GIOS) is een interdepartementaal project van de ministeries van LNV en VROM dat onder de paraplu van het grotestedenbeleid een groenimpuls in en om de stad tot stand brengt. Tevens is GIOS opgenomen als één van de 5 centrale thema's van het Stimuleringsprogramma intensief ruimtegebruik (zie paragraaf 5 van dit hoofdstuk). Er is 100 miljoen extra beschikbaar voor grootschalig groen (stadsparken en robuuste groene verbindingen in de stad en met het buitengebied) in de periode 2000 t/m 2004. De ministeries van VROM en LNV financieren dit

programma

gezaamenlijk. De steden die hiervan gebruik kunnen maken zijn de 30 steden die bij het GSB betrokken zijn.

De landinrichting wordt in toenemende mate gericht op het realiseren van Groen om de Stad (zone ca. 10 km). Het IPO, het ministerie van LNV en de betrokken steden zullen overleg plegen over hoe die steden een nadrukkelijker inbreng kunnen leveren bij de landinrichtingsprogrammering en bij landinrichtingsprojecten.

10.3 Landelijk gebied

Stimuleringsregeling Gebiedsgericht Beleid

programma

De ministeries van VROM, LNV en V&W werken samen aan het opzetten van de interdepartementale Stimuleringsregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB-2000). De regeling wordt als instrument ontwikkeld om de integrale benadering voor het gebiedenbeleid ten aanzien van het landelijk gebied te realiseren. Bij de stimuleringsregeling spelen de gebiedscontracten tussen rijk en provincie een centrale rol.

De SGB-2000 zal zowel het financieringsinstrument zijn voor de Reconstructiewet concentratiegebieden (zie Deel II, Hoofdstuk 4 Landbouw), als voor het gebiedsgericht beleid in het landelijk gebied buiten de concentratiegebieden. De regeling maakt maatwerk mogelijk in aanvulling op het generieke beleid voor de landelijke gebieden en richt zich geheel op gebieden met waardevolle en kwetsbare functies.

In deze interdepartementale regeling moeten de bestaande regelingen voor het antiverdrogingsbeleid (Gebiedsgerichte Bestrijding Verdroging – GeBeVe), gebiedsgericht milieubeleid (Subsidiebesluit Gebiedsgericht Milieubeleid – SGM) en voor het beleid in de Waardevolle cultuurlandschappen (WCL) opgaan. Een verdere uitbouw van de regeling in de toekomst behoort tot de mogelijkheden.

In totaal heeft het rijk voor de reconstructie van de concentratiegebieden 1,1 miljard gulden uitgetrokken. Voor het gebiedsgerichte beleid in de rest van Nederland komt de komende tien jaar een bedrag van 300 tot 400 miljoen gulden via de SGB-2000 beschikbaar.

Gebiedscontracten

programma

Met de inwerkingtreding van de SGB-2000 zal het instrument gebiedscontracten starten. Gebiedscontracten zullen afspraken bevatten tussen rijk en provincie over de ontwikkeling van bepaalde regio's. Elementen van de contracten zijn: de bundeling van subsidiestromen (ter vergroting van de slagvaardigheid), resultaatverplichtingen, afspraken op het niveau van operationele doelstellingen en heldere afspraken over het monitoren en evalueren. De gebiedscontracten geven een uitwerking aan de brief van de ministers van LNV en VROM aan de Tweede Kamer over Ontstapelen en Ontschotten van mei 1998.

10.4 Specifieke aandachtsgebieden in Nederland

Mainport Rotterdam

In mei 1998 heeft het kabinet de startnotitie Mainportontwikkeling Rotterdam uitgebracht. Deze startnotitie markeerde het begin van de procedure die moet leiden tot een planologische kernbeslissing (PKB) plus een milieu-effectrapport over oplossingen voor het ruimtetekort voor economische activiteiten dat in het Rotterdamse havengebied wordt verwacht. Bij het zoeken naar oplossingen voor het ruimtetekort formu-

programma

leerde het kabinet een dubbele doelstelling: «een kwaliteitsimpuls voor economie én leefomgeving». Onderzoek heeft plaatsgevonden naar de volgende onderzoeksrichtingen:

- Beter benutten bestaande haven- en industrieterreinen in het Rotterdamse havengebied.
- Locaties in Zuidwest-Nederland, te weten Vlissingen, Terneuzen en Moerdijk.
- Landaanwinning (Tweede Maasvlakte).

Het kabinet geeft in zijn voortgangsrapportage «PMR op koers» (Project Mainport Rotterdam) van juni 1999 aan, dat locaties in Zuidwest-Nederland geen potentiële oplossingen kunnen zijn voor het oplossen van het ruimtetekort. De PKB-procedure gaat uit van 1000 ha netto haven- en industrieterrein. De beslissing om daadwerkelijk te beginnen met de eerste fase aanleg tweede Maasvlakte (500 ha), wordt op een zodanig moment genomen dat tijdig ruimte beschikbaar is en de ruimte in het bestaande havengebied benut is.

Het besluit om te komen tot de aanleg van de tweede 500 ha wordt eerst dan genomen, wanneer is aangetoond dat ontwikkelingen in de markt dit mogelijk maken. Hierbij wordt rekening gehouden met de ontwikkeling van Zuidwest-Nederland in het totale mainportnetwerk.

In het voorjaar van 2001 zal deel 1 van de PKB worden gepubliceerd. In het voorjaar van 2002 komt deel 4 (regeringsbeslissing) uit.

Groene Hart

Begin 1999 hebben de ministers van VROM en LNV het Ontwikkelingsprogramma Nationaal Landschap Groene Hart aan de Tweede Kamer aangeboden. In het ontwikkelingsprogramma is een samenhangende visie neergezet op het terrein van de kwaliteit en de inrichting van het gebied.

Elementen daaruit zijn: het versterken van de groene kwaliteiten en aandacht voor de sociale en economische vitaliteit van het gebied.

Het ontwikkelingsprogramma stelt voor het Groene Hart in te delen in zes deelgebieden om daarmee het gebiedsgericht en programmatisch werken in het Groene Hart verder te bevorderen. Bij twee van deze deelgebieden vindt onderzoek plaats naar de vraag of ze in aanmerking komen om er op korte termijn een gebiedscontract af te sluiten, te weten de gebieden De Venen en Alblasserwaard/Vijfherenlanden. Voor het strategische project Hollandsche IJssel is in juni 1999 een uitvoeringscontract ondertekend waarin de sanering van land- en waterbodems en de herontwikkeling van de oevers tot 2010 is geregeld. Tenslotte vindt onderzoek plaats naar de opzet van een monitoringsysteem voor het Groene Hart en naar het functioneren van het hydrologische systeem in het gebied.

Zuid-oost Friesland

Op 7 juli 1999 is voor Zuid-oost Friesland, het laatste nog in voorbereiding zijnde ROM-gebied, het convenant ondertekend. In het convenant zijn afspraken neergelegd om de milieubelasting van bedrijven versneld terug te dringen en de waterkwaliteit versneld te verbeteren. De bij het convenant betrokken partijen hebben begin 1999 besloten om voor het gebied toch geen speciale emissiegerichte ammoniakregeling in procedure te brengen, maar aan te sluiten bij het ammoniakbeleid voor de niet-concentratiegebieden. Hoofdstuk 4, Doelgroep Landbouw in Deel II, gaat uitgebreid in op de Interimwet ammoniak en veehouderij (lav) en het overige mest- en ammoniakbeleid.

10.5 Leefomgeving

Stimuleringsprogramma intensief ruimtegebruik

In Nederland is steeds meer ruimte nodig voor wonen, werken, verkeer en recreatie. Het besef neemt toe dat ruimte een schaars goed is en dat een goede inrichting en gebruik van die ruimte en een goede afstemming van diverse ruimteclaims van belang zijn. Op initiatief van het ministerie van VROM is het Stimuleringsprogramma intensief ruimtegebruik (StIR) opgezet. Het doel van StIR is kwaliteitsverbetering door het intensiveren van het ruimtegebruik. Het programma beoogt de lokale besluitvorming te stimuleren en tracht tevens de condities te verbeteren waaronder deze besluitvorming plaatsvindt. Het programma is in 1998 gestart en heeft een looptijd van zeven jaar.

Momenteel wordt veel nieuw beleid (instrumentarium) ontwikkeld betreffende het ruimtegebruik in Nederland. De visie achter de aanpak van StIR is, dat de effectiviteit van dit beleid (instrumentarium) toeneemt, wanneer doelgroepen nu tot innovaties worden gestimuleerd en het mogelijk is de kennis hierover te verspreiden.

StIR probeert langs meerdere wegen de betrokkenheid van de doelgroepen bij het programma te vergroten.

Een voorbeeldprojectencyclus heeft in 1998 geleid tot de keuze voor een aantal projecten met een hoog innovatief karakter en een voorbeeldwaarde. De begeleiding van deze projecten vanuit StIR is inmiddels gestart. Dit vormt de basis voor een reeks thematische bijeenkomsten in 1999.

De voorbeeldprojectencyclus wordt ook in 1999 uitgevoerd maar dan met nieuwe thema's. De thema's voor 1999 zijn: duurzame stedelijke vernieuwing, functiemenging en de vierde dimensie (tijd), water in de stad, groen in en om de stad en bedrijventerreinen. De raakvlakken met het overig rijksbeleid integreert StIR dit jaar door nauw samen te werken met betrokken organisatieonderdelen qua financiële middelen, expertise en capaciteit. Deze samenwerking leidt vanzelfsprekend tot schaalvoordelen in het rijksbeleid.

Biodiversiteit

In het NMP3 is toegezegd te komen met een nota biodiversiteit. Een andere toezegging betrof een nota over het natuur-, bos- en landschapsbeleids voor de 21^e eeuw. Aangezien beide nota's een grote overlap vertonen is besloten om beide nota's te integreren. Bij de totstandkoming werken de ministeries van LNV, VROM, EZ, BUZA/OS, V&W en OC&W samen.

programma

De integrale nota, die naar verwachting eind 1999 verschijnt, bevat ondermeer de visie van de overheid op biodiversiteit en een beleidsagenda voor de komende jaren. De beleidsagenda bevat kansrijke acties die na overleg en in samenwerking met maatschappelijke actoren tot uitvoering zullen worden gebracht.

Optimale Energie Infrastructuur/Energieprestatie op Locatie

Ruimtelijke ordening kan een belangrijke bijdrage leveren aan het verbeteren van de energie-efficiency. Het gaat dan vooral om de vraag welke energie-infrastructuur voor een locatie optimaal is. Via het project Optimale Energie Infrastructuur (OEI) is energie nadrukkelijker op de agenda gezet van de betrokken partijen in het planproces. De inspan-

programma

ningen zijn tot op heden gericht op de ruimtelijke inrichting van nieuwbouwlocaties. Vanaf dit jaar krijgt de bestaande bouw aandacht. Artikel 20a geeft gemeenten de mogelijkheid om een energievisie voor grotere nieuwbouwlocaties op te stellen. Het Besluit ontwikkeling energie-infrastructuur is nog in ontwikkeling en wordt naar verwachting begin 2000 van kracht. De Energieprestatie op Locatie (EPL) is een hulpmiddel bij het opstellen van een energievisie. Hiermee kan een lokatie zodanig worden ontwikkeld dat minimaal gebruik wordt gemaakt van fossiele energie. Er lopen al enkele EPL demonstratieprojecten. Na 2000 zal worden vastgesteld of de EPL een goede aanvulling is op de Energie Prestatie Normering (EPN) (zie Deel II, Hoofdstuk 10, Doelgroep Bouw).

10.6 Boegbeelden uit de Nota Milieu en Economie

Toerisme en recreatie

programma

Het doel van «Toerisme en recreatie als groene coalitiepartners van natuur en milieu» is handen en voeten geven aan win-win kansen via uitbrengen en uitvoeren van een Beleidsagenda Milieu, Toerisme en Recreatie. Deze agenda is in 1998 uitgebracht als een gezamenlijk initiatief van de ministeries van VROM, LNV, EZ, V&W en VWS, het IPO en elf koepelorganisaties uit de toeristisch-recreatieve sector. In 1998 is tevens een uitvoeringsregeling voor de Beleidsagenda van kracht geworden. Belangrijke aandachtspunten bij het uitvoeren van de Beleidsagenda in de komende tijd zullen zijn:

- Versterken van de financiële structuur, met het oog op een betere waarborging van de uitvoering van de Beleidsagenda.
- Beter inbedden van het onderwerp in bestaande kaders en structuren (van sectoraal naar integraal).
- (Verdere) externe integratie van het onderwerp (minder inzet vanuit VROM meer verantwoordelijkheden bij de sector zelf, andere overheden en andere ministeries).
- Versterken van de (organisatie) sector.

Natuur en markt

programma

Het boegbeeld uit de Nota Milieu en Economie «Natuur en markt: functiecombinaties en financiering», heeft als doel een impuls te geven aan het realiseren van duurzame functiecombinaties in het landelijk gebied door het bevorderen van het proces van regionaal en landelijk overleg van actoren in de groene ruimte.

De stand van zaken op dit moment is, dat er een beschrijving van kansrijke combinaties ligt. Er is een seminar georganiseerd over functiecombinaties met als doel het creëren van draagvlak en het bij elkaar brengen van aanbieders en vragers van natuurfuncties.

Een regeling ter stimulering van duurzame functiecombinaties is in voorbereiding.

11.1 Inleiding

Dit hoofdstuk richt zich op een overkoepelende beschrijving van ontwikkelingen en acties die voortvloeien uit de acht internationale prioriteiten van het NMP3. Voor de periode 2000–2003 richt het kabinet zich vooral op de millenniumonderhandelingsronde in de Wereldhandelsorganisatie, waarbij aandacht zal worden besteed aan de relatie tussen internationale handelssystemen en milieu- en consumentenbelangen. Bovendien besteedt het kabinet aandacht aan het vergroten van de wereldwijde beschikbaarheid van zoet water, die aan de orde zal komen op het Tweede Wereld Water Forum in maart 2000. Achtereenvolgens behandelt dit hoofdstuk het behoud van bossen en biodiversiteit (paragraaf 11.2), de relatie tussen milieu en economie (paragraaf 11.3), de wereldwijde beschikbaarheid van zoet water (paragraaf 11.4), het toekomstig Europees milieubeleid (paragraaf 11.5) en de bilaterale betrekkingen (paragraaf 11.6). Drie van de acht internationale prioriteiten, te weten klimaat- en energiebeleid, verzuringsbeleid en milieugevaarlijke stoffen, worden niet in dit hoofdstuk behandeld, maar komen aan de orde in de hoofdstukken 2, 3, en 5 van Deel III. Het behalen van de doelstelling om voor of in het jaar 2000 al het verhandelde en gebruikte hout op de Nederlandse markt afkomstig te laten zijn uit landen en/of gebieden waar een bosbeleid wordt gevoerd dat gericht is op bescherming en duurzaam beheer, wordt behandeld in het hoofdstuk Doelgroep Bouw (Deel II, Hoofdstuk 10).

11.2 Behoud van biodiversiteit en bossen

Behoud van biodiversiteit

Mondiaal heeft Nederland in 1998 een belangrijke bijdrage geleverd aan de verdere ontwikkeling en uitvoering van de internationale werkprogramma's in het kader van het biodiversiteitsverdrag. Het accent voor Nederland lag bij: zee en kust, zoetwatersystemen, agrobiodiversiteit, biosafety, indicatoren, ecosysteembenadering, het informatie-uitwisselingsmechanisme en het effectief functioneren van verdragsorganen. Nederland is voor de periode mei 1998–mei 2000 (met negen andere landen) benoemd als lid van het Bureau van de 4^e Conferentie van Partijen bij het Verdrag. Het Bureau is verantwoordelijk voor de organisatie en voorbereiding van de Conferenties van Partijen, voor de uitvoering van de besluiten en voor de aanvoering van het Secretariaat. Tijdens een speciale Conferentie van Partijen bij het Verdrag inzake Biologische Diversiteit te Cartagena in februari 1999 hebben de onderhandelingen over een protocol voor de veiligheid van biotechnologie (Biosafety) niet tot resultaat geleid. De belangrijkste reden daarvoor was dat nog geen overeenstemming kon worden bereikt over de vraag of en hoe «commodities» (bulkgoederen) onder het protocol moeten vallen. De onderhandelingen zijn hierdoor opgeschort. Naar verwachting worden de onderhandelingen begin 2000 afgerond.

Op Pan-Europees niveau heeft Nederland beleidsmatig en via projectsteun bijgedragen aan de uitvoering van de Biodiversiteit- en Landschapsstrategie. De ministeries van LNV en BuZa ondersteunen tal van natuurprojecten in Midden- en Oost-Europa. Mede op aandrang van Nederland heeft de Europese Commissie in 1998 de Communautaire Strategie Biodiversiteit uitgebracht. De Raad en het Europees Parlement hebben deze strategie met instemming ontvangen. Nederland heeft aangedrongen op een betere planning en transparantie. Verder heeft Nederland

programma

in 1998 vanuit diverse ministeries een groot aantal bilaterale projecten gesteund, gericht op behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit. Het betreft onder meer projecten in het kader van het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud en het Programma Internationaal Natuurbeheer (PIN).

In mei 2000 vindt de Vijfde Conferentie van Partijen bij het Verdrag inzake Biologische Diversiteit plaats. De inzet van Nederland voor deze conferentie is tweeledig. Nederland zou ten eerste graag werkprogramma's voltooiën voor thema's als aride gebieden en toegang tot genetische hulpbronnen. Ten tweede zou Nederland graag tot concrete beleidsuitspraken willen komen op basis van de lopende werkprogramma's, onder andere op het gebied van de ecosysteembenadering, indicatoren en de afzonderlijke ecosystemen.

Bossen

In 1998 zijn in Lissabon tijdens de derde Pan-Europese Ministeriële Conferentie voor de bescherming van Europese bossen de criteria, indicatoren en richtlijnen voor duurzaam bosbeheer verder geoperationaaliseerd. Het betreft de volgende onderwerpen:

- Het versterken van de samenwerking tussen bosc eigenaren.
- Het betrekken van alle relevante maatschappelijke groeperingen bij de beleidsontwikkeling op het terrein van duurzaam bosbeheer.
- Het gebruikmaken van de mogelijkheden van duurzaam bosbeheer voor plattelandsontwikkeling.
- Het erkennen van de diverse functies van bossen, inclusief behoud en gebruik van biodiversiteit.
- Het integreren van deze functies in bosbeleid en -beheer.
- Het vaststellen van een werkprogramma voor het behoud en het verbeteren van de biologische en landschapsdiversiteit in bosc ecosystemen. Nederland is met een aantal landen de voortrekker bij het vormen van een Pan-Europees standpunt over beschermde bosgebieden.

De Europese Commissie heeft in november 1998 een EU-bosbouwstrategie voor de bescherming, het duurzaam beheer en de ontwikkeling van de bossen gepubliceerd. Aandachtspunten hierbij zijn het stimuleren van de bosbouwsector en integratie in onder meer het plattelandsbeleid en in het milieubeleid. De Commissie zal de mogelijkheden onderzoeken voor een EU- of Pan-Europees raamwerk voor het certificeren van bos- en houtproducten. Voorts werkt de EU aan een aparte strategie over tropische bossen.

programma

In het kader van de voorbereiding van het Intergovernmental Forum on Forests (IFF) in New York, begin 2000, vinden onderhandelingen plaats over:

- Handel en milieu en de overdracht van milieuvriendelijke technologie.
- De mogelijkheden van een internationale juridisch bindende regeling voor alle bossen en het ontbreken van gerichte financiële middelen (een bossenfonds) voor ontwikkelingslanden.

Ter voorbereiding op IFF zal Nederland zich vooral concentreren op de internationale juridisch bindende regeling, het vraagstuk van financiële middelen voor duurzaam bosbeheer, de bevordering van nationale beleidsprogramma's en de instelling van beschermde bosgebieden. In 2000 rapporteert het IFF aan de Commission for Sustainable Development (CSD). Nederland zet zich ervoor in, deze discussie af te ronden met duidelijke conclusies en concrete aanbevelingen.

11.3 Relatie milieu en economie

Beleidsvisie Milieu en Economie Internationaal

programma

Het ministerie van VROM is gestart met een vernieuwing van de beleidsvisie op de internationale dimensie van de relatie tussen milieu en economie. De volgende ontwikkelingen en constateringenvormen de aanleiding tot deze vernieuwing:

- Er is onvoldoende voortgang bij het oplossen van mondiale vraagstukken op het gebied van milieu en duurzame ontwikkeling, zoals de klimaatverandering, het energiegebruik, en het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.
- De geleidelijke verbreding van milieubeleid naar duurzaamheidsbeleid vraagt om het vinden van een nieuwe balans tussen milieu, sociale omgeving en economie, en tussen de institutionele en politieke beleidskaders. Daardoor komen onderwerpen als voorraadproblematiek, sociale rechtvaardigheid en afwenteling (het beslag op mondiale en regionale milieugebruiksruimte) in beeld.
- Toenemende globalisering (steeds belangrijker rol van de particuliere sector) en zich wijzigende krachtsverhoudingen (onder andere uitdijende EU en differentiatie daarbinnen), hebben betekenis voor de vormgeving en mogelijke verbreding van het internationale milieubeleid.

De resultaten van onderzoeken op basis van deze ontwikkelingen, die in september 1999 worden gecompleteerd, zullen tweeledig zijn. Allereerst zullen ze zicht moeten bieden op die aspecten die een zwaarder accent moeten krijgen op de internationale agenda van het Nederlandse milieubeleid. Verder zullen ze in beeld brengen welke opties er zijn voor toekomstige beleidskeuzes over de hiermee samenhangende institutionele en strategische vernieuwing. Deze beleidskeuzes zullen een plaats krijgen in het NMP4 dat begin 2001 zal verschijnen.

Multilateraal akkoord inzake investeringen

De onderhandelingen over een mondiaal Multilateraal Akkoord inzake Investerings (MAI) zijn stopgezet. Door de kritiek van maatschappelijke groeperingen dat de belangen van milieubescherming en sociale verplichtingen onvoldoende aan bod zouden zijn gekomen, ontbrak voldoende maatschappelijk draagvlak op internationaal niveau. Bovendien vond een aantal landen dat hun eigen beleidsvrijheid teveel werd beperkt. De OESO zet de vrijwillige OESO-code voor het gedrag van multinationale ondernemingen, die eerst als annex aan het MAI zou worden toegevoegd, als een zelfstandig traject voort. De Nederlandse inzet is milieubelangen beter te integreren in deze code. Nederland streeft bovendien naar een meer bindend karakter en naar toepassing van deze gedragscode ook buiten de OESO. Het kabinet heeft de Tweede Kamer hierover geïnformeerd in de nota «Maatschappelijk verantwoord ondernemen in internationaal verband» van 16 april 1999.

Millenniumonderhandelingsronde

programma

In de Wereldhandelsorganisatie (WTO) start in 2000 een nieuwe onderhandelingsronde. Op de ministeriële WTO-conferentie te Seattle eind november 1999 zal een definitief besluit vallen over de onderwerpen die in deze nieuwe onderhandelingsronde aan bod moeten komen. De EU streeft naar een brede onderhandelingsronde, waarbij het thema handel en milieu- en consumentenbelangen op de agenda moet staan met als

primaire inzet een verheldering van de relatie tussen handel en multilaterale milieu-overeenkomsten. Ook moeten er oplossingen worden gevonden hoe aspecten van milieu- en consumentenbelangen kunnen worden meegenomen in het internationale handelssysteem, conform de Nederlandse inzet, zoals verwoord in de nota's «De WTO in de winkel» en «De Nieuwe Ronde» die in mei 1999 aan de Tweede Kamer zijn gestuurd. De doelstellingen zijn:

- verhelderen van de relatie tussen de WTO en milieuverdragen
- duidelijkheid scheppen over mogelijkheden voor ecolabeling van producten in de WTO
- een begin van erkenning in de WTO van het beginsel «de vervuiler betaalt»
- optimaal de ruimte voor toepassing van het voorzorgprincipe benutten
- erkenning in de WTO van het belang van het bevorderen van dierenwelzijn.

11.4 Vergroting van de wereldwijde beschikbaarheid van zoet water

Netherlands Water Partnership

programma

In het najaar van 1999 wordt een actieprogramma met prioriteiten voor de Nederlandse inzet in het buitenland op het gebied van waterbeheer aan de Tweede Kamer aangeboden. Het is er met name op gericht de samenwerking tussen overheden, bedrijfsleven, waterbedrijven en kennisinstituten op het gebied van duurzaam beheer van watersystemen in het buitenland te versterken. Een belangrijke rol hierbij is weggelegd voor het in 1999 opgerichte Netherlands Water Partnership (NWP), een samenwerkingsverband tussen overheden, bedrijfsleven, kennisinstituten en maatschappelijke organisaties dat tot doel heeft de export van Nederlandse kennis en producten te bevorderen. Het NWP sluit onder meer aan op de activiteiten van het Global Water Partnership (GWP) en draagt bij aan de voorbereidingen voor het Tweede Wereld Water Forum in 2000.

Tweede Wereld Water Forum 2000

programma

In maart 2000 vindt in Den Haag op uitnodiging van de Nederlandse regering het Tweede Wereld Water Forum plaats. Het Forum is een initiatief van de World Water Council (WWC). Het richt zich op publieke bewustwording en is bedoeld om de politieke aandacht voor de zoetwaterproblematiek te versterken. Gebrek aan voldoende zoet water van voldoende kwaliteit geldt als een van de grootste milieubedreigingen voor de komende eeuw. Het WWC zal een Wereldwatervisie voor de 21ste eeuw presenteren. Het Global Water Partnership (GWP), waaraan onder meer de Wereldbank deelneemt, bereidt een uitvoeringsgericht Actieprogramma voor, gebaseerd op de Wereldwatervisie. Parallel aan het Forum vindt een tweedaagse ministeriële conferentie plaats. Nederland bereidt het ministeriële deel van de conferentie voor en streeft ernaar om op politiek niveau zo concreet mogelijke acties, samenwerking en beleid op gang te brengen. Het betreft onder andere praktische vormen van samenwerking in integraal waterbeheer, zoals samenwerking in internationale stroomgebieden en twinning tussen stroomgebieden. Daardoor zijn mogelijk ook de beschikbare bilaterale en multilaterale geldstromen tussen de rijkere en de armere landen nog beter te benutten.

11.5 Agenda 2000 en het toekomstig Europees milieubeleid

Toetreding tot de EU

In 1998 heeft de EU het toetredingsproces van de tien geassocieerde Midden- en Oost-Europese landen en Cyprus formeel gestart. De onderhandelingen beginnen in eerste instantie met een kopgroep van zes: Cyprus, Estland, Hongarije, Polen, Slovenië en Tsjechië. Deze landen hebben aangegeven rond 1 januari 2003 te willen toetreden. De Europese Commissie heeft inmiddels per land en per onderdeel van het «acquis communautaire» een screening uitgevoerd, op basis waarvan duidelijkheid is verkregen over de vraag in hoeverre het nationale beleid nog afwijkt van het Communautaire beleid en waar overgangstermijnen noodzakelijk kunnen zijn. In het najaar van 1999 zal de Milieuraad de screening van het milieu-acquis behandelen. Nederland zet in op snelle toetreding, waarbij alle inspanningen gericht moeten zijn op maximale overname van het EU-acquis. Het beoordelen van de screeningsresultaten vergt enige nuancering: criteria als de kans op mondiale en grensoverschrijdende effecten en volksgezondheidseffecten, het handhaven van het stand-still principe en een goede kosteneffectiviteit moeten doorslaggevend zijn. Nederland hecht verder aan snelle implementatie van richtlijnen die te maken hebben met administratieve procedures (bijvoorbeeld milieu-effectrapportage) en aan de toepassing van alle «technische» en emissiegerelateerde EU-normen bij nieuwe installaties. Tegelijkertijd vindt Nederland het belangrijk dat de in die landen geldende nationale milieunormen worden vastgehouden als ze strenger zijn dan de EU-normen. Uiteindelijk zullen alle toetredende landen het volledige acquis opgenomen moeten hebben. In de voorbereiding van de toetreding zijn enkele financiële EU-programma's van groot belang:

- Het PHARE-programma (Poland and Hungary, Assistance for the Redevelopment of Economies) richt zich op institutionele steun en op steun bij grote investeringen, onder andere voor milieuprojecten. Vanaf het jaar 2000 zal binnen PHARE in totaal voor alle sectoren een bedrag van 1,5 miljard per jaar beschikbaar zijn.
- ISPA (Instrument for Structural policies for Pre-Accession) richt zich op transport- en milieuprojecten. Hiervoor is vanaf het jaar 2000, 1,0 miljard per jaar beschikbaar.
- Uit het EU-landbouwbudget zal jaarlijks 0,5 miljard worden vrijgemaakt voor pre-toetredingssteun op het gebied van landbouw en plattelandsbeleid.

programma

Nederland zal zich sterk maken voor het opnemen van een milieutoets in de verordening en richtsnoeren voor PHARE-2000 projecten en voor het toezien op de uitvoering van milieu-effectrapportages bij ISPA-projecten. In Nederland geven de financiële programma's MATRA (van het Ministerie van Buitenlandse Zaken) en PSO (van het Ministerie van Economische Zaken) mogelijkheden voor het uitvoeren van milieuprojecten in de voorbereiding van de toetreding. Het ministerie van VROM heeft voor kleine initiatieven in dat verband 200 000 gulden beschikbaar.

De toestand van het milieu in de EU

In juni 1999 heeft het Europees Milieu Agentschap (EMA) te Kopenhagen een rapport uitgebracht over de voortgang van het milieubeleid en de toestand van het milieu in Europa. Het EMA constateert daarin dat de milieukwaliteit in de EU in de afgelopen 25 jaar, ondanks een krachtig milieubeleid, niet noemenswaardig is verbeterd en in sommige gebieden zelfs is verslechterd. Als belangrijkste hinderpaal voor verbetering ziet het

EMA de niet-duurzame ontwikkeling in een aantal economische sectoren. Het verwacht dat het in de komende tien jaar niet zal lukken, de ontwikkeling in Bruto Binnenlands Product, bevolking en consumptie los te koppelen van de belasting van het milieu.

Zesde Milieuactieprogramma van de EU

programma

In de herfst van 1999 verschijnt naar verwachting een evaluatie van het EU-milieubeleid van de afgelopen vijf jaar. De Europese Commissie wil daarin vier beleidsdoelen voor de komende jaren formuleren als grondslag voor een nieuw (zesde) Milieuactieprogramma van de EU. De regeringsleiders van de EU-landen zullen het EU-milieubeleid van de toekomst bespreken op de top van Helsinki in december 1999. De meest vernieuwende van de vier prioriteiten zou de aanvaarding van een «factor 10» verbetering in de efficiëntie van grondstoffengebruik en in de mate van verontreiniging ten opzichte van het volume van economische activiteiten kunnen zijn. Deze doelstelling zou van het EU-beleid een massieve ondersteuning van schone technologieën en van verbetering van product-ontwerp vereisen, evenals een radicale verandering van gewoonten van consumenten. De andere drie prioriteiten betreffen klimaatverandering, verbetering van de kwaliteit van het milieu, en het beheersen van de milieurisico's van gevaarlijke stoffen en genetisch gemodificeerde organismen. Wat betreft de kwaliteit van het milieu zou de EU zich gaan concentreren op het compartiment bodem, omdat daarvoor nog nauwelijks EU-wetgeving bestaat, anders dan voor water en lucht. Recent is er een «bodemforum» ingesteld dat op deskundigenniveau de behoefte aan EU-wetgeving zal bekijken.

Milieu en gezondheid

Van 16–18 juni 1999 heeft te Londen de 3^e ministeriële conferentie Milieu en Gezondheid plaatsgevonden, een initiatief van de World Health Organisation (WHO) Europa in samenwerking met de Economische Commissie voor Europa van de VN (ECE). De ministers hebben een Protocol over Water en Gezondheid ondertekend. Dit protocol valt onder het ECE-verdrag over grensoverschrijdende wateren; het geeft regels voor het voorkómen en beperken van via water (bijvoorbeeld drinkwater) overdraagbare ziekten. Ook hebben de ministers een Handvest over Transport, Milieu en Gezondheid getekend, dat wellicht later ook tot een verdrag kan uitgroeien. Het Handvest beoogt effecten van verkeer en vervoer terug te dringen die nadelig zijn voor mens of milieu.

11.6 Bilaterale betrekkingen

Midden- en Oost-Europa

De Nederlandse activiteiten met betrekking tot bilaterale milieusamenwerking in Midden- en Oost-Europa richten zich vooral op pre-accessiesteun voor Polen, Hongarije en Tsjechië, de groep van eerste toetreders tot de Europese Unie. Daarnaast is er projectmatige steun in de overeenkomsten voor milieusamenwerking met Roemenië, Bulgarije en Slowakije. De al langer bestaande samenwerking met Rusland en de Oekraïne wordt sinds enige tijd zoveel mogelijk in groter multilateraal kader ingebed (EU, ECE, OESO). De genoemde landen hebben met financiële steun van het ministerie van VROM workshops georganiseerd op het gebied van klimaatverandering, handhaving van milieuwetgeving en betrokkenheid van het publiek bij milieubeleid. Het ministerie van

programma

VROM ondersteunt het Regionaal Milieucentrum te Szentendre (bij Boedapest) en Milieukontakt Oost-Europa te Amsterdam. Beide organisaties vervullen een rol bij de opbouw van onafhankelijke milieugroepen in Midden- en Oost-Europa.

Daarnaast ondersteunt het ministerie van VROM de OESO-taakgroep Midden- en Oost-Europa bij de uitvoering van het werkprogramma ter voorbereiding van de Paneuropese Milieuconferentie in Kiev in 2002. Tenslotte geeft het ministerie financiële steun aan projecten in Midden- en Oost-Europa via de EBRD (European Bank for Reconstruction and Development) en de Wereldbank. Het ministerie van VROM heeft voor deze verschillende vormen van steun circa 900 000 gulden per jaar beschikbaar.

China

programma

Met China heeft Nederland sinds 1988 een speciale samenwerking op milieugebied. Kernpunten hiervan zijn milieuwetgeving (inclusief handhaving), energieprojecten en schone technologie. Het ministerie van VROM is binnen deze samenwerking actief deelnemer in de China Council for International Co-operation on Environment and Development. Dit adviesorgaan heeft onder andere deelnemers uit het internationale bedrijfsleven, het bankwezen en de overheid van verschillende landen. De minister van VROM en zijn Chinese ambtgenoot zullen in het laatste kwartaal van 1999 in Peking een geactualiseerd Memorandum of Understanding ondertekenen om de samenwerking op milieugebied verder te intensiveren. Voor de kwaliteit van het mondiale milieu is verbetering van de toestand van het milieu in China van groot belang. Bij deze bilaterale samenwerking is ook het RIVM betrokken, alsmede het Programma Uitzending Managers van VNO-NCW.

12 FINANCIËLE INSTRUMENTEN

12.1 Inleiding

Een belangrijk aandachtspunt in het milieubeleid zijn de financiële en economische instrumenten. Financiële en economische instrumenten kunnen, veelal samen met andere instrumenten, effectieve middelen zijn om de milieudoelen te bereiken. Dit hoofdstuk bevat financiële en economische instrumenten die doelgroep- en themaoverstijgend zijn. Daarnaast zijn er financiële instrumenten die zijn toegesneden op een bepaalde doelgroep of een bepaald thema; deze zijn in het desbetreffende hoofdstuk beschreven. Een overzicht van de kosten van het milieubeleid staat in Deel I, Hoofdstuk 6. Voor de periode 2000–2003 richt het kabinet zich vooral op het vormgeven aan de vergroening in het kader van de belastingherziening en de verdere ontwikkeling van fiscale faciliteiten. Dit hoofdstuk behandelt achtereenvolgens de vergroening van het belastingstelsel (paragraaf 12.2), fiscale faciliteiten (paragraaf 12.3), bestemmingsheffingen en subsidies (paragraaf 12.4) en als laatste de groene boekhoudingen (paragraaf 12.5).

12.2 Vergroening van het belastingstelsel

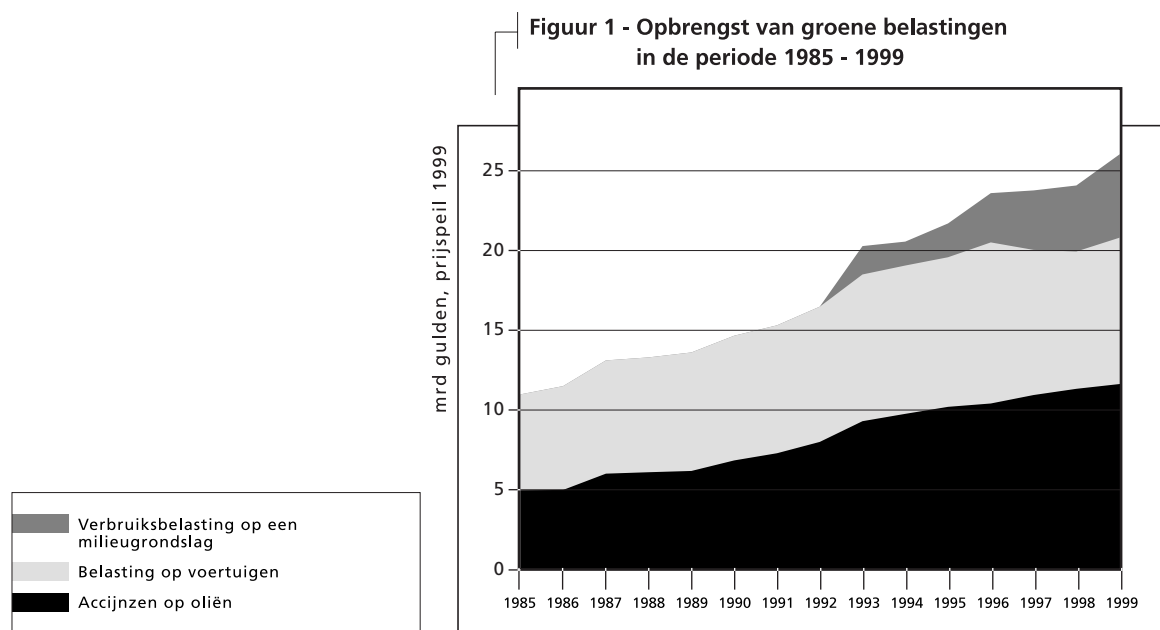
Groene belastingen

De groene belastingen die de Miljoenennota onderscheidt zijn:

- accijnzen op minerale oliën
- belastingen op motorrijtuigen (motorrijtuigenbelasting (MRB) belasting personenauto's en motorrijwielen (BPM))
- belastingen op milieugrondslag.

Onder de laatste groep, belastingen op milieugrondslag, vallen de belasting op afvalstoffen, grondwater, brandstoffen, uranium en de regulerende energiebelasting (REB).

De groene belastingen geven een stijging te zien tot 26 miljard gulden in 1999. Het aandeel van groene belastingen in het totaal van de rijksbelastingen steeg daarbij van 12% in 1994 naar 14% in 1999. Het gaat hier duidelijk om een verschuiving in de belastingheffing, waarbij de belastingopbrengsten voor een steeds groter deel het milieu als basis hebben. Zie ook onderstaande figuur.

programma

In het regeerakkoord 1998 is als onderdeel van de herziening van het belastingstelsel een verdere vergroening van de belastingen voorzien, waarbij de voorstellen in de verkenning over het belastingstelsel in de 21^e eeuw het uitgangspunt zijn. De vergroening is onderdeel van de beoogde verschuiving in het fiscale stelsel van directe naar indirecte belastingen. De verhoging van de REB met 3,4 miljard gulden maakt een belangrijk onderdeel uit van de vergroeningsvoornemens in het regeerakkoord. Daarnaast heeft het kabinet besloten om een bedrag van 1,7 miljard in te vullen door andere milieubelastingen (700 miljoen), door indexatie van (bestaande) milieubelastingen (400 miljoen) en door extra BTW-inkomsten als gevolg van de hogere milieubelastingen (600 miljoen). Het kabinet zal de opbrengst van de hogere milieubelastingen inzetten voor compenserende maatregelen gericht op huishoudens en bedrijven, zoals een verlaging van de loon- en inkomstenbelasting en een pakket fiscale faciliteiten om milieusparend gedrag en energiebesparing te stimuleren.

De belastingherziening zal in 2001 worden gerealiseerd. Met het oog daarop zal het kabinet de voorgenomen vergroenings- en verschuivingsmaatregelen in drie tranches (1999, 2000 en 2001) invoeren. De eerste tranche, die in 1999 is ingevoerd, betreft het eerste deel van de verhoging van de REB met 1,1 miljard gulden, de BTW-verhoging van water en de indexering van de bestaande milieubelastingen. Daarnaast zijn er stimulerende maatregelen voor het bevorderen van energiezuinig en milieuvriendelijk gedrag voorzien. In een bijlage bij de Miljoenennota 2000 gaat het kabinet nader in op de volgende tranches. Deze voornemens zullen in de Belastingplannen voor 2000 en 2001 worden uitgewerkt. Bij de behandeling van het Belastingplan 1999 in de Tweede Kamer heeft de minister van Financiën aangekondigd dat een nieuwe fiscale vergroeningswerkgroep zal worden ingesteld om de mogelijkheden van verdere vergroening van het belastingstelsel te onderzoeken.

BTW

Zoals ook de Werkgroep Vergroening van het Fiscale Stelsel heeft aangegeven, zijn op het niveau van afzonderlijke producten en diensten de mogelijkheden voor het hanteren van het BTW-instrument op grond van milieuoverwegingen slechts beperkt. Dit komt omdat de BTW-regelgeving in de EU is geharmoniseerd en wijzigingen daarin alleen met unanimititeit tot stand kunnen komen.

In het NMP3 geeft het kabinet aan er voor te zijn om het lage BTW-tarief toe te passen op bepaalde, plaatsgebonden arbeidsintensieve diensten. Om experimenten op dat terrein mogelijk te maken, heeft de Europese Commissie recent een richtlijnvoorstel ingediend bij de Raad en het Europese Parlement. Naar verwachting zal besluitvorming over dit voorstel in het najaar van 1999 worden afgerond. Het kabinet heeft nog geen diensten geselecteerd.

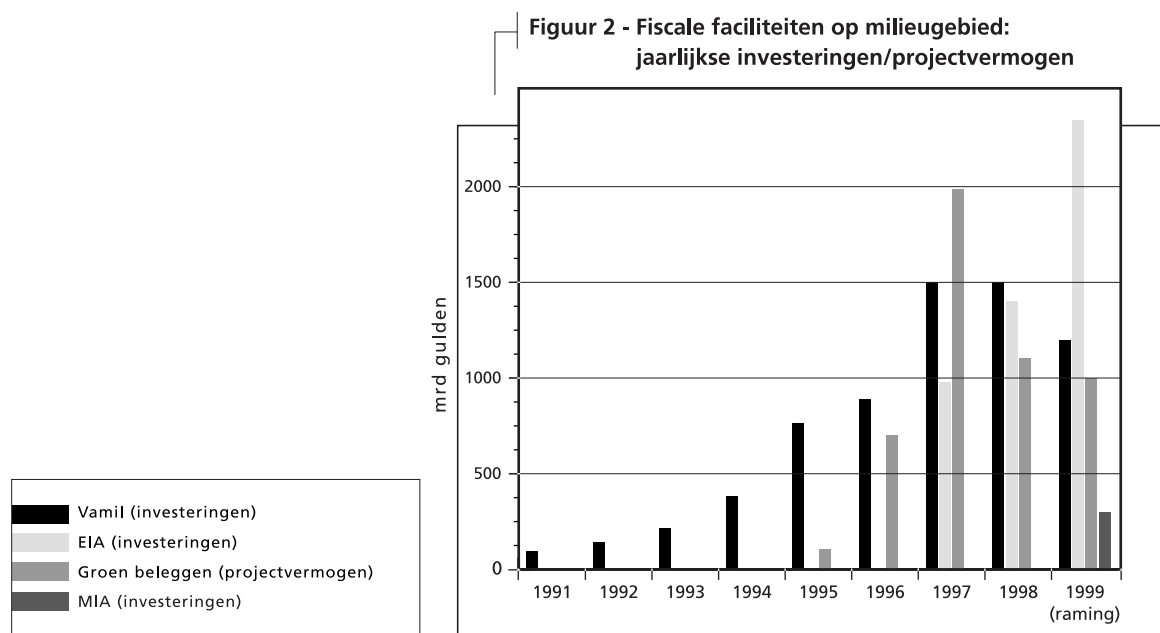
Het kabinet heeft bekeken of bepaalde producten en diensten overgebracht kunnen worden van het lage BTW-tarief naar het algemene tarief. In dit verband is met ingang van 1 januari 1999 de BTW op water verhoogd. In het vervolg op toezeggingen aan de Tweede Kamer die het kabinet bij het invoeren van deze maatregel heeft gedaan, stelt het kabinet voor een belasting op leidingwater in te voeren. In samenhang daarmee stelt het kabinet voor de BTW op water weer terug te brengen op het oude tarief.

Voor internationaal luchtvervoer wordt geen BTW berekend. Binnen de EU

is wel aandacht voor BTW-tarieven voor vervoer, maar een concreet voorstel heeft dat nog niet opgeleverd. Het kabinet is voorstander van Europese harmonisatie van BTW-tarieven voor verschillende vervoerwijzen, omdat daarmee een evenwichtige concurrentieverhouding tussen de verschillende vervoermodaliteiten ontstaat. Naar aanleiding van een Nederlands initiatief heeft de Europese Commissie een studie laten uitvoeren naar de gevolgen van invoering van een accijnsheffing op vliegtuigbrandstof. De resultaten daarvan zullen in het najaar van 1999 formeel beschikbaar komen.

12.3 Fiscale faciliteiten

Er is niet alleen een verschuiving te zien naar groene belastingen; er zijn ook verschillende fiscale faciliteiten ingevoerd of uitgebreid die milieuvriendelijk gedrag belonen (zie figuur 2).

Regeling Willekeurige Afschrijving Milieu-investeringen

programma

De minister van VROM actualiseert jaarlijks de lijst van aangewezen bedrijfsmiddelen bij de Regeling Willekeurige Afschrijving van Milieu-investeringen (VAMIL-regeling), die gericht is op de marktintroductie en marktverbreding van milieuvriendelijke technologie. Hierbij wordt de selectie van bedrijfsmiddelen aangepast aan de voortschrijdende technische ontwikkelingen en beleidsmatige prioriteiten. Tevens wordt de regeling dan afgestemd op fiscale faciliteiten die bedoeld zijn voor de verbetering van arbeidsomstandigheden en werkklimaat (Arbo) en de besparing van energie.

Energie Investerings Aftrek

programma

De Energie Investerings Aftrek (EIA) blijft één van de belangrijkste instrumenten om energie-investeringen bij bedrijven te bevorderen. De minister van EZ past de regelgeving jaarlijks aan de beleidsprioriteiten en technische ontwikkelingen aan. Het voornemen is het technisch bereik van

de regeling uit te breiden in samenhang met de ontwikkelingen van de REB in de komende jaren.

Groen Beleggen

programma

Het ministerie van VROM actualiseert doorlopend de Regeling Groen-projecten, als faciliteit bekend onder de naam «Groen Beleggen». Met Groen Beleggen wil het kabinet projecten op het gebied van milieu, natuur, energiebesparing en duurzame energie bevorderen. Het binnenlandse gedeelte van de regeling zal zich in de komende periode ook gaan richten op het realiseren van renovatie van bestaande woningen en utiliteitsgebouwen. Het kabinet besluit per 1 januari 2000 of de groene hypotheekregeling verlengd wordt. Het beleid zal worden gecontinueerd voor de toepassing van Groen Beleggen op de Nederlandse Antillen en Aruba, in ontwikkelingslanden en in Centraal en Oost-Europa. De criteria voor toepassing, zoals voor biodiversiteit en sociaal-economische factoren, worden nog verder uitgewerkt.

Milieu-investeringsaftrek

programma

De Milieu-investeringsaftrek (MIA) zal na parlementaire goedkeuring en instemming door de Europese Commissie zo snel mogelijk worden ingevoerd. De maatregel is erop gericht investeringen in milieutechnieken te bevorderen. Hierbij ligt onder meer het accent op beperking van emissies van overige broeikasgassen. De minister van VROM en de staatssecretaris van Financiën zullen de regeling jaarlijks herzien aan de hand van de technische ontwikkelingen.

Energie Premie Particulieren

De maatregelen om via de REB energiebesparing door particulieren te bevorderen, (samengevat als de Energie Premie Particulieren), zijn gericht op de aanschaf van energiezuinige apparaten en op energiebesparing bij bestaande woningen. Het is de bedoeling de lijst van apparaten en voorzieningen jaarlijks aan te passen.

Duurzame Ondernemers Aftrek

programma

In haar aanbevelingen doet de Werkgroep Vergroening van het Fiscale Stelsel een suggestie voor een onderzoek naar een fiscale stimulans voor duurzame ondernemers. Een interdepartementale werkgroep is nu bezig om mogelijkheden uit te werken om een dergelijke stimulans vorm te geven in een Duurzame Ondernemers Aftrek (DOA). Onder voorwaarde dat een dergelijk instrument verenigbaar is met het Europees recht, zal de werkgroep in de lopende periode in overleg met het bedrijfsleven methoden ontwikkelen om duurzame ondernemers te karakteriseren.

12.4 Bestemmingsheffingen en subsidies

Tabel 12 geeft de verdeling van de bestemmingsheffingen en subsidies over bedrijven, huishoudens en overheid aan voor het jaar 2000. Onder bestemmingsheffingen vallen heffingen waarvan de opbrengst als geheel een directe milieubestemming heeft. De belastingen op milieugrondslag, zoals bijvoorbeeld de REB vallen hier dus niet onder. Onder subsidies vallen hier ook fiscale faciliteiten. Dit beslaat 619 miljoen gulden in het

jaar 2000, stijgend tot 729 voor de daarop volgende jaren 2001 tot en met 2003 (zie ook onder kopje «fiscale faciliteiten» eerder in dit hoofdstuk). De «Zalmsnip» is niet in de berekeningen meegenomen omdat de gemeenten niet is voorgeschreven hoe deze lokale lastenverlichting dient te worden uitgevoerd en derhalve niet op milieu betrekking hoeft te hebben.

Tabel 12: Bestemmingsheffingen en subsidies in 2000 (mln gld)*

	Betaalde bestemmings- heffingen	Ontvangen subsidies
Bedrijven	1 700	483
Huishoudens	5 081	0
Overheid	- 6 781	- 483

* Cijfers afkomstig uit de Milieubalans van het RIVM, prijspeil 1999.

Veruit de belangrijkste bestemmingsheffingen zijn de rioolrechten, de Wvo-heffing en de reinigingsrechten/afvalstoffenheffingen. Het RIVM schat dat deze heffingen tussen 2000 en 2003 met respectievelijk 30, 8 en 5% zullen stijgen.

Milieuschadelijke subsidies

De interdepartementale werkgroep milieuschadelijke subsidies onderzoekt of er milieuschadelijke neveneffecten zijn verbonden aan de door het rijk verstrekte directe subsidies. Van een aantal geselecteerde subsidie-regelingen wordt onderzocht of en zo ja welke mogelijkheden er zijn om de schadelijke gevolgen voor het milieu te voorkomen of te beperken. Daarnaast inventariseert de werkgroep aan welke fiscale regelingen milieuschadelijke effecten zijn verbonden. Deze inventarisatie van fiscale regelingen zal worden ingebracht in de Werkgroep vergroening van het fiscale stelsel II.

programma

Over de uitkomsten van dit onderzoek zal de werkgroep milieuschadelijke subsidies eind 1999 rapporteren. Overigens zal Nederland zich in internationale fora inzetten voor onderzoek naar de mogelijke negatieve milieu-effecten van subsidies en zich beraden op vervolgacties uit deze onderzoeken.

12.5 Groene boekhoudingen

In 1996 is het Plan van aanpak Groen Nationaal Inkomen van start gegaan met als voornaamste doel de informatievoorziening over de samenhang tussen economische activiteiten en de milieubelasting op een hoger plan te brengen. Dit zal gebeuren door een aantal samenhangende onderzoeks-activiteiten.

Het aangekondigde programma is grotendeels afgerond. Thans loopt nog het onderzoek naar het operationaliseren van een methode voor de berekening van een voor milieukosten gecorrigeerd nationaal inkomen. In het najaar van 1999 zal aan de Tweede Kamer worden gerapporteerd over de bereikte resultaten. De belangrijkste doelstellingen van het plan van aanpak zijn gerealiseerd. Door de bereikte resultaten is – ook voor de toekomst – een verbeterde informatiebasis ontstaan om beleid voor te bereiden en het raakvlak van milieu en economie te monitoren.

De voortgang in groene boekhouding op bedrijfsniveau vindt plaats in samenhang met het strategisch bedrijfsmilieumanagement en wordt in dit Milieuprogramma in dat kader behandeld (zie Deel II, Hoofdstuk 5, Doelgroep Industrie).

13 HANDHAVING

13.1 Inleiding

Het kabinet gebruikt onder meer wet- en regelgeving als regulerende instrumenten om de doelstellingen van het milieubeleid te bereiken. Om naleving van wetten en regels te waarborgen is handhaving nodig door toezicht te houden, door opsporing en door sancties op te leggen. Beter handhaven om de implementatie van het beleid te vergroten en de milieucriminaliteit te verminderen is een van de hoofdlijnen uit het NMP3. De belangrijkste ontwikkeling op handhavingsterrein betreft de verbetering van samenwerking tussen handhavende instanties. Zowel tussen de partners in de Landelijke Coördinatiecommissie Milieuwethandhaving (LCCM) als intern binnen het ministerie van VROM.

Dit hoofdstuk gaat nader in op de volgende onderwerpen: verbeteren van de samenwerking (paragraaf 13.2), internationale activiteiten (paragraaf 13.3) en de reguliere taken van de Inspectie Milieuhygiëne (IMH) (paragraaf 13.4).

De Tweede Kamer heeft in augustus de reguliere halfjaarlijkse rapportage over de voortgang van de handhaving ontvangen. De rapportage gaat mede in op de in dit Milieuprogramma opgenomen onderwerpen.

13.2 Verbetering samenwerking

Landelijke Coördinatiecommissie Milieuwethandhaving

programma

De Landelijke Coördinatiecommissie Milieuwethandhaving (LCCM) heeft op 1 januari 1999 een nieuwe start gemaakt. Als onafhankelijk voorzitter is benoemd jhr.dr. P.A.L. Beelaerts van Blokland. Het (versterkte) secretariaat is ondergebracht bij de Inspectie Milieuhygiëne. De LCCM verbetert de samenwerking tussen handhavende instanties door een gezamenlijke handhavingsstrategie, -programmering en uitvoering te hanteren. Er zijn twee belangrijke ontwikkelingen zichtbaar. De eerste is dat een strategisch prioriteitsstellingsproces wordt vormgegeven. Voor de komende periode (minimaal t/m 2000) zijn handhaving van het Bouwstoffenbesluit, risicovolle bedrijven en benzinestations als prioriteiten benoemd. De tweede ontwikkeling is de opzet van een Landelijk Informatiepunt Milieuwethandhaving (LIM).

Convenanten handhaving

programma

In de tweede helft van 1999 zullen de meeste provincies met de diverse handhavingpartners (IMH's, waterschappen, gemeenten, OM, politie, AID, Rijkswaterstaat en douane) convenanten afgesloten hebben over het verbeteren van de handhaving van milieuwetten. Onderdelen daarvan zijn gezamenlijke prioriteitstelling, informatie-uitwisseling en verslaglegging.

Samenwerking binnen het ministerie van VROM

In 1998 is onderzoek uitgevoerd naar mogelijkheden en vormen van verdergaande samenwerking tussen de verschillende Inspecties en de dienst recherchezaken (DRZ) binnen het ministerie van VROM. Het onderzoek heeft ertoe geleid, dat begin 1999 besloten is één integraal handhavingsplatform en -programma te hanteren binnen VROM. Over de uitvoering van het handhavingsprogramma, zal jaarlijks aan de Tweede Kamer verslag worden uitgebracht. Het is het voornemen om in 2001 het eerste integrale handhavingsprogramma naar de Tweede Kamer te sturen.

Het proces van verdergaande integratie tussen de Inspecties en DRZ heeft als uiteindelijk doel om rond eind 2001 tot één geïntegreerde Inspectie-dienst te komen.

13.3 Handhaving internationaal

Internationale handhavingsnetwerken

Eind 1998 vond te Monterey (VS) de vijfde internationale milieuwet-handhavingsconferentie plaats, onder auspiciën van het International Network of Environmental Compliance and Enforcement (INECE). Besloten is regionale netwerken en sub-regionale netwerken op te richten of verder te ontwikkelen. Het doel is UNEP, World bank, UNDP en andere internationale organisaties sterker te betrekken bij milieuwethandhaving.

Bilaterale samenwerking

Nederland richt zich niet alleen op het stimuleren van internationale handhavingsnetwerken, maar ook op bilaterale versterking van de milieuwethandhaving in aparte Memoranda of Understanding. De aandacht gaat daarbij vooralsnog vooral uit naar Oost-Europa. Met name in Europees verband worden op dit moment de meeste handhavingsactiviteiten ontwikkeld. Voorbeelden zijn handhavingsprojecten radio-actief schroot, genetisch gemodificeerde organismen, cadmiumprojecten en transfrontier shipment projecten (TFS).

13.4 Reguliere taken Inspectie Milieuhygiëne

Handhaving

De handhavingsstrategie is gericht op een beter leefmilieu en het beperken van de risico's voor de gezondheid door duurzame (95+%) naleving. Het handhavingsbeleid zal strikter worden; bij overtredingen van kernbepalingen, malafide handelen, recidive of grote gevolgen voor milieu en gezondheid wordt direct straf- of bestuursrechtelijk opgetreden. Extra aandacht zal er zijn voor het tenietdoen van economisch voordeel. Het nu bestaande Kernteam Zware Milieucriminaliteit wordt omgezet in een Landelijke Milieugroep. Bij het opsporen van milieudelicten zal fenomeenonderzoek een belangrijke rol gaan spelen. Fenomeenonderzoek beoogt vast te stellen welke aspecten (gedrag en regels) gemakkelijk tot crimineel gedrag kunnen leiden. Internationaal zal aandacht worden gevraagd voor een Green Interpol.

De minister van VROM heeft een coördinerende rol bij het reageren op grootschalige calamiteiten, met name als het erom gaat de gevolgen voor de leefomgeving, de drinkwatervoorziening en de volkshuisvesting beperkt te houden. Die verantwoordelijkheid geldt onder andere ook voor nucleaire rampen. In 1999 is het project revitalisering van de kernongevallenbestrijding van start gegaan, dat binnen 2 jaar tot verbetering van de huidige opzet moet leiden. In augustus 1999 is het masterplan «Overheidsop treden Bijzondere Milieuomstandigheden (OBM)» gereed gekomen. De implementatie zal twee jaar vergen. Onderdelen betreffen onder meer de inzet van het beleidsondersteunend team en de meetwagen van het RIVM bij milieu-incidenten. Om de coördinerende taken bij calamiteiten uit te kunnen voeren zijn er het Meldpunt VROM en het Departementaal Coördinatiecentrum (DCC). De werkprocedures van het DCC zijn in 1999 gecertificeerd volgens ISO 9002.

De Inspectie Milieuhygiëne ziet namens de Minister van VROM toe op het milieubeleid dat door andere overheden uitgevoerd wordt. De provincies en gemeenten hebben in grote lijnen een «adequaat niveau» van vergunningverlening en handhaving bereikt. De Inspectie werkt nu toe naar toezicht op meer (gepaste) afstand.

De aandacht bij de provincies richt zich in het bijzonder op:

- de uitvoering van het gebiedenbeleid
- het behartigen van de milieubelangen bij grootschalige (infrastructuur)-projecten
- het beleid dat bedrijven betreft met een omvangrijke en complexe milieuproblematiek.

De Inspectie legt bij gemeenten het accent meer op het toezien op het totale uitvoeringssysteem. De Inspectie neemt meer afstand van individuele gevallen van uitvoering. Daarnaast faciliteren en monitoren de Inspecties de noodzakelijke veranderingen in het lokale milieubeleid. Op lokaal niveau zal het milieu meer en meer een plaats in een bredere context moeten krijgen: van een lokaal milieubeleid naar een lokaal omgevingsbeleid.

14 WETENSCHAP EN TECHNOLOGIE

14.1 Inleiding

De inzet van wetenschap en technologie speelt een cruciale rol in het milieubeleid. Maar alleen het verbeteren van de bestaande technologie is niet voldoende: er zijn technologische doorbraken nodig, die op geheel nieuwe wijze in bestaande functies (energie, transport, wonen, enzovoort) kunnen voorzien. Voor de periode 2000–2003 richt het kabinet zich vooral op het streven om langs verschillende wegen technologische doorbraken te stimuleren.

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de volgende onderwerpen: de Verkenning Milieugerichte Technologie (paragraaf 14.2), subsidie-programma's (paragraaf 14.3), ontwikkelingsprogramma's (paragraaf 14.4) en marktintroductie van nieuwe technologie (paragraaf 14.5).

14.2 Verkenning milieugerichte technologie

In 1997 is in het kader van de Nota Milieu en Economie de Milieugerichte Technologieverkenning «81 Mogelijkheden» uitgevoerd. Deze verkenning heeft een vervolg gekregen in het rapport «Van 81 mogelijkheden naar negen trajecten» (1998). In dit rapport heeft het ministerie van VROM negen van de 81 behandelde technologische systemen nader uitgewerkt in de vorm van een analyse van actoren en factoren die bij de beschreven systemen zijn betrokken. Inmiddels zijn verschillende initiatieven genomen die de ontwikkeling en toepassing van deze trajecten kunnen versnellen. De belangrijkste initiatieven zijn hieronder samengevat:

- Het kabinet heeft eind 1998 de Projectgroep Energiebesparing Gebouwde Omgeving (PEGO) ingesteld. Dit bureau houdt zich bezig met het verbeteren van de energieprestaties in zowel de nieuwbouw, als de bestaande bouw.
- In 1999 is een Programma EPK (energieprestatiekeur) gestart, dat de introductie van een energieprestatiekeur voor de bestaande bouw gaat voorbereiden.
- Daarnaast kent het Programma Lange Termijn Onderzoek Gebouwde Omgeving (LTGO) een deelprogramma dat gericht is op nieuwe energieconcepten op wijkniveau in de bestaande bouw.
- Diverse stimuleringsregelingen ondersteunen het koppelen van industriële energiestromen: het nieuwe Programma Duurzame Bedrijventerreinen, OEI-programma, CO₂-reductieplan (onderdeel NIRIS: niet-industriële restwarmte infrastructuur).
- Ook voor biomassa als brandstof zijn er diverse stimuleringsregelingen (EWAB- en GAVE-programma). Daarnaast werken er twee werkgroepen aan het classificeren van biomassa en het opstellen van emissie-eisen voor de conversie van biomassa.

programma

Het ministerie van VROM zal de werkzaamheden om de negen trajecten te ondersteunen, continueren met de volgende activiteiten:

- opstellen van milieुरandvoorwaarden aan import van biomassa voor het opwekken van energie (renewable dient ook sustainable te zijn)
- in kaart brengen van mogelijke kansen die precision farming biedt voor milieu met bijbehorende condities

Daarnaast start het ministerie van VROM samen met de betrokken departementen begin 2000 de trajecten geavanceerde watervoorziening op lokaal niveau, biologische landbouw en biomassa als grondstof.

14.3 Subsidieprogramma's

Programma Economie, Ecologie en Technologie

Het subsidieprogramma Economie, Ecologie, Technologie (EET) is in het kader van de Nota Milieu en Economie en het regeerakkoord aanzienlijk geïntensiveerd. Het programma subsidieert strategisch onderzoek op de middellange en lange termijn, waarbij zowel het bedrijfsleven als kennisinstellingen hun kennis en kunde moeten inzetten.

Al het gesubsidieerde onderzoek is erop gericht technologische doorbraken te realiseren. De projectaanvragen voor de vijfde tender van EET zijn nu binnen. Er zijn 20 KIEM projecten en 16 meerjarige EET projecten aangevraagd, die in totaal circa 158 miljoen aan projectkosten vertegenwoordigen. De kwaliteit van de aanvragen is wederom goed. De adviescommissie zal de aanvragen eind september 1999 beoordelen.

Programma Milieu & Technologie

Het subsidieprogramma Milieu & Technologie (ProMT) stimuleert het ontwikkelen en toepassen van milieugerichte technologie in Nederland. In 1998 richtte de aandacht zich op de basismetalaalindustrie, de metaalelektro-industrie, de voedings- en genotmiddelenindustrie en de textiel- en tapijtindustrie. In 1999 is het programma geïntensiveerd, en zijn de volgende bedrijfstakken toegevoegd: de chemische industrie, de grafische industrie en verpakkingsdrukkerijen, de papier- en karton-industrie en de betonmortel- en betonproductenindustrie.

In 1999 is als nieuw onderwerp herontwerp van productieprocessen aan het programma toegevoegd. Dit onderdeel staat open voor de hele doelgroep industrie en heeft als doel sprongsgewijze verbeteringen te bereiken in de milieu-efficiëntie van productieprocessen. Het herontwerp is gericht op het substantieel verminderen van het gebruik van grond- en hulpstoffen en het ontstaan van emissies en afval.

14.4 Ontwikkelingsprogramma's

Duurzame Technologische Ontwikkeling (DTO)

Het programma Duurzame Technologische Ontwikkeling (DTO) heeft een vervolg gekregen in het DTO kennisoverdracht- en verankeringsprogramma (DTO/KOV). Dit programma heeft tot doel de werkwijze van DTO (vanuit langetermijntoekomstbeelden werken aan acties die op korte termijn kunnen worden uitgevoerd) over te dragen aan anderen. Het programma heeft een looptijd van drie jaar en volgt twee hoofdlijnen:

- Een «learning by doing»-lijn. Mensen uit overheid, bedrijfsleven en wetenschap, die betrokken zijn bij het opzetten van technisch wetenschappelijke projecten, doen volgens deze lijn ervaring op met de werkwijze van DTO.
- Een onderwijslijn. Samen met betrokkenen uit de onderwijswereld gaat het programma na hoe universiteiten en hogescholen de bestaande curricula kunnen (her)ontwerpen.

Programma Kennis en Technologie

programma

Het ministerie van VROM is begin 1999 het programma Kennis en Technologie (KenT) gestart. Het doel van dit programma is na te gaan hoe het milieubeleid kan inspelen op nieuwe technologische ontwikkelingen die mogelijk binnen 10–20 jaar op de markt komen. Een voorbeeld: wat

betekent het voor het milieubeleid als er een nieuwe generatie auto's op de markt komt met een zeer laag emissieniveau; is het dan vanuit milieuoogpunt nog langer zinvol het openbaar vervoer te stimuleren? Het RIVM is nauw betrokken bij het project, met name in het kader van de Vijfde Milieuverkenning. De resultaten van het project krijgen een plaats in het NMP4.

Versterken van de kennisinfrastructuur

programma

In januari 1999 heeft de ICES de oprichting goedgekeurd van het Nationaal Initiatief Duurzame Ontwikkeling (NIDO). Het NIDO is bedoeld om innovatietrajecten te identificeren en te realiseren, die kunnen leiden tot trendbreuken in productie- en consumptiepatronen.

Het NIDO heeft tot doel binnen 10 jaar een essentiële bijdrage te leveren aan het realiseren van een duurzame samenleving. De volgende activiteiten moeten hiertoe leiden:

- Het identificeren van innovatietrajecten op basis van langetermijntoekomstperspectieven. Het ontwikkelen van een visie en strategische verkenningen spelen hierbij een belangrijke rol.
- Het initiëren van nieuwe samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennisinstellingen op het gebied van nader te bepalen innovatietrajecten. Centraal hierbij staan het economisch perspectief op de korte en middellange termijn, de inpasbaarheid in een lange termijn strategie en de maatschappelijke inpasbaarheid van de nieuwe technologie.

Het NIDO maakt bij deze activiteiten zoveel mogelijk gebruik van reeds bestaande (technologische) kennis en bestaande instituties en financiële kaders. Op deze wijze maakt het NIDO niet alleen optimaal gebruik van wat al bestaat, maar vermijdt het ook concurrentie met bestaande instituten.

Als vestigingsplaats van het NIDO heeft de minister van VROM Leeuwarden gekozen. De commissaris van de Koningin in Friesland, de heer E. Nijpels, heeft toegezegd het voorzitterschap van het bestuur op zich te nemen. De doelstelling is, de stichting NIDO eind 1999 operationeel te hebben.

Onderzoeksprogramma

Op verzoek van het ministerie van VROM heeft het Nederlands Instituut voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) in het najaar van 1997 het initiatief genomen te komen tot een op duurzaamheid georiënteerd onderzoeksprogramma, waarin CO₂ als grondstof een centrale rol speelt. Dit initiatief heeft inmiddels geleid tot afspraken met diverse grote bedrijven in Nederland en met Japan.

Vooralsnog is er sprake van twee hoofdthema's:

- Bioprocessing: hierbij gaat het om het omzetten van onder andere glucose en plantaardige oliën in een breed spectrum van verbindingen.

programma

- Biomassa: hierbij gaat het om het produceren van olie uit biomassa. Voor de periode 2000–2003 heeft het NWO katalyse als derde thema in voorbereiding.

14.5 Marktintroductie van technologie

De overheid wil de marktintroductie van nieuwe milieugerichte technologie bevorderen. Daarvoor heeft ze twee instrumenten ontwikkeld.

First-mover-faciliteit

De overheid wil de marktintroductie van nieuwe milieutechnologie bevorderen en ontwikkelt de first-mover-faciliteit. Aanleiding hiervoor is de constatering dat bedrijven terughoudend zijn als het gaat om investeren in nieuwe milieutechnologie. Afnemers zijn beducht voor de financiële risico's die zulke investeringen met zich meebrengen en kiezen daarom vaak voor bekende en beproefde technologieën. Hierdoor blijft veel kansrijke milieutechnologie onbenut. De first-mover-faciliteit is bedoeld om een deel van de financiële risico's af te dekken die een ondernemer loopt als hij als eerste een nieuwe technologie toepast. Inmiddels is nader onderzoek gedaan naar de risico's die afnemers ervaren en de vormen die voor het instrument mogelijk zijn. De overheid is nu in gesprek met partijen in de verzekerings- en financiële markt.

Duurzaamheid en Technologie

programma

Naast de first-mover-faciliteit bereidt de overheid nog een instrument voor om knelpunten weg te nemen die het toepassen van nieuwe milieugerichte technologie in de weg staan: Duurzaamheid en Technologie (DueT). Dit instrument beoogt uiteenlopende niet-technische knelpunten bij de marktintroductie weg te nemen. Teneinde zicht te krijgen op de aard van deze knelpunten, en op de mogelijkheden om dit instrument vorm te geven, heeft het ministerie van VROM samen met de NOVEM een onderzoek uitgevoerd. Uit het onderzoek blijkt dat bedrijven vele niet-technische belemmeringen ondervinden bij het implementeren van nieuwe technologie. Het gaat om een behoudende opstelling van afnemers, regelgeving, financiering, samenwerking, interne capaciteit en eigendomsrechten. Het merendeel van de bedrijven geeft aan behoefte te hebben aan ondersteuning bij het wegnemen van genoemde knelpunten. De overheid brengt het instrument in januari 2000 onder bij het programma Milieu & Technologie (ProMT).

15 VOORRAADBEHEER

15.1 Inleiding

Voorraadbeheer is belangrijk voor de toekomst van het milieubeleid. De aandacht bij voorraadbeheer is geconcentreerd op beheren van een schoon milieu. Voorraadbeheer richt zich dus op de toekomst en de langere termijn.

Bij voorraadbeheer staat het gebruik van voorraden of hulpbronnen (bijvoorbeeld de voorraad schone lucht en de voorraad energie) centraal. Of een voorraad wel of niet gebruikt wordt, is altijd een keuze. Individuen, overheden, bedrijven en andere organisaties zullen deze keuzen moeten maken. Om het maken van dergelijke keuzes te kunnen faciliteren, ontwikkelt het ministerie van VROM een integrale beoordelings- en afwegingssystematiek.

Voor de periode 2000–2003 richt het ministerie van VROM zich vooral op het operationaliseren van het gedachtegoed: hoe kunnen we (als organisatie, als overheid) die keuze bewust maken?

Dit hoofdstuk gaat (in paragraaf 15.2) eerst kort in op de maatschappelijke afweging die nodig is om duurzaam verantwoord om te kunnen gaan met voorraden. Daarna komt de stap naar de dagelijkse beleidspraktijk aan de orde, de «operationalisering» van het gedachtegoed (paragraaf 15.3).

15.2 Het belang van een maatschappelijke afweging

Het NMP 3 geeft aan dat voorraadbeheer het vervolg is op het thema verspilling. Bij het beheren van voorraden spelen energie, biodiversiteit en ruimte een sleutelrol. Al het gebruik van natuurlijke hulpbronnen is uit te drukken in het beslag dat op deze drie voorraden wordt gelegd.

De drie bronnen energie, biodiversiteit en ruimte zijn onderling uitwisselbaar. Dit betekent dat duurzaam gebruikmaken van natuurlijke hulpbronnen, zoals water, koper, olie, bos, niet absoluut genormeerd kan worden, maar dat altijd sprake zal zijn van een maatschappelijke afweging om tot optimaal gebruik en beheer van voorraden of hulpbronnen te komen.

Naast ecologische aspecten maken ook economische en sociale aspecten onderdeel uit van de maatschappelijke afweging. Om een bewuste afweging mogelijk te maken, is een eerste vereiste om inzicht te krijgen in het beslag op de voorraden energie, ruimte en biodiversiteit. Daarom was het ontwikkelen van een beoordelings- en afwegingssystematiek een belangrijke activiteit in het afgelopen jaar. Een aantal bedrijven en een gemeente hebben geprobeerd keuzen, die ze in de concrete «bedrijfspraktijk» maken, te vertalen in het beslag op de sleutelvoorraden biodiversiteit, ruimte en energie. Dit lijkt tot nu toe goed uitvoerbaar te zijn.

15.3 Voorraadbeheer in de praktijk

programma

Voor de periode 2000–2003 gaat het erom, de ontwikkelde systematiek te operationaliseren. Centraal staan vragen als: wat betekent de sleutelrol van energie, biodiversiteit en ruimte in de praktijk en hoe kunnen we tot maatschappelijke afweging komen? Deze operationalisering vindt plaats op drie niveaus: lokaal (bedrijven), nationaal en internationaal.

Bedrijven

In een eerste stap is vorig jaar de concrete bedrijfspraktijk vertaald naar

programma

het beslag op sleutelvoorraden. De volgende stap is het ontwikkelen van een methode om deze informatie hanteerbaar te maken als toepasbare managementtool. Dit komt onder andere tegemoet aan de behoefte van bedrijven aan meer geaggregeerde milieu-informatie die gericht is op het ontwikkelen van bedrijfsstrategieën voor «duurzaam ondernemen». Het ministerie van VROM is daartoe in gesprek met een beperkt aantal bedrijven. De bedrijven zullen samen met VROM middels experimenten de praktijkmethode ontwikkelen.

Verwacht wordt dat medio 2000 de methode beschikbaar is voor een bredere toepassing. Het ministerie van VROM zal dan de andere departementen betrekken bij de operationalisering van de ontwikkelde systematiek en de Tweede Kamer informeren.

Nationaal

Het ministerie van VROM experimenteert momenteel met verschillende scenariotechnieken. De systematiek van voorraadbeheer (beheer van het schone milieu via de voorraden energie, ruimte en biodiversiteit) is hierbij het uitgangspunt om het beslag op het fysieke milieu inzichtelijk te maken. Zo zal een op de toekomst gericht energiebeleid rekening moeten houden met de mogelijke consequenties voor het beslag op ruimte en de invloed op de kwaliteit daarvan. Tegelijkertijd dient de discussie over de toekomstige ruimtelijke inrichting van Nederland rekening te houden met de mogelijke ruimteclaims vanuit het energiebeleid. Een voorbeeld is het ruimtelijke gevolg van de toenemende inzet van biomassa voor de energievoorziening.

programma

Het ministerie van VROM heeft voor ogen om vanaf het NMP4 dergelijke scenario's in te zetten als instrument bij het ontwikkelen van beleid.

Internationaal

Voorraadbeheer heeft een heel nadrukkelijk internationaal karakter. Bij het maken van maatschappelijke keuzen over het gebruik van een voorraad gaat het niet alleen om inzicht in het beslag op voorraden biodiversiteit, ruimte en energie binnen Nederland, maar juist ook om de consequenties van deze keuzen voor de voorraden in andere landen.

Het bepalen van de ecologische voetafdruk is een methode om een deel van deze consequenties in beeld te brengen. De ecologische voetafdruk drukt het beslag dat productie en consumptie met zich mee brengen uit in een getal: de oppervlakte die nodig is om de bestaande levensstijl in stand te houden. Hiermee is de ecologische voetafdruk een aansprekende metafoor die mensen bewust maakt van de ecologische gevolgen van hun manier van leven. Het concept is echter nog sterk in ontwikkeling. De sleutelvoorraden laten zien dat het niet voldoende is om naar ruimte te kijken; bij het bepalen van de ecologische voetafdruk spelen biodiversiteit en energie ook een nadrukkelijke rol. Hout uit een oerbos heeft immers een ander ecologisch effect dan hout van een duurzaam beheerde akker. Naast de ecologische voetafdruk bestaan er nog andere methoden om het fysieke beslag op het milieu elders in de wereld in beeld te brengen als gevolg van de Nederlandse productie en consumptie. Een voorbeeld is het opstellen van ecologische handelsbalansen via een nadere analyse van de import- en exportstromen. Een ander voorbeeld is het uitdrukken van de voetafdruk in andere grootheden dan oppervlakte, bijvoorbeeld in massastromen, al of niet gewogen voor hun daadwerkelijke milieubeslag. In de aanloop naar het NMP4 zal het kabinet de bruikbaarheid van onder andere de ecologische voetafdruk onderzoeken en deze in relatie brengen met de sleutelvoorraden. Tegelijkertijd brengt het ministerie van VROM

programma

het gedachtegoed achter voorraadbeheer in bij verschillende internationale gremia, bijvoorbeeld in de discussie over internationale handel.

BIJLAGEN

ABEL	Algemeen Beleidskader Externe Veiligheid Luchthavens
AID	Algemene Inspectiedienst van het ministerie van LNV
AIJ	Activities Implemented Jointly
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AOO	Afval Overleg Orgaan
AVI	Afvalverbrandingsinstallatie
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
BuZa	Ministerie van Buitenlandse Zaken
BDIV	Beleidsplan Drink- en Industriewatervoorziening
BEES	Besluit Emissie-eisen Stookinstallaties
BEVER	BeleidsVernieuwing Bodemsanering
BITAC	Begeleidingscommissie implementatie acties chloorketenstudie
Bmw	Bestrijdsmiddelenwet
BPM	Belasting personenauto's en motorrijwielen
BSB	Brandstofbelasting
BRZO	Besluit risico's zware ongevallen
CDHO	Commissie Duurzaam Hoger Onderwijs
CDM	Clean Development Mechanism
CDO-6	Commissie voor Duurzame Ontwikkeling
CIW	Commissie Integraal Waterbeheer
COGEN	Kennis- en adviescentrum voor lokale energievoorziening
CSD	Commission for Sustainable Development
CTB	College voor de Toelating van Bestrijdingsmiddelen
CUVWO	Commissie Uitvoering Wet verontreiniging oppervlakterwateren
DEMO	Regeling demonstratieprojecten schone en zuinige voer- en vaartuigen
DOA	Duurzamer Ondernemersaftrek
DTO	Duurzame Technologie Ontwikkeling
DTO/KOV	Duurzame Technologie Ontwikkeling/kennisoverdracht- en verankeringsprogramma
DuBo	Duurzaam Bouwen
DueT	Duurzaamheid en Technologie
DuVo	Stichting Duurzame Voedingsmiddelenketen
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development
EC	Europese Commissie
ECE	Economische Commissie voor Europa (van de Verenigde Naties)
ECW	Evaluatiecommissie Wet milieubeheer
EER	Energie Extensiveringsprogramma Rijkshuisvesting
EET	Programma Economie, Ecologie, Technologie
EF	Ecological Footprint
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EIA	Energie Investerings Aftrek
EMA	Europees Milieu Agentschap
EMSO	Evaluatie en Monitoring Schiphol en Omgeving
EPA	Energie Prestatie Advies
EPK	Energie Prestatie Keur
ERU	Emission Reduction Unit

EVOA	EG-verordening overbrenging afvalstoffen
EU	Europese Unie
EZ	Ministerie van Economische Zaken
GEF	Wereldmilieufonds
GEBEVE	Gebiedsgerichte Bestrijding Verdroging
GGO's	Genetisch Gemodificeerde Organismen
GIBA	Gescheiden inzameling bedrijfsafvalstoffen
GIHA	Gescheiden inzameling huishoudelijk afval
GIOS	Groen in en om de stad
gft afval	Groente/fruit en tuin afval
GSB	Grotestedenbeleid
GWP	Global Water Partnership
HOI's	Havenontvangstinstallaties
HUM	Handhavingsuitvoeringmethode
HWL	Hazardous Waste List
lav	Interimwet ammoniak en veehouderij
IBA's	Systemen voor de Individuele Behandeling van Afvalwater
IBO	Interdepartementaal Beleidsonderzoek
ICES	Interdepartementale Coördinatiecommissie voor Economische Structuurverbetering
ICES/KIS	ICES/Kennis Infrastructuur
IFF	Intergovernmental Forum on Forests
IIASA	International Institute for Applied Systems Analysis
INEZE	International Network of Environmental Compliance and Enforcement
IPO	Interprovinciaal Overleg
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
IPPC	Integrated Pollution Prevention and Control
ISO	International Standardisation Organisation
ISPA	Instrument for structural policies for Pre-Accession
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
ITHO	Internationale Tropisch Hout Organisatie
JI	Joint Implementation
KLPD	Korps Landelijke Politiediensten
KWR	Kwalitatieve Woningregistratie
LAP	Landelijk Afvalbeheersplan
LCA	Levenscyclus analyse
LCCM	Landelijke coördinatiecommissie milieuwet-handhaving
LEI-DLO	Landbouw economisch instituut – Dienst Landbouwkundig Onderzoek
LIM	Landelijk Informatiepunt Milieuwethandhaving
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
LTO	Land- en tuinbouw organisatie Nederland
MAI	Multilateraal Akkoord inzake Investering
MATRA	Programma voor Maatschappelijke Transformatie
MB	Milieubalans
MDW-traject	Marktwerving, deregulering en wetgeving
MER	Milieu-effect rapportage
Mibu	Bijdrageregeling milieuvriendelijke vervoerstechnieken
MIG	Vernieuwing geluidbeleid
MINAS	Mineralen aangifte systeem
MIT	Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport
MJA	Meerjarenafspraken

MJP-G	Meerjarenplan Gewasbescherming
MOAB	Milieugericht Overheidsaanschaffingenbeleid
MoU	Memorandum of Understanding
MKB	Midden- en KleinBedrijf
MP	Milieuprogramma
MPO-project	Milieugerichte productontwikkeling
MRB	Motorrijtuigenbelasting
MRPI	Milieurelevante productinformatie
NCDO	Nederlandse Commissie voor Duurzame Ontwikkeling
NEN	Nederlandse Eind Norm
NIDO	Nationaal Initiatief Duurzame Ontwikkeling
NIRIS	Niet-Industriële Restwarmte Infrastructuur
NME	Natuur en Milieu educatie
NMP3	Derde Nationaal Milieubeleidsplan
NOVEM	Nederlandse onderneming voor energie en milieu
NRB	Nederlandse Richtlijn Bodembescherming
NSG	Nederlandse Stichting Geluidshinder
NVTB	Nederlandse Vereniging van Toeleveranciers in de Bouw
NVVP	Nationaal Verkeers- en Vervoersplan
NW4	Vierde nota waterhuishouding
NWO	Nederlands instituut voor Wetenschappelijk Onderzoek
NWP	Netherlands Water Partnership
NZO	Nederlandse Zuivelorganisatie
OBM	Overheidsoptreden Bijzondere Milieuomstandigheden
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
PAGE	Plan van Aanpak Goederen Emplacement
PBV	Plan Bodembeschermende Voorzieningen
PEGO	Projectgroep Energiebesparing Gebouwde Omgeving
PHARE-programma	Poland and Hungary, Assistance for the Redevelopment of Economies
PIN	Programma Internationaal Natuurbeheer
PKB	Planologische kernbeslissing
PMR	Project Mainport Rotterdam
PMZ	Productgerichte milieuzorg
PSO	Programma voor Samenwerking met Oost-Europa
ProMT	Programma Milieu en Technologie
REB	Regulerende Energiebelasting
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne
RMNO	Raad voor het Milieu en Natuuronderzoek
ROB	Reductieplan Overige Broeikasgassen
ROM gebied	Ruimtelijke Ordening en Milieugebied
RWZI's	Rioolwaterzuiveringsinstallaties
SBL	Structuurschema Burgerluchtvaartterreinen
SBTL	Strategische Beleidskeuze Toekomst Luchtvaart
SCR	Nageschakelde technieken
Sep	Samenwerkende electriciteitsproductiebedrijven
SER	Sociaal Economische Raad

SEV	Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting
SELA-2	Stimuleringsregeling voor schone en lawaaiarme vrachtauto's
SGB	Stimuleringsregeling Gebiedsgericht Beleid
SGM	Subsidiebesluit Gebiedsgericht Milieubeleid
SKB	Stichting Kennisontwikkeling en kennisoverdracht Bodem
SMOM	Subsidiebesluit Maatschappelijke Organisaties en Milieu
SOLM	Subsidiebesluit openbare lichamen milieubeheer
SP	Programma Schoner Produceren
StIR	Stimuleringsprogramma Intensief Ruimtegebruik
TAC	Technical Adaptation Committee
TNLI	Toekomst Nederlandse Luchtvaart
UNDP	United Nations Development Programm
UNEP	United Nations Environment Programme
V&W	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VAMIL	Willekeurige afschrijvingen milieuinvesteringen
VBDO	Vereniging van Beleggers voor Duurzaam Ondernemen
VEWIN	Vereniging van Exploitanten van Waterleidingbedrijven in Nederland
VIAS	Vernieuwing Instrumentarium Agrarisch Stankbeleid
VNCDO	VN-Commissie voor Duurzame Ontwikkeling
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VNO-NCW	Vereniging Nederlandse Ondernemers-Nederlandse Christelijke Werkgevers
VOGM	Vervolg-bijdrageregeling Gemeentelijk Milieubeleid
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VVAV	Vereniging van Afvalverwerkers
vwdhz	Vereniging van Winkels in de doe-het-zelf branche
WHO	World Health Organisation
Wlw	Waterleidingenwet
Wbb	Wet bodembescherming
WKK	Warmtekracht koppeling
Wm	Wet milieubeheer
Wms	Wet milieugevaarlijke stoffen
WTO	World Trade Organisation
Wvo	Wet verontreiniging oppervlaktewateren
Zeq	Zuurequivalenten

De relevante beleidsacties die voortkomen uit de Nota Milieu en Economie (boegbeelden en perspectieven) staan niet in deze tabel. Deze zijn te vinden in de bijlagen 3 en 4.

Relevante beleidsacties	Wie is de eerst verantwoordelijke?	Wat is het doel?
Stad en Milieu	VROM	Verbeteren van de leefbaarheid in de steden
Herziening milieuplanstelsel	VROM	Planstelsel actualiseren zodat het nuttig blijft
Duurzaam inkopen	VROM	Vergroten aanbod duurzame producten door als overheden duurzaam in te kopen
Subsidiebesluit maatschappelijke organisaties	VROM	Stimuleren en ondersteunen van de milieuactiviteiten van maatschappelijke organisaties
Duurzaam consumeren: uitvoeren van domeinverkenningen	VROM	Verminderen van de milieubelasting door consumptie
Stichting Milieukeur	VROM	Vergroten aanbod duurzame producten
Reconstructiewet	LNV	Verbeteren kwaliteit van het landelijk gebied in de concentratiegebieden
Ammoniakbeleid (inclusief IAV)	VROM en LNV ¹	50 kton NH ₃ depositie in 2010
MINAS	LNV	Terugdringen mineralenverliezen
Gewasbeschermingsmiddelenbeleid	LNV	Verminderen van de afhankelijkheid van gewasbeschermingsmiddelen
AMvB Glastuinbouw	VROM	Integrale Milieutaakstelling 2010 cf. afspraken in het convenant
Programma Schoner Producenten	EZ	Stimuleren van milieuvriendelijk produceren door het MKB
Convenanten industrie	VROM	Bereiken taakstellingen
Productgerichte milieuzorg	VROM	Continue milieuverbetering van producten en diensten bij bedrijven
Stimuleringsproject Ecodesign	EZ	MKB ervaring laten opdoen met milieugerichte productontwikkeling
Brongericht beleid verkeer en vervoer	VROM en V&W	Schoner maken van voertuigen
Handhaving rijsnelheden	Justitie	Verminderen van emissies uit auto's (CO ₂ , NO _x).
Prijnsbeleid verkeer en vervoer (MRB en BPM)	FIN	Stimuleren van milieuvriendelijk rijgedrag; optimale brandstofmix
Nota LuLu	VROM en V&W ²	Verminderen van luchtverontreiniging veroorzaakt door luchtvaart
ONL	V&W	Vastleggen toekomst luchtvaart
NVVP	V&W	Vastleggen hoofdlijnen verkeer en vervoerbeleid
Beleidsprogramma 2000–2004	VROM	Verweven van duurzaam bouwen in de activiteiten van overheden, bouworganisaties en de sector
DuBo		
Actieprogramma 20% meer hout in de bouw	VROM	Het in Nederland gebruikte en verhandelde hout moet in 2000 afkomstig zijn uit landen met een beleid gericht op bescherming en beheer
Energie uit afval	VROM	Leveren van een bijdrage aan doel van 10% duurzame energie in 2020
Herziening Waterleidingwet	VROM	Algehele herziening Waterleidingwet (inclusief de implementatie van de EG-Drinkwaterrichtlijn)
BDIV	VROM	Waarborgen van de openbare watervoorziening
Water in de stad	VROM	Integrale benadering van water in het stedelijk gebied, gericht op samenwerking
Indirecte lozingen	VROM	Beheersen indirecte lozingen
Inzameling en transport afvalwater	VROM	Duurzaam omgaan met afvalwater
Uitvoeringsnota Klimaat	VROM	25 Mton reductie CO ₂ -equivalenten in 2010
Subsidie voor NO _x (165 miljoen)	VROM	Stimuleren bedrijven tot het investeren in NO _x -reducerende technieken
NO _x kostenverevening	VROM	Reductie 67 kton NO _x bij industrie, raffinaderijen en energiesector
KWS 2000	VROM	80% emissiereductie VOS
Evaluatie verzuringsdoelstellingen	VROM	Formuleren onderling samenhangende set van doelstellingen voor zowel de milieukwaliteit als de emissies
Gedifferentieerde normstelling voor P en N	VROM	Gebiedsgerichte normen voor stikstof en fosfaat
Chloor en chloormicro's	VROM	Bereiken verwaarloosbaar risico
Niet landbouw bestrijdingsmiddelen	VWS	Verminderen gebruik niet landbouwbestrijdingsmiddelen
Beleidsvenieuwing stoffen	VROM	Leggen van verantwoordelijkheid bij de industrie en versterken van ketenbeheer
Bouwstoffenbesluit	VROM	Regels aan het gebruik van steenachtige bouwmaterialen in en op de bodem en oppervlaktewater
Uitvoering BEVER	VROM	In 25 jaar de verontreinigde bodems in Nederland (functiegericht) saneren tegen 35% tot 50% lagere kosten
Nota Grond Grondig bekeken	VROM	Nieuwe regels omgaan met verontreinigde grond

Relevante beleidsacties	Wie is de eerst verantwoordelijke?	Wat is het doel?
Uitvoeringsstrategie preventie	VROM	Voorkomen van afval
Landelijk afvalbeheersplan	VROM	Verwijderen van afvalstromen
Gescheiden afvalinzameling	VROM	Toename hergebruik afval
Storten van afval	VROM	Verminderen van gestort afval
Autowrakken	VROM	Recycling en hergebruik van afgedankte voertuigen
Convenant verpakkingen	VROM	Verminderen hoeveelheid verpakkingen
Visiedocument geluid	VROM	Herziene doelstelling ernstige geluidhinder
MIG	VROM	Nieuw bestuurlijk kader geluidhinder
Externe veiligheid	VROM	Verwaarloosbaar risico
Transportveiligheid inclusief vervoer gevaarlijke stoffen	V&W	Verwaarloosbaar risico
Stimuleringsregeling Gebieds-gericht beleid	VROM	Financiering van gebiedscontracten
Mainport Rotterdam	V&W	Creëren van ruimte voor economische activiteiten in het Rotterdamse havengebied
Groene Hart	VROM	Versterken groene kwaliteit en aandacht voor de sociale en economische vitaliteit van het gebied
ROM-gebieden	VROM	Integreren van ruimtelijke ordening en milieubeleid
StIR	VROM	Kwaliteitsverbetering door intensivering van het ruimtegebruik
Bossen en biodiversiteit internationaal	LNV	Bescherming, duurzaam beheer en ontwikkeling van bossen en behoud biodiversiteit internationaal
Relatie milieu en economie internationaal	VROM	Vernieuwing beleidsvisie internationale dimensie milieu en economie
Tweede Wereld Water Forum en Ministeriële Conferentie	OS	Publieke bewustwording en versterking van de politieke aandacht voor de water-problematiek
Toetreding tot de EU	BuZa	Toetreden van 6 landen tot de EU
MoU's	VROM	Samenwerking op milieugebied
Vergroening belastingstelsel	FIN	Verschuiving naar milieubelastingen, milieubeslag beter in prijzen van producten en diensten tot uitdrukking brengen
Fiscale faciliteiten en subsidies	FIN	Belonen milieuvriendelijk gedrag
LCCM	VROM	Verbeteren samenwerking handhavinginstanties
DTO/KOV	VROM	Overdragen werkwijze DTO aan anderen
NIDO	VROM	Identificeren en realiseren van innovatietrajecten
NWO-onderzoeksprogramma	VROM	Een op duurzaamheid georiënteerd onderzoeksprogramma
ProMT	VROM	Stimuleren van de ontwikkeling en de toepassing van milieuvriendelijke technologie
TOK-MPO (Technologisch OntwikkelingsKrediet Milieu-gerichte ProductOntwikkeling)	EZ	Ontwikkelen van producten die het milieu aantoonbaar minder belasten (vergeleken met bestaande producten)
SRM (Subsidieregeling Referentieprojecten Milieu-technologie)	EZ	Marktintroductie van nieuwe milieutechnologie versnellen
EET	EZ	Het realiseren van technologische doorbraken
Voorraadbeheer	VROM	Faciliteren maatschappelijke keuze inzet van voorraden
EU-richtlijnen	VROM	Implementatie

¹ Bij de formulering en uitwerking van het ammoniakbeleid werken de ministeries van LNV en VROM zeer nauw samen.

² Bij de nota LuLu werken de ministeries van V&W en VROM nauw samen.

OVERZICHT VAN DE VOORTGANG VAN BOEGBEELDEN EN GENERIEK OVERHEIDSBELEID UIT DE NOTA MILIEU EN ECONOMIE

De activiteiten uit de Nota Milieu en Economie zijn in drie pakketten verdeeld: boegbeelden, perspectieven en generiek overheidsbeleid. *Boegbeelden* zijn de (gezamenlijke) acties van bedrijfsleven en overheid die het beoogde veranderingsproces versnellen. Deze acties/projecten kunnen de functie van voorbeeld, inspiratiebron en katalysator vervullen. De boegbeelden zijn verdeeld in drie clusters van maatschappelijke velden: «Industrie en diensten», «Landbouw en landelijk gebied» en «Verkeer, vervoer en infrastructuur».

Deze bijlage bevat een integraal overzicht van alle boegbeelden en generiek overheidsbeleid uit de NME, waarin kort de stand van zaken wordt aangegeven, de trekker van het boegbeeld en de vindplaats in de lopende tekst van het Milieuprogramma. Uitgebreidere beschrijvingen van deze boegbeelden en generiek overheidsbeleid zijn dan ook te vinden in de delen II en III van dit Milieuprogramma, onder de betreffende doelgroep- en thema-hoofdstukken.

Cluster Industrie en diensten

Boegbeeldtitel	Doel	Totaalbeeld	Trekker	Plaats MP
Strategisch bedrijfsmilieumanagement	Het op weg gaan naar «duurzaam ondernemen» inbedden in het streven van bedrijven hun continuïteit te waarborgen.	Door middel van onderzoek, workshops, voorlichting, uitwerken van het concept eco-efficiency, opdoen van ervaring via pilots, zullen de ministeries van VROM en EZ samen met het bedrijfsleven, wetenschap, financiële wereld, milieubeweging en andere overheden, strategisch bedrijfsmilieumanagement tussen 2000 en 2003 verder vorm geven. <i>Kritische succesfactoren:</i> voldoende ambitieniveau bij bedrijven en het ontwikkelen van concepten en indicatoren die het bedrijfsleven aanspreken	VROM	Deel II, Hoofdstuk 5, Industrie
Benchmarking	Ondernemingen zullen tot de wereldtop behoren qua energie-efficiency.	Op 6 juli is het benchmarking-convenant ondertekend door VNO-NCW, de ministers van VROM en EZ, het IPO en een aantal brancheorganisaties. De looptijd is in principe tot en met 2012. In 2004 is een tussentijdse evaluatie. <i>Kritische succesfactoren:</i> voldoende deelname van het bedrijfsleven aan het convenant.	EZ	Deel II, Hoofdstuk 5, Industrie
Innovatief bouwen	Verlenging van de economische en technische levensduur van gebouwen, een grotere kwaliteit van gebouwen en versterking van de prijs/prestatieverhouding van bouwers.	Een stimuleringsprogramma voor voorbeeldprojecten op het gebied van industrieel en flexibel/demontabel (IFD) bouwen is opgesteld. In 1999 gaan de eerste projecten van start. <i>Kritische succesfactoren:</i> ontsluiting van de markt: bouwers moeten efficiënte en duurzame oplossingen gaan aandragen en opdrachtgevers moeten die weer benutten in bouwprojecten.	EZ	Deel II, Hoofdstuk 10, Bouw

Boegbeeldtitel	Doel	Totaalbeeld	Trekker	Plaats MP
Duurzame bedrijven-terreinen	Door stimulering van samenwerkingsprojecten op bedrijventerreinen een bijdrage leveren aan milieukwaliteit, efficiënter ruimtegebruik en verbeterde concurrentiepositie van bedrijven	Het ministerie van EZ is in maart 1999 gestart met het stimuleringsprogramma duurzame bedrijven-terreinen, wat duurt tot 2002. <i>Kritische succesfactoren:</i> processen die moeten leiden tot de ontwikkeling van duurzame bedrijventerreinen zijn complex, vooral gezien de vele belanghebbenden, het creëren van draagvlak, de vele invloedrijke ontwikkelingen en oprichting van de noodzakelijke samenwerkingsverbanden. Het stimuleringsprogramma zal met name ondersteuning geven aan dit samenwerkingsproces.	EZ	Deel II, Hoofdstuk 5, Industrie
Ondergronds ruimtegebruik	Benutten van de derde dimensie en stimuleren van meervoudig ruimtegebruik	Het Centrum Ondergronds Bouwen maakt een prototype voor een projectenbank met daarin een overzicht van multifunctionele ondergrondse toepassingen. Uit de StIR-projecten wordt een selectie van mogelijke demogebieden gemaakt.	EZ	Deel II, Hoofdstuk 10, Industrie
Technologie	Technologie speelt een sleutelrol bij het waarmaken van de ambities van het Nederlandse bedrijfsleven om milieu en economie beter te combineren	Overheid en bedrijfsleven hebben samen een plan van aanpak opgesteld om meer recycling van kunststofafval te realiseren. De voortgang van het programma EET en van de first mover faciliteit wordt hieronder beschreven onder <i>generiek overheidsbeleid</i> .	EZ	Deel III, Hoofdstuk 14, Wetenschap en Technologie

Cluster Landbouw en landelijk gebied

Boegbeeldtitel	Doel	Totaalbeeld	Trekker	Plaats MP
Integrale aanpak milieu in de voedingsmiddelenketen	Bijdrage leveren aan de verduurzaming van de voedingsmiddelenketen	De stichting DuVo heeft een plan van aanpak opgesteld voor uitwerking van dit boegbeeld. Daarnaast is een regeling in het Stimuleringskader opengesteld. <i>Kritische succesfactoren:</i> er blijken duidelijke verschillen te bestaan tussen de beelden die bij de overheid en bedrijfsleven spelen als het gaat om ketens en milieu, daarnaast is het op het moment niet mogelijk in te schatten in hoeverre bestaand milieubeleid (gericht op afzonderlijke schakels van de keten) een belemmering zou kunnen vormen.	LNV	Deel II, Hoofdstuk 4, Landbouw
Gebruik van agrogrondstoffen in lijn en verf	Bevorderen van gebruik (hernieuwbare) agrogrondstoffen in plaats van synthetische/petrochemische grondstoffen	Verkenning van de standpunten van betrokken brancheverenigingen en enkele bedrijven heeft plaatsgevonden. Op basis hiervan heeft de Minister van LNV besloten voor dit boegbeeld medio 1999 een tender te openen (totaal f 1 miljoen) in het kader van de Subsidieregeling Demonstratieprojecten markt en concurrentiekracht. <i>Kritische succesfactoren:</i> De producten zullen zich in de markt moeten bewijzen. Daarbij zal blijken in hoeverre de gebruiker zich aangetrokken voelt tot een milieuvriendelijker product, ook als dat wellicht iets duurder is.	LNV	Deel II, Hoofdstuk 4, Landbouw

Boegbeeldtitel	Doel	Totaalbeeld	Trekker	Plaats MP
Toerisme en recreatie als groene coalitiepartner van natuur en milieu	Handen en voeten geven aan win-win kansen via het uitbrengen van een Beleidsagenda Milieu, Toerisme en Recreatie	De Beleidsagenda is in 1998 uitgebracht als een gezamenlijk initiatief van de ministeries van VROM, LNV, EZ, V&W en VWS, het IPO en 11 koepelorganisaties uit de toeristisch recreatieve sector. Ook is in 1998 een uitvoeringsregeling voor de Beleidsagenda van kracht geworden.	VROM	Deel III, Hoofdstuk 10, Gebiedenbeleid
Integrale aanpak milieu in de land- en tuinbouw	Milieu wordt gezien als een vanzelfsprekend onderdeel van de bedrijfsvoering	Vier projecten zijn goedgekeurd, naast het project Zwerfasbest. Tussentijdse en eindevaluaties volgen. <i>Kritische succesfactoren:</i> Het is belangrijk om gebruiksvriendelijke integrale managementsystemen te ontwikkelen die toegesneden zijn op de specifieke sectoren.	LNV	Deel II, Hoofdstuk 4, Landbouw
Natuur en markt: functiecombinaties en financiering	Impuls geven aan het realiseren van duurzame functiecombinaties in het landelijk gebied.	Beleidsondersteunend onderzoek heeft een beschrijving van kansrijke combinaties opgeleverd. Een regeling ter stimulering van duurzame functiecombinaties is in voorbereiding. <i>Kritische succesfactoren:</i> Houding van actoren en kennis bij actoren omtrent technische, ecologische en economische aspecten van functies.	LNV	Deel III, Hoofdstuk 10, Gebiedenbeleid
Integrale aanpak beperking ongewenste bijvangsten in de zeevisserij	Extra maatregelen treffen ter voorkoming van ongewenste bijvangsten gekoppeld aan een milieuvriendelijk merk.	Het ministerie van LNV heeft onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van een integrale aanpak. Vervolgonderzoek moet de openstelling van het stimuleringskader mogelijk maken. <i>Kritische succesfactoren:</i> Uiteindelijk is het resultaat afhankelijk van de bereidheid van bedrijven om bepaalde investeringen te doen.	LNV	Deel II, Hoofdstuk 4, Landbouw
Sterkere relatie financiële dienstverlening en duurzame ontwikkeling	Integratie van milieu in de afwegingen die binnen financiële dienstverlening wordt gemaakt bij het aanbieden van haar diensten.	Op dit moment werken overheid en bancaire sector aan een Borgstellingsfonds-plus. Ook trekt het bedrijfsleven (bv. Rabobank) een aantal projecten. <i>Kritische succesfactoren:</i> Van belang is onder meer dat zichtbaar wordt dat bedrijven die hun beleid richten op duurzaamheid op de langere termijn ook een beter zicht op continuïteit hebben.	LNV	Deel II, Hoofdstuk 4, Landbouw

Cluster Verkeer, Vervoer en Infrastructuur

Boegbeeldtitel	Doel	Totaalbeeld	Trekker	Plaats MP
Personenvervoer	Het openbaar vervoer kan concurreren met het individueel autogebruik	V&W werkt op het ogenblik aan de uitvoering van de actiepunten uit de nota «Dienstverlening en keten-mobiliteit» die op 10 maart 1998 aan de Tweede kamer is gestuurd. <i>Kritische succesfactoren:</i> gedragsverandering (auto)reiziger en de mate van inzet prijsbeleid.	V&W	Deel II, Hoofdstuk 9, Verkeer en Vervoer
Goederenvervoer	Het verkrijgen van draagvlak voor maatregelen inzake milieubeleid in de bedrijfstak wegvervoer.	In 1999 zal een pilot uitgevoerd worden naar de mogelijkheden om in het segment bestelauto's op vrijwillige basis een snelheidsbegrenzer in te voeren. <i>Kritische succesfactoren:</i> inzicht bij het bedrijfsleven dat milieumaatregelen veelal ook economische voordelen kunnen bieden.	V&W	Deel II, Hoofdstuk 9, Verkeer en Vervoer
Kenniscentrum Verkeer en Vervoer	Optimaal benutten en bij elkaar brengen van de aanwezige kennis binnen het wetenschappelijke veld en bedrijfsleven én het verkleinen van de kloof tussen vraag en aanbod van kennis op het gebied van verkeer en vervoer.	Op 30 maart 1999 is het kenniscentrum Connekt, op basis van het daartoe opgezette businessplan, voor een periode van minimaal 4 jaar van start gegaan. <i>Kritische succesfactoren:</i> de mate van gebruik en het oordeel van het bedrijfsleven en overige instellingen over de kennisproducten.	V&W	Deel II, Hoofdstuk 9, Verkeer en Vervoer
Technologie-aanpak voor een innovatief verkeers- en vervoersysteem	Het verkeers- en vervoersysteem in de komende 15–20 jaar te veranderen.	Gehonoreerde projecten binnen de stimuleringsregeling PROMIT blijken goed te scoren op vermindering van milieubelasting in het goederenvervoer. Opvallend is het grote aantal projecten dat betrekking heeft op vervoer via water. <i>Kritische succesfactoren:</i> markt-technisch voldoende aanslaan van technische innovaties bij ondernemers en consument.	V&W	Deel II, Hoofdstuk 9, Verkeer en Vervoer

Generiek Overheidsbeleid

Titel	Doel	Totaalbeeld	Trekker	Plaats MP
Milieugericht Overheidsaanschaffingen-beleid (MOAB)	Impuls geven aan MOAB door middel van het vervullen van een voorbeeld-functie van de overheid als grote marktpartij.	In 1998 is het programma Duurzaam Inkopen van start gegaan. Begin 2000 wordt actief naar buiten opgetreden met het programma en gestart met het werven van deelnemende overheids-organisaties.	VROM	Deel II, Hoofdstuk 2, Overheden
Milieu in de prijzen	Het milieubeslag van producten en diensten beter in de prijzen tot uitdrukking laten komen.	Hieronder vallen: Vergroening van het belastingstelsel, Systemen van Kostenverevening en Groene Boekhou-ding In Deel III, Hoofdstuk 12, Financiële Instrumenten, wordt uitgebreid ingegaan op deze instrumenten.	Fin / EZ / VROM	Deel III, Hoofdstuk 12, Financiële Instrumenten
Kennis en technologie	Via het stimuleren van de ontwikkeling en toepassing van nieuwe technologie wil het kabinet een bijdrage leveren aan absolute ontkoppeling. Kennis-infrastructuur wordt o.a. betrokken bij het uitwerken van boegbeelden.	Hieronder vallen: programma Economie Ecologie en Technologie (EET), de first mover faciliteit, programma Duurzame Technologische Ontwikkeling (DTO) en het Nationaal Initiatief voor Duurzame Ontwikkeling (NIDO).	EZ / VROM / OCW	Deel III, Hoofdstuk 14, Wetenschap en Technologie

De activiteiten uit de Nota Milieu en Economie zijn in drie pakketten verdeeld: boegbeelden, perspectieven en generiek overheidsbeleid. *Perspectieven* geven een wenselijke richting weer, voor de integratie van milieu en economie. Ze komen veelal voort of haken aan bij initiatieven die in de sectoren zelf zijn ontstaan. Net zoals de boegbeelden, zijn ook de perspectieven verdeeld in drie clusters van maatschappelijke velden: «Industrie en diensten», «Landbouw en landelijk gebied» en «Verkeer, vervoer en infrastructuur». Deze bijlage bevat een overzicht van de stand van zaken van de perspectieven uit de NME per cluster. Ook wordt het doel van elk perspectief vermeld en het eerstverantwoordelijke ministerie.

Perspectieven Industrie en diensten

Perspectieftitel	Doel	Totaalbeeld	Trekker
Technologie: Taskforce De voortgang van de acties die zowel onder de perspectieven technologie I, II en III, als het boegbeeld technologie en de generieke beleidslijn technologie opgenomen zijn (EET, first mover, DTO) worden beschreven in de lopende tekst.	Het tot stand brengen van samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennisinstellingen gericht op de ontwikkeling en implementatie van innovatieve en milieuvriendelijke producten en processen.	Het huidige technologie-instrumentarium van de overheid richt zich overwegend op het genereren van nieuwe technische kennis door middel van onderzoek en ontwikkeling. Het te ontwikkelen taskforce instrument is gericht op het wegnemen van niet-technische belemmeringen, zoals onbekendheid met de markt, problemen met eigendomsrechten, belemmerende wet- en regelgeving etc. Het taskforce instrument is dus complementair aan het bestaande instrumentarium en kan het rendement hiervan aanzienlijk vergroten. Momenteel is een onderzoek gaande naar de vormgeving van het taskforce instrument. Het ligt in de bedoeling het instrument vanaf het jaar 2000 in te bedden in het Programma Milieu & Technologie. Dit programma richt zich op het stimuleren van schonere processen en kringloopsluiting en werd in het kader van het regeerakkoord met 100 miljoen geïntensiveerd over een periode van 10 jaar. Een kritische succesfactor is de vraag of bedrijven en kennisinstellingen in staat blijken om technische en niet-technische kennis te integreren en te komen tot geheel nieuwe producten of processen.	EZ/VROM
Milieu en economie en de rol van informatie- en communicatie-technologie	Het oplossen of verminderen van milieuknelpunten door het toepassen van ICT.	Uit onderzoek is gebleken dat win-win opties voor milieu en economie afhangen van hoe ICT ingezet en georganiseerd wordt. Omdat de resultaten van dit onderzoek algemeen en zeer abstract zijn, is voor vervolg concretisering noodzakelijk. Nagegaan wordt of een beperkte consultatieronde bij bedrijven naar win-opties voor milieu en economie door inzet van ICT aanknopingspunten geeft voor meetbare en objectieveerbare resultaten. Medio 1999 wordt bekeken of het onderwerp beleids-potentie heeft.	EZ
Product-dienst-combinaties	Vermindering van de milieubelasting in alle fasen van de levenscyclus.	In 1999 brengt het kabinet een stimulerings-regeling van f 15 mln tot stand voor de verdere ontwikkeling en implementatie.	VROM
Financiële dienstverlening	Sterker betrekken van de factor kapitaal en de rol van kapitaalverschaffers bij de integratie van milieu en economie en in de bedrijfsvoering van bedrijven.	VROM overlegt met banken en verzekeraars over de mogelijkheid om financiële instellingen te ondersteunen bij de nadere uitwerking en implementatie van de UNEP-verklaring.	VROM

Perspectieftitel	Doel	Totaalbeeld	Trekker
Productverbetering	Milieugegericht productontwerpen op de agenda van het MKB krijgen.	Resultaten van het project IC-Ecodesign zijn veelbelovend: 30% van de verbeteropties kunnen direct toegepast worden, 50% kan binnen 3 jaar in de praktijk toegepast worden. De milieu-innovatiescan blijkt een succesvol instrument te zijn.	EZ
Milieu biedt MKB kansen op betere bedrijfsresultaten	MKB interesseren voor en activeren tot het bijdragen aan vermindering van milieubelasting en verbeteren van energie-efficiency.	Binnen het programma Schoner Producteren zijn de subsidieregelingen energie-efficiency en milieuidvies Schoner Producteren én de subsidieregeling Voorlichting en doorlichting Schoner Producteren in werking getreden. Overige activiteiten lopen volgens planning.	EZ/VROM
Export van milieu-technologie	Het vergemakkelijken van de toegang tot buitenlandse milieumarkten voor het Nederlandse bedrijfsleven.	Naast informatievoorziening, promotionele activiteiten en een betere afstemming van verschillende overheidsprogramma's is in 1995 een Taskforce Samenwerking Milieusector opgericht: een overleggroep van 90 milieu-bedrijven. Verder heeft in 1998 een milieumissie met circa tien bedrijven Singapore bezocht. De missie heeft geresulteerd in een samenwerkingsverband op het terrein van R&D. Najaar 1999 zal een bedrijvenmissie naar Taiwan gaan.	EZ

Perspectieven Landbouw en landelijk gebied

Perspectieftitel	Doel	Totaalbeeld	Trekker
Consument en keten	Behalen van milieudoelstellingen door gebruik te maken van de toenemende samenwerking binnen ketens.	Er zijn activiteiten ondernomen omtrent het analyseren van belemmeringen voor een milieu-ketenbenadering en onderzoek naar de rol van de overheid in het overwinnen van die belemmeringen. Tevens is onderzoek naar de wildgroei van keurmerken gedaan.	LNV
Agrificatie: van fossiele naar hernieuwbare grondstoffen	De mogelijkheden om landbouwproducten als grondstoffen voor nieuwe industriële non-foodproducten te gebruiken verder uitbreiden en toepassen.	Op dit moment loopt het geplande onderzoek in het kader van DLO-programmafinanciering en van het NIDO. Verder lopen er projecten in het kader van het CO ₂ -reductieplan en het LNV-stimuleringskader. LNV is ook betrokken bij de EZ-OCW-VROM regeling EET.	LNV
Duurzaam ondernemen	Milieu als een vanzelfsprekend onderdeel van de bedrijfsvoering zien.	Aanbevelingen uit onderzoek naar mogelijkheden van fiscale voordelen voor bedrijven zijn o.a. opgenomen in de nota Belastingen 21 ^e eeuw, een verkenning. Borgstelling t.b.v. duurzamere bedrijven vindt momenteel plaats. Bovendien trekt LTO de integrale praktijktoets voor glastuinbouw.	LNV
Functie-combinaties	Bestemming, landgebruik, inrichting en beheer van een multifunctioneel gebied worden zo goed mogelijk afgestemd op de natuurlijke eigenschappen van bodem- en watersystemen. Het beheer is doelmatig en beheerskosten worden gedragen door hen die ervan de vruchten plukken.	Het onderzoek naar en de sanering van beleids- en gebiedscategorieën is afgerond. Het stimuleren van particulier natuurbeheer wordt vervolgd in het kader van het programma Beheer, nota Dynamiek en vernieuwing.	LNV
Duurzaam ondernemen in groen	De maatschappelijke behoefte aan groen ook in de economische waarde ervan tot uitdrukking brengen. Kosten en baten van aanleg en beheer van groen meer in één hand brengen, waarmee de bestaande marktimperfecties worden opgeheven.	Duurzaam ondernemen in groen is opgenomen in het beleidsprogramma Kracht & Kwaliteit van LNV. Een aantal acties, zoals betaling gebruik natuur door recreanten, verdere vergroening fiscale stelsel worden uitgewerkt. Andere acties zoals het streven naar brede toepassing «rood betaalt voor groen» moeten nog verder uitgewerkt worden.	LNV

Perspectieftitel	Doel	Totaalbeeld	Trekker
Telewerken	Met telewerken wordt beoogd een bijdrage te leveren aan duurzame bereikbaarheid.	Telewerken is inmiddels ontwikkeld tot een aanpak waarbij telewerken, flexibel werken en innovaties van werkvormen en kantoor-omgeving veelal samengaan. Een sterke verkeersreductie door telewerken is niet waarschijnlijk, wel draagt telewerken bij aan een sterkere spreiding van het verkeer en daarmee aan een verbetering van de bereikbaarheid. Door fiscale regelgeving t.a.v. het beschikbaar stellen van apparatuur c.q. tegemoetkoming in de kosten, is telewerken aantrekkelijker gemaakt. Daarnaast lopen een aantal studies (o.a. naar werkprocesinnovatie binnen de rijksoverheid, en naar het zogenaamde fileverduunningsplan) op basis waarvan te zijner tijd eventuele aanvullende stimulerende maatregelen genomen zullen worden.	V&W
Selectieve en duurzame groei van het openbaar vervoer	Bevorderen leefmilieu door gebruik schonere technologieën in OV.	Het project HOV Eindhoven is in april 1999 gestart. Thans wordt de laatste hand gelegd aan een brochure gericht op de overheden die ov-concessies (gaan) aanbesteden; in die brochure wordt gewezen op de technische mogelijkheden van schonere technologieën in het openbaar vervoer. In april 1998 is een intentieverklaring getekend tussen de ov-bedrijfstak en de ministers van VROM, EZ en V&W over grootschalige aanschaf van gasbussen. De bijdrage via de IBU-regeling voor gasbussen is conform de afspraken inmiddels verhoogd.	V&W
Naar een duurzame luchtvaart	Bevorderen leefmilieu door vermindering emissie.	In 1998 is geprobeerd subsidie voor de zonal dryers van Martin Air te realiseren. Het project stuitte op bezwaren van Brussel. Dit heeft geleid dat veel minder subsidie is uitgekeerd. Voor 1999 staat een subsidiebijdrage aan KLM op het programma.	V&W
Samenwerking in de logistieke keten	Bevorderen van leefmilieu in stedelijke gebieden.	Samenwerking wordt bevorderd door marktpartijen, overheden en burgers hierover mee te laten denken in de vorm van een prijsvraag (prijsuitreiking door de minister van VROM vond plaats op 8 april 1999). Hierdoor slaagt het Platform Stedelijke Distributie erin om de problematiek rond de organisatie van stedelijke distributie centraal aan te kaarten.	V&W
Naast Mainport Nederland ook Brainport Nederland	Onderzoek naar de mogelijkheden van een kennisintensivering van het goederenvervoer, mede ter vermindering van de milieubelasting.	In 1998 is de beleidsontwikkeling rond «Brainport» verder ter hand genomen. Geconcludeerd wordt dat de drie belangrijkste verschijningsvormen zijn: flow management, ketenregie en logistieke engineering. Na de constatering dat er op het gebied van ketenregie kennislacunes bestaan, is er actie ondernomen door op dit vlak een aantal projecten te starten om deze gaten te vullen.	V&W
Naar een integrale benadering van mobiliteit	Met de ruimtelijk inrichting en vervoersysteem-ontwikkeling wordt zodanig integraal rekening gehouden met het milieu dat de mobiliteitsconsequenties zo gunstig mogelijk uitvallen.	Hoewel er met tal van separate (deel)projecten soms zeer succesvol richting wordt gegeven aan dit ambitieuze voornemen kan een dergelijke doorwerking pas op lange termijn zijn neerslag vinden. De eerste grootschalige pogingen waarin dit programmammatig wederom een kans kan krijgen is in het in wording zijnde NVVP in combinatie met de 5 ^e Nota Ruimtelijke Ordening. In beide nota's zal dit integrale denken met betrekking tot mobiliteitsconsequenties een belangrijke rol gaan spelen.	V&W

Perspectieftitel	Doel	Totaalbeeld	Trekker
Anders bouwen	Het vinden van innovatieve wijzen van bouwen van infra in omgeving met conflictrijke schaarse ruimte.	De nota «Afweegkader Inpassing Infrastructuur» wordt binnenkort door de Tweede Kamer besproken. Met deze nota heeft de overheid helder zicht op alle aspecten die een rol spelen bij de besluitvorming over de wijze van inpassing van infrastructuur.	V&W
Duurzaam bouwen in woning- en utiliteitsbouw (a) en infrastructuur (b).	Materiaal- en energiegebruik in de bouw beperken.	a. Uitvoering van het tweede plan van aanpak duurzaam bouwen (1998–1999) verloopt goed. Ook marktpartijen trekken vele projecten. Uit een evaluatie door de Inspecties blijkt dat de doelstelling (voor 2000 80% doorvoering van dubo-doelstellingen in de nieuwbouwvergunningen en projecten) halverwege 1999 voor de helft is gehaald. In november 1999 zal de monitoring van de uitvoering van dit tweede plan gereed zijn. Voor de periode 2000–2004 zal een beleidsprogramma (inclusief uitvoeringsprogramma) in samenwerking met de markt worden ontwikkeld b. In het kader van milieuzorg geeft V&W als bouwer van infrastructuur vorm aan de dubo-doelstellingen.	VROM (a) V&W (b)
Ondergronds goederenvervoer	Onderzoek van de rol en wijze die ondergronds goederenvervoer kan spelen in zowel terugdringing van de milieubelasting als in het bieden van alternatieve aanvoerroutes i.h.k.v. het verbeteren van de bereikbaarheid van economische centra.	In 1999 zal de beleidsvisie omtrent ondergronds goederenvervoer gereed zijn. Op basis daarvan kan worden bepaald welke plaats het onderwerp kan krijgen, o.a. in het MIT. Begin 2000 zullen de resultaten van onderzoeken en haalbaarheidsstudies worden vertaald naar mogelijk beleid op dit gebied met het daarbij behorend instrumentarium.	V&W

Deze bijlage geeft een overzicht van wet- en regelgeving die is gepland of in behandeling is. Per wet of AMvB is aangegeven wanneer deze in de Ministerraad is behandeld (of, zo mogelijk, naar verwachting zal worden behandeld), het stadium in het wetgevingstraject per 1 juli 1999, en het geplande jaar van inwerkingtreding.

Titel	Ministerraad	Stadium ¹	Streefjaar inwerkingtreding
Wetsvoorstel			
Wet bescherming Antarctica	08-09-1995	Stb	2000
Wet bodembescherming: versoepeling van de financieringssystematiek en wegnemen van enkele onvolkomenheden	07-04-1998	RvSt	2000
Wet bodembescherming: BEVER beleidsvernieuwing		Vb	2003
Wet explosieven voor civiel gebruik (vereenvoudiging)		Vb	2003
Wet geluidhinder (diverse wijzigingen)	14-11-1997	Stb	1999
Wet op de hygiëne en veiligheid zwemgelegenheden (uitbreiding)	12-06-1998	TK	2000
Interimwet ammoniak en veehouderij (reparatie t.b.v. gemeentelijk ammoniakreductiebeleid)	20-02-1998	TK	2000
Interimwet ammoniak en veehouderij (verlenging en einde legalisering)	18-09-1998	Stb	1999
Interimwet ammoniak en veehouderij (basis voor AMvB huisvesting)		Vb	2000
Wet milieubeheer (bepaling m.b.t. milieu-effectrapportage)	14-11-1997	Stb	1999
Wet milieubeheer en Wet economisch delicten (i.v.m. milieutoezicht door de politie)	01-04-1997	RvSt	2001
Wet milieubeheer (milieudoorlichting)		Vb	
Wet milieubeheer (toevoeging van bepalingen over internationale zaken)	05-09-1997	TK	2000
Wet milieubeheer (structuur verwijdering afvalstoffen)	18-08-1998	TK	2000
Wet milieubeheer (verbetering handhavingsbevoegdheden)	19-12-1997	RvSt	2001
Wet milieubeheer (organisatie, uitvoering en coördinatie van milieuhaving)		Vb	
Wet milieubeheer (meldingenstelsel)	13-03-1998	TK	2000
Wet milieubeheer, Wet rampen en zware ongevallen en Arbeidsomstandighedenwet (implementatie EG-richtlijn Seveso-II)	03-07-1997	Stb	1999
Wet milieubeheer (retributies milieugevaarlijke stoffen)	11-02-1997	EK	1999
Wet milieubeheer (wijziging hoofdstuk 5)		Vb	
Wet milieubeheer (wijziging hoofdstuk 8)		Vb	
Wet milieubeheer (wijziging hoofdstuk 9)		Vb	
Herziening Waterleidingwet		Vb	2001
Waterleidingwet (i.v.m. richtlijn Drinkwater)	16-04-1999	RvSt	2000
AMvB's			
Wet bescherming Antarctica: Besluit bescherming Antarctica	15-05-1998	Stb	1999
Bestrijdingsmiddelenwet: Besluit milieutoelatingseisen niet-landbouwbestrijdingsmiddelen	28-05-1999	RvSt	2000
Wet geluidhinder: Wijziging Besluit geluidbelasting grote luchtvaart		Vb	
Wet geluidhinder: Wijziging Besluit geluidhinder spoorwegen (Cie. Ringeling)		Vb	
Wet geluidhinder: Wijziging Besluit luchtkussen-voertuigen	28-05-1999	RvSt	1999
Wet hygiëne en veiligheid zwemgelegenheden: Besluit hygiëne en veiligheid zwemgelegenheden: therapie-baden		Vb	
Interimwet ammoniak en veehouderij: Besluit ammoniak-emmissie huisvesting veehouderij (emissie-eisen voor stallen)		Vb	2000

Titel	Ministerraad	Stadium ¹	Streefjaar inwerkingtreding
Kernenergiewet: Wijziging Besluit stralenbescherming Kernenergiewet (administratieplicht en herstel enkele onvolkomenheden)	23-01-1998	Stb	1999
Kernenergiewet: Wijziging Besluit stralenbescherming Kernenergiewet (EURATOM-basisnormen)		Vb	
Kernenergiewet: Wijziging Besluit kerninstallaties, splijtstoffen en ertsen (aanpassing ORS)		Vb	
Kernenergiewet: Wijziging Besluit kerninstallaties, splijtstoffen en ertsen (aanpassing EURATOM-richtlijn)		Vb	
Luchtvaartwet: Wijziging Besluit zonerings buitenlandse luchtvaartterreinen Noord- en Middel-Limburg en Besluit zonerings buitenlandse luchtvaartterreinen Zuid-Limburg		Vb	
Wet milieubeheer: Wijziging van het Besluit aanwijzing gevaarlijke afvalstoffen wijziging Europese lijsten	14-06-1996	RvSt	1999
Wet milieubeheer: Herziening Besluit aanwijzing gevaarlijke afvalstoffen		Vb	
Wet milieubeheer: Besluit financiële zekerheid Wet milieubeheer		Vb	
Wet milieubeheer: Besluit tot wijziging lvb (niet tot matig verontreinigde onderhoudspecie)	03-07-1997	Stb	1999
Wet milieubeheer: Besluit tot wijziging lvb (bevoegd gezag spoorwegemplacements)	09-12-1998	RvSt	2000
Wet milieubeheer: Besluit lozingsvoorschriften bemalingswerken bouwactiviteiten		Vb	
Wet milieubeheer: Besluit lozingsvoorschriften bodem-sanering en proefbronneringen		Vb	
Wet milieubeheer: Besluit lozingsvoorschriften gevel-reiniging		Vb	
Wet milieubeheer: Wijziging Besluit luchtmissies afvalbranding	29-01-1999	RvSt	2000
Wet milieubeheer: Wijziging Besluit milieueffectrapportage	17-04-1998	Stb	1999
Wet milieubeheer: Besluit houdende het opnemen van bepalingen van wederzijdse erkenning in het Besluit tandartspraktijken milieubeheer	29-01-1999	RvSt	1999
Wet milieubeheer: Besluit retributies milieugevaarlijke stoffen	14-11-1997	RvSt	1999
Wet milieubeheer: Besluit herziening Besluit risico's zware ongevallen (Post-Seveso II)	03-07-1998	Stb	1999
Wet milieubeheer: Wijziging, Besluit aanwijzingen gevaarlijke afvalstoffen (samenvoeging RAAGA)		Stb	1999
Wet milieubeheer: Wijziging Besluit stortverbod afvalstoffen (categorieën afvalstoffen)	19-06-1998	RvSt	2000
Wet milieubeheer: Wijziging Besluit vrijstelling stortverbod buiten inrichtingen (bodems)	12-03-1999	RvSt	1999
Wet milieubeheer: Wijziging Besluit vrijstelling stortverbod buiten inrichtingen (implementatie project HANS)	11-02-1999	RvSt	2000
Wet milieubeheer art. 8.40: Besluit aanpassing van enkele AMvB's op basis van artikel 8.40 Wet milieubeheer	22-08-1997	Stb	1999
Wet milieubeheer art. 8.40: Besluit detailhandel en ambachtsbedrijven milieubeheer, Besluit horeca-, sport- en recreatie-inrichtingen milieubeheer en Besluit woon- en verblijfsgebouwen milieubeheer (slibvangputten en vetafscheiders)	16-04-1999	RvSt	2000
Wet milieubeheer art. 8.40: Besluit grondgebonden landbouw		Vb	
Wet milieubeheer art. 8.40: Besluit inrichtingen voor motorvoertuigen milieubeheer	05-06-1998	RvSt	2000
Wet milieubeheer art. 8.40: Besluit jachthavens		Vb	
Wet milieubeheer art. 8.40: Besluit opslag- en transport-bedrijven milieubeheer	02-10-1998	RvSt	2000
Wet milieubeheer art. 8.40: Besluit opslag vaste mest milieubeheer	15-09-1995	RvSt	2000

Titel	Ministerraad	Stadium ¹	Streefjaar inwerkingtreding
Wet milieubeheer art. 8.40: Besluit textielreinigings-bedrijven milieubeheer	05-06-1998	Vb	
Wet milieubeheer art. 8.40: Wijziging Besluit tuinbouw-bedrijven met bedekte teelt milieubeheer (herstel enkele onvolkomenheden)	04-04-1997	RvSt	
Wet milieubeheer art. 8.40: Besluit tuinbouwbedrijven met bedekte teelt 2000		Vb	
Wet milieubeheer art. 8.40: Wijziging Besluit verwijdering batterijen (kwikgehalte)		Vb	2000
Wet milieugevaarlijke stoffen: Herziening Asbest-verwijderingsbesluit		Vb	
Wet milieugevaarlijke stoffen: Besluit beperking milieugevaarlijke stoffen (kleiduijschiet)		Vb	
Wet milieugevaarlijke stoffen: Cadmiumbesluit Wet milieugevaarlijke stoffen	23-01-1998	Stb	1999
Wet milieugevaarlijke stoffen: Wijziging Besluit implementatie EEG-stoffenrichtlijn '98	12-03-1999	RvSt	1999
Wet milieugevaarlijke stoffen: Besluit gechloreerde paraffines Wms	12-02-1999	RvSt	1999
Wet milieugevaarlijke stoffen: Wijziging Kennisgevingsbesluit (introduceren verlicht regime)		Vb	
Wet milieugevaarlijke stoffen: Wijziging Besluit organisch-halogeengehalte brandstoffen	16-05-1997	Stb	1999
Wet milieugevaarlijke stoffen: Wijziging Besluit PAK-houdende coatings i.v.m. toevoeging importverbod voor gecreosoteerd hout		Vb	
Wet milieugevaarlijke stoffen: Besluit vluchtige organisatiestoffen (VOS) (beperken emissie vluchtige organische stoffen)	21-04-1998	RvSt	1999
Wet milieugevaarlijke stoffen: Besluit vluchtige organische stoffen (VOS) (implementatie EG-richtlijn)		Vb	
Wet milieugevaarlijke stoffen: Vuurwerkbesluit 1999		Vb	
Waterleidingwet: Wijziging Waterleidingbesluit (richtlijn Drinkwater)		Vb	

¹ Stb = Staatsblad
RvSt = Raad van State
Vb = In voorbereiding
TK = Tweede Kamer